

בדיני שחיטה

תוכן העניינים

סימן א	בריש פ"ק בשחיטת חש"ו וכותי.....יד
סימן ב	בבא זאב ונטל בני מעיים, והשוחט בסכין ונמצאת פגומה.....כה
סימן ג	בדיני שהייה.....לג
סימן ד	בדיני דרסה.....מד
סימן ה	בדיני חלדה.....סא
	תמצית הדברים בקצרה.....ע
סימן ו	בדיני הגרמה.....עד
	תמצית הדברים בקצרה.....פט
סימן ז	בדיני שחיטה מפורעת.....צה
סימן ח	בדיני שחיטה לעוף.....קג
סימן ט	בדין ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף.....קוז
סימן י	בדיני עיקור.....קכט
סימן יא	בדיני פגימת סבין.....קלו
סימן יב	בדיני כונה בשחיטה.....קמז
סימן יג	בגדרי טריפה והלכותיה.....קנז

מפתחות

ב' א' מתני' הכל שוחטין כו' חוץ מחש"ו כו' ס"א סק"א	י"ח א' כדי שתחגור בה צפורן כו' ס"א סק"ז
שם גמ' א"ל ראב"ד לר"א כו' שם סק"ט	שם אר"ה האי טבחא כו' שם סק"ה
ב' ב' אבל אמר הרי עלי כו' שם סק"ט	שם כיון שנמצאת סכינו כו' שם
ג' א' בד"א כשישראל עו"ע כו' ס"א סק"ה	שם מתני' השוחט מתוך הטבעת כו' ס"ו סק"א
שם הא אמות כשישראל עו"ע כו' שם	שם גמ' רב ושמואל דאמרי תרוויהו כו' שם, וסק"י
ג' ב' ואי דליתיה לסכין כו' שם סק"ו	שם חאף ר"י ברי' לא אמר כו' שם סק"א
שם דליתיה קמן דלבדקיה כו' שם סק"ז	שם והתנא ריב"זי אומר כו' שם
שם ואיכא דאמרי רבינא אמר כו' שם סק"ח	י"ח ב' השוחט בשאר טבעות כו' שם סק"א
ט' א', ואר"י א"ש כו' ועיקר, ס"א סק"א	שם ומוגרמת פסולה, שם סק"ב
שם הא קמ"ל דאע"ג דאתיליד כו' ס"ב סק"ב	שם אמר רב יוסף ריב"זי כו' שם
שם בא זאב ונטל בני מעים כו' שם סק"א	שם א"ל מאן אמרה כו' שם
י' א' איתמר השוחט בסכין ונמצאת פגומה כו' ס"ב סק"ג	שם רשב"ל אכשר בחודא דכובעא, שם סק"ג
שם אמר לך עצם ודאי פוגם כו' שם	י"ט א' והלכתא משיפוי כובע כו' ס"ו סק"ג
שם טבל ועלה ונמצא עליו כו' שם סק"ד	שם א"ל אנא לך חילך כו' שם
שם סכין איתרעי כו' שם	שם אר"פ אר"א מח' בששחט כו' שם סק"ד
ו' ב' עטרתא כוותיה כו' שם	שם דהא תנן רובו של אחד כו' שם
שם מכדי מיתלא תלינן כו' שם	שם מחלוקת בהשגרים שליש כו' שם סק"ה
שם א"ה תיבעי נמי כו' שם	שם הגרים שלים ושחט שלים כו' שם סק"ו
שם נשמטה הגרורת כו' פסולה, ס"י סק"ג	שם ר"י אמר רב טרפה, שם סק"ד
י"ב ב' והא בעינן מוליך לעביא כו' ס"ד סק"א	שם שמע רב יהודה ואתקפד שם
ט"ו ב' מתני' חוץ מממל קציר כו' ס"א סק"א	שם תוד"ה דלמא, שם סק"ד
י"ז א' אבוה דשמואל פגם כו' ס"א סק"א	שם תוד"ה הגרים, שם
י"ז ב' ת"ר סכין שיש בה פגימות כו' שם סק"ב	י"ט ב' איקלע ר"ג וסרא כו' שם סק"ח
שם עולה ויורד בסכין כו' שם סק"ד	שם יתיב רב אבא כו' שם
שם לק' כאן שבולין והביא כו' שם	שם שחט במקום נקב מהו, ס"ז סק"ג
שם א"ל ר"א בדר"א לר"א כו' שם	שם אצל ר"א אמרה כו' שם
שם אר"ח מנין לברייתא סכין כו' שם סק"ה	שם אמר רבא שפיר כו' שם
שם פשיטא כיון כו' שם	כ' א' אמר ר' ירמיה א"ש כו' ס"י סק"ה
שם מפני כבודו כו' שם	שם אילימא למעוטי עיקור כו' שם וסק"ב
שם במערבא בדקי כו' שם סק"ו	שם אר"י למעוטי ראשו כו' שם
שם אר"פ צריכה בדיקה כו' שם	שם מאי ראשו כו' ס"ו סק"א
שם ואתלתא רוחתא כו' שם	שם כגון דנקט משיפוי ראשו ס"י סק"ה
שם איכא דאמרי אבישרא כו' שם	כ' ב' ר"ה אמר כו' רבא אמר כו' ס"ה סק"א
שם מי לא אר"ז כו' שם	כ"א א' תנן התם הותוז כו' ס"ד סק"א
ור"ח אמר אף פגימת סכין כו' שם סק"ז	כ"ז ב' אר"י משום ריב"פ אין שחיטה כו' ס"ח סק"א
שם ואידך בחולין כו' שם	שם מסתברא משום דסליק כו' שם
שם וכולן פגימתן כו' שם	שם השוחט אתנבלה בידו כו' שם סק"ב
	שם נחירתו זו היא שחיטתו כו' שם

שם ליבעי כיסוי כו' שם	שם בעי ר"פ החליד כו' שם סק"ד
שם ניצד הוא עשה כו' שם	שם מתני' היה שוחט והתיו כו' ס"ד סק"א, ב'
נ"ח א' תהני ליה סכין לטהרה כו' ס"ח סק"ג	שם אם יש בסכין כו' שם סק"ו
שם אתמר רנ"א או ושט כו' שם סק"ט	שם בד"א בזמן שהולין כו' שם סק"ה
שם משום דגרירת עבידא כו' שם סק"י	שם וכת' זהב שוחט כו' שם סק"א
שם רי"א רעון כו' שם	שם תוד"ה החליד, ס"ה סק"ה
שם ת"ש שחט חצי כו' שם	ל"א א' שומר כ"ז מלא צואר כו' ס"ד סק"ג
שם והוסיף עליו כל שהוא כו' שם	שם איבעיא להו מלא צואר כו' שם סק"ח
שם תוד"ה אתא ס"ט סק"ח	שם או"ד מלא צואר כו' שם סק"ג
כ"ח ב' אר"ח לא אמר ר"י כו' ס"ח סק"א	שם אלא פשיטא מלא צואר כו' שם סק"ח
כ"ט ב' ארשב"ל משום לוי סבא כו' ס"ט סק"א	שם א"ר מנשה כו' שם סק"ט
שם אמר רבא הכל מודים כו' שם	שם א"ל ר"א בדר"א כו' שם
שם במלת העוף כו' שם	שם מחטא דאושכפי כו' שם
שם שהרי עשה בה מעשה כו' שם	שם טעמא דנפלה כו' ס"ב סק"ב
שם לא נחלקו אלא כו' שם	שם מאן תנא כו' שם סק"ג
שם א"ל רבה בר שימי כו' שם	שם והא אמרה רבא כו' שם
שם לא נחלקו אלא כגון כו' שם סק"ג	שם דאי אשמועינן כו' שם
שם היכא דשחט סימן א' נח' שם סק"ד	שם מדגלי רחמנא מתעסיק בקדשים כו' שם סק"ו
שם אירע בה פסול כו' שם סק"ו	שם דתניא ר' יונתן בן יוסף אומר כו' שם סק"ו
שם אמר רבא נתקלקלה כו' שם	ל"א ב' אמר רבא בהא זכנהו כו' ס"ב סק"א
שם אר"י תרי מברי כו' שם	שם מי כתיב וחטכת כו' שם
שם תוד"ה כגון שם סק"ד	שם הד' נדה שנאנסה כו' שם סק"ד
ל' א' כיון דשחט ביה פורתא כו' ס"ט סק"ח	שם אר"פ לר"נ שנפלה כו' שם
שם מדמי פסח מי אדחי כו' שם	שם ולרבנן שירדה להקר, שם
שם תוד"ה מדמי, שם	ל"ו א' אר"פ הכל מודים כו' ס"ט סק"ז
שם תוד"ה השמיט, ס"ז סק"ד	שם רב אשי אמר כו' שם
שם אר"י א"ר השוחט בב' וג' כו' ס"ז סק"א	מ"ב א' אלא רמז לטריפה כו' ס"ג סק"א
שם מתיב רב אלעזר כו' שם	שם ולמ"ד טריפה חיה כו' שם סק"ב
שם אפי' אחד כו' שם	שם בתנא דבי רי"ש כו' שם
שם א"ל ר"י משנתינו כו' שם	מ"ד א' אר"נ א"ש תורבין הושט כו' ס"י סק"ד
שם שמא טרפו זע"ז כו' שם	שם ל"ת כולו אלא רובו, שם
ל' ב' שם שמא ידרוסו זע"ז כו' שם	נ"ז ב' אלא מאי אית לך למימר כו' ס"ג סק"ג
שם הוא מותיב לה כו' כן ולמוס כו' שם סק"ב	שם ודילמא קסבר כו' שם
שם אר"י א"ר החליד כו' ס"ה סק"א	שם אר"ה סימן לטריפה כו' שם
שם מאי קמ"ל תנניא כו' שם	שם מיתבי סימן לטריפה כו' שם
שם אי ממתני' הו"א כו' שם סק"ב	שם וי"ל והלא הרבה כו' שם
שם תחת עור כשרה, שם	שם אראב"י כו' שם
שם תחת מטלית מהו, שם סק"ג	ע"ו א' רמב"ן ד"ה ומשמע, ס"ג סק"ה

מפתחות ע"ס הש"ס

יבמות

ק"כ ב' שחט בו שנים כו' סי"ג סק"ט

נזיר

כ"ט ב' אין שחיטה לעוף מן התורה כו' ס"ח סק"ד

ב"ק

ע"ב א' כגון שוחט מקצת כו' ס"ט סק"ד, ה'.

שם תוד"ה כי, שם סק"ה

כנהדרין

פ' ב' פרה שנגמר דינה כו' סי"ג סק"ו

זבחים

ל' א' מי סברת כו' ס"ט סק"ט

שם תוד"ה והרי קמיצה, שם

חולין

נ"ח א' במאי קמפלגי סי"ג סק"י

מכות

ח' א' הוציא הלה את ראשו כו' סי"ב סק"ב

מנחות ל"ז א' תני רמב"ח סי"ג סק"ח

ב"ק צ"ט ב' דאבע"ל לאכשורי כריכרי"י כו' ס"ו סק"א

מפתחות

סימן א

בריש פ"ק בשחיטת חש"ו וכותי

א. ב' א' שמא יקלקלו את שחיטתן, מה נתחדש בכבא זו, ובלשון שמא. בהא דדייקינן בגמ' דלא קתני שמא יקלקלו. בהא דאין מוסרין להן חולין לכתחלה ובתו' דחיישינן דלמא משתלי ואכיל.

ב. ביישוב סוגיין עם סוגיא דסוכה מ"ב דקטן היודע לשחוט אוכלין משחיטתו, ובשיטות הראשונים בזה.

ג. לענין הלכה בזה.

ד. ברש"י ג' ב' ד"ה ואע"פ, פי' שלא ראינו שאינו מתעלף כו'. בדברי תו' ורמב"ן דהומ"ל חש"ו שוחט לכתחלה ברואים אותו.

ה. ג' א' בד"א כשישראל עומד ע"ג, בפלוגתא אביי ורבא, ואי מיירי בבהמה דישאל או דכותי. בדברי הרמב"ן לענין הסכין.

ו. ג' ב' ואי דליתיה לסכין כו' ובתו' מ"ש כותי ממומר.

ז. שם דליתיה קמן דלבדקיה, במה שדייקן תו' דהול"ל בלא ידע ובתו' רא"ש בזה. ברשב"א דגדול שאינו יודע הלכות שחיטה עדיף מחש"ו.

ח. שם ואיכא דאמרי כו' הכל מוחזקין שוחטין.

ט. ב' א' א"ל ראב"ד לר"א וכל הכל לכתחלה הוא כו'. בתוד"ה שמא, ור"ת מפרש כו' ובב"ח בזה.

סימן ב

בבא זאב ונטל בני מעיים, והשוחט בסכין ונמצאת פגומה

א. ט' א' שמא במקום נקב נקב כו', בדברי הרמב"ן שלא ראינו שפעל הזאב לנקוב, וביאור הסוגיא לפ"ד.

ב. ט' א' הא קמ"ל אע"ג דמיתליד בה ריעותא כו'. בתוד"ה ואסורה כו', ובלשון הרמב"ם.

ג. י' א' השוחט בסכין ונמצאת פגומה כו' באופן שפגם הסכין בידיים מהו. בקו' הרמב"ן בהא דאמר דר"ה כשמעתייה. שם ואין ספק מוציא מידי ודאי.

ד. שם טבל ועלה כו'. שם סכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי, ביאור הדברים. בהא דמדמינן טבילה וחציצה לשחיטה ופגימה. בהא דלא מוקמינן להו אחזקה. י' ב' ע"ס הגמ'. שם א"ה תיבעי נמי בדיקת חכם, בלשון אי הכי, ובשיטות הראשונים בזה. בקושיות הרשב"א לפירוש הרמב"ן.

סימן ג

בדיני שחיטה

א. ל"ב א' מתני' אם שהה כו' אם לולי ההלכה דשהייה לא היה שיעור לדבר. אם נאמר בהלכה שיעור השהייה.

ב. שם אמר רב כדי שחיטת בהמה אחרת, ברש"י ובגרסת הר"ף. שם א"ל ר"כ ור"א לרב כו' בפלוגת הראשונים מהו בגסה לדקה. בזכחים ס"ה ב' דמשמע דשהייה בעוף הוי כדי חיתוך רוב בשר, ומהו במליקה.

ג. שם ר"ח אמר כדי שיביא בהמה אחרת וישחוט. שם איכא בינייהו, ביישוב גרסא זו ובדברי הרא"ה, ולענין הלכה. שם דקה לדקה, אם משערין בכל בהמה לפי גדלה, ובטעמא דמ"ד כדי בהמה לעוף. ברשב"א בתשובה דלא משערין מריטת הנוצה.

ד. שם א"ר השוחט בסכין רעה כו' לצד שפסול מהו השיעור. שם שהיות מהו שיצטרפו, אם חיסרון שהייה הוא חיסרון צירוף, ובשהייה בטומאה במקדש. שם ותיפשוט ליה מדידיה כו' ביאור הס"ד לדמות כל היום לצירוף שהיות. שם התם בדלא שהה, אם חותך כל הזמן או שמרדד הסימן לשחיטה, ובשיעור שהייה בסכין רעה.

ה. שם שהה במיעוט סימנים מהו, בתו' לעיל ל' ב' דמיירי במיעוט אחרון דסימן ראשון. במה שנקטו הראשונים דשיעור שחיטה היינו ברוב שנים. שם תיקו, ביאור הא דרבא לפ"ז, ובדברי הרמ"א להחמיר בכל שהייה. בלשון הגמ' במיעוט סימנים ולא במקצת סימנים, ובחתך סוף הסימן בפסול. בדין שהייה במיעוטא קמא דקנה.

ו. מתני' נפלה סכין כו' ביאור הרבותא בכל אופן. שם ובא חבירו ושחט, משמע בא מאליו. שם רש"א אם שהה כדי ביקור, ביאור הטעם בזה. במש"כ תו' דאזלינן בתר סכין הראוי לבהמה זו.

ז. בדברי התה"ד בעוף שנמצא גמי רך בושט. בדין שחט רוב שנים בבהמה ושהה. בדברי הנו"ב בשהה בין סימן לסימן בעוף.

סימן ד

בדיני דרסה

א. ל' ב' מתני' התיז את הראש, בלשון התזה, וברמב"ן ורשב"א בזה.

ב. שם היה שוחט והתיז כו' בפרש"י. בגדר הדברים אימתי מיקרי דרסה ואימתי שחיטה.

ג. ל"א א' אר"ז מלא צואר כו'. שם או"ד מלא צואר וחורץ לצואר משהו, ביאור היאך נשחטין הסימנים בכה"ג. ברמב"ן דמיירי שהסכין מונח על שני הצוארין בתחילת השחיטה. במה שהוכיחו בגמרא שאין להחזיר לשני ראשין בצואר אחד, ועוד בדברי הרמב"ן.

ד. בפלוגתת תו' ורמב"ן בדין סכין שיש בו שני צוארין בלבד ושחט שני ראשין כאחת. בדברי הב"ח והש"ך בזה.

ה. ל' ב' מתני' בד"א בזמן שהולך כו' היינו שהולך מלא צואר. במש"כ הבי"ע ד"ה הרא"ש דאורחא דמילתא נקט. בתוספתא פ"ה ה"ה מצות שחיטה מולך ומביא כו'. בתוספתא פ"ב ה"א אם נתכוין לכך שחיטתו פסולה, ובדברי הרמב"ן ובבהגר"א.

ו. שם אם יש בסכין מלא צואר כו' אם מיירי שהולך הסכין מלא צואר, בד' התו', ובד' הרמב"ם והרמב"ן. לענין הלכה באופן שהולך כל השיעור. באופן שלא הוליכו כולו. בסכין שאין בו כשיעור.

ז. עוד בבעיא דר"ז, אופן אחר בדעת הרמב"ן. בדעת הרשב"א.

סימן ו

בדיני הגרמה

א. י"ח א' מתני' השוחט מתוך הטבעת כו' ג' נדונים בזה. שם ואף ריב"ז לא אמר אלא בטבעת הגדולה כו'. שם והתניא ריב"ז אומר כו'. בב"ק צ"ט ב' במגורמתא דאתיא לקמיה דרב. בדעת הרמב"ן.

ב. שם ב' העיד רחב"א כו' אי קאי כרבנן או ככו"ע. מוגרמת דרבנן לריב"ז ודריב"ז לרחב"א אי מיקרי מוגרמת. שם א"ר יוסף ריב"ז תרתי קאמר כו'.

ג. י"ט א' והלכתא משיפויי כובע ולמטה כשרה כו'. בדברי הראשונים קל"ד ב' מהו פיקה של גרגרת. י"ח ב' רשב"ל אפשר בחורא דכובעא.

ד. י"ט א' אר"ה אר"א מח' בששחט שני שליש כו' בשני שליש בלבד מהו. שם דהא תנן רובו של א' כמוהו. בתוד"ה דילמא. בתוד"ה הגרים.

ה. שם מח' כשהגרים שליש ושחט שני שליש כו'. בפירוש הרמב"ן. חט שליש והגרים שליש ושחט שליש, ובדין שחט שני שליש.

ו. שם הגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש כו' ברמב"ן ובר"ן בזה. לר"ה דסגי במלא החוט אמאי אמר ריב"ז ע"פ רובה, ובתו' הרא"ש בזה.

ז. שם ר"י א"ר טריפה בעי' רובא בשחיטה. שם שמע ר"י איקפד כו'.

ח. שם ב' איקלע ר"נ לסורא כו' אם הדר ביה ר"נ. שם א"ר שפיר קרי עליה כו' בקו' הריטב"א.

ט. בתו' ורמב"ן מ"ג ב' בהגרים בתורבץ הושט שליש ושחט בושט שני שליש.

י. י"ח א' ר"ש דאמרי תרוייהו כו' יש לתמוה מסוגיא כ' א' י"ט ב'.

יא. כ' א' מאי ראשו שיפוי ראשו כו' בראשונים בזה.

ח. ל"א א' או"ד מלא צואר חוץ לצואר משהו, בדברי הראשונים היכן מרומז כן במשנה. שם אלא פשיטא מלא צואר חוץ לשני צוארין. בלשון הר"ן כלומר בשוחט שני ראשים. באו"ז בשם הריב"ם.

ט. שם א"ר מנשה באיזמל שאין לו קרנים, בפרש"י ובפר"ח. במפרשים שהביא רמב"ן דכ"ש חוץ לצואר קאמר.

י. בשו"ע סימן כ"ד. ל' ב' וכת' זהב שחוט שנטוה כחוט כו'.

סימן ה

בדיני חלדה

א. ל' ב' אר"י א"ר החליד את הסכין כו' אם מיירי בדרך שחיטה, ובהא דנקט ופסקו. שם מאי קמ"ל תנינא או שהחליד כו' ובהא דנקט תחת השני. בדברי התו' בהא דמייתי לדר"י א"ר הכא, ובגדר פסול חלדה. בדין תחת העור וכיו"ב שדנו אם פוסל מדין חלדה. בהחליד במקצת סימנין. בפלוגתא לעיל כ' ב' במלק בסכין אם חשוב חלדה.

ב. שם אי ממתני' הו"א ה"מ מלמטה כו' בביאור הגדון במלמטה למעלה ובתחת העור. בקו' הרשב"א מ"ש עור מעצם המפרקת.

ג. שם תחת מטלית מהו, בפרש"י ורא"ש וברמב"ם. לענין הלכה ואם חשיב ספק פסיקא.

ד. שם בעי ר"פ החליד במיעוט סימנין מהו. בסה"ת להחמיר במיעוט בתרא דסימן ראשון. בדברי הראשונים בחלדה במיעוט קמא דקנה.

ה. בתוד"ה החליד. בתוספתא זבחים.

ו. עוד בגדר פסול חלדה, ואם הפסול בהסתרת הסכין או בצורת השחיטה.

ז. בשו"ע סכ"ד ס"ט ג' אופנים. בהגמ"י בשם רא"ם. בתבו"ש בחוט השערה כרוך על הסכין במקום שחיטה.

סימן ז

בדיני שחיטה מפורעת

א. ל' א' אר"י א"ר השוחט בשנים ושלשה מקומות כו' ביאור הענין ה"ד. ע"ס הגמ'.

ב. שם הוא מותיב לה כו' כקולמוס, בדעת רב בזה, וביאור כקולמוס. בדין כמסרק.

ג. לפי' השאילתות אי מהני שיחבר החיתוכים בלא שהייה. מקצת קנה למעלה ומקצתו למטה אי מהני להשלים לרוב.

ד. ל' א' תוד"ה השוחט. כשהשחיטה הראשונה מפורעת מכח השני, וכשהשלים ועי"ז נעשית מפורעת.

ה. בדברי הראשונים דשחטו שנים כאחת רוב שני מקומות כשר. ברש"י ורמב"ם דמשמע דכה"ג לא חשיב מפורעת. אם שחיטה מצטרפת קודם שרוב הסימן חתוך במקום אחד.

ו. לענין הלכה. בתב"ש סכ"א.

סימן ח

בדיני שחיטה לעוף

א. כ"ז ב' אין שחיטה לעוף מה"ת כו' בהא דבעי שפיכת דם במקום סימנים, ובטעמא דתיקנו שחיטה לעוף. שם בשפיכה בעלמא סגי. שם מסתברא משום דסליק מיניה.

ב. בחילוק בין נתנבלה לנוחר ומעקר, ובדין שהייה בשחיטה ובנקובת הושט. שם נחירתו זו היא שחיטתו ליבעי כיסוי.

ג. אם יש ענין בשחיטה למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת. מנלן דבעוף סגי בנחירת סימן אחד.

ד. בסוגיא דנזיר כ"ט א' בדין מליקת חטאת העוף ספק בעזרה, ובדין מליקת חולין בעזרה למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת. אם בנוחר יש איסור חשנ"ב. בדעת הרמב"ם בחטה"ע הבאה על ספק שנשרפת.

ה. בדין נוחר ומעקר עוף קדשים בחוץ. בהא דהותר בשר נחירה במדבר לר"ע.

ו. בדין גוי שנחר למ"ד אשל"ע מה"ת, ובנפלה סכין.

ז. בדברי הפלתי דלמ"ד אשל"ע מה"ת אם נחר העוף ומפרכסת אסורה.

ח. להלכה אם יש שחיטה לעוף מה"ת.

ט. כ"ח א' איתמר כו' ראב"א וושט ולא קנה ביאור דעת ראב"א. בדין נקובת הושט.

י. כ"ח א' משום דגרגרת עבירא לאשתמוטי. שם ת"ש שחט חצי גרגרת כו' ובקושי הגרע"א.

יא. בדין חיתוך הורידין. בדין חוטי דם בעוף. בדין נצרר הדם. במה שהקיל הרמ"א בחתיכת הראש. בתוספתא דשני ורידין

סימן ט

בדין ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף

א. כ"ט ב' בביאור פלוגתא דר"י ור"ל.

ב. בשחט גוי משהו מהושט מהו. שם בעולת העוף נמי היכא דמליק כו' ביאור הדברים. שם לא נחלקו כו' בדין הכשר הקרבן בכה"ג. שם א"ל רבה בר שימי כו' לרבא אם למ"ד מתוע"ס במיעוט סימנים ג"כ חייב.

ג. שם לא נחלקו כו' שחט אחר את הסימן השני בחוץ מהו, ובדין שחט סימן א' בחוץ ואחר גמר שחיטתו. מנלן דמחייב על סימן א' בחוץ.

ד. מנלן דמחייב על סימן א' בחוץ. בתוד"ה כגון.

ה. ב"ק ע"ב א' כגון ששחט מקצת סימנין בחוץ וגמרן בפנים. שם תוד"ה כי.

ו. כ"ט ב' ע"ס הגמ'.

ז. ל"ו א' אר"פ הכל מודים כו' למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף מנ"ל דדם תחילת השחיטה מכשיר. דם קדשים שיצא קודם גמר שחיטה, ולענין כיסוי

מפני שהם חונקין הול"ל מפני שהם קורעין. הא דלא הוזכרה סכין פגומה במתני'. י"ז א' אבוה דשמואל פגם ושדר פגם ושדר, ביאור הענין.

ב. י"ז ב' סכין שיש בה פגימות הרבה כו' בפרש"י והרמב"ן.

ג. בדעת הרי"ף בפגימה מסוכסכת, ובראשונים בזה.

ד. שם עולה ויורד בסכין שוחט לכתחלה, בטעם הדבר, וכשכל הסכין עולה ויורד. בדברי תו' דה"מ לשנויי דקיימא ארישא דסכינא כו'. שם דמיא לסאסאה, ביאור הדבר.

ה. שם אר"ח מנין לבדיקת סכין כו', ע"ס הגמ'.

ו. י"ז ב' במערבא בדקי לה כו' בבדיקות הסכין ע"ס הגמ'. אם בדיקה בצדדין מעכבת. שם מי לא אמר ר"ז א"ש ליבן סכין כו' משמע דהלכה פסוקה היא. בדברי הראשונים דושט שניקר בחלק שכבר נשחט טריפה. בדברי הראשונים דבעינן מוליך ומביא.

ז. שם ור"ח אמר אף פגימת סכין ואידך בחולין לא קמירי, פ"י דאין צריך שלימות בסכין. י"ח א' כדי שתחגור בה ציפורן ג' פירושם וביאור הראשונים בזה. י"ח ב' ואידך בחולין לא קמירי, במש"כ הראשונים דלא פליגי. בדעות הראשונים בפגימה. לענין הלכה בשיעור פגימה.

סימן יב

בדיני כונה בשחיטה

א. ל"א ב' אמר רבא בהא זכנהו כו' בביאור פלוגתא דרבנן ור"נ. שם מי כתיב וחתכת כו' הרי גם גוי וקוף אימעטו.

ב. ל"א ב' טעמא דנפלה כו' ברשב"א ורא"ש בעמד ונפלה. למ"ד אשו משום חציו למה פסל נפלה סכין. זרק חץ והעוף עתיד ליקנס תחתיו. ביאור פלוגתת תו' ורשב"א במנחת חניקו ועמד ונפלה.

ג. בזבחים ס' א' דם שנשפך לא הוי זריקה. שם דאי אשמועינן התם כו' בפ"י תו'. מכיין לנחור ושחט.

הדם. בדם ורידין להכשר וכיסוי וקבלה. בדברי תו' הרא"ש. שם רב אשי אמר חולין לעולם משמע כו' מ"ט לא עבדינן כמאן דפשיטא ליה.

ח. ל' א' כיון דשחט ביה פורתא כו' מבואר שאפשר להתחיל שחיטת שלמים באמצע. בתוד"ה מדמי, ובחזו"א בזה. שם מדמי פסח מי אידחי. בקו' תו' דלא חזי לדמי פסח.

ט. זבחים ל' א' מי סברת אינה לשחיטה אלא לבסוף כו'. שם תוד"ה והרי קמיצה.

י. ברמב"ם פ"ד הי"ג. לענין הלכה.

סימן י

בדיני עיקור

א. מהו עיקור, ואם העיקור גורם מיתה, ובדעת הרמב"ן.

ב. בדברי הרמב"ן בהוספה בסימנין שנעקרו. בדין סימנים שנדלדלו ברובן.

ג. בדעת תו' ורשב"א דעיקור סימנים לא הוי טריפה.

ד. מ"ד א' אר"נ א"ש תורבך הושט שניטל כו' ובדין קנה שניטל. שם לא תימה כולו אלא רובו, אמאי סגי במיעוט. אי בעינן מיעוט חשוב, ולהלכה בזה.

ה. שם אילימא למעוטי עיקור סימנים, בדברי הרמב"ן בהוספה. שם אר"פ למעוטי ראשו כו' ואם עיקור כשחיטה לדעת הרמב"ן. לפי' רמב"ן בחידושים מאי קאמר למעוטי עיקור סימנים. ביאור הא דאין עיקור בעוף למ"ד יש שחיטה לעוף מה"ת ובלשון עיקור סימנים. בפ"י תו' ורשב"א. ברש"י כ' ב' בברייתא דנשמטה הגרגרת.

סימן יא

בדיני פגימת סכין

א. ט"ו ב' מתני' חוץ ממגל קציר כו'. ואם אסור באכילה אף בדרך הליכתה. שם והשינים והצפורן, בטעם הפסול, ובדין צפורן בהמה. שם

טומאת אוכלין בדגים. לענין פטור מייבום. לענין בכור לנחלה.

ח. במנחות ל"ז א' תני רמב"ח בכור שנטרף כו', למ"ד טריפה חיה מהו. בדין גוסס ביד"א לענין פדיון. בדברי התו' שההורג טריפה פטור אף למ"ד טריפה חיה. במנחות שם בבכור שיש לו שני ראשים. אם טריפות אדם כבהמה. בקדושת בכורה בטריפה.

ט. ביבמות ק"כ ב' בשחט בו שנים או רוב שנים מעדיין עליו. בדין עושה את חבירו טריפה ובא אחר והרגו, ושיטת הראשונים בזה. בדין כופא בעושה טריפה, ואם חלוק מחיוב מיתה.

י. בדין ולד טריפה, ובטעם איסורו. בחילוק שבין נטרפה ולבסוף נתעברה לנתעברה ואח"כ נטרפה. נטרפה ונתעברה ושוב נטרפה. בדברי מרן זלה"ה בכ"ז. בטריפות בזה"ז שילודות, ובדין אם האב גם טריפה. שוחט ונתנבלה בידו אם הולד טריפה.

ד. שם ב' ה"ד נדה שנאנסה וטבלה כו' בטעם דהוי כונה מעלייתא. ירדה להקדש וחבירתה מכוונת לטהרתה, ובהא דלא משני שאנסה גויים. שם אר"פ לר"נ שנפלה מן הגשר כו' מנ"ל דפליגי בטבילה, ובראב"ד ורשב"א בזה. נפלו כלים למים בלא ידיעת אדם מהו. אם בעינן כונה בטבילה. בפרש"י שירדה להקדש ונפלה.

ה. לענין הלכה בדין כונה בטבילה. בדין כונה בטבילת כלים, ובטבילת כלים ע"י קטן.

ו. ברמב"ן דכונה בטבילה ושחיטה אינו ענין למצוות צריכות כונה. ביאור דברי הרמב"ן דבקדשים א"צ כונה למצוה. בדברי התו' דיש שני פסולין של מתעסק בקדשים. שם מדגלי רחמנא כו', בקו' האחרונים דלמא איצטריך קרא לשוחט חולין משום קדשים. שם דתניא ריב"ז אומר וכובס כו', בפ"י הרש"ש, ובדעת הרמב"ם.

סימן יג

בגדרי טריפה והלכותיה

א. בתמיהת הרמב"ן איך לא בדקו אם טריפה חיה. למ"ד טריפה אינה חיה אם נאמרו טריפות בסניי. דיני טריפה ברוצח ובכור לכו"ע בטריפות שאינן חיות.

ב. שם רמז לטריפה כו' ע"ס הגמ'. בדברי הרמב"ן דנפ"מ לספק טריפות, ועוד נפ"מ. למ"ד אינה חיה אם משכח"ל טריפה שתח"י.

ג. נ"ז ב' ע"ס הגמ'.

ד. בפלוגתת הראשונים בדין טריפה שנתרפאה וביאור הסוגיות מ"ח א' ס"ח ב' בזה. אם חיישינן לחלב טהורה שנחלב בזמן שהיתה טריפה.

ה. ברמב"ן ע"ז א' על הסדר. בדעת הרשב"א והראשונים. לענין הלכה בשהתה יב"ח.

ו. בדין טריפות בזה"ז. בדברי מרן זלה"ה בזה

ז. בדין הורג את הטריפה בזה"ז ולענין פטור מפדה"ב. טריפה לענין טומאת לידה. לענין

מפתח מורחב לסימנים ג' ד' י"ג

סימן ג

בדיני שחיטה

א. ל"ב א' מתני' אם שהה כדי שחיטה כו' נראין הדברים שגם בלא ההללמ"מ הוה ידעינן שהפסק של כמה ימים אינה חשובה שחיטה, יש להסתפק אם נאמר בהלכה בהדיא שיעור כדי שחיטה, ובדר"ש שאמר כדי ביקור.

ב. שם מאי כדי שחיטה אמר רב כדי שחיתת בהמה אחרת, ברש"י ובגרסת הרי"ף, ואם קמ"ל דלא משערינן בשחיטה שלו, ובדין יריצנה לרב, ובחדושי הרא"ה בזה, שם א"ל ר"כ ור"א לרב כו' בפלוגתת הראשונים למ"ד בהמה לעוף מה הדין בגסה לדקה, ברש"י ורא"ש כתבו דכ"ש הוא, אבל אין כן דעת ש"פ, וטעמם דדוקא עוף אין חשוב שהיה בזמן מועט כזה, וברמב"ן ורשב"א שבהלכה הוזכר כדי שחיתת בהמה, ודנו אם הכונה גם בהמה לעוף, שם איתמר אמר רב כו' בפשוטו בסברא פליגי

בין באונס בין ברצון בין ביכול להמשיך בין באינו יכול להמשיך, ואפי' הסיח דעתו מלשחוט ובא חבירו וגמר שחיטתו, השחיתו את הסכין היינו באמצע השחיטה, אפי' גמר עי' יותר מהר מאילו הי' ממשיך בסכין שהתחיל בלא השחזה, אפי' שהייה פוסלת, ואף אינו ענין להשחיתו אלא בבא בפ"ע, וצ"ע ברע"ב בזה, וזה למד מפרש"י שהשחיתו קודם שחיטה, - שם רש"א אם שהה כדי ביקור, לכאורה מפרש כן מה שאמרו כדי שחיטה אחרת שיסיח דעת מזו ויהא מוכן להתחיל באחרת, בדברי התו' דאולינן בתר סכין הראוי לבהמה זו, ומצינו שהדאורייתא נקבע ע"פ הראוי לכתחלה.

ז. בדברי התה"ד דנמצא גמי בתוך הושט פסולה, מפני שנתעכב בחתיכת הגמי, למה החליט שאינם נחתכים יחד, ובפשוטו אם הגמי רפוי הרי רוב הושט נשחט תחלה, או שנדחק לסוף הושט ונעשה כמהודק, ובמה שנקט דעוף שיעורו במשהו מפני שחצי קנה פגום סגי ליה במשהו, - בשיעור שהייה במיעוט בתרא דמחמירין כרש"י אם יש להחמיר גם ששיעורו במשהו, - בנו"ב כתב דבשהה בין סימן לסימן בעוף דמי למיעוט בתרא לרש"י, וחמיר מיניה, ובזבחים ס"ה ב' יש לדקדק דסימן שני אינו בכלל השחיטה, ורק בסוף הסימן של השחיטה פירש כן ברש"י, ובגמ' ג"כ נראה דליכא גונא דפשיטא לן שאינו מעכב ופוסל.

סימן ד

בדיני דרסה

א. ל' ב' מתני' התיז את הראש בב"א פסולה, לשון התזה נאמר על זריקה מרחוק כמו דם חטאת שניתז, ומזה דייק הרמב"ן שהפריד הראש לגמרי, מיהו כאן י"ל שהלשון מושאל על ההכאה בכח כלשון מתיזין את ראשו בסיף, ומקור הרמב"ן מסוגיא כ"א א' הותזו ראשיהן, ויש לדחות דהתם מיירי רק בתוצאה, וכאן מיירי במעשה איך חתך, והרשב"א הקשה מסוגיא כ"ז א' דמיירי בחיתוך סימנין וקתני שהראש כבר הותז, ועי"ש ברש"י, והרמב"ן גופיה לעיל י"ז ב' הביא התוספתא

ולא בקבלה, - בזבחים ס"ה ב' משמע דשיעור שהייה בעוף כדי חיתוך רוב בשר לרש"י או כדי הזאה לתו', ולכאורה לא אתיא כשמואל ור"י, ואם במליקה השיעור כדי מליקה.

ג. שם ר"ח אמר כדי שיביא כו' בדברי הראשונים ד"ל אם רב פליג בדין כדי שירביצנה, ואם יש לדייק מלשון המשנה דלא פליגי, ובדין אם משערין בעור, בפשוטו נלמד בק"ו מהרבעה, שם עומדת להטיל איכא ביניהו, ביישוב גרסא זו, ובפ"י הרא"ה בבד"ה דקאי אדרב, ולענין הלכה, שם דקה לדקה, אם משערין בכל בהמה לפי גדלה, ובטעמא דמ"ד כדי בהמה לעוף, ובב"י בזה.

ד. שם אמר רבא השוחט בסכין רעה כו' אי לא מימרא דרבא נמי ידעינן שהשוחט בסכין שאורכת כדי שתי שחיטות בינוניות כשרה, ומה נתחדש בדרבא, שם בעי רבא שהיות מהו שיצטרפו, יש ללמוד מזה שאיסור שהייה אינו מפני חסרון צירוף, אלא שראוי ליטול נשמה בב"א, וכל עיכוב שהייה באמצע השחיטה יש בו חסרון מצד עצם השהייה, דומיא דשהייה בטומאה במקדש, דאיתא בשבועות י"ז א' כהאי סוגיא ממש, שם ותפשוט לה מדידה כו' דס"ד דכל היום כולו כולל גם בשהיות, שהכל מענין חסרון אחד, דסו"ס עיכב השחיטה בשהייה מרובה, וע"פ סוגיא דשבועות מתבאר יפה גם הענין בכאן, שם התם בדלא שהה, האם סכין רעה חותכת כל הזמן, או שמרדדת הסימן לשחיטה וסגי בזה, שיעור שהייה בסכין רעה בכדי שחיטה בינונית.

ה. שם בעי ר"ה בדר"נ שהה במיעוט סימנים מהו, בתו' ל' ב' פירשו בשם ה"ר אושעיא דמיירי ששהה במיעוט האחרון של סימן הראשון, וכן מתפרש בעיא דר"פ שם לענין חלדה, ויש דמיון בין הבעיות, אבל אין הכרח לתלותם זב"ז, ולשון מיעוט משמע קצת שכבר נשחט רובו, ונקט סימנין לומר או ושת או קנה, ושיעור כדי שחיטה היינו ברוב שנים ואפי"ה מיבעיא ליה הכא.

ו. שם מתני' נפלה סכין כו' קמ"ל דאפי' שהה באונס ולצורך השחיטה פסולה, ושיעור כל השהיות שוין

כולו על הצואר בתחלת השחיטה, וכולט בתחלתה וכן בסופה כמלא צואר ונשאר כולו על הצואר, וכן מיושב ענין ה' שוחט והתיו בב"א דמירי בכה"ג.

ד. הרשב"א והר"ן הביא פלוגתת תו' והרמב"ן בדין סכין שיש בו שני צוארין בלבד ושוחט בו שני ראשין כאחת, ובאמת הרמב"ן כתב בזה שני צדדין, אלא שנוטה לשונו דשניהם פסולין, ונראין הדברים דלא מיירו בחד גוגא, דהרשב"א והר"ן מיירו שהסכין בתחלת השחיטה על שני צוארין, ואז שניהם שוין ודורס בשניהם, והרמב"ן מיירי שהסכין חוץ לצואר והראשון נחתך בפ"ע, ואם דורס בשני אפשר שהסכין באויר ע"ג הראשון עד שישתווה צואר שני לראשון, ואפשר דתו' והרא"ש ס"ל שהסכין חוץ לצואר לשני צדדי הבעיא, וכיון דרק לרווחא דמילתא הצריכו סכין ארוך, אין הדרסה מוכרחת, - בדברי הב"ח והש"ך בכל האמור, וסברת הב"ח כבר הזכרנו לעיל בדברי הרמב"ן, מיהו בכל מוליך ומביא נשחט הצואר השני לאחר שכבר נשחט הראשון ולא חיישין שדורס להשוותו.

ה. ל' ב' מתני' בד"א בזמן שהולך ולא הביא כו' פ' שהולך הסכין כרוחב כל הצואר, שאם הצואר רחב י"ד אצבעות הולך הסכין לצדדין י"ד אצבעות, ואם הולך הסכין כ"ח אצבעות, כגון שה' בתחלת השחיטה חוץ לצואר ובסופה בולט חוץ לצואר מהצד השני, הר"ז כהולך והביא, דמכיון שהסכין הולך על כל הצואר, ועכשיו הוא מונח כולו עליו הו"ל הולך, ושוב אין נפ"מ אם ממשיך להולך לאותו צד או שחזור לאחריו, ולפ"ז צ"ע במ"ש הב"י דבכה"ג כשר, דמשמע שכשר בהולכה לחוד, ולמש"כ הו"ל הולכה ב"פ, דינה כהולך והביא, ונראה דאח"כ אלא שדומה כהולכה אחת מפני שהכל לכוון אחד.

תניא בתוספתא פ"א מצות שחיטה מוליך ומביא, משמע שכן ראוי לכתחלה מדרבנן כדי שלא ידרוס, וכן מרומז במתני' דקרי ליה ה' שוחט והתיו, - עוד בתוספתא פ"ב ה' שוחט וחתך את הראש בב"א אם נתכוין לכך כו', אפשר לפרש שנתכוין לחתוך גם הראש בסכין ארוכה כשני צוארין, וממילא נמצא

דלסימנין לחוד בעינן כמלא צואר, ודברי הרמב"ם כהרמב"ן, וסוגיא י"ב ב' כהרשב"א, ועי' או"ש ומאירי בזה, ובפר"ח ופרי תואר.

ב. שם במשנה ה' שוחט והתיו כו' פרש"י שמשך הסכין לצדדין וכתוצאה מזה חתך הראש בפעולה אחת כמו בהתזה דרישא, אבל אין הכונה שגם משך וגם דרס, (ועסק"ז בדברי הרמב"ן), ויש לעי' האם במושך הסכין אצבע לצדדין ובאותה שעה דוחקו טפח למטה האם ג"כ מיקרי שוחט והתיו, דהא ודאי שכל שוחט דוחק מעט למטה, וסכין רעה תוכיח, ונראין הדברים דכל שעיקר פעולתו לדחוק למטה לא מהני מה שנמשך מעט לצדדין, ולשון הרא"ש והטור שלא יתפוס הסכין במקום אחד וישחוט בדרסה, אין הכונה דוקא שעומד לגמרי, אלא כל שעיקר פעולתו לדחוק למטה אע"פ שנוסע מעט לצדדין, מיקרי דורס במקום אחד, וכ"נ בכמה מקומות שיש חשש דרסה באמצע השחיטה, ואפשר דכל שירד הסכין למטה יותר ממה שנמשך לצדדין מיקרי דרסה, ואף בפחות מזה יש אופנים דמיקרי דרסה.

ג. ל"א א' איבעיא להו מלא צואר וחוץ לצואר כמלא צואר, לכאורה הו"ל מלא צואר חוץ מן הצואר קאמר, ולמסקנא אמרו כן, ושמא כאן נקט הלשון לבאר הבעיא, וטעמיה דר"ז שלא אמר בהדיא, י"ל ללמדנו דלא סגי שהסכין בולט חוץ לצואר כמלא צואר, רק שיהא בו שני צוארין, וגם לומר שהסכין מונח על הצואר.

שם או"ד מלא צואר וחוץ לצואר משהו, צ"ב איך הסימנין נשחטין, ועי"כ צ"ל או שהסכין חוץ לצואר בתחלת השחיטה, או שיוצא מן הצואר בסוף השחיטה, או שעובי הצואר יותר מעובי הסימנין וסומכין ע"ז שמוליך הסכין מצידי הסימנין עד הסימנין, - בביאור דברי הרמב"ן שהוכיח דמיירי כשהסכין כולו על שני צוארין בתחלת השחיטה, ומשמע שמפרש כן אף בצד דחוץ לצואר משהו, ועסק"ז, - מה שהוכיחו בגמ' שאין להתיר לשני ראשין בצואר אחד, י"ל דר"ל דלשון צואר אחד בא למעט המשהו דר"ז, ויותר נראה דמשמע צואר אחד בלבד לשני ראשין, - מדברי הרמב"ן למדנו שהסכין

דמונה על שני צוארין ולא על צואר אחד דומיא דרישא, ומתפרשים דבריו כאן בשחיתת הסימנים לחוד.

ח. ל"א א' או"ד מלא צואר חוץ לצואר משהו, הקשו הראשונים ז"ל היכן מרומז זה במתני', והערוני דע"כ במתני' דרישא יש מלא צואר, וא"כ מאי קאמר אם יש בסכין, וע"כ שבא להוסיף על השיעור, ונראה דפשיטא לראשונים ז"ל דאין כונת התנא על המשהו, אלא לפי צד זה צריך שיכלוט הסכין מלא צואר, ובמתני' דרישא אינו בולט כלל, - שם אלא פשיטא כו' והוצרכנו לדר"ז שלא נפרש ברישא ובסיפא במלא צואר אחד בלבד ומתחיל מבחוץ ומוליכו על הצוארין, ויש לעי' מאי קמ"ל מתני' בסיפא, ושמא אין להכשיר כלל שני צוארין בהתזה אחת אע"פ שיש בסכין כשיעור, - לשון הר"ן כלומר בשוחט שני ראשין, כנראה יש בו ט"ס.

ט. שם א"ר מנשה באיזמל שאין לו קרנים, קשה לקבוע הלכות על מנהג קרנים לנוי, ובשם ר"ח כתבו שהקרנים בולטים ליישר חיתוך האיזמל לפי רוחב הקרנים, וברמב"ם משמע שיש איזמל שנגמר בחידודין ולא ביושר כסכין, - שם א"ל ר"א בדר"א לרב מנשה, גרסת הראשונים ז"ל לרב אשי, ונקטו לחומרא מפני שרב אשי לא החליט הדבר, מיהו רש"י במתני' פירש כדחויא דרב אשי, שזה מיושב יותר בסתמות המשנה, ויש ליישב דמבחינת דרס סגי בכל שהוא, ומפני חשש אחר בעינן כאיזמל, ואי גרסינן דא"ל לרב מנשה נראה שהי' מוכרע בידו דלאפוקי קרנים נקטי איזמל, ולכן פתח דבריו בזה, - ברמב"ן הביא מפרשים דכל שהוא חוץ לצואר קאמר, וכ"ה בארחות חיים בשם הראב"ד, וכנראה זהו מקור המנהג שכתב הרמ"א, והרמב"ן דחה דבריהם.

י. שו"ע סכ"ד ס"א כמלא צואר עם העור והמפרקת, כ"מ בראשונים ז"ל בשני ראשים דבעינן ג' צוארין, והרי הבהמות מונחות זו אצל זו עם העור והמפרקת, וגם דומיא דכהתת הראש, עסק"ז. - שם ס"ב בהגה, מקורו בראב"ד כמש"כ סק"ט. - שם ס"ד, שמא ידרסו זע"י, גם התחתון עלול להגביה

שנתכוין לחתוך הסימנים בפחות מהשיעור, ובבבגרי"א בזה, ובדברי הרמב"ן, ויתכן דמתפרש אם נתכוין לכך שיהא בב"א והיינו שדרס.

ו. שם במשנה אם יש בסכין מלא צואר כשרה, בפשוטו מתפרש שהוליק מלא צואר, וכ"נ ברש"י וברמב"ן, וכ"ה פשטות הרשב"א והר"ן, ובביאור דברי התו', ולמה החמירו במוליק טפי ממוליק ומביא, הרי לעולם יודע שיכול להביא אם ירצה, ואפשר שיש חילוק בין שוחט בנחת לשוחט בהתזה שבוה החמירו, עי' רש"י כ"ז א' שהמתני' אינו שליט על הסכין לעשות כרצונו ודכוותה מיירי במתני' שדחף ידו בכח כמתני', אלא שדחפה לצדדין כדרך שחיטה, ובוה החמירו, מיהו מסיפא דמתני' משמע שכל מוליק ולא מביא צריך מלא צואר, ובדוחק יש לדחות דמוליק מיירי כשחזר והביא בכח כהתזה, ובדברי הרמב"ם והרמב"ן בזה.

ולענין הלכה אם הוליכו כולו ויש בו כשיעור, אע"פ שנשחטו רובן קודם שגמר הולכתו כשר, אבל אם לא הוליכו כולו אם נתכוין לכך פסל, ואם לא נתכוין אלא שראה באמצע שחיתו שכבר נגמרו הסימנים, יש לדון בזה, ובסכין קטנה ונתכוין להוליק ולהביא, וגמר בהולכה לחוד, בזה הר"י בן חביב מכשיר, והאחרונים מחמירין בזה.

ז. שוב דקדקתי בלשון הרמב"ן בההיא דהתני את הראש שמפרש ששוחט הסימנים במלא צואר, ואח"כ מתני' את הראש בדרסה ע"י הסכין שמונה על הצואר, ולפ"ז לא שמענו להרמב"ן דסגי לסימנים בפחות מהולכה מלא צואר, וש"מ דמפרש הא דחוץ לצואר משהו ג"כ במוליק כולו על הצואר, אלא שאח"כ דורס עליו, ומיושב משה"ק עליו במשמרת הבית, והרשב"א כנראה פירש שבתחלת השחיטה הסכין על הצואר, ובסופה בולט כולו לחוץ ונשאר משהו, ולהרמב"ן איפכא, ולפ"ז התוספתא מיירי בדרך שחיטה שאירע שניתו הראש, ומתני' מיירי שניתו דרך דרסה אלא שכבר נגמרה שחיטת הסימנים קודם שדרס, ולפ"ז מ"ש הרמב"ן בההיא דשני ראשין, היינו דרך למסקנא מיירי במונה כולו על הצוארין, אבל לצד דחוץ לצואר משהו מיירי במונה חוץ לצואר בתחלת השחיטה, וצ"ל שבא להוכיח

טריפה היא, שם מיד מת, יש לעי' למה לא חימומו ביתו היטיב כימות החמה, שם אראב"י הלכה טריפה יולדת ומשבחת, אם סבר נמי טריפה חיה א"כ פסק דלא כמתני' ודלא ככולהו תנאי.

ד. בדין טריפה שנתרפאה אם אמרינן איגלאי מילתא שלא היתה טריפה ובגמ' מצינו טריפות שמתרפאין ביד"ש מעצמן, אבל ביד"א לא מצינו אלא נדון הרמב"ן אם מועיל ליטול לגמרי טחול שניקב ולחתוך הרגל למעלה מצומת הגידין, והסכמת הראשונים שאינה נכשרת, וגם הרמב"ן תלה הדבר כשתקיים יב"ח, וסוגית הגמ' מ"ח א' משמע שהיתה טריפה ונכשרת אח"כ, אבל בגמ' ס"ח ב' אמרו שכיון שנטרפה שוב אין לה היתר, וביישוב הגמ' לשני הצדדים.

ה. בביאור דברי הרמב"ן ע"ו א' מאי קסבר מעיקרא ומהי מסקנתו לדינא, ומה למעשה, וביאור דברי הרשב"א וש"פ, ונראין הדברים דבשהתה יב"ח לכו"ע כשרה, ודוקא זו ששהתה.

ו. בדין טריפות בזה"ז שנשתנו הטבעים ודאי קי"ל להחמיר בזמן הגמ', וביאור דברי הרמב"ם בזה, והראשונים ז"ל לא סברו שנשתנו הטבעים, ובדברי מרן זלה"ה בכ"ז.

ז. בשאר דיני התורה אולינן לפי המציאות שחי לכל דבר, כגון לענין רוצח וחילול שבת וזה י"ל שגם בטריפה שאינו חי מחללין כדין חיי שעה, ולענין פדה"ב וטומאת לידה וטומאת אוכלין בדגים ופטור מיבום ועוד.

ח. במנחות ל"ז א' בדין בכור שנטרף תוך ל', ומה הדין למ"ד טריפה חיה, ויש טריפות שלכו"ע אינם חיים, ובדין גוסס ביד"א שנסתפק הגרע"א ז"ל נראה דחייב, ובדברי הש"ך בטריפה שלא מת, בדברי התו' שההורג טריפה פטור אף למ"ד טריפה חיה, בביאור סוגיא דמנחות בבכור שיש לו שני ראשים, בדין בכור בהמה טריפה, ובנדון אם טריפות אדם כבהמה.

הסכין, ויגרוס דרסה בעליון. - שם ס"ה, והמנהג להטריף כו' התוספתא דקתני בב"א היינו הוליק ולא הביא, וא"כ אין מקור מהתוספתא לפסול בהוליק ובהביא, ובפרט כשהולכה חתך הסימנין ובהבאה חתך המפרקת, שאין קשר בין השחיטה למפרקת, ומ"מ נהגו להטריף.

יא. ל' ב' מאי ואומר וכ"ת כו' יש לעי' א"כ הו"ל לאתויי רק הא דחץ שחוט, ואולי לפרש גם קרא דזהב שחוט, או דשמואל לשיטתו דבעינן שחיטה מפורעת, אבל תדבר"י לא יליף כל דיני שחיטה מחץ שחוט.

סימן יג

בגדרי טריפה והלכותיה

א. מ"ב א' בפלוגתא דטריפה חי', ובדברי הרמב"ן למה לא בדקו, ואם למ"ד טריפה אינה חיה נאמרו טריפות בסיני או רק כללא דאינה חיה, ובגמ' נ"ז ב' דהרבה מתקיימות ב' וג' שנים, ודיני טריפה שבש"ס לענין רוצח ובכור למ"ד טריפה חיה מיייר באותן טריפות שאינן חיות.

ב. הערות בגמ' שם רמז לטריפה, ואם צריך פסוק למ"ד חיה, בדברי הרמב"ן דנפ"מ לספק טריפות, ועוד נפ"מ, האם משכח"ל טריפה חיה בלא מעשה נסים ובדין יתרת אם כשניהם נטולין או רק אחד נטול, ואם שייך בהו טריפה חיה.

ג. נ"ז ב' אלא מאי אית לך למימר כו' לכאורה הקושיא גם למ"ד טריפה חיה, שם ודילמא קסבר ר"י טרפה משבחת, יש לעי' הרי נתרפאה מטריפות לגמרי, שם אר"ה סימן לטריפה יב"ח, ר"ה חידש השיעור ולא להכריע בפלוגתא דתנאי אם טריפה חיה, שם יב"ח, בפשוטו אף במעוברת סגי ביב"ח, שם מיתבי סימן כו' הני תנאי מצו סברי כר"ה, והקושיא רק מרבי, שם רבי אומר כו' מה משיב רבי על כל הראיות שהביאו, שם א"ל והלא הרבה מתקיימות כו' קסברי טריפה חיה, ובתשובת רבי ע"ז, שם אר"י בן המשולם כו' קסבר טריפה חיה או דלאו

ט. ביבמות ק"כ ב' בדין שחט בו שנים ומת אם חייב מיתה או שרק פטור מגלות, בדברי התו' וסוגית הגמ' שם, ובסנהדרין ע"ח א' דנראה דהעושה את חבירו טריפה ובא אחר והרגו הראשון פטור, ופלוגתת הראשונים ז"ל בזה, ובגיטין מ"ג א' לענין כופר.

י. נ"ח א' בדין ולד של טריפה, בדברי תו' דר"י מכשירו מפני שלא נפגמה חיותו, ולמה באמת לא יוכשר הולד כדין טריפה שנתרפאה, ובדברי מרן זללה"ה בכ"ז, ובחילוק שבין נטרפה ואח"כ נתעברה לנתעברה ואח"כ נטרפה, ובטריפות בזה"ז שילדות ומה הדין כשהאב ג"כ טריפה.

סימן א

בריש פ"ק בשחיטת חט"ו וכותי

משמע דעיקרה מתפרשת שמא קלקלו, וקמ"ל דלרבנן נמי אסורה בדיעבד, ואין מוסרין להם לכתחלה, ולר"מ הו"מ למיתני מפני שמקלקלין את שחיטתו.

בהא דדייקין בגמ' דלא קתני שמא יקלקלו

שם שמא יקלקלו את שחיטתם, בגמ' דייק רבא מדלא קתני שמא קלקלו, ש"מ דאין מוסרין להן לכתחלה לשחוט, והדיוק כיון דמתני' מיירי דאפי' בדיעבד שחיטתן פסולה הול"ל שמא קלקלו, ואכתי לא מיירי מתני' באחרים רואין אותן, ולשון רש"י י"ב ב' דלשון יקלקלו משמע דמועדין הן לקלקל, אין כונתו דלשון שמא יקלקלו משמע טפי מועדין משמא קלקלו, אלא עיקר הדיוק מדאסר תנא לכתחלה אפי' באחרים רואין אותן, וממילא מתפרש דמועדין הן לקלקל, מיהו אף לרבנן דר"מ אין מוסרין להם לכתחלה, [ועי' לשון תוה"א ז' ב'], ואאמו"ר שליט"א הוסיף דהשתא מתפרשת מתני' דחוץ מחש"ו גם אהכל שוחטין לכתחלה וגם אשחיטתן כשרה דיעבד, ולומר דליכא בחש"ו גונא דשוחטין לכתחלה, ולכאורה מוכח כן מאוקימתא דאביי דהכל שוחטין לאתויי כותי בישראל עו"ג, והרי בכה"ג גם בחש"ו כשר, אלא דלכתחלה אין מוסרין להם, מיהו יש לדחות דלא דמי רואין אותו דכותי דסגי בזה שהישראל כאן ומירתת מיניה, לרואין אותן דחש"ו שצריך להשגיח על שחיטתן מתחלה ועד סוף.

בהא דאין מוסרין להן חולין לכתחלה ובתו' דחיישינן דלמא משתלי ואביל

מעמא דאין מוסרין להם חולין לכתחלה פרש"י דמועדין לקלקל ומשמע דהיינו

ב' א' שמא יקלקלו את שחיטתו, מה נתחדש בבבא זו, ובלשון שמא

א. ב' א' מתני' חוץ מחש"ו שמא יקלקלו את שחיטתו, לכאורה כל האי בבא דשמא יקלקלו מיותרת, דהא קתני סיפא באחרים רואין אותן שחיטתן כשרה, הרי שאין חסרון בשחיטתן אלא שמא לא שחטו כהוגן, ובגמ' דייקין משמא יקלקלו דאין מוסרין להם לכתחלה, אבל משמע דהא דשמא קלקלו אינו מיותר, ואפשר לומר דמהאי בבא דייקין דמתני' דלא כר' נתן, דאילו מאחרים רואין אותן ליכא ראי', דאיכא למימר דהו"ל ככונה כיון שגדול עומד על גביו, ואמנם לקושטא דמילתא סגי ברואין אותן אע"פ שאין הקטן יודע בכך, אבל אי לאו טעמא דשמא יקלקלו הו"א דטעם ההכשר מפני ששוחטין לדעת הגדול, ואמנם הרשב"א י"ב ב' כתב לדקדק מלשון זה, אבל לא משמע מדברי הראשונים ז"ל דלהכי נשנית בבא זו, ומשמע להו דלשון אחרים רואין אותן ולא קתני עומדין על גביהן, ש"מ דלאו משום דלדעתא דאחרים עבדי, ערשב"א שם ורמב"ן ל"א א', ואפשר שזו הקדמה לדין הסיפא דכיון שזהו חשש שמא יקלקלו, ולא פסלום במוחלט, לכן כשאחרים רואין אותן שחיטתן כשרה, שהי' מקום לתקן מדרבנן ששחיטתן פסולה בכל גונא כדי שלא יגילום בשחיטה, וכמו שאסרו למסור להם לכתחלה שמא לא יבחינו אחרים בדריסתן, ערמב"ן ורשב"א שכ"כ א"נ לאפוקי מרבנן דר"נ.

לשון שמא יקלקלו משמע שהדבר ספק, והיינו כרבנן דר"מ פ"ו א', ואמנם בבא למסור להם לכתחלה לעולם ראוי לשנות שמא, אבל

לאכול משחיטה זו, מיהו גם בדעת תו' י"ל דדוקא כששוחט לעצמו יטעו ששחיטה זו כשרה, אבל בפני אחרים הרי רואין ששחיטתו צריכה השגחה, ולפ"ז לר"ת יש שני איסורים בקטן לכתחלה, בפ"ע אפי' לכלבים, ובפני אחרים דוקא לאכילה, שו"ר בב"ח ושו"ך ס"א ס"ק כ"ו שדקדקו בזה, וכתבו דטור ורי"ו פליגי בדעת ר"ת בקטן בפני אחרים לכלבים, וכתב הב"ח להחמיר, ועיי"ש שדקדק מדברי תו' הנ"ל.

ביישוב סוגיין עם סוגיא דסוכה מ"ב דקטן היודע לשחוט אוכלין משחיטתו, ובשיטות

הראשונים בזה

ב. הרשב"א בחידושים [ד' ב'] ובתוה"א [ח' א'] והרא"ש [בס"ד] הביאו מסוגיא דסוכה מ"ב ב' דתניא קטן היודע לשחוט אוכלין משחיטתו, וגרסת הרא"ש מותר לאכול משחיטתו, אר"ה והוא שגדול עומד על גביו, דבכה"ג אפי' לכתחלה מוסרין לו לשחוט, ומתני' דקתני שמא יקלקלו מיירי באינו יודע לאמן ידיו, ונראה שמקור דבריהם מדקתני יודע לשחוט והיינו שיוודע לאמן ידיו, ואם להכשיר בדיעבד באחרים רואין אותן, הרי מתני' סתמא קתני חש"ו דמשמע שאפי' אינו יודע לאמן ידיו אם אחרים רואין ששחט כראוי שחיטתו כשרה, וכ"כ הר"ן בסוכה שם, אבל בתו' שם דקדקו מזה דבאינו יודע לאמן ידיו אפי' אחרים רואין אותו ששחט כראוי שחיטתו פסולה.

ויש לתמוה למה סתמו הדברים בגמ' כ"כ, דבחולין לא הזכירו שום חילוק בקטן ובכולן אמרו דלכתחלה אין מוסרין להן לשחוט, ופשטות הדברים שכל מי שצריך השגחת אחרים אין מוסרין לו לכתחלה לשחוט, וכמ"ש הרמב"ן דחיישנין שמא לא יבחינו יפה בקלקולו, ובסוכה לא אמרו כלום ופשיטא לגמ' דבעינן רואין אותו מכח מתני' דחולין, ואפ"ה סמכו שנלמד מזה דמוסרין להן

משום כל תשחית, אבל הרמב"ן כתב דחיישנין שמא לא יבחינו הרואים בקלקולו, וכן העתיקו הרשב"א והר"ן שני הטעמים, ובאמת לטעמא דכל תשחית קשה דפשיטא שלא ימסור בהמתו לאיבוד, וגם אין זה מהלכות שחיטה, ובפרט למאי דקי"ל כר"מ פ"ו א' שרוב מעשיהן מקולקלין, ונראה דלרש"י עצה טובה קמ"ל להודיענו שמועדין לקלקל, ולהרמב"ן דינא קתני, ונפ"מ בבמה מסוכנת כשאין לו שוחט אחר, או שמכיר בהן ששוחטין יפה, מיהו לדעת ר"ת דחיישנין שמא יטעו ויאכלו משחיטתן, יש לאסור אפי' באחרים רואין אותן, אפי' במסוכנת דליכא פסידא, וזה לא הוה ידעינן מסיפא דקתני לשון דיעבד, ועי' להלן דאפשר דברואין לא חיישנין שיאכלו אפי' לר"ת.

ובתו' ג' ב' ד"ה בודק כתבו דלכתחלה אין מוסרין לכותי ולמומר על סמך שיבדוק אח"כ הסכין או יתן לו כזית בשר, משום דחיישנין דילמא משתלי ואכיל, ויש לשאול א"כ מוכח מזה שלא ימסור לכתחלה לחש"ו ולמה איצטרך לדיוקא דשמא יקלקלו, וי"ל דאי ממתני' הו"א דלא חיישנין שמא ישכח ויאכל אלא בדבר שסבור שהוא כשר, אלא שלא הספיק לברר כשרותו, אבל בחש"ו אם אחרים יראו שלא שחט יפה, לא חיישנין שיאכלו ממנה, כיון שפסולה ברור, והיינו דקמ"ל בשמא יקלקלו, מיהו הרמב"ן פירש בכותי ומומר דלכתחלה אין מוסרין להם שמא יאמרו שהן מותרין לשחוט בלא שמירה ובדיקה, ובחש"ו כיון שאין מוסרין להם אלא בגדול עומד על גביהן ליכא למיחש להכי.

ובאמת גם בדעת ר"ת שאסר ליתן לחש"ו לשחוט אפי' לכלבים הרמב"ן והרשב"א דקדקו לכתוב דדוקא באין אחרים רואין אותן אין מוסרין להם, שמא יאמרו ששחיטתן כשרה בעלמא, אבל לא חיישנין שיטעו לאכול משחיטתן זו שראו אחרים שלא שחטו כראוי, אבל בתו' ג' ב' כתבו שיטעו

דבאינו יכול לאמן ידיו פסול אפי' רואין אותו, וג"ז סתום בדבריו.

ומסתמות הגמ' בסוכה ובחולין נראה יותר שכל הקטנים שוין, וכולן אין נותנין להם לכתחלה לשחוט, אפי' אחרים רואין אותן וכולן שחיטתן כשרה בדיעבד ברואין אותן, ותנא דסוכה קמ"ל דמיד שיודע לשחוט והאי ידיעה אינה לאמן ידיו אלא היינו לתפוס הסכין בידו לחתוך (בלי שום אימון) אצ"פ שעדיין אינו יודע הלכות שחיטה אוכלין משחיטתו, ואין כונתו דלקושטא דמילתא קודם שיודע לשחוט הוא כקוף, דלא מיירי במציאות משונה ששחט מי שאינו יודע אלא לומר דמיד שיכול לשחוט שחיטתו כשרה, וקודם לכן אין להזכיר ששחט שהרי אינו יכול לשחוט, ור"ה קמ"ל שלא נטעה שיש יודע בקטן דא"צ גדול עו"ג, אבל לבתר מימרא דר"ה לא מפרשין יודע שהוא אומן או יודע לאמן ידיו, אלא ה"ק מיד שיודע היינו שיכול במציאות לשחוט הרי הוא כשר, וא"צ שיהא בר הבנה שיכול לדעת כונת שחיטה והלכות שחיטה, ואפשר לומר דאתיא לאפוקי מרבנן דר"נ, אבל יותר מיושב שיש גם חידוש לר"נ דכשר, ואם קטן בן שנה לא קרינן ביה וזבחת אף לר"נ, קמ"ל הכא דמשיודע לחתוך דבר קרינן ביה וזבחת, ואפשר נמי דקמ"ל שלא גזרו מדרבנן שלא ישחוט עד שידע הלכות שחיטה, ולשון התוספתא יודע לשחוט שחיטתו כשרה, והביא באו"ז מזה דהיינו בדיעבד, ועכ"פ למדנו מזה דקמ"ל ששחיטתו כשרה כפי' תו', ולאו למימרא דפחות מכאן פסולה, דלפמש"כ אין פחות מזה, אבל קמ"ל דא"צ שום שיעור בגדלו.

וזו נראה דעת הרמב"ם שלא הביא מברייתא דסוכה כלום, כיון שאין בה חידוש דין יותר מסתמות הדברים שכל קטן כשר בדיעבד וכך מתפרשין דברי הראשונים בחולין אלו שלא הביאו ברייתא דסוכה, וכסתמות הגמ' בחולין שאין שום חילוקי דינים בקטן, וכך

לכתחלה, ולשון אוכלין משחיטתו לא משמע שמוסרין לו לכתחלה, והרא"ש דקדק מגרסתו מותר לאכול משחיטתו, וכ"ה ברש"י ותו' שם אבל אין הדבר ברור אם זה פרש"י או גרסת רש"י, דברשב"א הגרסא כלפנינו, וכ"ה בר"ח וברי"ף ורא"ש שם, וגם לשון מותר לאכול מתפרש היתר אכילה ולא היתר שחיטה, וכבר העיר במעיו"ט בזה.

ובדעת הרשב"א והרא"ש י"ל דפשטות הברייתא דמיירי בדיני קטן משמע שזוהי הנהגת הקטן משיודע לשחוט, דפשיטא להו מסברא שאין קטן שפסול כשאחרים רואין ששחט כראוי, וא"כ למאי הלכתא קתני היודע לשחוט דהיינו שיודע לאמן ידיו, כדפרש"י, אלא ודאי קמ"ל דבכה"ג שוחט לכתחלה, וגם מהא דאיצטריך ר"ה לאשמועין דבעינן גדול עומד על גביו, משמע שאין קטן זה בכלל סתם מתני' דחולין, והיינו מפני שיודע לאמן ידיו, וס"ד דשחיטתו כשרה בלא גדול עו"ג, אבל לא אפקיה ר"ה אלא מלסמוך על שחיטתו, אבל שמא יקלקלו לא אמרינן בקטן דלא אהדריה לכללא דמתני', וביאר הרא"ה בבד"ה וכ"ה בריטב"א שם דהטעם משום דלא סמכינן על נאמנותו של קטן, אבל לא חיישינן שיקלקל כיון שיודע לשחוט.

ואמנם ממה שלא הזכיר במסכת חולין שיש קטן ששחיטתו פסולה אפי' אחרים רואין אותו, משמע דכל קטן שחיטתו כשרה, וכל ששחט לא גרע משוטה דסמכינן על ראיית אחרים, ומה"ט לא פי' הרשב"א כפי' תו', וכ"כ בעיטור מהא דסוכה דשוחט לכתחלה, אבל דעת תו' וסה"ת וסמ"ג והגהמ"י דכשאנו יודע לאמן ידיו שחיטתו פסולה אפי' רואין ששחט כראוי, ועי' או"ז שכתב דקטן מומחה ויודע הלכות שחיטה שוחט לכתחלה ובעינן אחרים רואין אותו בשביל הנאמנות, אבל ברייתא דסוכה כיון שאינו יודע הלכות שחיטה לא שרינן ליה לכתחלה, והרמב"ם לא הזכיר שום חילוק, וכתב הכ"מ שדעתו כהתו'

ששחט כדין, וכ"כ באו"ז, ולפ"ז צ"ל דחייב בכיסוי ואסור לשחוט אחריו, וסתמות המשנה והגמ' ל"מ כן, אלא כל שצריך אחרים רואין אותו, אם שחט בינו לבין עצמו מותר לשחוט אחריו.

ועיקר הדבר דבאמת לא חיישינן שיקלקל אלא דלא מהימן לן צ"ע, דהא בכותי ומומר ששחטו שאירע להם קלקול בשחיטתם, דאי חיישינן הרי לא מהימני לומר שלא אירע קלקול, ואפי' בלא עדותן שרינן ביוצא ונכנס, וכמ"ש הרמב"ן, וא"כ ע"כ דהא דבקטן בעינן אחרים רואין אותו, היינו מפני שיש חשש שיקלקל בשחיטתו, ואמנם בכה"ג לא מהימן לן, אבל יסוד הדין הוא בגלל שיש לחוש שיקלקל טפי מגדול בעלמא, ולכן צריך לעדותו אע"פ שראינו שהם שחוטים, ומה"ט אין למסור לו לכתחלה שמא יקלקל.

וראיתי במשמרת הבית שבאמת השיג ע"ז דא"צ נאמנות כדחזינן במומר שאין לו נאמנות ולא חיישינן שנתקלקלה שחיטתו, ומשמע דעתו ז"ל דבקטן שיודע לאמן את ידיו ויודע הלכות שחיטה א"צ גדול עו"ג, וכנראה זהו מקור דברי הטור שכ"כ, [ע"י ב"י בדעת הטור, שו"ר בחדושי הגהות על ה"ב], אבל עכ"פ כל שצריך גדול עו"ג היינו מחשש קלקול והדין נותן שאין מוסרין לו לכתחלה, אלא דהרשב"א מפרש דצריך גדול כשאנו יודע הלכות שחיטה, דחיישינן שישהה מפני אינו יודע שאסור.

הטור כתב דביודע לאמן ידיו והוא מומחה שיודע הלכות שחיטה לכתחלה לא ישחוט בינו לבין עצמו, ובדיעבד אם שחט כשר, ויש לעי' א"כ מ"ט לא מרבינן ליה בהכל שוחטין אפי' קטן מומחה ואומן בד"א כשאחרים רואין אותו, אבל אין אחרים רואין אותו כשר רק בדיעבד, חוץ מחש"ו והיינו קטן שאינו יודע לאמן ידיו, וגם עיקר החילוק אין לו מקור, שאם דינו כגדול להכשיר

מתפרשא סתמא דסוכה, וכן הדין נותן דכל שצריך גדול עו"ג אין להתירו לשחוט לכתחלה, וכטעמיה דהרמב"ן, וכ"ה פשוט המשנה שכל שהוא בכלל וכולן ששחטו כו' הרי הוא מותר רק בדיעבד.

ויש לתמוה לדעת הרשב"א והרא"ש שיש קטן שאינו בכלל שמא יקלקלו את שחיטתו, ומ"מ שחיטתו פסולה באין אחרים רואין אותו, א"כ היכי סתים תנא פ"ו א' דחש"ו ששחטו בינן לבין עצמן לר"מ פטור מלכסות ומותר לשחוט אחריהן והכי קי"ל כדמסיק התם דהורה רבי כר"מ, ואיך אפשר לומר דרוב מעשיהן מקולקלין, הרי התרנו לו לשחוט לכתחלה מפני שיודע לאמן את ידיו, וע"כ דקטן זה כמו שאינו בכלל שמא יקלקלו אינו בכלל הא דר"מ מתיר לשחוט אחריו, וקשה דודאי משמע במתני' דכל שצריכין שאחרים יראו אותן אם שחטו בינן לבין עצמן שחיטתן פסולה, ומותר לשחוט אחריהם לר"מ, וכן בטוש"ע סט"ז ס"ט וסכ"ג סתמו הדברים בכל קטן, ועי' נחלת צבי מ"ש בסט"ז ס"ט בביאור דברי הרמ"א דמיירי בראינו שהוא שוחט יפה כמה פעמים, ולא ראינו בשחיטה זו, ואין מקור לחילוק זה בגמ', ועכ"פ גם לפ"ז מיירי ודאי ביודע לאמן ידיו, ואעפ"כ סתמו הפוסקים שדינו כחרש ושוטה לענין כיסוי ואותו ואת בנו, והא פשיטא דכל שדינו לענין אותו ואת בנו שרוב מעשיו מקולקלין ולכן מותר לשחוט אחריו, ה"ה שהוא בדין שאין מוסרין לו לכתחלה לשחוט אפי' אחרים רואין אותו, דלא מסתבר כלל דדוקא כשכל מעשיו מקולקלין אין מוסרין לו אבל ברוב מוסרין לו, ולפ"ז יש ללמוד גם מסתמות המשנה והגמ' שם שכל הקטנים שוין, עכ"פ אלו שבאין רואין אותם שחיטתן פסולה.

והרא"ה בבד"ה כתב דבאמת לא חיישינן שיקלקלו כיון שיודע לאמן את ידיו, ולכן מוסרין לו לכתחלה, והא דבעינן אחרים רואין אותו היינו משום דלא מהימן להעיד

שחיטתו בינו לבין עצמו, מנלן דלכתחלה אסור לו לשחוט, הרי לא חיישנן שיקלקל מדרשין ליה ברואין, ומדסמכין עליה בדיעבד, ועי' בסמוך.

הרא"ש הוסיף בדין הקטן שאם הוא מומחה ויודע לאמן ידיו שוחט לכתחלה כשגדול עו"ג, וזה דלא כהטור דבכה"ג אף בלא עו"ג כשר בדיעבד, ועב"י שהטור כ"כ ליישב דברי הרא"ש שפתח באינו יודע לאמן ידיו, וסיים באומן ויודע, ובאמת אם כונת הרא"ש דברייטא דסוכה מיירי בידע הלכות שחיטה וגם לאמן ידיו ולכן מותר לכתחלה באחרים רואין אותו צ"ע מנליה לפרש כן, וזה דלא כרש"י ודלא כתו', שהרי עיקר הברייטא באה להשמיענו שמיד שיודע לשחוט אוכלין משחיטתו, ואנן ניקום ונימא דאין הכונה מיד שיודע מעשה השחיטה, אלא צריך שיבין וידע הלכות שחיטה, והכי הול"ל אינו שוחט עד שידע לשחוט ויהא מומחה כגדול, ויותר נראה שהרא"ש הוסיף כן להזירות בעלמא שכן ראוי לנהוג, דכיון שחידש כאן להתירו לכתחלה כדעת העיטור והרשב"א ודלא כדמשמע כתו', הוסיף לרווחא דמילתא שיהא גם מומחה, אבל אין כונתו דברייטא מיירי דוקא במומחה, שו"ר בבהגר"א ס"ק י"ז שכתב כהב"י דבא להשמיענו שגם מומחה צריך גדול עו"ג.

הרשב"א בחידושים ובתו"ה לא הזכיר דין קטן מומחה ויודע לשחוט אם שוחט באין אחרים רואין אותו, ובמשמרת הבית מבואר דס"ל ששחיטתו כשרה אפי' בינו לבין עצמו, ואמנם כבר נתבאר לעיל דכך הדין נותן לפי דבריו דלא חיישנן שיקלקל כשיודע לאמן ידיו, והא דבעינן רואין אותו היינו מפני שאינו יודע הלכות שחיטה, ואין להקשות א"כ מ"ט לא פירשו בגמ' סוכה שם דמיירי באין גדול עו"ג כסתמות הברייטא, דהא עיקר הברייטא אשמועינן שמיד כשיודע לשחוט הרי הוא ראוי לאכול משחיטתו, ולכן אין לפרשה בגדול כ"כ שיודע הלכות שחיטה, וכמו

שהעתיק הרשב"א מפרש"י דהיינו רבותא דיודע לשחוט אע"פ שאינו יודע הלכות שחיטה.

לענין הלכה בזה

ג. **ולענין** הלכה סתמו הטוש"ע ס"א ס"ה דביודע לאמן ידיו מוסרין לו לכתחלה באחרים עו"ג, ובטור כתב מומחה ויודע לאמן ידיו, אבל המחבר שסתם מתפרש אפי' אינו מומחה וכדעת הרשב"א, וכתב הש"ך ס"ק כ"ה בשם מהרש"ל והדרישה להחמיר באינו מומחה דדוקא בדיעבד כשר ברואין אותו, וכ"נ דעת תו' והרמב"ם ואף הרא"ש והטור לא הזכירו בהדיא להתיר אלא במומחה, ולפמשנ"ת לעיל סק"ב דעת תו' והרמב"ם דאין שום קטן ששוחט לכתחלה אפי' ברואין אותו, וכ"ד סה"ת וסמ"ג והגהמ"י, וכתב בתבו"ש סעיף ל' דבמקום שאין צורך גדול לא ישחוט לכתחלה אפי' יודע לאמן ידיו ויודע הלכות שחיטה וגדול עומד על גביו.

ובאינו יודע לאמן ידיו לכו"ע אינו שוחט לכתחלה, ובדיעבד באחרים רואין אותו סתמו בטוש"ע ששחיטתו כשרה, ולדעת תו' שחיטתו פסולה, והיינו בקטן ביותר שאינו שולט בידיו יפה להחזיק הסכין באקפויי ידא שלא ידרוס, ונראה דבשעה"ד יש להקל כיון שלא הזכירו ד"ז הפוסקים הראשונים בהלכות שחיטה, ואמנם הסה"ת והסמ"ג והגהמ"י הביאו ד"ז, יש לפרש דבריהם בקטן ביותר שאינו בהוה שישחוט, ודעת ש"פ דבכל ענין ששחט כשר ברואין אותו, ובתבו"ש שם כתב שלדעת הפוסלין הו"ל איסור תורה ואין להקל, ועמ"ש אאמו"ר שליט"א בס"א סק"ב להוכיח דמדאוריתא ודאי קרינן ביה זבחת, לא מיבעיא בגדול כ"כ שיודע הלכות שחיטה, אלא אפי' קטן ביותר כ"ז שיש בו דעת לחתוך קרינן ביה זבחת, ולכו"ע כל שחסרון האימון אינו מקטנותו הר"ז כגדול שאינו שולט בידיו,

שיודעין לאמן את ידיהם, ומשמע דאפי' מוחזקין ומומחין נמי לא, דהא לל"ק איכא חש"ו מוחזקים ולל"ב איכא מומחים, וסתמא מתפרש דבשום ענין אין שוחטין לכתחלה, ובינם לב"ע דיעבד נמי לא, ודכוותה מתפרשא מתני' דכיסוי ואותו ואת בנו פ"ו א', וזה מחודש להחליט שרוב מעשיהם מקולקלים בכה"ג, ונראה שיש יוצאים מן הכלל, ולא מיירי במאורע שידוע שהוא שוחט יפה, ומוחזקין דקתני היינו לענין שאינו מתעלף, אבל מוחזקים באומנות ידים יפה, נהי דלא סמכין על דעתם שלא יחליטו לשהות או לדרוס, ואפי' בדיעבד שחיטתן פסולה, מ"מ אין רוב מעשיהם מקולקלין לסמוך ע"ז לקולא, (אין לומר שאם רוב מעשיהם מקולקלין הו"ל כשחיטה פסולה בודאי, כיון שמדאורייתא אסור לאכול משחיטתן, ואפי' אם כלפי שמיא גליא שהיתה שחיטה זו כשרה, מ"מ השוחט אחריהם לא עבד איסורא, זה אינו, לפי שהדין נקבע במעשה השחיטה ואין חילוק אם ראו אותו אחרים או לא, ואם כלפי שמיא גליא שהיתה שחיטתן יפה הו"ל כראו אותו ששחט יפה, אע"פ שהדין נותן שאם הלכו אותן שראו למדה"י דיינינן לה כשחיטה פסולה מכח רוב, דין זה הוא לגבי הבשר אבל אין מציאות השחיטה משנית, וז"פ).

בדברי תו' ורמב"ן דהומ"ל חט"ו שוחט לכתחלה ברואים אותו

בתו' ב' א' ד"ה שמא וכן ברמב"ן שם כתבו דהו"מ למימר דחש"ו שוחטין לכתחלה באחרים רואין אותו, אבל גדול שאינו מומחה או שאינו מוחזק אינו שוחט לכתחלה אפי' רואין אותו, ומשמע שיותר עלול לקלקל גדול שאינו מומחה מקטן מומחה, והרשב"א כתב לדינא דגדול שאינו מומחה שוחט לכתחלה באחרים רואין אותו, דחש"ו גריעי שאינם יודעין לאמן את ידיהם, וזה לשיטתו דחש"ו שיודעין לאמן את ידיהם שוחטין לכתחלה בפני אחרים, ואפשר לדחות דמה שהחמירו

והגרע"א ז"ל בגליון הקשה למה לא הביאו הפוסקים דפחות מבן שש הו"ל כקוף דפסול, ואאמו"ר שליט"א כתב שאף לענין נט"י אין זה מן הדין אלא הנהגה הראויה, ובשחיטה אינו בהוה שישחוט בפחות מבן שש, ולא ראו צורך להזכיר ד"ז.

שחט בינו לבין עצמו אפי' מומחה ויודע לאמן ידיו שחיטתו פסולה כ"כ הרמ"א, וזה דלא כהרשב"א והטור, ודעת האו"ז והג"א והרא"ה והריטב"א דהטעם משום דלא מהימן להעיד ששחט כראוי, ולדעת ש"פ שאוסרין לו לשחוט לכתחלה אפי' באחרים רואין אותו נראה שדינו ככל חש"ו שרוב מעשיהם מקולקלין.

ולענין כיסוי הדם ולשחוט אחריהם באותו ואת בנו, הדבר תלוי במחלוקת הנ"ל, דבמומחה ויודע לאמן ידיו לדעת הרשב"א והטור השוחט אחריהם לוקה, ולדעת הרא"ה והרא"ש וש"פ שהתירו לכתחלה באחרים רואין אותו, הרי שאין קטן זה בכלל המשנה דקתני עליו שמא יקלקלו, א"כ אינו בכלל היתר המשנה פ"ו א' לשחוט אחריהם וחייבין בכיסוי, וכן הדין ביודע לאמן ידיו אע"פ שאינו מומחה, כיון שסתם בשו"ע דמוסרין לו לכתחלה לשחוט, ואמנם לדעת תו' והרמב"ם נראה שכל הקטנים שוין ומותר לשחוט אחריהם, וכן סתמו בטוש"ע, אבל א"א להקל בזה כיון שהפוסקים מקילין לשחוט לכתחלה, ואם ידוע ששחיטתו יפה ע"כ שהוא יוצא מן הכלל ואין רוב מעשיו מקולקלין, ואסור לשחוט אחריו, עפ"ת סט"ז ס"ט.

ברש"י ג' ב' ד"ה ואע"פ, פי' שלא ראינו שאינו מתעלף בו

ד. ברש"י ג' ב' ד"ה ואע"פ שאין מוחזקין, פי' שלא ראינו שאינו מתעלף או שלא ראינו אם יודע לאמן את ידיו לשחוט, ולפ"ז מתפרש דחש"ו אפי' מוחזקין דיעבד נמי לא, הרי בהדיא דשמא יקלקלו קאי אחש"ו

כמו בחש"ו, אלא סגי בזה שהישראל נמצא כל זמן השחיטה ורואהו, ובזה חילק אב"י בין נגע ללא נגע, דלתפוס את הגוי בנגיעה אפשר גם ביוצא ונכנס, אבל לתפוס שהייה והדרסה בעינן שיהא כאן כל הזמן, אבל אף אם הסיח דעתו ולא השגיח, כיון שהכותי חושב שהוא רואהו סגי בהכי.

ורבא סבר שגם ביוצא ונכנס חייש הכותי, כיון ששהייה ניכרת לנכנס מיד כמו נגיעה, וגם בדרסה חושש שמא לא יבחין ברגע כניסתו ויראהו דורס, שהרי החשש שמא ידרס במזיד ויודע בשעה שדורס, וכל כה"ג חייש שהישראל יראהו.

ופשטות הדברים שהבהמה של הישראל והכותי שוחט עבורו, שדין הלכתחלה ודיעבד לישראל נאמר, וכן חותך כזית בשר ונותן לו משל הישראל הוא, [ואפשר שאם הכותי מבחין שנותנין לו הבשר למבחן אם שחט יפה, אין לסמוך על אכילתו, שהוא עלול לעבור איסור נבילה כדי שלא יתפסוהו בקלקלתו, אבל אם נאכילוהו סתם ולא ירצה לאכול וישתמט באמתלאות נבין שלא שחט יפה], והרמב"ן כתב דבבהמת הכותי ודאי מהימן שהרי עתיד לאכלה כולה, ורק בבהמה שמיועדת לישראל חיישין שיכשילם במזיד או בעצלות, ומבואר מדבריו דאף בהמה שמיועדת למכור לישראל חייש דילמא מפסדו ליה, ואאמו"ר שליט"א העיר דכיון דאפשר לפרשה בבהמת ישראל שנתפס כגנב בזה שהפסידה וניבילה, מנלן דאף בבהמה דנפשיה חייש כ"כ, דסו"ס אינו נתפס כגנב אלא שיפסיד ממנו, ואמנם כונת הרמב"ן לאפוקי בהמה שלצרכו, אבל מ"מ מנליה ד"ז, וצ"ל דקים ליה מסברא דה"ה בעומדת למכירה דומיא דמטהר יינו, דכל שנתפס בשקרו מפסיד נאמנותו, ומדבריו הרמב"ן נראה שהישראל שומר ע"ש במ"ש לענין הסכין, ובכח"ג שיועד שמשגיחין עליו מירתת כמו גוי ביין

תו' והרמב"ן בגדול שאינו מומחה, היינו שמא יתנו לו לשחוט, ולא ידעו ששחט רק בהשגחת גדול, אבל בחש"ו לא יטעו דידעו שגדול משגיח עליהם ולא מפני שהאחרים אינם משגיחין יפה, אלא שהרואים אינם מבחינים שהגדול משגיח על הגדול, אבל על חש"ו מבינים שצריך השגחה.

ובאמת למאי דקי"ל פ"ו א' ב' דחייבין משום נבילה על שחיטת חש"ו, ועל שחיטת גדול שאינו מומחה כתב הרמב"ם דמכין אותו מכת מרדות, קשה לומר דשחיטת חש"ו עדיפא מדגדול, וע"כ צ"ל דחש"ו דלוקין על שחיטתן היינו דוקא בסתמא, ולא בדידעין שהם מומחין, וכן לענין היתר אותו ואת בנו וכיסוי, [והי' נראה לומר דבכל ענין אין לוקין על שחיטתן, ומחייב מדרבנן קאמר, ומה"ט לא העתיק הרמב"ם ד"ז, אבל קשה א"כ לא הוסיף במימרא זו כלום, דהא לכו"ע שחיטתן פסולה, ומזה משמע דמלקות ממש קאמר], ומ"מ לענין איסור למסור לידם יש לקיים בכל ענין, כיון שאין דעתם שלימה לנהוג תמיד כראוי.

מיהו לענין פ"י תו' והרמב"ן אין קושיא כ"כ דשפיר כתבו דאי לאו ילקלו הו"מ לפרושי מתני' אשאין מומחין, והוה מוקמינן לה כרבנן דר"מ, ולא הוה ידעין דגריעי מגדול שאינו מומחה, ע"י תו' פ"ו א' דמספק"ל אם רוב מעשיהם מתוקנין ועי' גליון הגרע"א ומהרש"א ז"ל בשו"ע ס"א ... ובש"ך ס"ק ט"ו, ושם פירשו שהעומדים על גבן אינם מדקדקים כשאינם יודעים בודאי שהם פסולין, וזה קשה דכיון שמעידין שראו הרי הם נאמנין, והרי קיימינן ביודעים ההלכה שנמסר לו לשחוט רק על סמך ראיתם.

ג' א' בד"א כשישראל עומד ע"ג, בפלוגתא אב"י ורבא, ואי מיירי בבהמה דישראל או דכותי
ה' ג' א' בד"א כשישראל עו"ג, לכאורה א"צ
 שהישראל ישגיח על מעשה השחיטה

הסכין וזה פשיטא דליכא בקטן, והו"מ למימר דע"כ בבדק סכין מיירי דהא כולל נמי חש"ו, אלא דניחא ליה לאוכוחי ממומר גופיה, וסתם חש"ו לא מוקמינן בדליתנהו, אבל מומר אפשר ששחט בסכינו והלך לו.

בתוד"ה בודק הקשו מ"ש כותי דמסתפי ומ"ש מומר דלא מסתפי, וקושיתם על בדיקת הסכין אליבא דרבא, אבל יש להקשות נמי לאביי דלא ס"ל הא דרבא ואפי' בדק סכין אין סומכין על שחיטתו, מ"ט גרע מכותי דמהני עו"ג, ואמנם אם משגיח עליו ממש כמו על חש"ו מודה אביי דכשר, אבל למש"כ סק"ה דבכותי סגי בנמצא שם וא"צ להשגיח עליו, לכאורה במומר לא מהני, וכמו בסכין.

ובאמת עיקר פלוגתא דאביי ורבא היא במומר שאינו מתיירא, אם סומכין ע"ז דלא שביק התירא, ובוה ס"ל לאביי דלא סומכין ע"ז, אבל מודה אביי דאיכא גונא שמתיירא וסומכין על ישראל עו"ג ובכח"ג גם סכין א"צ לבדוק, וא"כ קושית תו' היא רק על הסתמא מ"ט נקטינן דכותי מתיירא, ואפשר לומר דכותי שבודק סכין לנפשיה, ורק לישראל אינו מקפיד, ודאי נתפס כגנב, אבל המומר גם לעצמו אינו טורח, וגם אם יתפס הרי השווה את חבריו לעצמו, ואין כאן גנאי דלפני עור כיון שמתנהג בזה כמו לעצמו, אבל במומר ששוחט כדי למכור ומתיירא שיבדקו אחריו ולא יקנו ממנו, ויודע שישראל משגיח עליו, בזה י"ל שדינו ככותי, ומזה סיעתא למש"פ אאמו"ר שליט"א בכותי ששוחט בהמת ישראל, דאי בשוחט למכור יש להשוות מומר לכותי אם יודע שבודקין אחריו.

שם דליתיה קמן דלבדקיה, במה שדייקו תו' דהול"ל בלא ידע ובתו' רא"ש בזה

ז. **שם** דליתיה קמן דלבדקיה, בתו' דקדקו מזה דאם איתיה קמן ולא ידע לא מהני אחרים רואין אותו מדלא משני בדלא ידע, וגם משמע דאי הוה קמן הוה בדקינן ליה,

שנתפס כגנב, - ועי' לקמן סק"ו דבשוחט ע"מ למכור י"ל דמומר ג"כ מתיירא.

בדברי הרמב"ן לענין הסכין

ולענין הסכין כתב הרמב"ן דמיירי בישראל עו"ג ורואה אותו בודק סכין ושוחט, ומה שהצריך רואהו בודק היינו מפני שחושש שיבקש לבדקו קודם שחיטה, דאי לאחר שחיטה מצי אמר שנפגם בעור או בעצם, ולפ"ז אחרים רואין אותן כולל שרואין אותו בשעת בדיקת הסכין, אבל בחש"ו לא סגי בזה, דהא לא סומכין על בדיקתם, וכן לשון הגמ' שמא ישהו כו' משמע דדיינינן רק על מעשה השחיטה, ואפשר דסתמא דמילתא בחש"ו הרי הסכין של הגדול שמוסר להם לשחוט, ועכ"פ הם לפנינו לבדוק הסכין, דלא מיירי באיניש דעלמא, אבל בכותי ומומר אפשר ששוחטין בסכין שלהם, ואפשר דליתנהו, ולכן יש לדון לענין הסכין, ובגמ' לקמן ב' משמע דרואין אותו אינו כולל בדיקת הסכין.

שם הא אמרת כשישראל עו"ג שחיט אפי' לכתחלה קשיא, לכאורה עדיפא מינה הו"ל לאקשווי דהא תנא ליה רישא בהכל שוחטין, ונראה דבהכל שוחטין קמ"ל דגרי אמת הן ומעשה שחיטתן אינה כשל גוי, ונפ"מ בישראל עו"ג, וכאן רמז התנא דבעו"ג כולן כשרין, מיהו עיקר המשנה משום חש"ו, ולכן נקט לשון דיעבד, ואע"פ שנכלל כותי ביניהם, מ"מ עיקרה לאו משום כותי נשנית, דתנא ליה ברישא.

ג' ב' ואי דליתיה לסכין כו' ובתו' מ"ש כותי ממומר

ו. ג' ב' ואי דליתיה לסכין כי אחרים רואין אותו מאי הוי דילמא בסכין פגומה שחיט, משמע דבלשון אחרים רואין אותו אין בדיקת הסכין בכלל, ומ"מ בחש"ו מתפרש סתמא בסכין של הגדול, ואפי' בינו לבין עצמו בסכין דגדול מיירי, שצריך אומנות לתקן

ס"ד דסגי בסימן ראשון לגלות שהוא מומחה, אבל בחש"ו פשיטא שאין סימן ראשון מועיל לשני, כיון שאין בהם דעת גמורה.

ברשב"א דגדול שאינו יודע הלכות שחיטה עדיף מחש"ו

הרשב"א כתב [בדף ד' ב'] דגדול שאינו יודע הלכות שחיטה עדיף מחש"ו ושוחט לכתחלה במומחה עומד על גביו, דכיון שיודע לאמן את ידיו לא חיישין שיקלקל, וזה לשיטתו דקטן שיודע לאמן את ידיו שוחט לכתחלה בגדול עו"ג, אבל אם בחש"ו מחמירין דבכל ענין אין שוחטין לכתחלה, לכאורה פשטות הדברים דכל שצריך גדול עו"ג אין מוסרין לו לכתחלה שמא לא ירגיש הגדול בדריסתו, וגם משום בל תשחית שמא יקלקל, ואמנם בתו' ורמב"ן ב' א' כתבו דהו"מ לפרושי דחש"ו שוחטין לכתחלה באחרים רואין אותן, ונקט לשון דיעבד משום גדול שאינו מומחה, מיהו לאוקימתא דמיירי באינן מוחזקין לכאורה אין לחוש שהאחרים לא יבחינו כשמתעלף, ורק לטעמא דבל תשחית שייך לדון שלא ישחוט לכתחלה, וגם בזה מסתברא דמותר, שיודע אדם בעצמו אם הוא עלול להתעלף.

שם ואיכא דאמרי כו' הכל מוחזקין שוחטין

ח. שם ואיכא דאמרי רבינא אמר הכי קתני הכל שוחטין הכל מוחזקין שוחטין כו' יש לעי' למה לא אמרינן דמאותו טעם שרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן מה"ט אף מוחזקין הן, דכמו שאין הולך לשחוט אלא המומחה ה"נ אין שוחט מי שרגיש להתעלף, וי"ל דללמוד הלכות שחיטה יכול ללמוד גם בלא מעשה השחיטה, אבל לבחון אם הוא מתעלף בעינן שישחוט דוקא, וכ"ז שלא ידענו ששחט, לא סמכין על רוב בנ"א שאינם מתעלפין.

והפ"ז אפשר דמודה רבינא לברייתא דאבדו לו גדייו ותרנגוליו והלך ומצאן שוחטין

ואם בכל ענין כשר מפני שראוהו אחרים מה ענין בבדיקתו, (ואפשר דבדלא ידע אינו מהודר כ"כ), וז"ל תו' הרא"ש אבל אי איתיה קמן בעי למבדקיה ואי בדקניה כו' מדלא קא משני כו' והיינו משום דליתיה נראה יותר אוקימתא מלא ידע, שהרי בזה נסתפקנו מעיקרא, ולכאורה נראה דלא ראו בגמ' חידוש לאשמועינן דסגי ברואין אע"פ שאינו יודע, דלא גרע מחש"ו שאפי' אין יודעים, אם אחרים רואין אותן שחיטתן כשרה כפשטא דמתני', וכיון שאין יתרון לאשמועינן בדלא ידע, הרי הפשטות להעמיד מתני' בדליכא ראי' מבדיקתו, ולומר שגם בזה דוקא רואין אותו ודלא כאמוראי דסברי רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, [שו"ר ברמב"ן ש"כ], ובכלל זה גם בידעין דלא ידע, כיון שאנו סומכין על האחרים, וגם במציאות מצוי שממהר לדרכו ויודעין תחלה שלא יוכלו לבדוק, ולכן השגיתו עליו, אבל באינו יודע י"ל שאין מוסרין לו לכתחלה, מיהו דעת הרשב"א שבזה גדול עדיף מקטן ואפי' לכתחלה מוסרין לו, ועכ"פ מ"ש בגמ' דליתיה קמן דלבדקיה אין הכונה דאם איתיה צריך לבדוק אע"פ שאחרים ראו שחיטתו, אלא כלפי מה שאמרו דבבודקין אותו סגי, אמרו שלא בדקו, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א שביאר בכ"ז.

ובתו' הרא"ש תירץ דראהו מתוע"ס עדיף מאחרים רואין אותו דמשמע שעיין ודקדק עליו היטיב מתוע"ס, וזה מהני אף בבדקוהו ואינו יודע, והדברים מחודשים מאד, דודאי אחרים רואין אותו צריכין לדקדק היטיב מתוע"ס, ואטו חש"ו עדיפי מאינו יודע הלכות שחיטה וסגי להו בבדיקה שלא בעיון, והרי סתמא קתני אף כשאינם יודעים הלכות שחיטה, ומה שהזכיר ר"נ מתחלה ועד סוף היינו לבאר מ"ש בגמ' שם דלא סגי בראה ששחט סימן ראשון יפה, אלא בעינן מתוע"ס, אבל ודאי דרואין אותן דתנן היינו ראי' מדוקדקת כהיה דר"נ, ואדרבה כהיה דר"נ

לשחוט, הרי באמת כולן שוין ששחיטתן כשרה, ואין התנא מתייחס בדבריו על ההנהגה לכתחלה כלל, ובזה דייקנין לשון הכל, שאם אין התנא שונה לשון הכל כשאין זו ההנהגה הראויה לכל, ה"נ משמע הכא הכל לכתחלה, אבל אם לשון הכל מתייחס אל חלות הענין ולא על ההנהגה א"כ גם כאן אין התייחסות לזה בלשון הכל.

בתוד"ה שמא, ור"ת מפרש כו' ובב"ח בזה

שם תוד"ה שמא, ור"ת מפרש כו' יעוי' בב"ח שני פירושים בדעת ר"ת אם אסר ליתן להם לשחוט לכלבים שמא יאכלו משחיטתם, ואפי' אחרים רואין אותן אסור, שהרי יש לחוש שיראו שקלקלו ויאכלו אחרים משחיטתן או דדוקא ליתן להם בפ"ע אסור, שיראו שמוסרין להם לשחוט, ויטעו למסור להם שחיטה אחרת ויאכלו ממנה, ומה שסיימו וניחא השתא כו' מתפרש שפיר לשני הפירושים דאיצטריך לאשמועינן גם באין אחרים רואין אותן, אבל אין הכרח מלשון זה דדוקא באין אחרים רואין אותן אסור, ועשטמ"ק אות ה' ואות ו' ובתו' ג' ב' סוד"ה בודק.

שם ב' גמ' אבל אמר אמר הרי עלי לא, יעוי' בשטמ"ק אות י', שכתבו דמשכח"ל בנודר בהיתר כשהמעות ביד גזבר, אלא דסתם ערכין ונדרים לאו בהכי מיירי, ואפשר דבכלל חידושא דמתני' דנודרין להתחייב בהרי עלי, וחידוש זה ליכא כשהמעות ביד גזבר, ואמנם עיקר נודרין הכונה דמיו עלי דומיא דנדרין, אבל כיון שיש בזה גם חידוש זה שמתחייב בהרי עלי, לכן א"א לאוקומי מתני' רק בכה"ג, וברמב"ן כתב דלצדקה ולמצוות יש מצוה לנודר, ורק לשמים כתיב טוב אשר לא תדור, שאין חפץ לד' בעולות ובזבחים הנה שמוע מזבח טוב.

שם תוד"ה שמא, משה"ק מ"ט לא אמרו שמא ימשך לפנים, לכאורה חשש זה אינו שייך למעשה השחיטה, והוא איסור גברא לחוד,

שהם מותרין בבית כדלקמן י"ב א', דסתמא דמילתא נשחטו ע"י השוחטים של בני העיר, ורק בשוחט לפנינו שאין אנו מכירין אותו, הרי הוא יוצא מן הכלל דמסתמא נשחט ע"י המומחין ומוחזקין לבני העיר, ואין לנו אלא לסמוך שלא הי' מתקרב לשחוט אם לא הי' מומחה, ובזה ס"ל לרבינא דאכתי אפשר שלא בא מעשה שחיטה לידו, ואינו מוחזק שלא יתעלף.

ואמוראי דפליגי ארבינא סברי דלעלופי לא חיישינן, שאע"פ שאינו מוחזק ובא לשחוט פעם ראשונה לא חיישינן שיתעלף, ומה"ט גם אם שחט א"צ לבדקו אם נתעלף, דכל דבר שאין חוששין לו בתחלה א"צ לבדקו לבסוף, ול"ד לרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, שסמכנו על הרוב שאינו בטבע אלא בדרך הנהגת בנ"א, ולכן יש מקום להצריך בירור לכתחלה אבל כשסמכנו על טבע בנ"א שאינם מתעלפין, שפיר יש לסמוך ע"ז גם בלא בדיקה אח"כ, וזהו דכתב הרמב"ן דמה"ט לא אמרו רוב מצוין אצל שחיטה אינם מתעלפין, לומר דלא חיישינן לזה כלל, אף כשידענו שלא שחט מעולם, ומה"ט א"צ לבדקו אף בדאיתיה קמן, ועיי"ש שכתב ע"ד הרמב"ם דכל שאין מתירין לו לכתחלה בודקין אותו לבסוף בדאיתיה קמן.

ב' א' וכל הכל לכתחלה הוא כו'

ט. ב' א' א"ל רבב"ד לר"א וכל הכל לכתחלה הוא אלא מעתה כו' יש לעי' הרי הקושיא היא דהני דמיתרבו מלשון הכל, יש להשוותם לכל בנ"א, ואמנם אם כולם רק בדיעבד קתני שפיר הכל להשוות כולם, אבל אם כל השוחטין לכתחלה, א"א לרבות מהכל שוחטין כאלו ששוחטין רק בדיעבד, ולכן קשה כאן לפרש הכל שוחטין בדיעבד, אבל בממירין ומעריכין לא קשה, כיון שבאמת כולן שוין, וי"ל דאם לשון הכל שוחטין מתפרש על כח חלות השחיטה ולא על ענין הלכתחלה

משא"כ שמא יגע בבשר שהוא מקלקל תועלת השחיטה.

שם בברי לי סגי, לכאורה בסכין ארוכה א"צ ברי לי, וצ"ל דהא דאסרינן בדליתיה היינו כשלא ידענו ששחט בארוכה.

גי' ב' רב אשי כו' קסבר כותים גרי אריות הם, פי' אע"ג דפלוגתא דתנאי היא, מ"מ איהו לא ניחא ליה לאוקמי מתני' דלא כהלכתא, מיהו מתני' דלקמן י"ז א' מפרש רבא לאתויי כותי, והיינו כמ"ד גרי אמת הן.

סימן ב

בבא זאב ונטל בני מעיים, והשוחרט בסכין ונמצאת פגומה

ט' א' שמא במקום נקב נקב כו', בדברי הרמב"ן שלא ראינו שפעל הזאב לנקוב, וביאור הסוגיא לפ"ז

א. מ' א' בא זאב ונטל בני מעים כו' והחזירן כשהם נקובין מהו מי חיישין שמא במקום נקב נקב או לא, לקמן י"א ב' מייתי רב אשי משחיטה עצמה דאמר רחמנא שחוט ואכול וליחוש שמא במקום נקב קא שחית אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא, ולפ"ז הדין נותן דה"ה דגבי זאב לית לן למיחש שמא במקום נקב נקב, ויש לעי' א"כ מאי קמיבעיא ליה לר' אבא, ונראה מזה כמ"ש פ' אאמור"ר שליט"א מדברי הרמב"ן י"ב א' דמיירי כשלא ראינו שעשה הזאב פעולה בשיניו וצפרניו שיש בה לנקוב המעים, אלא שהביא לפנינו מעים נקובים, וקרוב לתלות שהוא נקבן, אבל יתכן שהוא לא נקבן כלל ולא הכניס שיניו וצפרניו במקום נקב, ואפי' ראינו שיניו במקום נקב אפשר שהוא לא נקבו, אלא שאירע שהכניסן במקום נקב, ולפ"ז הנדון בנקב שלפנינו שאפשר לתלותו בזאב, וכמו נקבים הרבה שכתבו תו', דאפי' שלא במקום שיניו תלינן כולו בזאב, ואף אותן שבמקום שיניו לא מיירי בראינו שנעץ בכח שיש בו לנקוב, דכל כה"ג הר"ז בכלל מה שאמרו נקב הא קא חזינן דהוא נקבינהו, ואין הכונה דדוקא כשראינום שלימין אמרו כן, דהא פשיטא, אלא כל שעשה מעשה הנוקב לפנינו לא אמרינן דילמא במקום נקב נקב, וכ"מ לקמן מ"ט א' דפשטינן היכא דממשמשא ידא דטבחא מזאב, והתם לא ידעינן שנכנסה ידו בנקב, אלא דתלינן בידו, וזהו שציינו בתו', ומאן דפליג התם סבר דמעשה הזאב

הוי טפי ודאי וקרוב לתלות בו ממשמוש הטבח.

ור' אבא נמי ידע דבליתנהו הבהמה מותרת, כדאמרינן נטל הא ליתנהו, וה"ה באכל חציין, דכליתנהו דמי, ורק כשיש נקב לפנינו שיתכן שלא נקבו הזאב, בזה מספק"ל אי סמכין ארוב בהמות שאינן טריפות.

ויש לעי' א"כ מאי פריך ליה מצפור המנקר בתאנה, הרי שם ראינו שהוא מנקר ונוקבן, ובכה"ג הרי אמרו דפשיטא דכשר כיון דחזינן דהוא נקבינהו, וי"ל דמיירי במנקר בעומק, ואפשר שהניקור שבתחלה נעשה ע"י נחש, ומה"ט הזכירו צפור ועכבר שניקורן דומה לנחש, אבל בהמה שאכלה לא אמרינן שמא במקום נקב אכלה, דכיון שהנקב שנראה לפנינו ודאי נעשה ע"י הבהמה, הר"ז כאכלה חצי אבטיח דלא חיישין שמא במקום הנאכל הי' ניקור, ורק כשאפשר שהניקור שנראה לפנינו הוא מהנחש, והצפור הוסיף בעומק, (ואם ידענו שהצפור אכל כל סביבות הנקב, י"ל דדמי לבהמה כיון שנקב נחש אין כאן, מיהו י"ל שהצפור רק הרחיב הנקב, אבל בבהמה שאכילתה אינה בצורת ניקור להרחיב הנקב, אלא שאפשר שהי' נקב בתוך החתיכה שנגסה, בזה לא חיישין, וכמו באכלה חציו).

מיהו אכתי קשה מאי מייתי מניקור, הרי בגילוי חיישין אפי' בלא שום ריעותא, וכדאמרינן בסמוך דספק מים מגולין אסורין, והרי מודה ר' אבא דבליתנהו למעים דליכא ריעותא לא חיישין, ונראה דמים מגולין שאני דחשיב שפיר ריעותא כמו שרץ בפי חולדה, דיש לחשוב הנחשים כודאי הלכו במקום זה

כיון שהם מצוין, וכיון שהם מועדין לשתות שלשה משקין, הרי שתייתן כנגיעת השרץ, דאמרינן שהנחש הלך כאן ספק נגע ספק לא נגע, אבל בתאנה ואבטיח שאם אבד חציין לכאורה לא אמרינן שמא הי' ניקור באותו חצי, שהאוכלין כשאר משקין דמו, דבלא ריעותא לא חיישינן שאכל, ואפ"ה בדאיכא ניקוב לפנינו לא תלינן בצפור, בהא קשיא ליה לר' אבא, דנימא דה"ה בבני מעיים נקובין מיהו בע"ז ל' ב' אמרו דאבטיח יש בו משום גילוי, ומשמע דבלא ריעותא נמי אסרינן ליה, ורק כשהוא שלם מותר, וכ"נ שם דפי תאנה אין בו משום גילוי רק משום שומר פתאים ד', [ולכאורה היינו בראש התאנה מקום הפיטם ולא מקום העוקץ, שמצוי שנעשה שם נקב בעיגול מהתרחבות התאנה, וכיון שא"א להשמר מזה, הר"ז בכלל שומר פתאים, וצ"ע ברש"י שכתב עוקץ, וכן ברמב"ם פ"ב מרוצח ה"ג, ועי' תרומות פ"א מ"ד עוקצי תאנים, וסתמא הם נתלשים עם התאנה, ומ"מ שמעינן דכל שאינה שלימה אף בלא ריעותא אסורה], וי"ל דמ"מ סבר ר' אבא דיש לתלות הניקור בצפור כמו בזאב, ולא הול"ל דבמקום נקב נקב, ויש להתייחס לתאנה כשלימה, ולא כספק מים מגולים שהם אסורין, וידע שפיר שהחמירו לחשבן כספק מגע טומאה וכמש"כ.

אב"י הרמב"ן שם כתב דקושיא דגילוי היא לכו"ע, דהא התם חיישינן אף בלא שום ריעותא, ולכאורה זה שייך רק בקושיא דאב"י לרבא, אבל ר' אבא שהקשה לר"ה ודאי סבר דמהיבא דצפור חזינן דאמרינן שמא במקום נקב נקב, ואע"פ שבשחיטה לא אמרינן הכי, הכא שאני שלא ראינוהו נוקב קליפתו אלא מנקר בתוכו, והי' מקום לתלות שהוא גם התחיל הניקור, ומדלא תלינן ש"מ דבספק אסרינן, וכבר נתבאר בכ"ז בספר אמו"ר שליט"א שם.

דסבר דספק סכנתא וספק איסורא שוין, וע"כ דתיקנו חכמים לחשוב הנחש כודאי הלך וספק אכל, והא לא קשיא ליה דהחמירו בדבר המצוי כ"כ, דאפי' באיסורא יש לזה מקום, אבל בספק שמא במקום נקב נקב אין נראה לו לחלק ביניהם, ויש בזה שתי אפשרויות או דסבר רבא דמים מגולין חשיבי ספק גמור כמו שרץ בפי חולדה, או דמודה רבא שתיקנו שלא לסמוך על ספק במים מגולין, דכיון שהדבר מצוי ואם נתיר מים מגולין יהיו כל המימות מותרין, והרי ודאי שיש הרבה מים ששתו מהם נחשים וראוי לאסור הכל, אבל בפירות נקורים שלא אסרו אלא בדאיכא ניקור, בזה לית לן להחמיר בסכנה טפי מאיסורא, שאין כאן תקנה כללית כיון שזה מאורע, ואי לאו דחשיב ספק הי' ראוי להתיר גם בסכנה כמו באיסורא.

ויש לעי' א"כ מאי מייתי ליה אב"י שהחמירו בספק מים מגולין הרי גם רבא מודה שהיתה תקנה מיוחדת להחמיר, וי"ל דרבא סבר שהחמירו אם לא עבר נחש כאילו ודאי עבר, אבל משעבר הו"ל ספק גמור ולכך אסרום, ואב"י מייתי ליה דבטומאה הקלו אפי' בודאי עבר דתלינן לקולא, ומצינו בפרה שהחמירו הרבה הרחקות, אבל אמרו דכל ספק הטהור לתרומה טהור לחטאת, וזוהי דעת רבא גבי גילוי.

ט' א' הא קמ"ל אע"ג דמיתליד בה ריעותא כו' **ב. פ' א' הא קמ"ל** אע"ג דמיתליד בה ריעותא כו' לכאורה החידוש דאע"פ שהריעותא היא שמא היתה טריפה ולא הותרה בשחיטה, ולכן שייך לומר דאע"פ שהיא בחזקת איסור שלא נשחטה ואסורה באכילה, אפ"ה אין החזקה הזו אוסרתה בספק טריפה, ושפיר מוקמינן לה אחזקה שלא נטרפה, או על רובא שאינן טריפות.

ובפשוטו עיקר החילוק משום דהיתר שחיטה הוא ע"י שינוי בגוף הבהמה וצריך

ומה שכתבנו דספק מים מגולין דמי לספק מגע שרץ ע"כ צ"ל כן אליבא דרבא,

י' א' השוחט בסכין ונמצאת פגומה כו' באופן שפגם הסכין בידים מהו

ג. י' א' איתמר השוחט בסכין ונמצאת פגומה אר"ה אפי' שיבר כו' נראה שאם פגם הסכין בידים בודאי, ולא בדק תחלה אם הי' פגימה במקום זה, הר"ז כאבד הסכין, דכיון שלא איתרע שהי' במקום זה פגימה, נהי דלא בדקו לא גרע מאבד, דמצאת הפגם במקום זה אין בה ריעותא, ושיבר עצמות היינו שלא ידע אם נפגמה בשעת שבירה, אבל אם שיבר באופן שבודאי פוגם, הר"ז כפוגם בידים, והשתא הוי ממש כשמעתיה דר"ה לעיל גבי בא זאב ונטל בני מעים, דהתם מבורר שאם הי' ספק כזה במעשה השחיטה היתה אסורה משום הא דר"ה דבחזקת איסור עומדת, ורק לבתר שחיטה כשהגדון משום טריפה שרינן לה, ושם נתבאר שאם הזאב ודאי נקב לא חשיב ריעותא לומר שמא במקום נקב נקב, עי' לעיל סק"א מדברי הרמב"ן, וה"נ אם פגם הסכין להדיא לא חשיב ריעותא והר"ז כאבד הסכין, אבל בנמצאת פגומה הר"ז כבא זאב ונטל בני מעים והחזירין נקובין דאע"פ שמסתבר לתלות בזאב, מ"מ חשיבא מציאת הנקב ריעותא לפנינו ולא ידעינן מתי אירע, וקמ"ל דכל שהספק בשחיטה פסולה, ודכוותה נמי בסכין פגומה לפנינו ולא ידעינן מתי נפגמה, דחיישינן שמא בעור נפגמה, כיון שהספק בשחיטה.

בקו' הרמב"ן בהא דאמר דר"ה כשמעתיה

ובזה מיושב משה"ק הרמב"ן דלא הוי כשמעתיה דר"ה שמצריך בדיקת הסימנים אחר שחיטה, דלמש"כ כשמעתיה היינו כההיא דבא זאב ונטל בני מעים, דאר"ה דדכוותה בשחיטה פסולה, דבאמת ר"ה לא אמר דבריו על בדיקת סימנים, אלא על שחיטה שלימה, דהיינו שהסימנים חתוכין לגמרי, ויש ריעותא אם נשחטה כראוי, כדאמר עד שיוודע לך במה נשחטה, [מיהו גם בדיקת סימנים

ראי' שנשחטה, אבל היתר שאינה טריפה אינו תלוי במעשה השחיטה, ושפיר מתירין אותה בספק מפני שלא נשתנית להיות טריפה, ולא מפני כח השחיטה, מיהו משמע שאם הי' ספק אם במקום נקב שחט היתה אסורה, אע"פ שיש חזקה שלא הי' נקב קודם שחיטה, כמו שמועילה חזקה זו לאחר שחיטה, מ"מ הרי לא ידעינן שנשחטה.

בתוד"ה ואסורה כו', ובלשון הרמב"ם

תוד"ה ואסורה באכילה משום דרוב פעמים שוחט שפיר ושריא מדאוריתא כו' באמת קשה לחלק בדאוריתא לומר שלא נשחטה כראוי ומ"מ אינה נבילה, אבל לעומת זה לשון הגמ' בדר"ה קמיפלגי משמע שזו מחלוקת בעיקר הדין, דאם במקום חשש דאוריתא הויא נבילה והנדון עד כמה החמירו חכמים, אין ענין להזכיר דברי ר"ה, והול"ל דבאיסורי מאכולת החמירו יותר, ואפשר לומר דאי לאו דיש מקום לחילוק זה בדאוריתא, לא היו מחדשים כזאת בדרבנן, אבל גם לפ"ז ע"כ אמרינן דבדאוריתא מהני חזקת איסור לאכילה ולא לטומאה, וכגון במקום שיש להסתפק שמא במקום נקב שחט, דומיא דסיפא דמילתיה דר"ה.

ולשון הרמב"ם פ"א הי"ב ואם לא בדק ונחתך הראש קודם שיבדוק הר"ז נבילה ואפי' הי' השוחט זריז ומהיר שכל בהמה בחייה בחזקת איסור כו' משמע דמדאוריתא קאמר, דמגדרי חזקה נשארית באיסורה, אע"פ שיש ריעותא בחזקה זו ע"י השוחט, [ונקט זריז ומהיר כיון דאטבח הראוי לשחוט לעצמו אמר שמואל דבריו, וכן בפלוגתא דתנאי סתמא קתני וסמכו אחזקת הבהמה ולא על ריעותא בשוחט], ופסק כסתם ברייתא ולא כיחידאי, ומ"ד דאינה מטמאה צ"ל דכיון דסתמא נשחטה כראוי, אין לאסור אלא באכילה שבזה חזקת איסור קיימת מחייה.

לחלות בודאי שהוא המין שנתעסק בו כל היום.

שם טבל ועלה כו'

ד. שם טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ כו' בתו' דנו למה לא הזכיר ענין החפיפה, ובפשוטו לא תיקן באיש כלל, כדאמרינן שתהא אשה חופפת, ואמנם י"ל דהטעם מפני שמגדלת שיער ואיכא למיחש דילמא מיקטר, א"נ אשה מקפדת יותר, או שמצויות בחציצות או שדעתן קלה, אבל עכ"פ לא הוזכרה חפיפה אלא באשה, (ולפמ"ש בירושלמי שגזרו רק בישראלית, י"ל שרק במקום כרת גזרו, ואמנם כל הטמאים שנכנסו למקדש חייבין כרת, מ"מ בנדה לבעלה חשיב טפי טבילת כרת).

ומיירי כשהי' גופו בדוק דומיא דסכין, אלא שעבר זמן מהבדיקה באופן שאפשר שתדבק בו חציצה, והוי ספק זה דומיא דעור שיכול לפגום הסכין, כיון שנתעסק באותו המין אחר טבילה הו"ל אותו המין כעצמות דודאי נדבק.

שם סכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי, ביאור הדברים

שם סכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי, צ"ב מהו ענין זה הרי סו"ס הסכין ושחיטת הבהמה הא בהא תליא, וגם גוף האדם יש לו חזקה שלא הי' עליו החציצה מעיקרא כשנבדק, ובתו' הזכירו בתירוץ בתרא דיתכן שהסכין תהא פגומה ומ"מ נשחטה בהכשר, כגון שלא עברה הפגימה במקום השחיטה, אבל לשון הגמ' ל"מ כן, דא"כ הו"ל בפשיטות דהכא אפי' איפגים דילמא נשחטה יפה והו"ל ס"ס, ופשטות הגמ' שאם שחט בסכין זו הפגומה היא ודאי נבילה, ולכן אם נפגמה בעור היא ודאי נבילה, ובספק נפגמה הוי ספק, ועוד דסתמא קאמר אפי' סכין קטנה, ואפי' מליאה פגומות אם שייך שתפגם בעור כולי האי (ויתכן לומר בכונת תו' דכיון ששייך

בכלל זה כשרואים שהמפרקת חתוכה, ולא ידעינן במה נחתכו הסימנים, אם בשעת שחיטה או בשעת ניתוח, וגם ע"ז נופל לשון במה נשחטה, אבל עיקר בדיקת סימנים מתפרשת שלא יאכל מן הגוף קודם שיבדוק בסימנים, או שאבד הצואר ולא נבדקה הבהמה, ולישניה דר"ה מתפרשת כשהיא שחוטה לפנינו אלא שצריך לדעת במה נשחטה, והיינו בדאיכא ריעותא דומיא דבא זאב ונטל בני מעיים, וע"ז אמר דכשהספק על השחיטה עצמה פסולה, משום דבחזקת איסור קיימא, ומינה ילפינן בכל שכן לבדיקת סימנים, דלא ידעינן אם היא שחוטה לפנינו כלל, וה"נ בנמצאת הסכין פגומה איכא ריעותא והוי כשמעתיא דבמעשה השחיטה פסולה, ובלא ריעותא לא הוי כשמעתיא, דלא חיישינן שמא שהה או דרס, וה"נ לא חיישינן שמא נפגמה הסכין דבחזקתה קיימא.

שם ואין ספק מוציא מידי ודאי

שם א"ל עצם ודאי פוגם עור ספק פוגם כו' ואין ספק מוציא מידי ודאי, הלשון משמע שאין ספק דעור מוציא מידי ודאי דעצם, אבל מלישניה דרבא דבסמוך והא הכא דודאי טבל ספק הוה עליה כו', משמע דה"נ לר"ח הו"ל ודאי שחט ספק בסכין פגומה שחט, דפגימה דעור הוי רק ספק, וניחא בזה דהוי דומיא דכל ספק וודאי דעלמא, [ערשב"א שהעיר בזה דאינו כבעלמא] והדברים מתיישבין יותר לפמ"ש דבפגם בהדיא לאחר שחיטה אף ר"ה מודה דכשרה דהו"ל כאבד הסכין, וכלפי זה אר"ח דשיבר עצמות הו"ל כודאי פגם אחר השחיטה, ובזה הרי גם ר"ה מודה שאין ספק דעור מוציא מידי ודאי, שו"ר ברמב"ן בפי' בתרא שכו"כ, דפגימת עור הוי כספק כלפי ודאי דבדיקת הסכין דמעיקרא, ואין ספק מוציא מידי ודאי והו"ל כודאי שחט, וכן בטבילה אין ספק חציצה מוציא מידי ודאי שיועד שאתמול לא הי' על גופו חציצה, ויש

פגימת סכין שלא תפסול השחיטה, לכן חשיב הסכין כדבר בפ"ע, טפי ממקוה לענין טבילה).

והנה בפשוטו יש להעמיד הסכין על חזקתו ולומר שנפגם לבסוף, אלא דכיון שנמצאת פגומה ואיכא בה ריעותא, מחמירין לומר דכאן נמצא כאן ה' מעיקרא, אבל גדר זה אמרין רק לגבי גוף הדבר שנמצא בו הריעותא, שאין לקבוע בו חלות הכשר מכח החזקה, אבל לדבר אחר שלא נמצא בו הריעותא, מוקמין נמי לסכין אחזקתו, ואמנם זה כעין תרתי דסתרי, אבל כיון שאין לנו נפ"מ בגדר הסכין מה נעשה בו, חשיב עיקר הגדון בדבר שלא אירע בו ריעותא, ומוקמין לסכין אחזקתו, משא"כ באדם שהגדון על גופו אם ה' בו חציצה, וגם הטבילה היא בגופו.

ולפ"ז אפשר דמקוה שנמצא חסר חשיב הגדון גם על המקוה מפני שמציאות מקוה יש לזה גדר בהלכה, ול"ד לסכין שאין הגדון עליו, אלא על מעשה השחיטה, אבל מקוה שהוא מטהר ולא רק אפשרות לטהר בו כסכין, דיינינן על גוף המקוה, וכיון שנקבע דריעותא שבו פוגמתו למפרע, ממילא גם כל הטהרות שנעשו על גביו טמאות.

ואפשר דכיון שבאבד הסכין שחיטתו כשרה, משו"ה חשיבא בהמה לא אתרעאי, כיון שבגמר השחיטה החזקונה ככשרה, והריעותא שנמצאת אח"כ היתה רק בסכין.

ולענין החילוק בין שחיטה לטבילה י"ל שטבילה אינה ניכרת על גוף האדם, ולא שייך לומר טבול לפניך כמו בזביחה שהסימנים שחוטין לפנינו מיהו בשהייה ודרסה ג"כ אין ניכר על הבהמה כלום, וסכין פגומה הרי קורעת הסימנים ואינה שחיטה והו"ל כשהייה ודרסה [או עיקור, עי' תו' ט' א'] וע"כ עיקר החילוק מפני שהריעותא נתחדשה בסכין, שהוא גוף בפ"ע, אלא שי"ל שלגבי טבילה לא חשיבא המקוה כדבר בפ"ע, ודוחק, וערמב"ן שכתב לאתויי ספק שהה ספק דרס

ואע"ג דלא מינכר כעיקור הסימנים אפ"ה אסור.

בהא דמדמינן טבילה וחציצה לשחיטה ופגימה מהא דמדמינן טבילה וחציצה לשחיטה ופגימה, יש ללמוד דנגיעה בעור לא חשיבא ריעותא, דהא מיירי בבדק גופו ולא נתעסק בדברים החוצצין, אלא שעבר זמן יותר ממה שצריך לדין חפיפה סמוך לטבילה, ובמשך הזמן שייך שתדבק בו חציצה, ואפ"ה לר"ה לא עלתה לו טבילה ודכוותה הנגיעה בעור אינה ריעותא, אלא ששייך שתעשה החציצה עי"ז, וה"נ מסתברא שהרי סדר השחיטה הרגיל הוא כך, ולא משמע דחשיבא ריעותא.

ועוד יש לדקדק מזה שאם אבד הסכין שחיטתו כשרה אף לר"ה, דבפשוטו בדליכא תקנת חפיפה, אם עיין גופו בזמן מסוים ולא נתעסק אח"כ בחציצות וטבל ועלה עלתה לו טבילה, ואין חיוב לבדוק גופו לאחר טבילה, והרי בדיקת הסכין קודם שחיטה כבדיקת גופו, ואם ר"ה אמר דבריו רק בעור וס"ל דחשיב ריעותא המצריכה בדיקה אחר שחיטה, א"כ מאי מסייע רבא לר"ה מהכא, הרי גם ר"ה צ"ל דהכא דאיתרע גברא שאני.

וביותר מוכח כן בברייתא דנמצא הגרגרת שמוטה ואינו יודע אם קודם שחיטה נשמטה אם לאחר שחיטה נשמטה, והא לא אשכחן שצריך לבדוק אם לא נשמטו הסימנים, וכמ"ש בטוש"ע סכ"ה דלא כבה"ג, וכ"כ הרמב"ן ט' א' שאין חיוב לבדוק שלא נעקרו ממקומן, ועי"ש לענין לכתחלה, הרי דלר"ה אף באופן שא"צ לחוש לזה אחר שחיטה ומותרת, מ"מ אם נמצא אח"כ שהיתה שמוטה חיישינן שהיתה כן קודם שחיטה.

בהא דלא מוקמין להו אחזקה

ויש לעי' מ"ט לא מוקמין להו אחזקה ונימא שנעשו אח"כ, ואין לומר דעור הוי

ע"ז, ונפ"מ בשחט בה אח"כ בלא בדיקה אם הוא ודאי נבילה.

שם אימא בעצם דמפרקת איפגים, לא הוזכר בדר"ח שנגעה סכין במפרקת, וע"כ דאף בדלא ידע דנגע תלינן דילמא נגע, ואפי' לא הגיע עד המפרקת פעמים שעצם המפרקת גורם שתפגם בבשר הסמוך לה, וכ"ז פוגם יותר מעור, אבל אם בטוח שלא נגע במפרקת ולא הי' שם סיבה לפגימה, ע"כ בעור נפגמה.

שם עד תליסר חיותא, החידוש דכיון שנמצאת פגומה לאחר תליסר חיותא, וכל אחת מוסיפה סיבה לפגימה, א"כ ראוי לתלות באחרונות ולהכשיר הראשונות, גם אם לא תלינן במפרקת של אחרונה, אבל לכה"פ נתלה במפרקת של חמש אחרונות וכיו"ב.

שם מכדי מיתלא תלינן כו' ר"ח סבר דעור סתמא אינו פוגם שהרי כל השחיטות הם כך, ועדיף לומר שנתחדשה הפגימה ע"י דבר שכן פוגם, ונחלקו הלשונות אם בתלייה שוה שכולן מפרקת, מוקמינן לה אחזקתה לומר שנפגמה באחרונה, או דדוקא כשיש יתרון לומר שנפגמה במפרקת ולא בעור בזה פליג ר"ח, ויש להסתפק בנגעה ודאי בעצם דמפרקת בבהמה העשירית אם בזה מודה ל"ק לל"ב דתלינן לר"ח, שו"ר ברמב"ן שכתב ד"א שנגע ודאי במפרקת אף לדין כשרה כדין שיבר בה עצמות, וסיים ואיני מודה בכך א"כ שבר את העצם לגמרי אבל בנגיעה לא כו', מיהו דברינו הם אם פליגי לישיני בדעת ר"ח, שהרי עובדא דרב יוסף לא מיירי בידעינן שנגע, וא"כ י"ל דהא דמוקמינן ליה אף כר"ח היינו דוקא משום דלא ידעינן שנגע, וכ"ז כתבנו אם בנגע בעצם המפרקת ושחט בו ואבד הסכין כשרה, אבל אם נגיעה ודאית במפרקת מצריכה בדיקה מן הדין, בודאי ראוי לתלות בזה אליבא דר"ח, ולא לחדש פלוגתא ביני לישיני בזה.

ריעותא, שהרי בחציצה מיירי בלא ריעותא וכמש"כ, ואין לומר דהשתא מיהא אמרינן שהשהייה קודם הטבילה הי' בה ריעותא לענין החציצה, שהרי בשמוטה לא הוזכר שום ריעותא ומעצמה נשמוטה, ואפ"ה לר"ה חיישינן שהיתה שמוטה קודם שחיטה, ואף לכו"ע כיון דאיכא ריעותא חיישינן.

ולכאורה נראה דכיון שהנדון על מעשה שחיטה שנתחדש אח"כ אמרינן דבחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך שנשחטה, ולא דמי לחזקה דנגע שלא דנו על מעשה נוסף שנעשה אח"כ, אלא על קיום מצות הסגר, אבל בהמה שעומדת בחזקת איסור, ואח"כ נולד ריעותא בחזקת הסכין, מוקמינן חזקת איסור הבהמה כנגד חזקת הסכין, וחיישינן שמא בשעת שחיטה הי' פגום.

ור"ה סבר דכיון שלגבי הסכין מוקמינן ליה אחזקתיה, הרי נקבע דינו כסכין כשר לשחיטה, ולא חשיב כחזקה נגד חזקה, והריעותא של הסכין לחוד אינה פוסלתו למפרע, שהרי יש להעמידו על חזקה, ורק כנגד חזקת איסור של הבהמה יכולה הריעותא לקלקל, אבל הסכין לעצמו דינו ככל חזקה, שאע"פ שכעת יש ריעותא מוקמינן ליה אחזקתיה, וכיון דהסכין שאיתרע נקבע ככשר, והבהמה שיש לה חזקת איסור לא איתרעאי שיהיו החזקות סותרות זו את זו, תלינן להקל, אבל כשהריעותא בגוף האדם או הבהמה, חשיבי החזקות כסותרות זא"ז ואסורה.

י' ב' ע"ס הגמ'

י' ב' והלכתא כותיה דר"ח כששיבר בה עצם, לפמשנ"ת סק"ג דבפגם ודאי בעצם או באבד הסכין מודה ר"ה, א"כ קי"ל כר"ה אלא דס"ל דשיבר בה עצם כודאי חשיב, מיהו ע"כ מיירי בשיבר עצם באופן שאינה ודאי פגומה

שם א"ה תיבעי נמי בדיקת חכם, בלשון אי הכי, ובשיטות הראשונים בזה

שם א"ה תיבעי נמי בדיקת חכם, צ"ב מאי אי הכי דקאמר, הרי כ"ש דלר"ה יש להצריך בדיקת חכם, שאם הראשונה נפסלת בכך, יש להצריך בדיקה קודם שחיטת השני, ואפשר לדחות דהמקשן סבר דאה"נ לר"ה צריך בדיקת חכם לשחיטה שני, והכא מיירי בבדיקה שאחר השחיטה שא"צ חכם, אבל לא מסתבר כן דודאי ידע המקשן שאין בודקים אלא פעם אחת בין שחיטה לשחיטה, ואותה בדיקה שמכשירה את הראשונה מכשירה את הסכין לשני, ואם משום דרשאי לשחוט בלא בדיקה ולסמוך על בדיקה אחרונה, ורק משום עצה טובה ובל תשחית בודק בין כל אחת ואחת, הרי טעם זה נכון גם אם אתיא כר"ח.

ואפשר לומר דלר"ה דעור ג"כ פוגם א"כ כל סכין שבדקה החכם חוזרת לחשש פגימה בשעת השחיטה, ולכן אין לחייב יותר בדיקה אחר השחיטה של הראשונה לשחיטת השני, אבל לר"ח אם מצרכינן בדיקה רק אחר השחיטה, א"כ יש לדון הסכין קודם שחיטה שני כאינו בדוק, ולהצריכו חכם, מיהו עדיין אין זה יישוב גמור, דאין דנין אפשר משאי אפשר, ואם לר"ח ראוי לבדוק הסכין קודם שחיטה שני וצריך חכם, ה"ה לר"ה, ואם הבדיקה הזו אינה חיוב, אלא עצה טובה ומשום בל תשחית, א"כ גם לר"ח א"צ חכם.

ומדברי הרשב"א נראה דהשתא סבר דר"ח לחומרא בחשש פגימת מפרקת, וס"ל דהו"ל כשבר בה עצם, ולדידיה אסור לשחוט בה שני בלא בדיקה, אבל לר"ה הו"ל מפרקת כעור, ואין חיוב בדיקה אלא משום עצה טובה וכו', ולפ"ז משני דמותר לשחוט בה אף לר"ח, ולכן א"צ חכם, אבל לשון הגמ' סתום דמשמע שנשאר אותו חשש, אלא שע"א נאמן באסורין, ואם לר"ח חיישינן מן הדין צ"ל דכבודו של חכם ליכא כששוחט כמה בהמות

זא"ז, גם אם מן הדין צריך לבדוק, אבל האמת שמן הדין א"צ לבדוק אף לר"ח, ולכן ליכא משום כבודו של חכם, אבל אם שיבר בה עצמות צריך חכם, וכ"כ הרשב"א, אלא שכ"כ משום דלא קי"ל כדיחוי זה דאתיא כר"ח, ומשמע דלהאי דיחויא באמת מפרקת ככל עצמות וחיישינן אפי' בלא ידיעין שנגע, ולכאורה בפשוטו לל"ק אליבא דר"ח כיון שע"כ נפגמה במפרקת חיישינן נמי בקמייתא, אבל מעיקרא רשאי לשחוט ולא חיישינן שנפגמה במפרקת.

ומדברי הרמב"ן (בשם הראב"ד) נראה דה"ק א"ה דמוקמית לה כר"ח דאע"ג דתלי לקולא בשיבר בה עצמות, אפ"ה בבהמה שני מצריך בדיקה, וש"מ דחשש פגימת מפרקת מעיקר הדין הוא, וא"כ תיבעי בדיקת חכם, ואף לר"ה קאמר, דאי אתיא כר"ח א"כ לכו"ע שמעינן מינה דחשש מפרקת כשיבר בה עצמות וממילא יש להצריך לכו"ע בדיקת חכם.

ודעת הראב"ד דלכתר שחיטה צריכה בדיקה מן הדין שמא נגע בעצם המפרקת, ודעת הרמב"ן דבספק נגע מותר לשחוט בה, אבל בודאי נגע כתב בתחלה דאסור, ומסקנתו דבאבד אין חוששין מספק, אבל בנוגע ממש במפרקת הוא חוכך לאסור שחיטה שאחריה, ואפשר דהרמב"ן לשיטתו דלר"ה באבד הסכין חוששין שמא בעור נפגמה, ולכן י"ל דנגע במפרקת לר"ח כנגע בעור לר"ה, אבל למ"ש הרשב"א בשם הר"י יונה דאבד הסכין כשרה לר"ה, י"ל דמפרקת לר"ח לא גרע מעור לר"ה, לענין שאין לחוש בדליכא ריעותא, והטעם דנגיעה אינה כשכירה ועצם המפרקת רכה.

בקושיות הרשב"א לפירוש הרמב"ן

הרשב"א הקשה לדעת הרמב"ן דלר"ה אבד הסכין הבהמה אסורה, וש"מ דיש חשש גמור לפגימת הסכין בעור, א"כ לדידיה נמי תיבעי בדיקת חכם, ולמה הקשו כן בגמ' רק אי אתיא דר"כ כר"ח, ויש לעי' לדעת

הרשב"א איך שוחטין, הרי אחר חתיכת העור כבר אורעא חזקת הסכין, וצריך להפסיק בין העור לסימנין ולהראות הסכין לחכם, אלא ודאי סכין לא אתרעאי בשחיטה, אלא שהבהמה אינה ניתרת בלא בדיקת הסכין, ודין הבהמה השני' ששחט בלא בדיקה היא כדין הבהמה הראשונה, ושתייהן צריכות בדיקת הסכין להתירן, אבל איסור שחיטה ליכא כיון שאין ריעותא בסכין, ולכן א"צ חכם, אבל להכשיר הבהמה לר"ה לא סגי בזה שהסכין לא איתרע, אלא בעינן בירור גמור, אבל לר"ח דלא אסרינן הבהמה אלא בדאיכא ריעותא, אם איתא דמצרכין בדיקה לשחיטה שני', ש"מ דמפרקת משוי לסכין כאיתרע, וא"כ תיבעי בדיקת חכם, ולשון הרמב"ן בדר"כ ואין בדיקה זו אלא משום חומרו של ר"ה ועדיין סכין בחזקת בדיקותו עומד.

עוד הקשה הרשב"א מאוקימתא דרב אשי ג' ב' דישראל מומר בודק סכין ונותן לו

ומותר לאכול משחיטתו, ואכתי היכי סמכינן עליו על הבדיקה שלאחר השחיטה, וכבר כתב לדחות דאיתא כר"ח דקי"ל כותיה, ואפשר עוד דנאמן לומר שבדק ולא היתה פגומה, דבשלמא קודם שחיטה לא טרח לתקנה, אבל לאחר שחיטה כמו שנאמן לומר שלא שהה ולא דרס נאמן לומר שלא נפגמה, שאפי' אם נפגמה אינו נתפס בקלקלתו, כי מה עליו לעשות אם נפגם, אבל קודם שחיטה לא הי' לו לשחוט בסכין פגומה, וניחא בזה דלא מוקים רב אשי מתני' דלא כר"ה, וביותר קשה אם רב כהנא סבר כר"ה כמו שצידד הרמב"ן אפשרות כזו, מיהו לפ"ז צ"ל דדרך השוחטין לבדוק הסכין אחר השחיטה, דאל"כ סתמא דמילתא אין ישראל מומר בודק סכינא, ודוחק דהא רק ר"כ אשכחן דמצריך לבדוק, ואיך נסמון שעשה כן הישראל מומר, וצ"ל דלר"ה הלכה רווחת כן בישראל, והר"ז מסדר השוחטין.

סימן ג

בדיני שחייה

ורק כשיש כאן מעשה אחד של נטילת נשמה וחיתוך סימנין מיקריא שחיטה, וצ"ע שיעורו בכמה, ובהלל"מ נתחדש שיש לשחוט בלא שחייה, ומזה יש להבין ששיעור שחייה הפוסל הוא מצומצם, שהרי שיעור גדול ידעינן גם בלא ההלכה, (ועמש"כ אאמו"ר שליט"א בס"ד סק ... בביאור דברי ר"ת בספר הישר שיש שיעור אחר מכדי שחיטה, ועי' תוספתא פ"ב דר"ע סבר דהחליד בשניהם טריפה, ולפ"ז גם שחייה ודרסה כן, וצ"ע, וערשב"א [ועי' בתו' הרא"ש שם שהעתיקו והשמיט שחייה] ור"ן כ' א' בדין שחייה במליקה ועי' זבחים ס"ה ב', וכבר ציין כן הגרע"א ז"ל, וגם הרמב"ן הזכיר שאם אין שחיטה לעוף מה"ת אף שחייה וחלדה אין בו, ומתפרש בזמן מסוים יותר מכדי שחיטה, אבל אין הכוונה שיכול לשחוט מקצת היום ומקצת למחר).

אם נאמר בהלכה שיעור שחייה

ויש להסתפק אם נאמר בהלכה לרבנן שיעור כדי שחיטה אחרת, או שלא נאמר שיעור כלל, ומסברא קים לן דכדי שיעור שחיטה אחרת חשיבא שחייה, ופחות מזה לאו כלום הוא, וזה ודאי שהיתה קבלה בידם דכדי שחיטה פוסל, דהאמוראים נחלקו בביאור לשון כדי שחיטה, אלא שי"ל שנחלקו בהבנת לשון המשנה, ואילו לשון המשנה אינו מהלכה אלא מדברי התנאים, אבל מדברי הרמב"ן והרשב"א שכתבו דהכי אגמריה רחמנא למשה בשיעור שחייה כדי שחיתת בהמה ולא בעוף, משמע דלרבנן נאמר בהלכה כדי שחיטה, ולפ"ז צ"ל דנחלקו ר"ש ורבנן בהלל"מ איך נאמרה, ובעלמא לא ניחא לן לאוקומי פלוגתא דתנאי בהלל"מ, ועי' לקמן סק"ו דטעמיה דר"ש

ל"ב א' מתני' אם טהה בו' אם לולי ההלכה דשהייה לא היה שיעור לדבר

א. ל"ב א' מתני' אם טהה כדי שחיטה פסולה, לעיל כ"ז א' אמרינן דפסול שהייה גמרא והיינו הלל"מ, ומשמע דאי לאו הלכתא ה' אפשר להכשיר שחיטה בשחייה, ויש לעי' האם אין שיעור לדבר, ואפי' שחט משהו מהושט היום יכול להמשיך ולשחוט למחר, או"ד גם בלא הלכתא הוה ידעינן שיש זמן שמפסיק השחיטה, והלכתא אשמועינן שלא ישהה אפי' שיעור שחיטה, ששיעור כזה ודאי מסברא לא ה' מפסיק השחיטה, ונפ"מ למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה, דמ"מ בעינן חיתוך סימנים אלא שאין בהם הלכות שחיטה, האם יכול לחתוך מעט היום ולהמשיך למחר, או"ד בכה"ג הו"ל נקובת הושט דהויא טריפה, ורק במעשה שחיטה אחד עם שחייה יש להכשיר, (וכע"ז אשכחן לקמן קכ"א ב' בשוחט בהמה טמאה לנכרי ובנכרי ששחט טהורה דמטמאין טו"א, בעי ר"א טהה בה דרס בה מהו, והיינו דמספק"ל אם חשיבא כנחירה כששהה, או"ד אכתי שם שחיטה עלה, ומסקנא בשם ר' יוחנן דבעינן הכשר שחיטה כבהמה טהורה, וגם בזה י"ל דלא מספק"ל להכשיר בשחייה מרובה ויש לחלק דהתם טריפה ג"כ מטמאה טו"א, אבל מ"מ שחט אחד היום ואחד למחר לא מסתבר דמצטרפין שו"ר ד"ל דא"צ צירוף וסגי לן בגמר השחיטה).

ונראין הדברים דכל שמפסיק שיעור מרובה לא חשיבא תחלת השחיטה התעסקות בשחיטה, שענינה נטילת נשמה וחיתוך הסימנין, ולכן חשיבא כנקיבת טריפה בלבד,

בכדי שיתכונן לשחיטה אחרת, וא"כ י"ל שגם דבריו בפירוש אותה הלכה.

שם אמר רב כדי שחיטת בהמה אחרת, ברש"י ובגרסת הרי"ף

ב. שם גמ' מאי כדי שחיטה אמר רב כדי שחיטת בהמה אחרת, פרש"י ולא תימא כדי שיגמור שחיטתו ותו לא, וק"ק דלכאורה כדי שחיטה אין במשמעותו כדי שיגמור שחיטתו, וגם לא משמע דנפ"מ אי קאי בתחלת השחיטה או באמצעה, וברי"ף הגירסא במתני' כדי שחיטה אחרת ובגמ' מאי כדי שחיטה אחרת, וצ"ב מה הם שני הצדדים בביאור שחיטה אחרת, דהא לא נחית לפרושי דהיינו שחיטת בהמה לעוף, ושמא לאפוקי עוף לבהמה קאמר, ואפשר דבהמה אחרת כיו"ב קאמר, והיינו דקה לדקה וגסה לגסה, א"נ שחיטת בהמה אחרת לאפוקי כדי שחיטה זו ששחט, לומר דלא משערין בסכין ששחט אם יפה או רעה, ולא בזריזות ששחט, אע"ג דבעלמא משערין שהה כדי לגמור את כולה בדידיה, הכא בשחיטה רגילה דעלמא משערין דהיינו סכין בינונית ושוחט בינוני, וזהו לשון שחיטת בהמה אחרת שאינה ענין לשחיטה זו, מדלא קאמר כדי שיחזור וישחוט או כדי לגמור את כולה, ואפשר שבכלל דברי רב דמשערין בשחיטה לבד, בלא הטלה, שו"ר בזה בחידושי הרא"ה הנדמ"ח עיי"ש.

שם א"ל ר"ב ור"א לרב בו בפלוגתת הראשונים מהו בגסה לדקה

שם א"ל ר"ב ור"א לרב כדי שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף או"ד אף בהמה לעוף, יש לעי' מאי קסברי ר"ב ור"א בשחיטת בהמה אם דקה לדקה וגסה לגסה ואפ"ה מספק"ל בעוף, או שבכלל ספיקתם גם דילמא סגי בגסה לדקה לקולא, או בדקה לגסה לחומרא ומסתמות הגמ' נראה דלכו"ע משערין בדקה לדקה וגסה לגסה, דלא יתכן לסתום בהמה לבהמה ויתפרש בפשיטות דהיינו גסה לקולא

או דהיינו דקה לחומרא, ועי' להלן בדברי רש"י בזה.

ולפ"ז מה שדנו דבעוף סגי בכדי שחיטת בהמה, היינו משום דשחיטת עוף היא בשעה קלה ולא מסתבר ששיעור כזה יפסול, וכיון שלא נאמר שיעור אחר אין לנו אלא שיעור בהמה דקה, או"ד שיעור שהייה הוא כדי לגמור את כולה, וא"כ השיעור הוא בעוף לעוף, ולשון הרמב"ן דהכי אגמריה רחמנא למשה בשיעור שהיה כדי שחיטת בהמה ולא בעוף, ועי' להלן.

ורש"י פירש דריב"ח ס"ל כרב דעוף לעוף, וממילא שמעינן מדמפליג בדקה לדקה כ"ש בעוף לעוף, ומשמע דלמ"ד אפי' בהמה לעוף היינו בהמה גסה לדקה ולעוף, ואין לומר דהיינו דקה לגסה ולעוף, דא"כ היכי דייק רש"י מדריב"ח דס"ל כרב, הרי ריב"ח הקיל דגסה לגסה, ולדידהו דקה לגסה, אלא ודאי רש"י מפרש דסתמות הגמ' לקולא דסגי לכולהו בגסה, וריב"ח החמיר דדקה לדקה וה"ה עוף לעוף, וכ"כ הרא"ש דשמואל ור"י פליגי אריב"ח וס"ל דכ"ש דמשערין בגסה לדקה, ותמה על הרי"ף שהביא הא דריב"ח, ופירש דמיייתי ליה רק לענין הגבהה והרבעה, אבל לפמ"שנ"ת לעיל מודו שפיר כו"ע דמשערין בדקה לדקה ובגסה לגסה, ולא פליגי אלא בעוף אם בדקה לעוף או בעוף לעוף, וניחא שהביא הרי"ף הא דריב"ח דלא פליגי כלל, וכ"כ הר"ן בדעת הרי"ף והרמב"ם, וכ"מ ברמב"ן ורשב"א.

שם א"ל לא הוה בדיחנא כו' בסמוך אמרינן דרב אמר כדי שחיטת עוף לעוף, אלא דר"ב ור"א לגמריה דרב הוו צריכי, ולכן השיבם דגמרא לא שמיע ליה.

שם איתמר אמר רב כדי שחיטת בהמה כו' בסברא פליגי דהא רב לא גמר מרביה מידי, אלא דס"ל טעמא דכדי שחיטה בבהמה משום דשהה כדי לגמור את כולה, וה"ה עוף

ומוקמין לה בדשהה ולע"כ בסוגיא שם, וצ"ע, - למ"ד בשחיטה עוף לעוף, יש להסתפק במליקה מאי, כגון באמצע סימן ראשון, דלכו"ע שהייה פסולה, ולכאורה מליקה נמשכת טפי משחיטה, ולמ"ד בהמה לעוף ודאי דפחות מזה כשרה, מיהו אפשר דמליקה היא טפי מבהמה דקה עם הרי הרבצתה, ולמ"ד עוף לעוף מסתבר לשער במליקה. (ועי' מאירי שהביא הרבצת עוף ממליקה).

שם ר"ח אמר כדי שיביא בהמה אחרת וישחוט

ג. שם ר"ח אמר כדי שיביא בהמה אחרת וישחוט, פשטות הדברים דרב שאמר כדי שחית בהמה אחרת פליג אדר"ח, שהרי רב לא נחית לבאר דין עוף, וא"כ הו"ל לפרושי דכדי שחיטה היינו עם הגבהה והרבצה, ויתכן גם שעיקר חידושיה דרב דמשערין בשחיטה לחוד, עי' לעיל בזה, והראשונים ז"ל דייקו מתנא דמתני' דקתני כדי שחיטה ומפרשין עם הגבהה והרבצה, וא"כ בדרכ ג"כ אפשר לפרש כן, ולכאורה קשה כיון שרב בא לבאר משנתינו לא הי' לו להעלים שיעור זה שהוא יותר מהשחיטה עצמה, מיהו מה שאמר דקה לדקה וגסה לגסה לכאורה כו"ע מודו בזה לפמ"ש"כ לעיל בדעת הרי"ף, וא"כ משמע דק"ל כמימרא זו דריב"ח.

ומעמיה דר"ח וריב"ח יש לפרש דכדי שחית בהמה אחרת כפי הרגיל קאמר, שאם שהה כדי שיתעסק בבהמה אחרת וישחטנה פסולה וסתם בהמה אינה רבוצה כשעוסק בראשונה.

ולפ"ז לא יתכן לדון דלר"ח וריב"ח משערין בסימנין בלא העור, דהא עור בק"ו מהגבהה והרבצה הוא, שאם כבר חתך העור ומשערין בסימנין, הרי היא כבר רבוצה לשחיטה, ורק אליבא דמ"ד דמשערין בשחיטה לחודה יש לדון אם העור בכלל, וגם

לעוף, ושמואל ור"י ס"ל דשחיתת עוף אין בה שיעור שהייה, וע"כ דבהמה שהזכירו במתני' דוקא היא ואכולהו קיימא, ומ"ש הרמב"ן דאגמריה רחמנא למשה בהמה ולא בעוף, היינו דמסבירא אמרינן דהא דאגמריה כדי שחיתת בהמה, אין הכונה שנבין מזה לכל מין כשיעורו, וה"ה עוף לעוף, אלא בהמה שאמרו דוקא, ואכולהו נאמר שיעורא דבהמה, מיהו בבהמה גופה דקה לדקה וגסה לגסה, מיהו לשון הרשב"א משמע דבהדיא אגמריה שיעור דקה לעוף.

בזבחים ס"ה ב' דמשמע דשהייה בעוף הוי כדי חיתוך רוב בשר, ומיהו במליקה

בזבחים ס"ה ב' מבואר לפרש"י דשיעור שהייה בעוף הוא כשיעור חיתוך רוב בשר, ולתו' משמע שאם מזה בין סימן לסימן איכא שיעור שהייה [ומתפרש שם דבסימן ראשון ודאי שהייה פוסלת, והיינו מהללמ"מ דשהייה בשחיטה], ולכאורה קשה דלמ"ד כדי שחיתת בהמה לעוף, ובפרט למ"ד כדי שיגביה וירביץ וישחוט בהמה דקה לעוף, א"כ שיעור שהייה דעוף הוי טפי משיעור חתיכת רוב בשר או הזאה, ואפי' למ"ד כדי שחיתת עוף לעוף אין הכרח שחיתוך רוב בשר באמצע מליקתו, הוי טפי משחיתת עוף אחר, וכן הזאה דשיעורו בין סימן לסימן כדי שחיתת שני סימנין, או כדי מליקתן, וצ"ל דהתם מיירי בדשהה שיעור שהייה שהמתין טפי מההכרח לחיתוך רוב בשר או להזאה, ורק בכה"ג שרי ראבר"ש להבדיל בחטאת, ואמנם ברש"י שם נראה שאם א"צ רוב בשר חיישין שיבדיל מיד בלא שהייה כלל, וא"כ יש לחוש שיבדיל מהר קודם שיעור שהייה, אם נימא דרוב בשר ליכא שיעור שהייה, צ"ל דכיון שצריך לשהות בחיתוך רוב בשר, סמכין שיוסיף לשהות מעט, אבל אם א"צ לשהות כלל, יש לחוש שיבדיל בלא שיעור שהייה, ועכ"פ דברי ראבר"ש מתפרשים שמותר להבדיל בחטאת,

בזה הכריעו הראשונים ז"ל דשיעור שחיטה כדרכה גמרינן, והיינו עם העור.

שם אר"כ עומדת להטיל איכא בינייהו, פי' דיביא דקאמר על ההגבהה וההרבעה קאי, דמיקריא נמי הבאה, ור"פ לא שמייע ליה הא דריב"ח, ובתור הכי מיתנינן דאיתמר נמי במערבא משמיה דריב"ח הכי וריב"ח ביאר דברי אביו, דיביא אהגבהה והרבעה קאמר, והיינו כדי שחיטה אחרת כדרכה שכבר נסתלק משחיטה זו ועסק באחרת כדרכה, וסתמא מרביצין אותה לאחר שחיתת הראשונה.

שם איכא בינייהו, ביישוב גרסא זו ובדברי הרא"ה, ולענין הלכה

שם איכא בינייהו, הראשונים ז"ל דקדקו על גרסא זו, דהא לא איבעיא לן מאי בינייהו, אבל לעומת זה ק"ק דהול"ל בעומדת להטיל עסקינן או בעומדת להטיל קאמר, ובמקום זה כשאמר איכא בינייהו מתפרש שפיר, וה"ק דלא חידש ר"ח כדי שיביא מעלמא דזה ודאי שיעור מרובה, ורק שיעור להטיל העומדת לפנינו איכא בינייהו, שר"ח חידש שגם שיעור זה בכלל כדי שחיתת בהמה אחרת.

והרא"ה בבד"ה פירש דר"ח אמימרא קמיתא דרב קאי, שרב אמר כדי שחיתת בהמה אחרת לחוד, ור"ח הוסיף עומדת להטיל, אבל באיתמר דרב ושמואל ור"י לא נחתו לפרט זה, אלא נחלקו אם שיעור שחיטה שנאמר בבהמה קאי נמי אעוף, ומתפרש שיעור שחיטה דבהמה לכל חד כדאית ליה, ומצו סברי בהא כר"ח, מיהו אם ננקוט דר"ח אתי לאיפלוגי אדרב, יש לנקוט סתמות הגמ' דכל אמוראי דלעיל סברי כדרב, דאל"כ הו"ל לאתויי פלוגתייהו בתר פלוגתא דרב ור"ח, ואמנם יש ליישב דניחא להו לאתויי בסמוך לדר"כ ור"א, מ"מ כ"ה סתמות הגמ' אם ננקוט דר"ח פליג אדרב.

ולענין הלכה הכריעו בטוש"ע דבבהמה משערינן גם כדי הגבהה והרבעה, ונקטו כן ע"פ הראשונים ז"ל דל"ג איכא בינייהו, מיהו גם לגרסת איכא ביניהו יתכן שמסקנת הגמ' כר"ח וריב"ח שהביאו בגמ' דברי מערבא בשם ריב"ח במסקנא, וכדמפרש נמי דקה לדקה וגסה לגסה.

שם דקה לדקה, אם משערינן בכל בהמה לפי גדלה, ובטעמא דמ"ד כדי בהמה לעוף

שם דקה לדקה וגסה לגסה, אכולה מילתא קאי גם אהרבעה וגם שחיטה, ששני הדברים נמשכין יותר בגסה, ובסברא נראה דמשערינן בכל בהמה כיו"ב כפי מה שהיא, דיש גסה שהיא כדקה ויש דקה שהיא כגסה ע"י מנחות פ"ז א' ובתור, דהא לא נאמר בהלכה חילוק בין גסה לדקה, וכיון דמסברא קים לן שראוי לשער בכל בהמה כפי מה שהיא, אין לחדש גדרים לגסה ודקה, אלא כל בהמה כפי מה שהיא, ולפ"ז בעוף משערינן לפי בהמה דקה ביותר, דכיון שבאותה בהמה שהייה דכוותה פוסלת, ה"ה בעוף, דהא שיעורא דעוף מדמינן לשיעור הפחות ביותר שנקרא שהייה בשום מקום, לפמש"כ לעיל סק"ב טעמא דמילתא, וע"י בסמוך, וק"ק בסתימת הפוסקים בזה, ועתוד"ה כדי ביקור.

בטעמא דמ"ד כדי שחיתת בהמה לעוף הבאנו לעיל סק"ב לשון הרמב"ן והרשב"א דהכי אגמריה רחמנא למשה דשיעור שהייה משערינן בבהמה, וכתבנו טעם הדבר משום דשיעור שחיתת עוף לא הוי שיעור זמן חשוב להגדירו כהפסק, וכיון שלא נאמר שיעור אחר אין לנו אלא שיעור הפחות שמצאנו שחשוב הפסק, והיינו שיעור שחיתת בהמה דקה, וראיתי בב"י סי' כ"ג ד"ה והרא"ש שכתב דקים להו דעוף חיותו רב כשל בהמה דקה משמע דשיעור הפסק משום חיות הבהמה, [וכ"כ הרשב"א בתשובה ח"א קט"ז דטעמא דמ"ד עוף לעוף מפני שחיותו של עוף מועט],

שם שהיות מהו שיצטרפו, אם חסרון שהייה הוא חסרון צירוף, ובשחיטה בטומאה במקדש שם בעי רבא שהיות מהו שיצטרפו, יש לעי' מה סברא היא ששהיות יצטרפו, הרי בעלמא בדין שהה כדי לגמור את כולה, אם חזר לתפלתו בינתיים בטלה שהייה קמייתא, וה"נ אם שיעור כדי שחיטה באמצע השחיטה הוא שעי"ז נפסקת השחיטה, הדין נותן שאם חזר ושחט בטלה שהייתו, שכבר נצטרפו שני חלקי השחיטה הראשונים.

ונראה דחסרון שהייה בשחיטה אינו רק מדין הפסק, אלא עצם הדבר שאינו שוחט בב"א כדרך נטילת נשמה, הר"ז כחובל בבהמה וחוזר וחובל עד שמתה, דכיון שמפסיק באמצע ואינו עוסק בנטילת נשמה ע"י שחיטה, הר"ז חסרון במעלת השחיטה שהיא המיתה הברורה והיפה והקלה שקבעה תורה למיתת הבהמה, ורק בזה הכשירתה תורה, וכל שאין כאן מעשה אחד של נטילת נשמה חזר חסרון דשהייה, וכשנאמרה הללמ"מ שתהא השחיטה בב"א בלא שהיות, יש להבין שגם השהיות המצטרפות יש בהם חסרון דשהייה, דסו"ס לא שחט בב"א במיתה הברורה בלא שהיות של צעב"ח שנידונין כחבלה ולא כמעשה שחיטה.

ובזה מובן יותר הא דס"ד דסכין רעה פסולה, דסו"ס אין כאן מיתה יפה של שחיטה, שהיא נטילת נשמה בב"א, וקמ"ל רבא דכיון שעוסק בשחיטה כל הזמן לא קבעה תורה שיעור למשך זמן השחיטה, שלא פסלה אלא שהייה, ולא משך זמן.

ויעוי' להלן דכעי"ז מצינו בשבועות י"ז א' לענין שהייה במקדש בטומאה שיעור השתחואה, שאם שהה כשיעור השתחואה חייב, ואם הלך עקב בצד אגודל אפי' כל היום כולו פטור, ומספק"ל לרבא שהיות מהו שיצטרפו, והיינו מפני שהשהייה במקדש שיעור השתחואה בב"א חמורה יותר, וכל

וכח החיות אינו מוכרח שיהא תלוי במשך זמן השחיטה, ולפ"ז י"ל דגסה ודקה משערין בבינונית.

ברשב"א בתשובה דלא משערינן מריטת הנוצה

בד"מ הביא תשובת הרשב"א דלא משערינן בכדי מריטת נוצה מן העוף או מריטת שער בבהמה, ובגמ' ל"א א' אמרו ששחט העוף בהדי דפרח עם הנוצות, אבל לפ"ז הי' צריך ליתן שיעור חתיכת הנוצות בסכין השחיטה, אלא טעמיה דהרשב"א מפני שאפשר למורטן תחלה, ואין זה מסדר השחיטה, ואע"פ שהתירו ביו"ט לעשות מקום לקופיץ כמו שציין הרשב"א שם, וש"מ שמורטין תחלה השער.

שם א"ר השוחט בסכין רעה כו' לצד שפסול מהו השיעור

ד. שם אמר רבא השוחט בסכין רעה אפי' כל היום כולו כשרה, יש לעי' לצד דהשוחט בסכין רעה פסולה מהו השיעור הפוסל, דהא לא מסתבר שאם שחיטה בינונית אורכת רגע, השוחט בשני רגעים שחיתתו פסולה, אלא נראה שיש סכין רעה ביותר שאין דרך שחיטה בכך, ואז אם שהה שיעור שהייה יותר מן הראוי שחיתתו פסולה, ונפ"מ שאם שחט בסכין רעה משהו מן הוושט, ושהה בה פחות מכדי שחיטה, וחזר ושחט בסכין יפה שחיתתו כשרה, אבל אם שהה כדי שחיטה בסכין רעה [לצד דסכין רעה פסולה] אע"פ שאח"כ שחט בסכין יפה, כבר נפסלה בשהייה קמייתא, אע"פ שאם הי' שוחט בסכין רעה קצת הי' אורך יותר זמן וכשרה, מ"מ סכין רעה ביותר חשיבא כשהייה, וכל הזמן הנוסף על סכין בינונית פוסל בה, ואם הי' הדין דשהיות אין מצטרפות פשיטא דסכין רעה כשרה, ודברי רבא מתפרשים כך דנהי דמספק"ל בשהיות אם מצטרפות, מ"מ סכין רעה אינה כשהייה וכשרה, וע"ע להלן.

שהה בהליכתו שהי' הולך ויוצא בנחת, פטור, ותפשוט ליה מדידיה דלא מצטרפי דהא איהו הוא דאמר אפי' כל היום כולו, התם בדלא שהה בלא הילוך כלל, ע"כ מפרש"י.

והדברים מתבארים יפה ע"פ האמור לעיל, דבהשהיית הטומאה במקדש שעור השתחואה יש בזה מהחסרון של שהייה אפי' בשהיות קצרות, דסו"ס השאיר טומאה במקדש יותר מהצריך לו שיעור השתחואה, ומ"מ כל שאינו מניחה כך בלא התעסקות בהוצאה באמצע לא חמיר איסוריה כל כך, שהרי הוא כחזור ומתקן איסורו בכל שעה קודם השיעור, וקמ"ל רבא דכל שעוסק כל הזמן בהוצאת הטומאה מן המקדש לא חמיר איסוריה שהרי ניכר שמפנה את הטומאה, ולא קבעה תורה שיעור לזקן ולילד, וס"ד שבכלל דברי רבא גם בהפסיק בשהיות קצרות, דסו"ס בתרווייהו ליכא שעור שלם של שהייה, ובתרווייהו השהה הטומאה במקדש שיעור השתחואה שלא לצורך, ולכן ס"ד שזהו מה שהוסיף רבא בלשון כל היום כולו, ודחי דהתם בדלא שהה, דכל שמתעסק ביציאה בלא הפסק אין בזה הזלזול הגמור שהרי ניכר שמושך הטומאה לחוץ, וליכא לדמויה לשהיות קצרות, ולכן אין לכלול זה בלשון אפי' כל היום כולו דקאמר רבא.

ולא אמור נראה דגם לצד דשהיות אינן מצטרפות, אין הכונה דפסול שהייה הוא רק מפני ההפסק כענין שהה כדי לגמור את כולה, שחסר בצירוף שני חלקי השחיטה, אלא דיש איסור שהייה באמצע השחיטה שמפסיק את ההתעסקות בנטילת נשמה, ומניח הבהמה למות מכח החבלה ולא ע"י השחיטה, וכל שמפסיק שיעור מרובה חמור יותר, ומספק"ל לרבא אם שהיות מצטרפות, דסו"ס הפסיק באמצע השחיטה שיעור שהייה שאינו עוסק בשחיטה, וכאילו נאמר בהלכה שלא ישהה משום צעב"ח, או טעם אחר, ואפי' לא נחדש כולי האי, מ"מ חסרון השהייה בב"א

שמפסיק שהייתו בהליכה לחוץ מוריד בחומר השהיית הטומאה, ומ"מ יש בזה חסרון דסו"ס בגרמתו השאיר טומאה במקדש שיעור השתחואה יותר מהצריך באונס, ודכוותה בשחיטה יש חסרון בשהייה שמשאיר הבהמה חבולה ולא ממשיך נטילת נשמתה, ולענין זה אף בצירוף שהיות יש חסרון, ומ"מ השהייה בלא הפסק חמורה יותר, והיינו דמספק"ל לרבא.

שם ותיפשוט ליה מדידיה כו' ביאור הס"ד לדמות כל היום לצירוף שהיות

שם ותפשוט לה מדידיה התם בדלא שהה, פרש"י דקס"ד דבסכין רעה אפי' הפסיק קאמר אלא שלא שהה בפעם אחת כשיעור, ודחי דהתם בדלא שהה כלל, ויש לתמוה מאי ס"ד לאוקומי ההיא דרבא בדשהה, הרי אם פשיטא לן דסכין רעה ששוחט כל הזמן עדיפא משהיות, אין מקום לכלול דרבא אפי' שהה, ולפמשנ"ת לעיל דבסכין רעה יש מעין אותו חסרון של שהיות קצרות, דסו"ס האריך זמן השחיטה באופן שאינו ראוי לנטילת נשמה של שחיטה, ניהא דס"ד שבכלל דברי רבא ואפי' כל היום כולו לומר שהעיקר שלא יהא הפסק של שהייה כדי שחיטה, שהחסרון של שהייה הוא בהפסק ולא בהארכת זמן השחיטה בכעין הפסקות של סכין רעה או של הפסקות קצרות, ודחי דהתם דוקא בדלא שהה מכשר, דכיון שעוסק כל הזמן בשחיטה א"א להכניס בזה פסול שהייה, וכל היום כולו במשך זמן השחיטה קאמר, וכולה בדלא אפסיק.

וכב"ל סוגיא זו ממש איכא בשבועות י"ז א' כמו שציין הרש"ש, והכי אמרינן התם על הא דתנן שאם נטמא בעזרה ושהה כדי השתחואה חייב, ואם הלך בדרך הקצרה לחוץ ולא שהה פטור, אמר רבא קצרה שאמרו אפי' עקב בצד גודל ואפי' כל היום כולו, בעי רבא שהיות מהו שיצטרפו, ותפשוט ליה מדידיה, התם בדלא שהה, ופרש"י אפי' כל היום כולו

שהשוחט בסכין רעה איכא שיעור שהייה במיעוט בתרא דסימן ראשון, ואם משערין לפי סכין רעה הרי ליכא שיעור שחיטה במיעוט זה, ופשטות דבריהם ששחט הכל בסכין רעה, ועי' תו' ל' ב' שאפשר לפרשם ששחט תחלה ביפה, ומ"מ כ"ה סתמות הראשונים והאחרונים, ובפרט אלו שפירשו דאמילתיה דרבא קאי, דמשמע באותו ענין ששחט כולה בסכין רעה.

שם שהה במיעוט סימנים מהו, בתו' לעיל ל' ב' דמייירי במיעוט אחרון דסימן ראשון

ה. שם בעי ר"ה בדר"נ שהה במיעוט סימנים מהו, בתו' לעיל ל' ב' פירשו בשם ה"ר אושעיא דמייירי בשהה בשחיטת מיעוט האחרון של סימן ראשון, מי אמרינן כיון דשחט רובו הרי הוא כשחוט, וכמתעסק בחיתוך בשר בעלמא דמי, או"ד גמר הסימן כשחיטה דמי ולא חשבינן ליה כשהיה בענין אחר, שהרי משלים נטילת נשמה וחשיב שעוסק בשחיטה, וגם אם רובו ככולו, מ"מ כשעוסק בכולו הו"ל השלמה של השחיטה, ודכוותה מתפרשא בעיא דר"פ ל' ב' בהחליד במיעוט סימנים, כיון דבעינן חלדה תחת הסימן, מספק"ל אם מקצת הסימן שכבר נחתך רובו דינו כסימן לענין חלדה, או"ד כיון שנחתך רובו ודינו שהוא ככולו בטל מיניה דין חלדה של סימן, והו"ל כעור בעלמא, דלרב כשרה ולבי רב מספק"ל, ויש גם סברא לומר דקיל מעור, דכיון שנחתך רובו דככולו דמי ה"ז כחתוך לגמרי, ואפי' לצד דעור פוסל המיעוט הזה אינו פוסל, שו"ר שכ"כ הרז"ה, והרמב"ן השיג דודאי מיעוט סימנים חמיר מעור, (בטעם השמטת הרי"ף י"ל דלא שכח, משא"כ שהייה) ועמשנ"ת בזה בסוגיא דחלדה.

ויש מקום לומר דבעיא דרהבדר"נ תליא בבעיא דר"פ דאם דינו כסימן לענין חלדה דינו נמי כסימן לענין שחיטה, אבל אם

וחסרון השהיית בצירוף, מענין אחד הם קצת, דומיא דשהיית הטומאה במקדש, ולא דמספק"ל בשתי סברות נפרדות לגמרי, דהיינו אם יש חסרון בשהייה עצמה, או שהחסרון רק בצירוף, אלא לפי שני הצדדים השהייה עצמה אינה רצויה, אלא די"ל דמ"מ שהייה קצרה אינה פוסלת, - שו"ר בתבו"ש ס"ק ט"ו בכ"ז.

שם התם בדלא שהה, אם חותך כל הזמן או שמרדד הסימן לשחיטה, ובשיעור שהייה בסכין רעה

שם התם בדלא שהה, משמע מזה שסכין רעה ששוחט בה כל היום כולו חותכת בכל הזמן משהו, אע"פ שבמציאות אין זה ניכר לעין, היינו מפני מיעוט, אבל בסברא הי' מקום לומר שהסכין מרדד הבשר עד שנחתך, ולא שבכל הזמן נחתך משהו, ושמא ג"ז כשחיטה כיון שקידם הסימן לישחט, אבל מההיא דשבועות משמע שכל הזמן יוצא מעט, ודכוותה יש לפרש בשמעתין, מיהו יש לדחות דהתם נמי אע"פ שמזיז רגליו משהו, לא חשיב שיצא גופו לצד חוץ אלא בהצטרף שיעור חשוב בהזזת רגלו שמוציא גם גופו לחוץ, שו"ר בתבו"ש ס"ק ט"ו בזה.

שיעור שהייה דסכין רעה משערין כמו בסכין יפה דהיינו כדי שחיטה בינונית, ואין השהייה נקבעת לפי שחיטתו, והא דבגסה ודקה משערין לפי הבהמה, היינו מה שראוי בבינונית לבהמה זו, ואם שחט בסכין יפה במהירות ושהה כדי שחיטתו כשרה, עד שישהה כדי שחיטה בבינונית, ואם שהה כבינונית פסולה אע"פ שבסך הכל היתה שחיטתו שהיתה ביפה עם השהייה פחות מכדי שתי שחיטות, וכן אם שחט בזמן השהייה בהמה אחרת בסכין יפה לא פסל, עד שישהה כדי שחיטת בינונית, ולא אזלינן בתר מעשה ידיה ששחט בהמה בינתים, שו"ר בתבו"ש סק"ו שהוכיח כן ממ"ש הראשונים ז"ל

**שם תיקו, ביאור הא דרבא לפ"ז, ובדברי הרמ"א
להחמיר בכל שחייה**

שם תיקו, ולפ"ז שהה במיעוט סימנין פסולה, והא דרבא בשוחט בסכין רעה, מיירי שמתחיל לשחוט הסימן השני קודם שגמר רובו של ראשון או מיד כשגמר רובו של ראשון, דאל"כ הרי שהה במיעוטו של ראשון יותר מכדי שחיטה, ורבא אשמועינן הדין דסכין רעה אינה כשהייה, ומתפרש באופן שאין חשש נוסף, וכן פשוט להתו' ל' ב', מיהו מ"ש הרמ"א בסכ"ג ס"א שנוהגין לאסור כל שהייה צ"ל שאין בכלל זה מיעוט בתרא דסימן ראשון, דכיון שממשיך לשחוט הראשון כדי להגיע לשני סדר שחיטה כך הוא ולא חשבוהו כשהייה, דאל"כ צריך לדקדק שהתחיל השני מיד עם גמר רובו של ראשון, ולא מצינו שמדקדקין בזה, ובעוף דסגי ליה בסימן אחד ליכא נפ"מ כיון שכבר הוכשר, שו"ר בש"ך סק"י שכ"כ, ועש"ק סי"ח ס"ק י"א י"ב, ועי' בארוך להש"ך.

**בלשון הגמ' במיעוט סימנים ולא במקצת
סימנין, ובחתך סוף הסימן בפסול**

לשון הגמ' שהה במיעוט סימנין ולא במקצת סימנין נחא טפי כפי' זה, דאחר שנשחט הרוב מיקרו מיעוט, אבל כשכולו קיים מיקרי מקצת, [מיהו עי' כ"ט ב' ק"מ ב' שחט מיעוט סימנין, ומיירי במיעוט ראשון], ומה שאמרו מיעוט סימנין לשון רבים, היינו לומר דבין במיעוטו של קנה בין במיעוטו של ושת מספק"ל [ועי' כ"ט ב'], וכשאמר החליד במיעוט סימנין הדבר מובן, ששחט את השני תחת מיעוטו של ראשון, וכן בשהה במיעוט סימנין, מובן ששוהה עכשיו מלשחוט את השני מפני מיעוטו של ראשון, וגם נראה דר"ה בדר"נ אלישניה דר"פ חמיו בחלדה קאי, ובהחליד במיעוט סימנין הדבר פשוט ששוחט את הסימן השני.

דינו כשחוט לענין חלדה א"כ אינו ענין לשחיטה, ויש מקום לומר דלא תליא זב"ז, דלענין חלדה סגי בכל חלק מהסימן ולא קיל מעור, אבל דין שחיטה אין בו, ויש מקום לומר דמ"מ סדר שחיטה כך הוא, ולא מיקרי שהייה, אבל כח סימן לענין חלדה אין בו, ומדלא תלו לה בגמ' ש"מ דיש להסתפק בכל גונא, ומ"מ בסברא יש קצת דמיון בבעיות אלו.

בהא דתניא בתוספתא שחט אחד או רוב אחד בעוף אע"פ ששהה לזמן מרובה שחיטתו כשרה, נתבאר לקמן ס' ? סק"ה, דלא איצטריך לאשמועינן דשהייה במיעוט בתרא לא פסלה אלא קי"ל דאע"פ שהעוף נשאר חי זמן מרובה אחר השחיטה מ"מ שחיטתו כשרה, מיהו לפי' זה גם אין סתירה לרש"י מהתוספתא.

**במה שנקטו הראשונים דשיעור שחיטה היינו
ברוב שנים**

ולענין שיעור כדי שחיטה נקטו הראשונים ז"ל דמשערין ברוב שנים, ומשמע דאפי' לצד דבעיא דרהבדר"נ לקולא שג"ז בכלל שחיטה, מ"מ לענין שיעור שהייה משערין רק בשיעור הכשר שחיטה, ויעוי' ברמב"ן שכתב שאלמלא שאין לשון הגמ' משמע כן הייתי אומר דהיינו בעיא דרהב"נ, ומשמע דלא תלי להו בהדדי, וה"נ מסתברא שאם כדי שחיטת בהמה אחרת היינו כל הסימנין, ראוי לומר שגם שחיטה של זו היינו כל הסימנים, ועוד דלא מצאנו בגמ' אלא במיעוט סימן ראשון שעדיין אין הבהמה כשוחטה, שנחשב שחיטה כ"ז שממשיך לסימן השני, אבל לאחר ששחט רוב שנים מסתבר שאין המיעוט בכלל שחיטה, ולכן אין לשער אלא ברוב שנים ולא בכל שנים, ויש לדחות דשחיטה כדרכה היינו כל שנים ומשערין בזה, כיון דלכתחילה בעינן כל שנים, אבל אין רשות להשהות הבהמה בשביל הלכתחלה הזה, ולכן שהייה פוסלתו.

גריעא טפי, וכ"ז מיירי בדעתו להמשיך, אלא שהוכרח להפסיק.

השחיז את הסכין, קמ"ל דאע"פ שלצורך מהירות השחיטה הפסיק, ובסך הכל ע"י השחזה זו יגמור שחיטתו במהירות יותר, מ"מ שהייה פוסלת, ואם הי' ממשיך בסכין שאינה מושחתת בשיעור יותר מרובה ממה ששחט עכשיו שחיטתו כשרה.

רש"י פירש השחיז את הסכין קודם שחיטה, וצ"ל כונתו קודם גמר השחיטה, והרע"ב פירש שעץ מכח ההשחזה, וצ"ע דמה לנו מכח מה עף, ובפשוטו ענין אחר הוא, שעף ובא חבירו ושחט, עי' בסמוך בזה, והר"ן כתב השחיז את הסכין אחר שהתחיל לשחוט.

ועף ובא חבירו ושחט, פירושו או שעף שנחלש ולא יכול להמשיך שחיטתו, ואינו ענין להשחיז את הסכין, ויש גורסין או עף, אבל גם לגרסת ועף מתפרש כמו או עף, ככולהו בבי דמתני', או נפלה סכין או נפלו כליו או השחיז, ובתוספתא פ"ב ה"ב גרסינן הי' שוחט והרתית או שעף או שדחתו חבירו או שדחתו הרוח או שנפלה סכין מידו והגביהה או שנפלה קרן טליתו והגביהה ושהה כדי שחיטה אחרת פסולה, וכן הזכירו בגמ' ג' ב' שם שחט באמצע שחיטתו דפסול משום שהייה, וקמ"ל שכל הפסקה באונס פוסלת, וכ"ה לשון הרמב"ם פ"ג ה"ב וטוש"ע בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון.

שם ובא חבירו ושחט, משמע בא מאליו

שם ובא חבירו ושחט, הלשון משמע אפי' בא חבירו מאליו, דהיינו שהראשון הסיח דעתו מלשחוט מפני שנתעלף ואינו יכול להמשיך, ולא קתני ונתן לחבירו לגמור שחיטתו, ומבואר מזה שאין היסח הדעת מבטלת ממנו שם שחיטה אם לא שהה, וג"ז בכלל חידושא דמתני', דהי' מקום לומר דבעלמא ענין שהייה דמשערין כדי לגמור את

ונראה שאם חותך מיעוט בתרא בדרסה או במחט וצפורן שאין להם דין שחיטה בכה"ג פשיטא לן דשהייה פוסלת, וכ"ה פשטות הראשונים שרק כשמשלים השחיטה בכל הסימנים שייך לחשבה כהמשך השחיטה.

בדין שהייה במיעוטא קמא דקנה

ויצו"י לקמן ס סק"ד דמשכח"ל שהייה במיעוט קמא דקנה, כגון ששחט את הושט ושהה בחצי הראשון של הקנה, ואמנם בפשוטו צורך שחיטה הוא להגיע לרוב (ויתכן לומר דבה"ג דפסל מיירי בכה"ג וס"ל שג"ז בכלל הספק או לאפוקי מר"ת בשהייה גמורה ומיעוט בתרא שכתב היינו כהת"א) אבל משכח"ל כגון שחותך חציו הראשון שלא בדרך שחיטה כגון בדרסה או במחט מי אמרינן סו"ס צורך שחיטה הוא שא"א להגיע לרוב בלא זה, או"ד אין שם שחיטה ע"ז, ושמעתי מאאמו"ר שליט"א דמסתברא לחומרא דכיון שלבסוף א"א לומר שזה חלק מהשחיטה לא מהני מה שצריך חיתוך זה להכשיר השחיטה.

מתני' נפלה סכין כו' ביאור הרבותא בכל אופן
ו. **שם** מתני' נפלה סכין והגביהה כו' בכל הני איכא רבותא דאע"פ ששהה לצורך השחיטה ולא הסיח דעתו מלשחוט, מ"מ שהייה פוסלת, וקמ"ל נמי שבכולן שיעור שהייה שוה, אפי' אם הוא עף ואינו יכול להמשיך, ובתוספתא יש עוד אופנים, ויתבאר בסמוך בס"ד.

נפלה סכין והגביהה, קמ"ל דאע"פ שלצורך השחיטה הפסיק ואינו יכול להמשיך, מ"מ שהייה פוסלת.

נפלו כליו והגביהן, קמ"ל דאע"פ ששהה שלא לצורך השחיטה, מ"מ בפחות מכדי שחיטה כשרה, ועוד קמ"ל דאע"פ שהי' יכול להמשיך השחיטה מ"מ שהייה פוסלת בכדי שחיטה, שיש סברא לומר דשהייה באונס

כולה היינו כשדעתו להמשיך, אבל כאן בתר מעשה השחיטה אזלינן ולא בתר השוחט, שהרי אם החליט באמצע שחיטתו שלא ימשיך, ולא שהה כלל, ודאי שחיטתו כשרה, וה"ה בהסיח דעתו, דעיקר חסרון שהייה הוא מפני מעשה השחיטה, ולכן אין דעתו של שוחט קובעת כאן כלום, ועי' לעיל סק"ד.

שם רש"א אם שהה כדי ביקור, ביאור הטעם בזה

שם רש"א אם שהה כדי ביקור, בגמ' אמרינן כדי ביקור הסכין, ויש לעי' מה סברא יש בשיעור זה, (בשלמא אם הפסיק כדי לבקר סכינא לשחיטה זו, כגון שחשש שנפגמה, שייך לומר שמצותו בכך, אבל א"כ הי' ראוי שאם שהה כדי ביקור כשרה יתר מכאן פסולה), ונראה דכיון ששהה כדי ביקור הסכין לשחיטת בהמה אחרת, זהו השיעור שכבר גמר שחיטה זו ומתעסק באחרת, ובתוספתא קתני כדי ביקור בהמה אחרת, ואם אתיא כדר"י דאסכין קאי, א"כ מבואר כמש"כ שהשיעור הוא מפני שכבר הגיע להתעסק בשחיטת בהמה אחרת, ולפ"ז מודה ר"ש שנאמר השיעור כדי שחיטה אחרת, אלא שהוא מפרש כדי שיגיע לתחלת שחיטה אחרת, עי' לעיל סק"א אם נאמר שיעור לשהייה בהללמ"מ.

במש"כ תו' דאזלינן בתר סכין הראוי לבהמה זו

שם תוד"ה כדי ביקור טבח חכם, ובסכין הראויה לאותו בהמה חוץ לצואר כמלא צואר, יש לדקדק מנלן לשער בחוץ לצואר כמלא צואר, הרי בהולך והביא אפי' כאיזמל כשרה, ואמנם כמלא צואר של בהמה זו מסתבר שזהו שיעור סכין לכתחילה, אבל חוץ לצואר לא אשכחן שנקבע שיעור כזה לסכין כשמוליך ומביא, [ועי' תוספתא פ"א דמצות שחיטה מוליך ומביא], ועיקר הדבר מצינו שנקבע שיעור דאורייתא ע"פ דברים שאינם מעכבים, כגון שיעור לולב כדי לנענע בו, אע"פ שאין חיוב נענועים מדאורייתא, ושיעור

ראשו ורובו ושולחנו בסוכה אע"פ שאין חיוב שולחנו מדאורייתא, וכן שופר לאחוז בו, וגם עיקר בדיקת הסכין בכה"ג אינו דאורייתא, [ואפי' חיוב דרבנן ליכא עי' י' ב' שאם תאבד הסכין כשרה ועי"ש שגם א"צ חכם], מיהו עיקר בדיקת סכין דאורייתא הוא, ושפיר משערינן בהכי, ועי' בשו"ע ס"ח ס"א מהמדרש ושחטתם בזה שיעור י"ד אצבעות, (ולדעת ר"ח בבהמה בעינן כמלא צואר אפי' הולך והביא).

בדברי התה"ד בעוף שנמצא גמי רך בושט

ז. בתה"ד סי' קפ"ה כתב דעוף שנמצא גמי רך בושט ושחט השוחט הגמי עם הושט חשיבא שהייה דמסתמא שחט הושט ואח"כ הגמי לפי שהושט מתוח ונשחט תחלה, וקי"ל עוף שיעור שהייתו משהו כמו שחיטתו, ושחיטתו במשהו כיון שאם מצא חצי קנה פגום סגי ליה במשהו לשחיטתו, והובאו הדברים ברמ"א סכ"ג ס"א, ומ"ש דעוף שיעורו במשהו מפני קנה פגום צ"ע, דהא אפי' בעור משערינן כש"כ בכל הקנה עד רובו, אלא שהרמ"א כתב שנהגו להחמיר בכל שהייה אפי' משהו, משמע אע"פ שהיא פחות משל עוף, ולפ"ז שפיר חשש גם כאן למשהו, וצ"ע בפמ"ג סק"ח שכתב דבעוף יש לחוש ששיעורו משהו מן הדין, ע"פ התה"ד של קנה פגום, שו"ר בתבו"ש סק"ו שהאריך בזה.

מיהו עיקר הדברים דנקט ששהה בחתיכת הגמי קודם שהשלים רוב הושט צ"ב, שהטעם שכתב שהגמי אינו מתוח ואינו נחתך מהר כמו הושט, לכאורה זה גורם שידחק הגמי לסוף הושט, וכשהגמי נדחק מסוף הושט הרי הוא כמתוח, וממילא או שנשחט עם הושט או שרוב הושט נשחט תחלה, ואפי' עם הגמי גרם עיכוב בשחיטה הו"ל כסכין רעה כיון שאינו מפסיק בשחיטתו כלום, ואפי' אם הדבר ספק יש להקל, כיון שגם שיעור שחיטת עוף מתחלתו עד סוף סימן אחד הוי טפי

משיעור זה, ולכן אע"פ שמחמירין כרש"י בשיעור עוף לעוף, אכתי אין להחמיר במנהג של משהו במקום ספק כי האי, ועפ"מ"ג וגליון מהרש"א ופ"ת שהביאו להקל בספק חתך, ועתבו"ש בכ"ז.

בדין שחט רוב שנים בבהמה ושהה

בדין שחט רוב שנים בבהמה ושהה וחזר ושחט כתב בשו"ע ס"ה דלכתחלה יש ליהזר, והרמ"א כתב דאפי' בדיעבד המנהג להטריף ואם שהה רק משהו יש תרתי לטיבותא שמעיקר הדין לכו"ע סגי בבהמה כדי שחיתת בהמה, ואמנם לכתחלה עדיף שלא להמשיך השחיטה אפי' שהה משהו, מ"מ אם שהה משהו וחזר ושחט יש מקום להקל, אבל הפוסקים נקטו דנהגו להחמיר בכל שהייה משהו בין בתחלה בין בסוף.

בדברי הנו"ב בשהה בין סימן לסימן בעוף

בפ"ת סק"י ובגליון מהרש"א הביאו דברי נו"ב שכתב די"ל דשהה בין סימן לסימן בעוף חמיר טפי, כיון שבסימן זה לא שחט כלל וליכא למימר כמאן דפסיק דמי, מיהו יש גם סברא לאידך גיסא דסימן שני אינו בכלל שחיטה כלל, ורק בהשלמת סימן הראשון כיון שרובו הי' מכלל השחיטה, ה"ה כולו, ובזבחים ס"ה ב' נראה כסברא זו, שהרי דנו שם אם שהייה פוסלת בין סימן לסימן בעוף, והיינו מפני שהסימן השני אינו בכלל מליקה,

שכבר נגמרה מליקתו בסימן ראשון, ולדעת רש"י היינו אפי' לצד דמיעוט בתרא דסימן קמא שהייה פוסלת בו, וכ"מ כרש"י שם דהספק מפני שסימן שני בעוף אינו בכלל שחיטה, [וכ"כ רש"י חולין כ"א ב' ד"ה ואינו, דסימן שני אפי' מצוה לכתחלה אין בו, אבל השלמת כולו איכא מצוה ערש"י כ' ב'] מיהו לצד דשהייה פוסלת בין סימן לסימן, י"ל דדמי למיעוט בתרא, וכמ"ק ממ"ש בשו"ע סי' כ"א ס"א דלכתחלה יש לשחוט שני סימנים בעוף, וש"מ דתרווייהו מכלל שחיטה, ומ"מ ודאי דלצד דאין שהייה פוסלת במיעוט בתרא ה"ה בסימן שני בעוף, דודאי לפרש"י מספק"ל לרהבדר"נ אם שהייה פוסלת לאחר שכבר הותר בשחיטתו, ולא מסתבר כלל לומר דפשיטא ליה דשהייה פוסלת בסימן שני אע"פ שכבר הותר בסימן ראשון, ומספק"ל רק במיעוט סימנים אם כמאן דפסיקי דמו, ועוד דהו"ל לגמ' לפרושי ברישא ד"ז, ובתר הכי למיבעי גונא דמספק"ל, שו"ר בזה בספר מרן זללה"ה ס"ג ס"ק י"ז, וכעת ראיתי מציינים שהצל"ח הוכיח מההיא דזבחים דאין שהייה פוסלת בין סימן לסימן בעוף, ודלא כדבריו בנו"ב, מיהו בסמ"ק מבואר דה"ה בין סימן לסימן, ולפי מה דנקטו דעת רש"י דמדרבנן גזרו לפסול במיעוט בתרא אין קושיא מההיא דזבחים, ומ"מ גם בדרבנן יש לחלק דבסימן שני בעוף לא גזרו.

סימן ד

בדיני דרסה

ל' ב' מתני' התיז את הראש, בלשון התזה, וברמב"ן ורשב"א בזה

א. ל' ב' מתני' התיז את הראש בב"א פסולה, לשון התזה נאמר על זריקה בכח למרחוק, כדתנן דם חטאת שניתז על הבגד, הניתזין והצפין, צרורות מנתזין, והוא מלשון הזאה כדכתיב אשר יזה עליה, ומתרגמין ידי וכדכתיב וידו אבן בי, ומה שהזכירו בהריגת סייף לשון התזה הראש כדתנן סנהדרין נ"ב ב' היו מתזין את ראשו בסייף, היינו מפני שמכין בכח אחד עם הסייף, וממילא גם הראש ניתז למרחוק, אבל כשהבהמה מונחת ע"ג קרקע אין הראש ניתז למרחוק אפי' אם מתז בכח, ולפ"ז נראה דעיקר לשון התזה שנאמר כאן הוא על ההכאה בכח אחד, כמו הריגת סייף, ולשון הרמב"ם כגון שהכה בסכין על הצואר כדרך שמכין בסייף כו' (או שהניח כו' ודחק כו' ומקורו ברי"ף, אלא שהרי"ף כתב כגון שדקר כו' והרמב"ן ג"כ כתב דמתני' בהכאה) שו"ר ברש"י כ"ז א' ד"ה דלא לשווייה גיסטרא, שכתב ג"כ כע"ז ע"ש.

והרמב"ן דייק דלשון התיז את הראש משמע שחתך כולו והפרידו לגמרי מן הגוף, ומקורו נראה בסוגיא כ"א א' דמיינתין תנן התם הותזו ראשיהן כו' מאי הותזו ר"ל אמר הותזו ממש ר"א אר"מ כהבדלת עולת העוף, והתם נמי חותך מפרקת ורוב בשר ורוב שני סימנין לראבר"ש, וא"כ רוב הראש מושלך, אלא שמחובר מעט בסימנין, ודכוותה בשחיטה צ"ל שחתך כל הראש עם המפרקת, דע"י חיתוך סימנין לחוד אין הראש נפרד כמעט, שעיקר חיבורו בעצם המפרקת [מיהו התם לא מיירי התנא על מעשה החיתוך אלא על

התוצאה ולכן פשוט לגמרי שנחתך הראש לגמרי או קרוב לזה], והרשב"א הקשה מדאמרינן כ"ז א' מנין לרבות את הראש שכבר הותז, והרי התם לא נחתכו אלא הסימנין, ורש"י הרגיש בקושיא זו ופירש דכיון שנחתכו סימנין קרי ליה הותז מפני שכל חיותו תלויה בהן וכמנח בדיקולא דמיא, ועדיין אין זה מיישב שהרי משמעות הגמ' שהותז מהגוף ואינו צריך ניתוח, ואם חתך רק הסימנים הרי כולו מחובר ועיקר ניתוחו הוא בחיתוך המפרקת, ונראה דבאמת כונת התנא לומר שהראש כבר נפרד מן הגוף ע"י השחיטה והוא כנתח בפ"ע, ואמנם עדיין הוא מחובר חיבור גמור, מ"מ א"א לחשבו כחתיכה אחת עם הגוף, כיון שע"י חיתוך הסימנין הוא מושלך ונופל בפ"ע, אלא שהוא עדיין מחובר, ובכה"ג גם בלא קרא דניתוח מובן שהראש כנתח בפ"ע מכח השחיטה של הסימנים לחוד, ולכן קראו למצב זה שכבר הותז, להדגיש שהוא כבר כנתח מופרד, ונמצא דבאמת לשון הותז בא לבאר דבר נפרד לגמרי, ושפיר דייק הרמב"ן לשון התיז את הראש דמתני' שהפרידו, (שו"ר בבד"ה ומשמרת הבית שהאריכו בזה).

מיהו לפמשנ"ת דעיקר כונת התנא לומר שחתך הראש בהכאה אחת כדרך שמתזין את הראש בסייף, ולא נחית כאן התנא לענין ההפרדה של הראש כלל, לפ"ז מתיישבין הדברים כמ"ש הרשב"א דכולה מתני' בחיתוך סימנים בלבד, וה"ק הכה את הראש בסכין כדרך שמתזין ראש בסייף פסולה, ולשון ראש דמתני' היינו סימנין, כדקתני השוחט שני ראשין כאחת, ודכוותה התיז את הראש בב"א,

והרמב"ן ג"כ כתב דרישא בסימנין לחוד, אלא די"ל דאגב סיפא, או דאשמועינן צורת דרסה היכי דמי, וזה כמש"כ שענין ההתזה דמתני' בא לבאר שצורת דרסה כדרך שמתזין ראש בסייף, מיהו אפשר לקיים דיניה דהרמב"ן שאפי' חתך והפריד כל הראש כשרה, שאם מתני' דוקא בדלא התז לא הו"ל לתנא למיתני התז אם יש בסכין מלא צואר כשרה, דודאי עיקר לשון התזה על הפרדת כל הראש נאמר.

והרשב"א כתב דכ"מ ברמב"ם, והיינו שהעתיק דין הרישא על הסימנין וזה גם הרמב"ן מודה, וכמו שהקשה בהדיא דרישא במכה עסקינן כמו שעושין בסייף ואפי' לא חתך אלא סימנין פסולה, וזהו לשון הרמב"ם פ"ג הי"א, ואדרבה הביאו לשון הרמב"ם פ"ב ה"ט כהרמב"ן וכמ"ש בכ"מ שם, (גם בה"ג הזכיר לשון אפקותא דחיותא ואמרו דמפרקתו מתרגמינן אפקותא, וכ"כ בעיטור עי"ש).

מיהו לדינא ודאי יש לנקוט כהרשב"א דגם לחיתוך סימנין לחוד בעינן כמלא צואר חוץ לצואר, שהרמב"ן גופיה סיים בצ"ע, ובפ"ק י"ז ב' כ"כ הרמב"ן בפשטות וז"ל והוי יודע דהאי סכין דקאמרינן הכא בסכין שיש בה שיעור שחיטה בלחוד היא דהיינו מלא צואר וחוץ לצואר כמלא צואר כו' והכי תניא בתוספתא כו' אם יש בין פגימה לחברתה מלא שנים בצואר שחיתתו כשרה כו' והך ברייתא כולה בשחוליק ולא הביא לפיכך כו' שאין בין פגימה לחברתה מלא שנים בצואר פסולה, הרי דפשיטא ליה שזהו שיעור סכין לשחיטה כדרכה בלא מפרקת, וכ"ה פשטות המשנה דלא אשמועינן שיעור סכין למאורע שבא לחתוך הראש כולו, וכ"מ עוד בתוספתא שם דבעינן שיהא בסכין כדי הולכה והבאה דהיינו מלא שנים בצואר ואז שחיתתו כשרה בהולכה או הבאה לחוד שו"ר במשמרת הבית שהקשה על הרמב"ן מתוספתא זו.

שם היה שוחט והתז כו' בפרש"י

ב. שם במשנה ה' שוחט והתז את הראש בב"א כו' פרש"י ה' שוחט במשיכה והתז את הראש בהבאה ראשונה עד שלא הספיק להוליך כו' מבואר דלשון והתז את הראש בב"א היינו שבמשיכה אחת נשלמה השחיטה, דומיא דהתז דרישא שבהכאה אחת נשלמה, וכאן נשלמה במשיכה אחת, ואין הכונה ה' שוחט שמושך הסכין וגם דחקו למטה כהתזה דרישא, דהתז דסיפא היינו

שהפריד הראש בדרך שחיטה, אלא שנעשה במעשה אחד דומיא דרישא, ומזה מובן דמיירי בהולך ולא הביא או הביא ולא הולך כדמסיים, דאל"כ לא מיקריא התזה בדרך שחיטה, אבל אם דורס ממש, זה יתכן לעשות גם בהולכה והבאה פורתא (ועי' לקמן סק"ז בדברי הרמב"ן לשיטתו בזה).

בגדר הדבר אימתי מיקרי דרסה ואימתי שחיטה

ויש לעי' אימתי מיקריא דרסה ואימתי שחיטה, הרי כל השוחט בסכין דוחקו מעט למטה כדי שישחוט, והשוחט בסכין רעה אם לא ידחוק הרבה לא ישחוט כלום, ונראין הדברים שאם עיקר דחיקתו למטה וגם מושך לצדדין מיקרי דרסה, ואם עיקר משיכתו לצדדין וגם דוחק למטה זוהי שחיטה, וכלשון הרמב"ן שחילק בין דורס בכח למולך בנחת כדרכו, ואפשר שאם ירד הסכין למטה לעומק הצואר יותר ממה שהלך לצדדין מיקרי דרסה, שהרי ניכר שעיקר כחו והילוכו למטה, ומה שממשיך לצדדין הר"ז כדורס וממשיך דריסתו אלא שרוצה לדורס באלכסון שג"כ מתקדם הסכין לצדדין, ומיקרי דרסה, וגם בפחות מזה מסתברא דיש אופנים שפסולה כשעיקר כח דחיקתו למטה, דלא משמע שחשש דרסה הוא רק בהפסיק הסכין לגמרי מלילך לצדדין, וכעין שאמרו ט"ז ב' דבסכין למטה ובהמה למעלה חיישינן שמא ידרוס, והיינו דאע"פ שיוליך ויביא מ"מ כח הבהמה שנשען למטה חשיב דרסה, דכל תנועה שעיקר כחה למטה יותר מלצדדין מיקריא דרסה, והדבר ניכר לפי פעולת השוחט כמו שאם דוחק לעומק ה' אצבעות ומושך לצדדין אצבע, הדבר מובן שפעולתו מוגדרת כדרסה, וה"נ כל פעולה שדומה לזו כשעיקר פעולתו מוגדרת כדריסה.

ולשון הרא"ש ס"ז ובלבד שלא יתפוס הסכין במזיד במקום אחד וישחוט בדרסה קודם שישחוט הרוב, והובא בטור סכ"ד, ומשמע לכאורה דר"ל שיעמוד במקום אחד

וידרוס רק למטה, אבל אין נראה כן אלא כונתו שאין לחוש אם רואה שנשחטין רוב הסימנים בפחות מכמלא צואר, אא"כ יודע בעצמו שעשה פעולת דרסה באמצע שחיטתו, אבל גדר דרסה הוא אף בשעה שמולך, אם עיקר דחיקתו למטה, וכמ"ש הרמ"א ס"ו שלא יניח אצבעו על הסכין כדי שלא יבא לידי דרסה, ומה"ט כתב הרמב"ן ב' א' דחש"ו אפי' אחרים רואין אותן חיישינן שמא ידרסו מעט ולא אדעתייהו, ואם צריכין לעצור משיכת הסכין אין לחוש שלא ירגישו בזה, אבל אם צריכין להבחין שאין עיקר דחיקתו למטה יש לחוש שלא ירגישו בזה, ועל השוחט עצמו שאינו יודע הלכות שחיטה ג"כ חששו שמא דרס ולא אדעתייהו, וזה יש לחוש בעיקר אם שייכא דריסה גם באמצע ההולכה, (וכ"נ בגמ' ל' א' בשנים אוחזין בסכין שהי' מקום לחוש שידרסו זע"ז, והיינו אפי' באמצע ההולכה, שו"ר דהתם מתפרש שהאחד יעמוד ויעכב הסכין ואז ידחוק חבירו בלא הולכה).

וכ"מ ממה שדנו הראשונים ז"ל בשוחט שני ראשין כאחת, אם דריסה של אחת גורמת דריסה לשניה, וע"כ מיירי באינו מפסיק הילוך הסכין, דאל"כ פשיטא דדרס בשתייהן, אבל דחיקת הסכין יותר במקום אחד בזמן ההילוך, זה שייך שיהא באחת ולא בשניה, וכ"מ ממה שדנו תו' אם צריך להולך כל אורך הסכין, וע"כ מיירי בלא הפסיק הילוכו, ואפ"ה חיישינן שדרס באמצע הילוכו, שו"ר בספר יד יהודה בשם הגר"ז שאפי' בשוחט בכח אין זה דרסה וסכין רע יוכיח, ורק בעומד במקום אחד ודוחק למטה הוא דרסה, ונראה שאין זה סותר למש"כ, ותמונת המעשה קובעת אם זוהי פעולת דחיקה למטה ונענוע לצדדין או עיקרה הולכה בכח לדחוק למטה.

ל"א א' אר"ז מלא צואר כו'

ג. ל"א א' אר"ז מלא צואר וחוף לצואר איבעיא להו מלא צואר וחוף

לא נשחט אלא בתחלה, ואח"כ כבר נמשך הסכין ממנו ולהלן, ולא מסתבר שלכך הוסיף ר"ז משהו, שאין במשהו הזה כדי שחיטה כלום, וצ"ל שמניח משהו מן הסכין בתחלת הצואר וכולו משוך לחוץ, ועדיין צ"ב שהרי המשהו האחרון של הצואר לא הגיע אליו הסכין אלא בגמר השחיטה, ואפשר לומר שבתחלת השחיטה הסכין כולו בולט לפני הצואר, ובסוף השחיטה הסכין כולו בולט חוץ לצואר, ולפ"ז עבר על הצואר סכין כמלא שני צוארין, ולא משמע כן, דא"כ לא התיז בב"א, ובדוחק י"ל דס"ד דסמכין ע"ז שהסימין עצמם אינם כמלא צואר, ויש בכמלא צואר אחד שיעור פעמיים כרוחב הסימנים, וקצה הסכין מונח על סוף הסימין וכולט במקום היד, כי מקום הסימנים מיצר והולך, וק"ק דלא משמע דבאמת רוחב כמלא צואר נאמר כפל מן השיעור הצריך לסימנים, והרמ"א כ"כ בשם מהר"ם שיהא כרוחב המפרקת והעור ולא משמע שהדבר מוכח בגמ', נמיהו שני ראשים כאחת לא יתכן לשחוט אא"כ יש בסכין ככל הריוח שבין הסימנים של הבהמות], ושם למסקנא דחוץ לצואר כמלא צואר ה' מקום לפרש דשני צוארים היינו הסימנים, אבל בכמלא צואר ומשהו ע"כ לסמוך שהסכין החותך הסימין יש בו יותר מרוחב הסימנים, ועכ"פ אם נימא דבכל הצדדים ידענו שהסכין מונח על הצואר כדרך השוחטים, הדבר פשוט דכמלא צואר ומשהו הוי הרבה יותר מרוחב הסימנים וע"ז סמכין שישחוט רובן לפי צד זה בדר"ז, ועי' בסמוך שכ"נ ברמב"ן, מיהו לקמן סק"ז חזרנו מזה עפ"ד הרמב"ן.

ברמב"ן דמירי שהסכין מונח על שני הצוארין בתחילת השחיטה

יעוי' ברמב"ן שכתב במלא צואר חוץ לשני צוארין דמירי שהסכין מונח על שני הצוארין בתחלת השחיטה, וכולט לחוץ שיעור

לצואר כמלא צואר כו' יש לעי' למה לא ביארו דה"ק מלא צואר שאמרו חוץ מן הצואר, ולפ"ז מלא צואר שאר"ז היינו כמלא צואר דמתני', ואילו לפי הגמ' ה"ק ר"ז לא הזכיר כמה צריך חוץ לצואר, אלא אמר דבעינן תחלה סכין מלא צואר דמתני', וחזן מזה, ולא ביאר כמה אלא מדסתם משמע דמלא צואר קאמר מיהו בהמשך הגמ' אמרו ש"מ מלא צואר (דמתני') חוץ לצואר, וזה מתפרש חוץ מן הצואר, ונראה דאה"נ גם בדר"ז מתפרש כן ורק כדי לחדד ביאור הבעיא נקטו כן, אבל באמת למסקנא ה"ק ר"ז מלא צואר שאמרו חוץ מן הצואר וכ"מ בראשונים, עי' לקמן סק"ח, ויש לעי' למה לא אמר ר"ז הכי בהדיא וי"ל דלכך הדגיש דתיתי בעינן בשיעור הסכין, ולא בצורת העמדת הסכין בתחלת השחיטה שלא נטעה לפרש דר"ל שיעמיד הסכין חוץ לצואר, וה"ק סכין מלא צואר שאמרו צריך שיעמוד חוץ לצואר, ושיעור הסכין כולו רק מלא צואר, א"נ נקט הכי לומר שמעמיד הסכין על הצואר ורק כמלא צואר בולט ממנו, ולכן שנינו אם יש בסכין מלא צואר, פי' בחלק הסכין הבולט וניכר בפ"ע, ויישב בזה היכן מרומו במתני' דחוץ מן הצואר קאמר, דכיון שנותנין הסכין כולו על הצואר בתחלת שחיטה נמצא שבסכין הניכר שבולט, יש מלא צואר, שו"ר שאאמו"ר שליט"א פירש דקמ"ל שא"צ ששני הצוארין יעמדו חוץ לצואר, לאפוקי מהתבונ"ש שהחמיר בזה, ואפשר שחוץ לצואר דקאמר היינו שאחר השחיטה יבולט הסכין חוץ לצואר כמלא צואר, אלא שזה דלא כתב שכתבו שא"צ להוליך כולו.

שם או"ד מלא צואר וחזן לצואר משהו, ביאור היאך נשחטין הסימין בכה"ג

שם או"ד מלא צואר וחזן לצואר משהו יש לעי' אם יש בסכין רק מלא צואר והסכין מונח בתחלת השחיטה כולו על הצואר איך נשחט כולו, הרי המשהו הראשון שסמוך לידו

שמתחלת הצואר עד הסימנין, ובצירוף המשהו הנוסף, נשחטין הסימנין כולן, שעובי הצואר גדול מהסימנין, וצריך עוד משהו, ומשהו זה אינו משהו ממש אלא כענין טפח שוחק שהוא משלים לעובי הצואר לחתוך כל הסימנים, - שוב נתבאר בכ"ז לקמן סק"ז ח' ע"ש.

ואין לפרש דבמשהו שמולין לחוד סגי, בלי רוחב הצואר שעד הסימנין, דא"כ העיקר חסר מן המשנה, ששנינו שיעור סכין כמלא צואר, וא"א בסכין זה להוליך ולשחוט אא"כ יש משהו נוסף שבמשהו הזה נעשית השחיטה, מלבד שא"א לשחוט בהולכת משהו דהו"ל דרסה וכמש"כ סק"ב, אלא ע"כ שיעקר ההולכה נעשית ע"י המשך שמהצואר עד הסימנין, ור"ז הוסיף עוד משהו.

במה שהוכיחו בגמרא שאין להתיר לשני ראשין בצואר אחד, ועוד בדברי הרמב"ן

מה שאמרו בגמ' מאי מלא צואר אחד אילמא מלא צואר אחד ותו לא השתא בבהמה אחת כו' משמע מדברי הרמב"ן שהקושיא היא למה בשני ראשין א"צ משהו חוץ לצוארין, אבל פשיטא ליה לגמ' דמלא צואר אחד היינו מלא שני הצוארין, וזהו שכתב הרמב"ן דהשני פסול עד שיהא בסכין משהו חוץ לצוארין, והיינו המשהו שאר"ז בשוחט ראש אחד, ומבואר דמפרש דיש שני צוארין וזהו הנקרא צואר אחד בסיפא, למעט המשהו, וכ"מ ממ"ש הרמב"ן שהראשון עבר עליו הולכה דשני מלא צוארין, והיינו בסכין שיש בו שני צוארין.

אבל בגמ' אפשר לפרש דמלא צואר אחד דסיפא היינו כפשוטו צואר אחד של בהמה אחת בלבד, כדמתפרש למסקנא, וקשיא לן איך יתכן דסגי בצואר אחד בלבד, ואפי' משהו דר"ז א"צ, דהא קאמר צואר אחד ולא יותר, ואמנם הו"מ לאקשו"י נמי דאם יש רק מלא צואר אחד אין כאן שני ראשין כאחת אלא בזא"ז, אלא שהי' יכול לדחות דכיון דכשמגיע הסכין לחצי הראשון בולט חציו על

צואר אחד, וכששוחט מוליך הסכין עד שבולט בצד השני שיעור צואר אחד, ונמצא שעל כל צואר עבר הסכין כמלא צואר בלבד, אלא שמיד בתחלה נשחט כל רוחב הצואר בשוה, מפני שהי' מונח הסכין על כל הצואר.

והוכיח כן מן הגמ' אילמא מלא צואר אחד ותו לא כו' וביאור דבריו שאם מלא צואר דקאר"ז ברישא היינו חוץ לצואר משהו, א"כ מלא צואר דסיפא היינו מלא שני צוארין, אלא שא"צ משהו בולט, וזהו שאמר התנא מלא צואר אחד, פי' רק מלא צוארין ולא יותר משהו, ורק ברישא דקתני כמלא צואר או דקתני מלא צואר ולא קתני אחד בזה אר"ז דבעינן עוד משהו, ובוזה קשיא לן שלא יתכן שיהא דין שני צוארין קיל מצואר אחד לענין המשהו הנוסף.

אבל אם מתפרש שהסכין בתחלת השחיטה אינו מונח על שני הצוארין ובתחלת השחיטה עולה הסכין על הצוארין א"כ אין קושיא כ"כ אם סגי ביש בסכין רק כמלא שני צוארין בלי המשהו הנוסף, שהרי על הצואר הראשון איכא הולכה דשני צוארין וודאי כשר, ועל הצואר השני איכא הולכה כמלא צואר, ורק חסר המשהו, ואין כאן קושיא של ק"ו דלא יתכן שיהא שני צוארין קיל מצואר אחד, אלא יש לשאול מ"ט לצואר השני לא הצריכו עוד משהו, וממה שהקשו בגמ' השתא בבהמה אחת כו' משמע דק"ו הוא שבשתי בהמות בעינן עוד משהו, וזה יתכן רק אם הסכין מונח על שתי הבהמות מיד בתחלת השחיטה, ואם מוליך בלי המשהו א"כ חסר שיעור שחיטה לשתייהן, שמוליכין אותו מעט כשיעור שמקצה הצואר עד שמגיע קצה הסכין לסימנין, ונמצא שלשתי הבהמות חסר המשהו.

ולמדנו מדברי הרמב"ן שבשני צדדי הבעיא מפרשין שהסכין מונח על הצואר, והנודן אם בולט ממנו משהו או כמלא צואר, ולפ"ז צ"ל שמוליך הסכין חוץ לצואר, כשיעור

שניהם, ולכן שניהם פסולים, - לשון הרשב"א שהראשון פסול דהיינו שקרוב לשוחט, ולשון הר"ן שהחיצונה פסולה דהיינו שקרובה לשוחט שהיא יותר בחוץ מהפנימית שרחוקה ממנו, והכל אחד, וזה בהולך ממנו ולחוץ, ובהביא הדין איפכא, והרא"ש כתב כדעת תו', וכ"ה בטור, ולא הביא דעת הרשב"א בזה, עי' להלן טעמייהו בזה.

אב"ל הרמב"ן לא הכריע דשניהם פסולין, שהרי כתב י"ל שהראשון כשר כו' וי"ל דהואיל ובשני דרס אף בראשון דרס כו' אלא שסיים אף הראשון בדריסה נחתך בודאי, מיהו כד דייקנן הרי הרמב"ן לא מיירי בגונא שהניח הסכין על שני הצוארים יחד דבזה בודאי דרס על שניהם כמ"ש הרשב"א והר"ן, שהרי שני הצוארים במצב שזה וכיון שנחתך הראשון בהולכת חצי הסכין ע"כ ע"י דריסה נעשה, וממילא גם השני כבר נחתך, ומה שהמשיך להולך הסכין ה' זה הילוך ללא שחיטה, שכבר נחתך השני בדריסה בשעה שנחתך הראשון, אבל הרמב"ן מיירי בשלא הניח הסכין על שניהם יחד, וכשהסכין מגיע לשני' אם הוא מונח ביושר אינו חותך אלא השני', שכנגד הראשונה כבר חתך הגובה הזה, ונמצא שאם דוחק הסכין נחתך רק השני בדריסה, וכשמגיע בדריסתו בצואר השני בחיתוך חצי הסימנים, אז משתווה החיתוך שבצואר השני לראשון, ואז ממשיך לחתוך שניהם בשחיטה, מיהו כיון שממשיך להולך בשניהם יחד עם הדריסה של השני', לכן חיישינן שדורס גם בראשונה בעומק, אבל ד"ז אינו ודאי כמו בגונא דהרשב"א והר"ן, שו"ר בב"ח שהזכיר לחלק כן, [מיהו מה שכתב לפסול אפי' בהולך יותר, מבואר ברמב"ן בהדיא איפכא, ורק כששחט שניהם בכמלא צואר אחד חיישינן ועמש"כ בזה להלן ע"ד הש"ך], ושו"ר בספר אאמו"ר שליט"א שכ"כ בדעת הרמב"ן דרק בכה"ג יש לדון דאחת כשרה, ולכך לא כתב הרמב"ן כגונא דהרשב"א,

השני מיקרי שפיר כאחת, ולכן הקשו ממהשוו דר"ז, אבל לא ס"ד לפרושי צואר אחד כל הצואר של שני הנשחטים יחד, דלשון צואר אחד לא משמע שני צוארין, ודוחק לומר שכל עיקר לשון אחד בא לאפוקי משהו דר"ז, אבל כל שני הצוארין קרי מלא צואר סתמא, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א בדעת הרמב"ן, ועי"ש.

מדברי הרמב"ן למדנו למסקנת הגמ' דסדר הראוי בשחיטה שיהא הסכין מונח על כל הצואר ואח"כ יתחיל להולך, וכן מיושב בסברא שאז שוחט כל הצואר בשוה, ואם לא יניח כולו בב"א על הצואר פעמים שידקור הצואר בקצה הסכין להמשיך הילוכו, דהו"ל דרסה או עיקור, וגם לא יחתוך בהילוכו בכל אורך הסכין, שאם חתך עומק אצבע בתחלת הצואר, ועכשיו ממשיך להולך הסכין ולשחוט באמצע הצואר עומק אצבע, לא ימשיך הסכין לשחוט בתחלה יותר עד שישתווה האמצע עם ההתחלה לעומק אצבע, וכ"ה פשטות המשנה בה' שוחט והתזז את הראש בב"א דהיינו בהולכה מלא צואר פעם אחת, וזה לא מועיל אלא כשכל הסכין על הצואר בתחלת ההולכה, כמו שהמתזז בלא שחיטה מניח כולו בב"א, וגם למאי דס"ד דמלא צואר ומשהו קאמר צ"ל שהסכין מונח כולו על הסימנים, ושוחט בהולכה שמעובי הצואר עד הסימנים וכמש"כ לעיל.

בפלוגתת תו' ורמב"ן בדין סכין שיש בו שני צוארין בלבד ושחט שני ראשין כאחת

ד. **הרשב"א** והר"ן הביאו פלוגתת תו' והרמב"ן במניח סכין שיש בו שני צוארים בלבד ע"ג שני ראשים כאחת, דדעת תו' שהראש שהולכו עליו הסכין כולו כשר, שהרי ה' מונח הסכין עליו בתחלת השחיטה, ואח"כ עבר עליו מלא צואר שחוצה לו, ואין מגרע מה שיש כאן עוד צואר לפניו, ודעת הרמב"ן דכיון שדרס על האחד מסתמא דרס גם על השני שהרי בענין אחד מעביר הסכין על

מגביה הסכין מעל הראשון ומשווהו ודורס על השני עד שישתווה לראשון, ואח"כ חוזר ושוחט שניהם יחד, מיהו כיון דמיירי כשמוליך עם דריסתו, הרי ע"כ שבהולכה זו נשחט הראשון, ולכן חיישינן לדריסה גם על הראשון.

ואם המשיך והוציא הסכין לצד השני כתב הש"ך דשניהם כשרים, וג"ז לשיטתו שאע"פ שהראשון כבר שחוט חציו כשמגיע לשני, מ"מ ממשיך ושוחט לראשון חציו השני ולשני חציו הראשון, ואין זה גורם לו דרסה אע"פ ששוחט זה למעלה וזה למטה, ואח"כ מוציא הסכין וגומר חציו השני של שני, אבל להב"ח יש לחוש לדרסה כיון שאין שחיטת שני הראשים בשוה, והוא שוחט שניהם בב"א, ובאמת אין לנו מקור במתני' להכשיר שני ראשים אלא בשוחטן בב"א ומסיים שחיטתן בב"א, שאם גומרן בזא"ז אין זה ענין ללישנא דמתני' ה"י שוחט והתז שני ראשים כאחת, וכן ברישא השוחט שני ראשים כאחת מתפרש בשחטן בשוה וגמרן יחד, ואין ללמוד מזה לשוחטן יחד וזה בתחלת השחיטה וזה בסופה.

ומדברי הרמב"ן נראה דבעבר עם הסכין כשיעור על שניהם, אפי' התחיל הראשונה קודם השני' ואח"כ המשיך שניהם יחד והמשיך על השני' כשיעור, שניהם כשרין, שכתב דהשני' פסולה עד שיהא בסכין משהו חוץ לצוארין, ומשמע דבדאיכא שיעור זה שפיר דמי, וכגון שראינו שהראשון נגמרה שחיטתו והשני לא נגמר, אבל בסתמא יש מקום לחוש כהב"ח, גם אין ברור מה הדין לצד שני שברמב"ן אם חיישינן לשניהם אפי' הוציא אח"כ כשיעור, אם חיישינן שדרס בשני להשוותו עם הראשון, ומה שהוציא אח"כ ה"י לאחר שגמר שחיטתו.

ובאמת עיקר נדון זה תלוי בהבנת הגמ' בכמלא צואר וחוץ לצואר משהו, איך שוחט כל הצואר בשוה עי"ז, ואם שוחט חצי

ולפמשנ"ת לעיל כונת הרמב"ן להוכיח סדר שחיטה שהסכין על הצואר, ולא בא לאשמועין הדין בחשש דרסה, אלא להוכיח מהגמ' שהסכין מונח כולו על הצוארים.

טעמיהו דתו' והרא"ש והטור שלא חששו לדרסה של השני', אפשר דהיינו לשיטתם דאפי' באין בסכין מלא צואר אינו הכרח שידרוס, ואפי' ביש בו מלא צואר א"צ להוליך כולו, אלא שנתנו חכמים שיעור זה כדי שיוכל לשחוט בריוח, ולכן אין לפסול השני' בגלל חשש של הראשונה, שהרי גם הראשונה ראוי להכשיר אם אמר ברי' לי שלא דרסתי, ואפשר שזהו שכתב הרא"ש לשון אם ברי' לו שהוליך פ"י ולא דרס, אבל אם הוה ס"ל שהראשונה ודאי דרס, שמא ה"י חושש לשני', ואפי' להסוברים דבדיעבד אם לא הוליך כולו כשר, אבל מפרשים דברי הגמ' שבסתמא בפחות משיעור זה אין הסימנים נשחטים כשיעור, א"כ החשש הוא שמא באמת דרס, אבל בתו' וביותר ברא"ש שביאר שהכל להרגשת השוחט, וכ"ז שלא תפס הסכין במזיד במקום אחד לא חיישינן לדרסה, ניחא שלא חשש כאן לשני' אטו ראשונה.

ואפשר דתו' והרא"ש מפרשין שני צדדי הבעיא כשהסכין אינו על הצואר, ולכן ס"ל דבצואר אחד שפיר נשחטין הסימנים של הראשונה קודם שהגיע לשניה וכמש"כ בדברי הרמב"ן, ומה"ט ס"ל דא"צ להוליך כולו, כיון דכולו הוי מלא שני צוארין, ואילו להרמב"ן והרשב"א כולו היינו צואר אחד.

בדברי הב"ח והש"ך בזה

יעוי' בש"ך סכ"ד סק"ד שחלק על הב"ח וס"ל דהוליך הסכין תחלה על ראש אחד והמשיך על ראש השני שניהם פסולין, ולדעת הב"ח כה"ג להרא"ש כשר, וכן כתבנו לעיל דבכה"ג לא הכריע הרמב"ן דפסול, כיון שהדריסה על השני היא בגובה במקום שהראשון כבר שחוט, ואם דורס על השני

אחד, שאע"פ שחציו הראשון כבר שחוט אין המשך השחיטה מחייב שידרוס, אבל קשה לכיין כן כשהסכין כולו על שני הצוארים ורוצה לשחוט גם הראשון באותה שעה ששוחט השני, ול"ד לצואר אחד ששוחט בראש הסכין חצי, ואינו מוסיף להעמיק בסוף הסכין, כשראש הסכין לא גמר לחתוך אמצע הצואר.

מיהו יש לדייק ממתני' דקתני בד"א בזמן שהולך כו' וזה קאי גם על שני ראשין כאחת, וא"כ מבואר במתני' דבהולך והביא בסכין שיש בו כשני צוארין בלבד שניהם כשרין, ואע"פ שכשמביא שוחט השני ואח"כ הראשון, ולא חיישין שידרוס הראשון להשוותו לשני, ואמנם ע"כ שלא ישחט שניהם כאחת, אלא כל הגבוה יותר ישחט תחלה, ורק במולך ולא מביא ובאופן שרוצה לגמור שניהם כאחת יש לחוש לזה.

ל' ב' מתני' בד"א בזמן שהולך כו' היינו שהולך מלא צואר

ה. י' ב' מתני' בד"א בזמן שהולך ולא הביא או הביא ולא הולך, פי' שהולך הסכין כמלא צואר, דהיינו שאם הצואר רחב י"ד אצבעות הולך הסכין י"ד אצבעות, (עי' סי' ח' בהגה מהמדרש), אבל אם הולך והביא פי' שהולך הסכין י"ד אצבעות לצד חוץ והחזירו י"ד אצבעות לצד פנים, אפי' כל שהוא אפי' באיזמל כשרה, שהסכין עבר על כל הצואר ב"פ, ואם הסכין יש בו כמלא צואר אחד בלבד, והולך [י"ד אצבעות] והביא [י"ד א] נמצא שעבר על כל הצואר כמלא צואר, כמו ברישא, ויותר מזה מפני שחתך בשני הפעמים של י"ד אצבעות, וכ"מ בתוספתא פ"א ה"ה דשיעור הולכה והבאה היינו שיעור שני צוארין, דבה"ג וה"ה מבואר שהשיעור בהולכה מלא שנים בצואר, וקרי ליה נמי שיש בו כדי הולכה והובאה, הרי דהולכה היינו כל רוחב הצואר וכן הבאה.

השני כשהראשון כבר שחוט, הרי מבואר בגמ' דשפיר דמי בכה"ג ולא חיישין לדריסה ככה"ח, ואם גם בכה"ג הסכין מונח כולו על הסימנים ושוחט בשוה, אלא דסמכין על הרוחב של הצואר שעודף על הסימנים, א"כ לא שמענו בשחיטה ששוחט חצי הסימן למטה וחציו למעלה, [ועי' להלן דבמולך ומביא מוכח כן], ודברי הרמב"ם שכתב דביש חוץ לצוארין משהו מהני לשניהם לא ברור אם מיירי בשוחט בזא"ז, והשני נגמר אחר הראשון, ונשחט חציו העליון עם אותו סכין ששוחט חציו התחתון של הראשון, או דמיירי בשוחט לגמרי בזא"ז, או שגומר שניהם בשוה, ולכן לדינא קשה ללמוד קולא מזה, ואין לנו במתני' ובגמ' אלא סכין שמונח כולו על הצוארין בתחלת השחיטה ושוחט שניהם בשוה, אבל אם שוחט יחד, ואחד נמוך מחבירו יש לחוש לדריסה, מיהו בצואר אחד לא שמענו לחוש ויכול להתחיל מן הצד, ולשחוט באיזה ענין שירצה, ובשני צוארין אם שוחט החצי הראשון של הראשון ואח"כ חצי הראשון של השני, ואח"כ כשהשוו שניהם חותך שניהם ג"כ שפיר דמי, אבל יש לאסור משום שהייה של ראשונה למ"ש הרמ"א דפוסלין כל שהייה.

שו"ר דכל מולך ומביא בסכין קטנה שוחט רוחב הסימנים בזא"ז, כגון בסכין כמלא צואר שהיתה מונחת כולה על הצואר והוליכה לחוץ ושחט עד חציה, וחזר ומביא ושוחט תחלתן כולן עד שגומר להחזירה למקומה ואז שוחט כל הסימנים, אלא ששם באמת אינו ממשיך לשחוט תחלת הסימנים כשהמשיך עם הסכין לשחוט אמצען, ולפ"ז גם בשני צוארין אין לחוש לזה כשמולך ומביא כמה שירצה, ורק כששוחט השניה בהולכה אחת יש לחוש שישווה אותה תחלה לראשונה ע"י דריסה, ואח"כ ישחוט שתיהן בשוה, ובזה כתב הש"ך דכיון שדעתו להמשיך ולהולך אינו דורס על השני, אלא מתייחס לשני הראשין כראש

הראש בב"א, והיינו הולך ולא הביא דסיפא, ומ"ט קרי ליה תנא התזו את הראש בב"א, דמשמע שזה מעשה משונה ולא כדרך השוחטים, אלא ללמדנו דדרך שחיטה כמצותה הוא במוליך ומביא דוקא ואפי' בסכין ארוכה, וכ"כ התב"ש סי' ח' סק"ה בשם תו"ח והפר"ח שסייע כן מהתוספתא, ואינם תח"י.

בתוספתא פ"ב ה"א אם נתכוין לכך שחיטתו פסולה, ובדברי הרמב"ן ובבבאגרא

עוד תניא בתוספתא פ"ב ה"א הי' שוחט וחתך את הראש בב"א אם נתכוין לכך שחיטתו פסולה, ואם לאו שחיטתו כשרה, והובאה ברמב"ן, ופירש שאם נתכוין לחתוך כל הראש לפי שדרס עליו בכח פסולה, ואם לא נתכוין לכך אלא הי' שוחט ומוליך בנחת כדרכו ומתוך חריפות הסכין נחתך הראש בהולכה מותר, וסיים ג"ז לא פירשו בעלי הלכות ואינו ברור וצ"ת, ומשמע דמפרש שאפי' בסכין שאין בו כמלא צואר אם לא נתכוין לחתוך הראש כשר, דאי במלא צואר הרי סתמא יכול לחתוך כל הראש לדעת הרמב"ן, ולמה הוצרך להעמידה בסכין חריף, ולפ"ז מתני' בנתכוין לכך, והי' להם לבעלי ההלכות לפרש, אבל א"א לומר כן דהא בהדיא שנינו בתוספתא פ"א דהולך ולא הביא כשרה ובלבד שיהא בסכין כדי הולכה והבאה, ומבואר מזה דבשום ענין לא מהני הולכה לחוד אלא בסכין ארוך כמלא צואר חוץ לצואר.

ולפ"ז ע"כ לפרש התוספתא בחתך כל הראש עם המפרקת, ובזה אם נתכוין לכך אע"פ שיש בסכין מלא צואר פסולה, מיהו זה דלא כמתני' דמשמע שדין התזו כל הראש ודין חתך כל הסימנים שוה, למאי דנקטינן דלא כהרמב"ן, מיהו הרמב"ן לשיטתו יכול לפרש דתוספתא דפ"א מיירי בסימנים לחוד, וכאן ובמתני' מיירי רק בכל הראש, אבל כבר נתקשינו לעיל דע"כ בתוספתא דפ"א מבואר דלא כהרמב"ן, אלא דאף לסימנים לחוד בעינן

מן האמור נלמד שאם הי' בסכין מלא צואר בלבד, ולא נתנו כולו על הצואר בתחלת השחיטה, אלא התחיל בקצה הסכין והוליכו כולו על הצואר עד שכולו עומד על הצואר, אם חזר ומשכו אצלו היינו הולך והביא, ואם לא חזר ומשכו אלא שהוציאו מהצד השני, זהו ג"כ הולך והביא, דשתי פעמים הביא, כשהולך והביא דמו, דשהסכין כולו על הצואר וחסר עוד הולכה אחת, אין חילוק אם מוליכו לחוץ או מביאו לפנים.

במ"ש הבי' ע"ד הרא"ש דאורחא דמילתא נקט
ולפ"ז מ"ש הבי' ע"ד הרא"ש דבהוציא הסכין מן הצואר השני כשר, אלא דאורחא דמילתא נקט, לפמש"כ א"צ לומר אורחא דמילתא נקט, שהרי הרא"ש מיירי בהולך ולא הביא, ובכח"ג כהולך והביא דמי כיון שיש בסכין מלא צואר והוליכו פעמיים מלא צואר, וצ"ע באחרונים שג"כ דנו בזה, ולא אמרו בפשיטות דהיינו הולך והביא דסיפא, וצ"ל דודאי אם הוציא הסכין וחזר והוליכו מתחלה דין שתי הולכות ודין הולכה והבאה שוין, אבל במשך אחד דומה למתזי בב"א, ולכן ראו להזכיר ד"ז, אבל בעיקרון של דברים היינו הולך והביא, וכמשנ"ת, דכל שמוליך הסכין שתי פעמים על רוחב הצואר לא דמי להתזה כלל, שכל ענין התזה הוא כשהסכין על הצואר ודוחקו וחותך, אבל אם הסכין עובר מן הצואר ולחוץ, הרי זוהי שחיטה.

בתוספתא פ"א ה"ה מצות שחיטה מוליך ומביא בו

תניא בתוספתא פ"א ה"ה מצות שחיטה מוליך ומביא הולך ולא הביא או הביא ולא הולך כשרה ובלבד שיהא בסכין כדי הולכה והובאה, משמע דאפי' בסכין ארוכה ראוי לשחוט בהולכה והבאה, ולכאורה היינו מדרבנן להרחיק מדרסה, ולכן הנהיגו שכל שחיטה לא תגמר בהולכה אחת, ואפשר שזה מרומז במתני' דקתני הי' שוחט והתזו את

ולפ"ז מתפרשת מתני' כך, ה' שוחט והתז את הראש בב"א, דפעולת התזה בדרך כלל היא ע"י דרסה, מ"מ אם יש בסכין שיעור מלא צואר, שהוא השיעור הראוי לשחוט בנחת בהולכה לחוד, ה"נ אע"פ שנעשית בהתזה לא חיישינן לדרסה, (ולאפוקי מהתוספתא שאם נתכוין לכך פסולה, ע"י לעיל סק"ה בזה), ודוקא אם הולך כולו, דכיון שהולך כל השיעור מסתמא היתה עיקר משיכתו לצדדין כדרך שחיטה, שאם ה' דורס ה' נשאר הסכין במקומו, מיהו גם בשוחט בנחת בעינן שיעור מלא סכין, דהא במולך ומביא אינו מתז בב"א, ודכוותה במולך לחוד בעינן מלא צואר, וכ"מ בתוספתא.

ובתו' ל"א א' ד"ה חוץ כתבו דא"צ להולך כל הסכין, ולא הוצרך שיעור זה אלא כדי שישחוט בריוח, ופעמים שהסכין חריף ושוחט הרוב בלא הולכת כמלא צואר, ונראה כונתם כמ"ש הרא"ש דאין אדם יכול לזיזר בזה כי פעמים שהסכין חד וחריף וחותר רוב הסימנים קודם שיולך או יביא כשיעור הזה, וזהו שסיימו תו' ופעמים כו' שמה הוכיחו דאין כונת המשנה שחייב להולך כולו, אלא שתיקנו במולך ולא מביא שיהא בסכין שיעור שיוכל לשחוט בריוח, ויש לבאר הדברים ע"פ התוספתא דמצות שחיטה מולך ומביא, ולכן כשעושה שלא כמצותו הגבילוהו שיהא בסכין ארוך, דאל"כ כל מולך לחוד יודע שיכול לחזור ולהביא, כי מי מעכב עליו, אלא דכמו שחששו לכתחלה ואמרו מצות שחיטה מולך ומביא, כדי שיתרחק מן הדרסה, כך החמירו שלא יצמצם עצמו, שאם יראה בסוף שחטר להשלמת הרוב, עלול לדחוק הסכין, במקום לחזור ולהביא, ולא חששו במולך ומביא בסכין כל שהוא, שהוא פחות ממולך לחוד בסכין שיש בה כמלא שני צוארים פחות משהו, דכיון ששוחט כמצותו לא תיקנו בזה דבר, [בסכין כל שהוא מולך ומביא עבר על כל הצואר פעמיים סכין כל שהוא, כגון סכין

כמלא צואר חוץ לצואר, ולפ"ז מסתבר לפרש התוספתא בסימנין לחוד, ונתכוין לכך היינו התז דמתני', ולא בכונת הלב תליא מילתא אלא כלומר שדרס, וכשמתכוין שיחתך בב"א ע"כ הוא דורס בכח וכמ"ש הרמב"ן, ולפ"ז לא למדנו מהתוספתא חידוש לדינא, אם באנו להשוותה למתני', ואם פליגא הרי לא קיי"ל כהתוספתא אבל דוחק לפרש נתכוין לחתוך בפחות מכשיעור, ולא נתכוין היינו כפרתו, וצ"ע, ועי' לקמן סק"ו איך מתפרשת התוספתא להרמב"ם.

שו"ר בבהגר"א שפי' בסכין ארוך ונתכוין לגמור שחיטתו בכל הסכין וגמר שחיטתו קודם שסיים להולך כשר, ואם נתכוין לגמור קודם שסיים פסול, וכפרתו, ולפ"ז מתפרש שפיר גם בכל הראש כן להרמב"ן כמו לתו' בסימנים אבל ל"מ כן ברמב"ן, אלא שלא נתכוין כלל שיחתך כל הראש, וכן בתוספתא משמע שלא נתכוין שיחתך בב"א, וכשמולך כולו הרי ג"כ חשיב בב"א מיהו י"ל דמייירי שהוליכו כולו וחתך גם הראש ובנתכוין לחתוך כל הראש נמצא שנתכוין לגמור הסימנים בסכין קצר, ולכן שחיטתו פסולה, ובלא נתכוין לגמור כל הראש ה' אפשר שתגמר שחיטתו בכל הסכין, וזה כתו' ולא כהרמב"ן.

שם אם יש בסכין מלא צואר כו' אם מייירי שהולך הסכין מלא צואר, בד' התו', ובד' הרמב"ם והרמב"ן

ו. שם במשנה אם יש בסכין מלא צואר כשרה, פשוט המשנה דיש בסכין ר"ל אם הולך הסכין שיעור מלא צואר, שהרי שנינו בסיפא בד"א בזמן שהולך ולא הביא, ופירושו שהולך כל משך הסכין, הרי שה' פשוט לתנא דיש בסכין דקתני ברישא היינו שהוליכו כולו, וכן אבל אם הולך והביא דסיפא היינו ע"כ הולך כולו והביא כולו, וכן שנינו בתוספתא שיעור כדי הולכה והבאה.

אצבע, עבר על כל הצואר פעמיים אצבע, ואם שיעור צואר י"ד אצבעות הרי בסכין ארוך מעט פחות משני צוארים עבר על כל הצואר שיעור סכין של י"ג אצבעות, דהו"ל י"ג פעמים אצבע, אלא שכל מוליך לחוד דומה לדרסה וחששו לזה].

והנה המציאות שכתבו דפעמים סגי בפחות ממלא צואר, מוכח מהולך והביא בסכין כל שהוא דכשר, ואע"פ ששיעור הסכין ששחט שם הוא פחות ממלא צואר כמו שהוכחנו לעיל, הרי חזינן שאפשר לשחוט רוב בפחות ממלא צואר, וכ"כ הרמב"ן שאפשר לסימנין להשחט בהולכה קטנה דרכין הן אצל סכין מחודדת, וכן מוכח בגמ' בבעיא דר"ז, דלא משמע שנסתפקו במציאות בהפרש גדול כ"כ, ואם סברו דסגי בכמלא צואר ומשהו, לא מסתבר דלמסקנא א"א לשחוט אלא בכמלא צואר חוץ לצואר, וכן מוכח מדתנן והתזו את הראש, דודאי מתני' כוללת גם אם התזו את הראש כולו, דאם בכה"ג בעינן טפי בסכין, לא יתכן לסתום כן, וכמשנ"ת לעיל סק"א דר"ז יש לקיים גם להחולקים על הרמב"ן, ואם כל הראש נחתך בכמלא צואר, הרי שרוב הסימנין כבר נחתכו בתחלה קודם שמשך כמלא צואר, ועוד דא"א לצמצם שיהא בדיוק רוב בלבד בהעברת כמלא צואר, והרבה פעמים ימעט מהשיעור עי"ז, ועוד שאם מספיק כמלא צואר לאדם חלש וסכין בינוני, ודאי שאדם בינוני וסכין חריף יקדימו לגמור רוב קודם כמלא צואר, [כתבנו אדם חלש שדוחק הסכין פחות מהשיעור של אדם בינוני, אבל אדם גיבור צריך לזהר שלא ידחוק יותר מדאי, עסק"ב].

מיהו עדיין יש לקיים מתני' כפשטה דבעינן שיוליך כמלא צואר, ואע"פ שכבר נחתכו הסימנים בפחות מזה, מ"מ חזינן שפעולתו בשחיטה היתה לצדדין, ולא בדרסה מלמעלה למטה, אבל אם לא משך הסכין אלא

מעט, יש מקום לחוש שדרס, ולפ"ז אם הולך הסכין בנחת וכשהגיע לחציו ראה שכבר נחתכו הסימנים, יכול להפסיק, אע"פ שלכתחלה הורו לו לשחוט בכמלא צואר, דעיקרה דמתני' על השוחט ומתזו בב"א, דאל"כ הול"ל כבתוספתא הולך ולא הביא או הביא ולא הולך אם יש בסכין כו' אבל אם כו', ומדקתני לה בבר"א על דין המתזו ש"מ דעיקרה משום מתזו נאמר, דבזה אם אין בסכין כמלא צואר חיישינן שדרסה בהתזתו, ורק אם ראינו שבאותה פעולה משך הסכין כולו לצדדין ידעינן שלא דרס, אבל השוחט בנחת אע"פ שלא כולו כשר, אלא דלכתחלה צריך שיוכל להוליך כמלא צואר כמ"ש בתוספתא.

ומה שנקטנו במתני' שגם השוחט בנחת צריך מלא צואר, היינו משום דקתני אבל אם הולך והביא אפי' כל שהוא, והרי המוליך ומביא אינו מתזו בב"א, ואעפ"כ רק בזה סגי בכ"ש, ומשמע דבאינו מוליך ומביא ליכא היתר כל שהוא אע"פ ששוחט בנחת ואינו מתזו בב"א, אבל הרמב"ם והרמב"ן שפירשו מתני' במתזו את הראש, פירשו נמי סיפא במתזו את הראש דבמוליך ומביא סגי בסכין כל שהוא, אבל בשוחט סימנין לחוד בכל שהוא סגי ליה אפי' הולך ולא הביא, ולפ"ז מתני' פליגא על התוספתא בתרתי, דבמתני' לא מצרכינן שיעור בסכין אלא במתזו את הראש, ואפי' נתכוין לכך כשר ביש בו כשיעור, ובתוספתא מצרכינן כשיעור לכל שחיטת סימנין לחוד, ובהתזו את הראש אע"פ שיש בסכין כשיעור אם נתכוין לכך פסול, מיהו יש מקום לדחות דאפי' אם מתני' בסימנין לחוד מיירי, מ"מ דוקא במתזו בב"א בעינן שיעור, ובמוליך ומביא ג"כ משכח"ל מתזו, שלאחר שהולך חזר והביא בהתזה, ובזה הכשירו כל שהוא, אבל בשוחט בנחת ליכא שיעורא כלל, וכדעת הרמב"ם והרמב"ן.

לענין הלכה באופן שהולך כל השיעור

ולענין הלכה אם יש בסכין כשיעור והולכו כולו אע"פ שנשחטו הסימנים קודם שגמר הולכתו יש להכשיר, שכ"ד תו' והסמ"ג והרא"ש והטור ורי"ו, וכ"ה לדעת הרמב"ם והרמב"ן והרא"ה, מיהו הרשב"א והר"ן שחלקו על הרמב"ן לא הזכירו דא"צ להוליכו כולו, ודקדק מרן זללה"ה מזה ב... סק ... דמשמע דמודו להרמב"ן שצריך להוליכו כולו, ובפחות מזה הוא דרסה, וכ"ה לשון רש"י במתני', מיהו אם במציאות הוליכו כולו אף לדבריהם יש להכשיר שהרי לא חלקו דבגונא דהרמב"ן שהתירו כל הראש פסולה, מיהו בפר"ח סק"א, כתב דדעת הרשב"א דבהתירו הראש לא סגי בשני צוארין, עי"ש במה שהשיג במשמרת הבית, ופסק עיקר דלא כהרא"ה ועמש"כ בזה לעיל סק"א ובס"ק בזה, מיהו למ"ש בבהגר"א סק"ה דזהו נתכוין לכך שבתוספתא, י"ל דלתו' ג"כ פסול שהרי נתכוין לגמור הסימנים בסכין קצר.

באופן שלא הוליכו כולו

אבל אם במציאות לא הולך הסכין כולו, אם בתחלה נתכוין להוליך חציו הר"ז כסכין קצר שאף לתו' לא אשכחן דכשר, שהרי בכל סכין יכול לחזור ולהביא ואפ"ה פסול, וכ"כ בבהגר"א סק"ה דביש בסכין כשיעור ולא הוליכו כולו אם נתכוין לכך זהו ששנינו בתוספתא שחיתתו פסולה, אבל אם נתכוין להוליכו כולו, ובאמצע ראה שכבר נשחטו הסימנים והפסיק הולכתו, בזה לדעת תו' כשר, ודעת הרא"ש לא שמענו בזה בהדיא, אבל כן דקדק אאמו"ר שליט"א מהרי"ו בדעת הרא"ש, דכיון שגמר שחיתת הסימנים אין תועלת בהולכתו, ומ"מ יש מקום להחמיר בזה, די"ל שג"ז בכלל גזירת חז"ל שיהא בסכין כמלא צואר ויוליך כמלא צואר, ובפרט למש"כ לעיל שפעולה זו מוכיחה שלא דרס, (מיהו אם שחט בנחת יש לדון בזה לפמש"כ לעיל).

בסכין שאין בו כשיעור

ואם שחט בסכין שאין בו כשיעור והולך ולא הביא פסול מדרבנן, ואם הי' דעתו להביא ובאמצע שחיתתו ראה שנשלמה בהולכה, בזה כתב הב"י בשם הריב"ח שג"כ כשרה, ובאמת אין חילוק במציאות בין זה לסכין ארוך דבשניהם עבר על הצואר סכין באותו שיעור, אלא דכמו שבסכין קצר והולך פסלינן מדרבנן, י"ל דאפי' הי' דעתו להביא אין להכשיר בדעת לחוד, דסו"ס בסכין פסולה שחטה, מיהו אם חזר והביא הדין נותן להכשיר, שהרי לא אמרו לדקדק כמה שחט בהולכה וכמה בהבאה, וכמו שמצינו בסכין ארוך וא"כ נמצא שחזור ומביא אחר ששחט רוב הסימנים, ואפ"ה רק עי"ז שחיתתו מתכשרת מדרבנן, ומרן זללה"ה שם כתב דדברי ריב"ח הם נגד פשט המשנה, וכן מבואר לשון הרא"ש והטור וכן מבואר לשון השו"ע, עי"ש, וכ"כ אאמו"ר שליט"א מלשון השו"ע, אבל בסברא אין חילוק ביניהם, שהרי אנו דנים על סכין מעט פחות משני צוארין, שאם התחיל בראש הסכין, וגמר קודם שהולך המעט שבסופו כשרה, ואם התחיל ע"מ שלא לגמור במעט שבראשו פסול, וכמ"ש בבהגר"א דהו"ל כסכין קצר, ואם התחיל ע"מ לחזור ולהביא כשיגיע למעט שבסופו ג"כ פסול, ומה בין זה למקרה הראשון, הרי בשניהם נתכוין לשחוט כשיעור, והעביר הסכין על הצואר בשניהם בשוה, מיהו מצינן למימר דבסכין קצרה חייב להזהר שלא ישחוט הרוב בהולכה לחוד, שג"ז בכלל תקנת חז"ל לפסול סכין קצרה, ורק כשנגמרה שחיתתו בהבאה כשרה, וכ"כ כונת מרן זללה"ה ממה שדקדק מלשון השו"ע, אבל אין הדברים מיושבים בסברא אלא בגדר גזירת חז"ל וכמש"כ, דבסכין קצרה ניכר שעבר על תקנת חז"ל, ומחשבתו מעיקרא להוליך אינה מוכחת מתוך מעכשיו, ועפר"ח שכתב ג"כ לפסול סכין קצרה מדרבנן, ועי' תבו"ש משמו שהשווה דעתו להריב"ח.

עוד בבעיא דר"ז, אופן אחר בדעת הרמב"ן

ז. עוד הנני חוזר לביאור הגמ' בבעיא דר"ז, ולדברי הרמב"ן בביאור התיז את הראש, והנה לעיל סק"ג כתבנו בדעת הרמב"ן דהא דסגי בכמלא צואר אחד לשחיטת הסימנים, היינו ע"י רוחב הצואר העודף על הסימנים, וע"כ כן הוא שכל רוחב הצואר בכלל כמלא צואר, שהרי בשני ראשים בב"א ע"כ גם הריוח שביניהם בכלל אורך הסכין, מיהו קשה לדעת הרמב"ן איך מתפרש התיז את הראש כולו לצד דר"ז מלא צואר וחוצ' לצואר משהו קאמר, וכבר הקשה כן במשמרת הבית אלא ששם הקשה דהסימנים נשחטו בכמלא צואר, ועכשיו נשאר המשהו לחתוך הראש וזה לא יתכן, ולפמש"כ שהסימנים נחתכין בעובי הצואר הנוסף על הסימנים, א"כ כשגמר שחיטת הסימנים עדיין רוב הסכין על הצואר, אבל עדיין לא נתיישב איך הותז הראש כולו בצורה זו.

ומה שכתב הרמב"ן דלשחוט הסימנים סגי בסכין שיש בו רק כמלא צואר, שאפשר לסימנים להשחט בהולכה קטנה, היינו שיחזיק הסכין חוצ' לצואר ובתחלת ההולכה שמעביר הסכין על הצואר שוחט הסימנים, ובגמר השחיטה נשאר הסכין כולו על הצואר, והיינו דס"ד דר"ז חוצ' לצואר משהו קאמר, ואפ"ה שייכא התזת כל הראש, כמו במלא צואר חוצ' לצואר, שהרי גם שם פי' הרמב"ן שהתזתה היא ע"י דחיקת הסכין שע"ג הצואר, וזה שייך גם בכה"ג שיש בסכין רק כמלא צואר, והחילוק הוא רק בשחיטת הסימנים, שכשיש בסכין שני צוארין שוחט כל חלק מהסימנים בסכין כמלא צואר, ואפשר לקרא לזה שני צוארין, דהיינו הצואר היוצא והצואר הנכנס, כיון שעל כל חלק מהסימנים עבר הסכין ב"פ, וכשיש בסכין רק כמלא צואר, אין כאן אלא הצואר הנכנס.

בדעת הרשב"א

אבל הרשב"א כנראה פירש שבתחלת השחיטה הסכין על הצואר והוציאו לחוצ', וא"כ בגמר שחיטת הסימנים אין הסכין על הצואר אלא משהו, וא"כ במה יתיז הראש, ועכ"פ פירש בדעת הרמב"ן שבדרך שחיטה התיז את הראש, ולכן קשיא ליה דלא סגי במלא צואר לחתוך הראש ואצ"ל בכל שהוא, אבל למש"כ דברי הרמב"ן מתפרשים בדחיקת הסכין כדרך דרסה, אלא שזה נעשה לאחר השחיטה.

ובזה מובן גם מש"פ הרמב"ן בביאור התוספתא דבנתכין להתזי הראש היינו שדרס בכח, ובלא נתכוין היינו שאירע שהתיזו בדרך שחיטה, דבמתני' פירש הרמב"ן שהתיזו בדרסה לאחר השחיטה של הסימנים והתוספתא מיירי בדרך שחיטה, עם הסימנים יחד, ואין הראש ניתז בדרך הרגיל אלא בדרסה אפי' בסכין ארוך שני צוארים, ולכן אם נתכוין לכך היינו שדרס מתחלה פסולה, ואם לא נתכוין לכך כשרה.

וכעת דקדקתי בדברי הרמב"ן בההיא דהתיז את הראש בב"א שכתב ואם יש בסכין מלא צואר חוצ' לצואר כשרה דבהעברת מלא צואר שחוצה לה חתך הסימנים ומלא צואר אחר דחק למטה והתיז הראש, ונראה מזה דהרמב"ן מפרש הי' שוחט והתיז את הראש שאחר ששחט הסימנים התיז את הראש בדחיקת הסכין דומיא דהתזת דרישא, ולא מיירי שבדרך הולכה של שחיטה כדרכה הותז כל הראש, אלא הניח הסכין על הצואר, ונשאר מהצואר עד הבית יד של הסכין כמלא צואר והוליכו ושחט בו, וכשהגיע הסכין כמלא צואר לחוצ' בצד השני וחציו האחרון כולו על הצואר אז דחק על הצואר והתיזו כולו, וקמ"ל דלא חיישינן שלא נגמרה השחיטה בהולכה של החצי הראשון, ולפ"ז לא שמענו כלל לדברי הרמב"ן שבשחיטת כמלא צואר אפשר לחתוך כל הראש בלא דרסה, אלא אדרבה הסימנים נחתכין ע"י כל המלא צואר, ואח"כ דוחק הסכין למטה.

שדברי הרמב"ן כאן הם כדעת בעלי הלכות דמיירי בשוחט ומתזי הסימנים, ולא במתזי הראש.

ל"א א' או"ד מלא צואר חוץ לצואר משהו, בדברי הראשונים היכן מרומז כן במשנה

ח. שם בגמ' איבעיא להו מלא צואר כו' או"ד מלא צואר וחוץ לצואר משהו, הקשו הרמב"ן והרשב"א למה נסתפקו בגמ' לפרש דברי ר"ז במשהו, הרי מתני' קתני רק מלא צואר, ולצד דמלא צואר חוץ לצואר מתפרש שפיר דמלא צואר דמתני' היינו חוץ לצואר, אבל לצד דבעינן משהו חוץ לצואר, א"כ במלא צואר דמתני' לא הוזכר אלא מלא צואר אחד ואין רמז למשהו שחוץ לצואר, (ועי' לעיל ריש סק"ג בדקדוק לשון הגמ' בבעיא שהזכירו בשני הצדדים דר"ז מוסיף על המלא צואר דמתני', מיהו כתבנו דלישנא בעלמא הוא לבאר יפה צדדי הבעיא, אבל לצד דחוץ לצואר כמלא צואר, מתפרש דה"ק מלא צואר שאמרו חוץ מן הצואר), ותירצו ד"ל דמלא צואר שוחק קאמר, א"נ גרסינן כמלא צואר, פ"י שלא יכלו להכריע בגמ' הבעיא מכח דיוקא דמתני', דהומ"ל דר"ז קים ליה שזהו השיעור ומפרש למתני' כמלא צואר שוחק, אבל ודאי דדוחק לפרש כן בסתמא דמתני'.

מיהו אחי הר"מ נ"י העיר בזה דלכאורה מוכח במתני' דבעינן טפי ממלא צואר, דהא קתני רישא התזי את הראש בב"א פסולה, והדבר ידוע שא"א להתזי את הראש בב"א אלא בסכין שממלא את כל הצואר, לא מיבעיא להרמב"ן דמיירי בהתזת כל הראש, אבל גם להרשב"א וש"פ דמיירי בסימנים לחוד מ"מ לשון התזה שייך רק כשבמכה אחת חותך הכל, וזה א"א בסכין שהוא קצר מרוחב הצואר, [ואין נראה לומר שיש בסכין כרוחב הסימנים ולא כרוחב הצואר, שהרי בסתמות הדברים לא נחתו לחילוק זה, או מפני שהסימנים נשמטין לצדדין, או מפני

ומדבריהם למדנו דלצד דסגי במלא צואר ומשהו הרי השחיטה נעשית בכל אורך הסכין, או שמתחלה לא הי' על הצואר והוליכו עד שכולו על הצואר, או שמתחלה הי' על הצואר והוציאו לחוץ, ואמנם המשהו האחרון של הצואר או הראשון, לא עבר עליו משך סכין יפה, אלא משהו בתחלה או בסוף, מ"מ עיקר הצואר נשחט בכל הסכין, ובוה מיושב פשטות דברי הראשונים ז"ל שלא ביארו דסמכינן עיקר על ההפרש שנוסף מעובי המפרקת לעובי הסימנים, ואמנם האמת כן דסמכינן שהמשהו הראשון של הצואר לא נשחט יפה, או שמקום הסימנים מיצר והולך, אבל לא שעיקר השחיטה מכח זה, ועי' לקמן סק"ח עוד הוכחה לזה.

ובזה מדוקדק מ"ש הרמב"ן והא דקתני הי' שוחט והתזי שני ראשין כו' ואוקימנא בחוץ לצואר היינו שתפס כו' הא אילו לא הניח כו' דכיון דלאוקימתא דחוץ לצואר משהו מיירי כשכל הסכין חוץ לצואר, לכך ביאר הרמב"ן דלמסקנא מיירי כשהסכין ממלא כל הצוארין, אבל אם הי' חוץ לצואר י"ל שהראשון כשר, אע"פ שאין בסכין משהו חוץ לצואר, וגם ליכא ק"ו כ"כ וכמש"כ לעיל, מיהו לעיל שם כתבנו שמזה הוכיח הרמב"ן דלכל הצדדים מיירי במונח על הצואר, והרי כעת פירשנו דלצד דחוץ לצואר משהו מיירי באינו מונח על הצואר, ולכן צ"ל דכונת הרמב"ן להוכיח דבעינן ג' צוארין ולא סגי בב' צוארין כמו ברישא, שהי' מקום לפרש מלא צואר אחד חוץ לצואר אחד שהסכין מונח עליו, ועי' קאמר הרמב"ן דבכה"ג אם הסכין מונח על הראשון ומוליכו על השני אין להכשיר השני שחסר לו הולכה כמלא צואר, [ואפי' אם סגי במשהו חוץ לצואר עדיין חסר לו המשהו, כצ"ל בביאור לשון משהו חוץ לצוארים], ואפשר שהוצרך להוכיח זה מפני ששני הצוארים יחד טובא הוי מפני שיש ריוח גדול ע"י גוף הבהמות, - ונראין הדברים

דבמציאות כדי להוליך מלא צואר צריך שיהא תחלה משהו על הצואר, שפיר סתמו התנא בכמלא צואר שוחק, כיון שהמשהו הזה אינו כנוסף על השיעור של המשנה, אלא סדר הנכון להולכת מלא צואר דמתני', מיהו לפ"ז צ"ב מ"ש הרמב"ן בשוחט שני ראשין שהמשהו שנוסף יכשיר שני הראשין.

שם אלא פשיטא מלא צואר חוץ לשני צוארין
שם אלא פשיטא מלא צואר חוץ לשני צוארין, לכאורה לפ"ז לא הוצרכנו לדר"ז, שהרי ממתני' הוכחנו דיניה דר"ז, ומלשונו לא ידענו, ואפשר דה"י מקום לומר דבין ברישא בין בסיפא סגי במלא צואר אחד, ומוליך הסכין מבחוץ על הצואר, אבל כיון דשמענו מדר"ז דבעינן חוץ לצואר, א"כ בסיפא דקתני צואר אחד א"א לפרשו בלא חוץ לצואר, וכדפריך בגמ'.

ויש לעי' מאי קמ"ל מתני' דסגי במלא צואר
 אחד פשיטא שהרי יש לכל צואר כמלא צואר, וי"ל דה"י מקום לפסול התני שני ראשין כאחת אפי' בסכין ארוך, דצריך כח ואומנות לשחוט שתיים כאחת בשוה, וכשהתנין בב"א יש לחוש לדרסה, וקמ"ל דכשרה, ולפ"ז אין עיקר החידוש דסגי במלא צואר אחד, אלא דכשר בהוליך ולא הביא, א"נ מה"ט ה"י מקום להצריך שיהא לו ריוח יותר בסכין, כיון שבשני ראשין טרוד יותר ועלול לדרוס.

בלשון הר"ן כלומר בשוחט שני ראשים

לשון הר"ן דה"ל שני צוארין, כלומר בשוחט שני ראשים, ואין הדברים מובנים, וראיתי גירסא כשוחט שני ראשים, וג"ז צ"ב, וקרוב הדבר שנשמט מלשונו וצ"ל כלומר בשוחט ראש אחד וה"ה דבעינן שלשה צוארין בשוחט שני ראשין, ולפי שהר"ף השמיט דין שני ראשין ושיעורן, לפיכך הוסיף הר"ן ד"ו, (ובנמו"י הנדמ"ח כתוב אמר המחבר לא ראיתי שום פוסק דבעי יותר מלישנא דמתני' שהוא שיעור שני צוארים אלא דוקא בשוחט

שמלא צואר היינו מלא הסימנים, ולא שייך לפרש עיקר הקושיא מפני שצואר ה"י טפי מסימנים, וגם בסתמא בעינן סכין כרוחב כל הצואר בשביל להתיז בב"א, וא"כ כשהתנא מסיים בסיפא ה"י שוחט והתיז כו' אם יש בסכין, הר"ז מוכח שיש בסכין יותר מסכין דרישא, ועוד דעיקר חשש התנא דסיפא הוא רק בסכין ששייך בו התנא, ובזה הוסיף התנא דבסיפא בעינן טפי, ונמצא דמפורש במתני' דבעינן טפי ממלא צואר, והיינו דמספק"ל אם הכונה יש בסכין מלא צואר טפי מברישא או דסגי במשהו טפי מברישא.

ונראה דפשיטא להראשונים ז"ל דאם יש בסכין מלא צואר לא נתכוין התנא אם יש בסכין משהו יותר על מלא צואר, דא"כ העיקר חסר מן הספר, וע"כ דלצד זה מתפרש אם יש בסכין חוץ לצואר בתחלת השחיטה או בסופה, כמו שמתפרש לצד דמלא צואר חוץ לצואר דג"כ פירושו אם הסכין בולט מלא צואר, וה"ק אם הוליך הסכין מלא צואר כגון שבתחלת השחיטה ה"י ניכר בסכין שבולט מלא צואר והוליכו עם השחיטה, וזהו אם יש בסכין שה"י בולט והוליכו, או שבתחלת השחיטה ה"י כולו על הצואר ועכשיו בולט כמלא צואר חוץ לצואר, [ע"י לעיל סק"ז מהרמב"ן והרשב"א בזה], והשתא ניחא דבהתיז את הראש ה"י הסכין מונח תחלה על הצואר ונשאר על הצואר, ובה"י שוחט והתיז קאמר אם יש בסכין חוץ לצואר מלא צואר, דהיינו שהוליכו כמלא צואר, ור"ז רק הוסיף משהו שיהא מונח משהו על הצואר עם תחלת השחיטה, ואם בתחלתו מונח כולו על הצואר הצריך משהו כדי שישחט תחלת הצואר שאצל ידו של השוחט ע"י המשהו שבולט לצד ידו, וכ"מ ברשב"א במ"ה הנ"ל סק"ז שפי' שהמשהו מגיע לבסוף אחר שחיטת הסימנים בכמלא צואר, והשתא ניחא משה"ק הראשונים ז"ל, וגם מה שתירצו מיושב, דכיון שאין המשהו הזה מעיקר השיעור של המשנה אלא

שני צוארים יחד, ויתכן דכונתו לאפוקי מלשון הר"ן שאמר כלומר כשוחט שני ראשין, שלא נטעה דכונת הר"ן לבאר דלהרי"ף צריך כשיעור שני ראשין).

באו"ז בשם הריב"ם

(כעת ראתי באו"ז סימן שע"ח בשם הריב"ם)
דא"א לשום אדם לשחוט אם אינו דורס במיעוט ראשון קודם שיתחיל להוליך ולהביא אעפ"כ לא איכפת לן כו' [לכאורה כונתו להכניס הסכין בעור, ובפשוטו ג"ז אפשר לעשות דרך הולכה, ועכ"פ אינו נוקב הסימנין, ואם נוקב היינו הגדרת דלא מיפסלא בהכין], וכ"כ מורי הראב"ה בשם אביו הר"י דרס במיעוט סימנין כשרה מדאיבעיא להו או"ד חוץ לצואר במשהו וקאי אהוליך ולא הביא וזהו דבר ברור דבהולכה בלא הובאה או הובאה בלא הולכה אינו יכול לשחוט באותו משהו הבולט בהולכה גרידא אם לא ידרס כו' עי"ש [וצ"ע דאם זו קושיא הרי הרוב נשחט בדריסה]].

שם א"ר מנשה באיזמל שאין לו קרנים, בפרש"י ובפר"ח

מ. שם אמר רב מנשה באיזמל שאין לו קרנים, פרש"י שעושין קרנים לנוי, ולכאורה דוחק לגזור באיזמל אטו הני דיש להם קרנים לנוי, שאין נוי הוא לפי הזמן, ואין לקבוע הלכות עפ"ז, ובאו"ז בשם ר"ח פירש שיש בצדו קרנים שלא יחתוך יותר מהצריך לו, דהיינו בליטה לצד האיזמל שלא יתרחק מהמדה של הקרן שבצדו, ולשון הרמב"ם פ"א הכ"ז והוא שלא יהיה דבר דק שנוקב ואינו שוחט כמו ראש האזמל הקטן וכיו"ב, משמע שר"ל דיש איזמלין שיש בחודן קרנים במקום פה רחב כעין הסכין שהם דומין למחטין, וה"ק דוקא באיזמל שפיו רחב, אבל סוג איזמל שיש בפיו חידודין שנוקבין, אין לשחוט באותן חידודין דהו"ל כמחטין, ולפ"ז אין הכונה שיש איזמל ככל אומל ויש לו גם

קרנים, אלא סוג איזמל שיש בחודו חידודין יוצאין ולא שטוח כסכין.

שם א"ל ר"א בדר"א לרב מנשה, גרסת הראשונים ז"ל דא"ל לרב אשי, ונראה שבגירסא זו תלוי פסק ההלכה, דאם א"ל לרב אשי י"ל שלא הכריע ר"א דין מחטא דאושכפי ונקטינן לחומרא, אבל אם אמר כן לרב מנשה, והוא השיבו דקמ"ל דלא גזרינן אטו איזמל שיש לו קרנים, נראה דר"מ מעיקרא דייק למימריה ממתני', דכיון דקתני כל שהוא למאי איריא קתני איזמל אלא שיש איזמל שפסול, וקמ"ל דלא גזרינן אטו איזמל זה, וכיון שכן לא דיחויא הוא אלא קושטא דכל שהוא כפשוטו, ואפי' באיזמל הוא חידוש נוסף, ורש"י במשנה ג"כ פירש דקמ"ל דלא גזרינן, [וזה מיושב יותר בפשטא דמתני', ועמש"כ להלן ליישב] ובאמת אפי' אם מחטא דאושכפי פסול, י"ל דנקט איזמל לאשמועינן דלא גזרינן, ולשון כל שהוא כולל כל סכין, וממעט כל מחט, אפי' דאושכפי.

שם פרושי קא מפרש מאי כל שהו איזמל, פי' לאפוקי מחט, מיהו נראה דשפיר נקט התנא כל שהוא לומר דמשום חשש דרסה דרישא אין שיעור לסכין במוליך ומביא, מיהו הא דלא שרינן במחט היינו משום דמיבזע בזע ולא משום דרסה, ולכן סיים אפי' באיזמל לומר דלמעשה משום חשש אחר א"א בפחות מאיזמל.

שם מחטא דאושכפי מאי, פי' דבמחט החיתוך בחודה, ובמחטא דאושכפי מלבד חודה היא מחודדת בצדה אצל חודה מעט, שזה משמש קצת כסכין.

במפרשים שהביא רמב"ן דכ"ש חוץ לצואר קאמר

ברמב"ן הביא מפרשים דאפי' כל שהוא חוץ לצואר קאמר, ודחה דבריהם, ובארוחת חיים וכל בו הביאו כן בשם הראב"ד, ושם

שאמו"ר שליט"א פירש דהחשש שאחד יעכב על חבירו ההולכה, והוא ימשיך לדחוק הסכין למטה כדרך המוליך שדוחק גם מעט למטה, וכ"כ הר' יהונתן והמאירי.

שם ס"ה בהגה והמנהג להטריף כו' יעוי' בבהגר"א, ובאמת התוספתא דקתני בב"א מפורשת דדוקא בהולכה או הבאה לחוד פסולה, דזהו לשון התיז בב"א דמתני', דבהולכה והבאה אין נקרא בב"א, ומדקתני דבאינו מתכוין שרי, מוכח דהנדון משום דרסה, וא"כ לאחר שגמר לשחוט הסימנין יכול להוליך ולהביא לחתוך המפרקת, והרי בדרך כלל אין רוב המפרקת נחתך באותה הולכה שנשלם רוב חיתוך הסימנים, וע"כ שהמנהג להטריף אף בכה"ג.

שם ס"ב בהגה, ובגליון הב"מ, יעוי' משנ"ת לעיל סק"ט שמקור ד"ז משיטת הראב"ד.

ל' ב' וב"ת זהב שחוט שנטוה כחוט כו'

יא. י' ב' וב"ת זהב שחוט שנטוה כחוט הוא ת"ש כו' יש לעי' א"כ למה הביא פסוק זה הו"ל לאתויי רק חץ שחוט כדשמואל, ואפשר לומר דנקט הכי ללמדנו פירושא דזהב שחוט, ואפשר דשמואל לשיטתו ל' א' דמצריך שחיטה מפורעת, גמר כולה מחץ שחוט, אבל תדבר"י מייתי לה רק למעוטי דרסה, ולכן מייתי לה מזהב שחוט, ולא בעינן כחץ שחוט, - ולכאורה לשון שחיטה היינו לחתוך ראשו במשיכה, ולאפוקי בדרסה והתזה, אבל עיקר הלשון על חתיכת הראש, דהיינו תיבה מיוחדת ומרמזת גם על הצורה שתהא במשיכה.

נקט דשיעור זה שוה לעוף ולבהמה, וכנראה עפ"ז הוא מנהג הרמ"א שכתב בסכ"ד ס"ב דבהמה בעינן חוץ לצואר משהו, ובב"מ כתב דצ"ע הכרעה זו מנ"ל עי"ש, אבל באמת ר"ח שחולק מצריך בבהמה כמלא צואר, ואין הדברים מיושבים כמ"ש הרמב"ן שאין זכר לחילוק זה בגמ', וגם דוחק שיהא שיעור מוליך ומביא כהולכה לחוד, ואמנם הראב"ד תמה על פי' ר"ח, ומפרש הגמ' דלא כר"ח, ואין מקום לשיעור אחר בבהמה אלא או כר"ח או בכל שהוא, אלא שנהגו להחמיר בבהמה כהראב"ד, שו"ר במאירי שהביא בזה דברים בשם הראב"ד עי"ש.

בשו"ע סימן כ"ד

י. שו"ע סכ"ד ס"א כמלא צואר עם העור והמפרקת, נראה שכן הי' פשוט לראשונים שהרי בשני צוארים יחד ע"כ גם הריח שביין הצוארים בכלל, ופירשו דהו"ל שלשה צוארים, הרי ששיעור צואר הוא כולו, וכ"ה סתמות הדברים שלא הזכירו לשער רוחב הסימנים כמה הוא, וכן התזת הראש לא משכח"ל אלא בסכין שהוא כמלא כל הצואר, וכמש"כ סק"ז, מיהו בשני ראשין כאחת קשה לקרב הצוארים כיון שהגוף והראש מפסיק, (ועי' א"ח בשם הראב"ד (הובא ממנו בסק"ט) שכתב שהמשנה אצלו כמופת).

שם שו"ע ס"ד ולא חיישינן שמא ידרסו זע"ז, בפשוטו רק העליון עלול לדרוס להשתוות לתחתון, מיהו פעמים שהתחתון מגביה הסכין להשתוות לעליון וזה גורם שחלקו של העליון ידרוס, ואפשר דמשו"ה אמרו לשון יטרפו זע"ז, שענינם כעין דחיפה זה על זה, שו"ר

סימן ה

בדיני חלדה

אחד מהן והחליד את הסכין תחת השני ופסקו, וביאור הדברים דבהחליד את הסכין תחת שניהם ופסקו אף לר"ע נבילה היא, דמורה להללמ"מ דחלדה לאו שחיטה היא, מ"מ ס"ל בשחט אחד מהן דהויא כטריפה כמו בהמתין לה עד שמתה, ולרבותא דמסקנא נקטיה דאף בהחליד רק בשני הויא נבילה, [שו"ר בתוספתא פ"ב ה"ב דקתני נמי החליד תחת שתייהן, וצ"ע], ובתו' כתבו דלרבותא נקט החליד תחת השני, ולכאורה אין חילוק בין החליד בראשון ושחט בשני או שחט בראשון והחליד בשני, וכונתם לרבותא דלא מיבעיא החליד בשניהם אלא אפי' באחד מהם.

בדברי התו' בהא דמייתי לדרי"א א"ר הכא, ובגדר פסול חלדה

יעוי' בתו' שכתבו דהא דמייתי לדרי"א א"ר הכא, ולא אמתני' דלקמן, היינו משום דלעיל מכשיר רב שחיטה שאינה מפורעת, וקאמר דיש שחיטה שאינה מפורעת דפסולה משום חלדה, ויש לדקדק מזה דגדר פסול חלדה הוא דבעינן שתהא השחיטה מפורעת, וביאור הדברים שהחילוק בין שחיטה לנקב וסדק בסימנים הוא בזה שהשחיטה קורעת הסימנים קרע המפריד ומבדילן זה מזה, וזוהי פעולת נטילת נשמה, [עי' לעיל ח' א' בית השחיטה מרווח רוח, וכענין שאמרו הוה פרענא להו בית השחיטה], אבל חתך פנימי עדיין מוגן הוא ע"י הסימנים השלימין שמבחוץ, ואין זה חיתוך של הפרדה גמורה, ולא חשיבא חיתוך של נטילת נשמה אלא כנקב וחתך של סדק בסימנים החיים, (עי' ע"ז נ"א א' דשבר מקל לפניא חייב משום דהויא כעין זביחה).

ל' ב' אר"י א"ר החליד את הסכין כו' אם מיירי בדרך שחיטה, ובהא דנקט ופסקו

א. ל' ב' אר"י א"ר החליד את הסכין בין סימן לסימן ופסקו פסולה, בגמ' אמרינן דקמ"ל אפי' שחטו לסימן התחתון, ויש לעי' א"כ למה אמר ופסקו, דלא משמע לשון שחיטה, ונראין הדברים דנקט ופסקו לומר שאין ע"ז שם שחיטה כלל, כלישנא דמתני' שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו והתם נמי שחט את הסימן בהולכה והבאה אלא דכיון שעשאו מלמטה למעלה מיקריא פסיקה ולא שחיטה, ולשון הרמב"ם פ"ג ה"ט כגון שהכניס הסכין בין סימן לסימן בין שפסק הסימן העליון למעלה בין ששחט התחתון למטה, והא דקים לן בדרב דעשאו דרך שחיטה היינו משום דלענין מלמטה למעלה של אותו סימן אין ענין להזכיר בין סימן לסימן, שהרי היא חלדה מפני הסימן שפוסקו וע"כ דקאי על הסימן שלמטה שמוכרח לשחטו מלמעלה למטה, ועוד דמדקאמר תחת העור כשרה, ש"מ דדומיא דתחת העור תחת הסימן פסולה, והרי תחת העור ע"כ שוחט מלמעלה למטה, וכעת ראיתי בתוה"א דף כ"ג ע"ב שלא העתיק בדרב תיבת ופסקו כלל, וזה מיושב טפי דקאי על דין חלדה בשחיטה ומתפרש החליד בין סימן לסימן ושחט פסולה, החליד תחת העור ושחט כשרה, שו"ר שכ"ה ברי"ף וברא"ה.

שם מאי קמ"ל תנינא או שהחליד כו' ובהא דנקט תחת השני

שם מאי קמ"ל תנינא או שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו, מתני' מתפרשת ששחט אחד מהן והמתין לה עד שמתה או ששחט

והנה החותך סימן מלמטה למעלה הרי החתך הזה סגור מכח שלימות הסימן שמלמעלה, וכששחט רובו עדיין סגור הוא כסדק החתוך ולא כשחיטה מפורעת וגם מוגן ע"י כל הצואר השלם סביבו, והחותך את הסימן השני מלמעלה למטה והעליון שלם כיון שהסימן שעליו עדיין שלם, הרי הוא מגיע על הסימן שתחתיו, ואין החתך שבתחתון מפרידו לגמרי, וזה נתחדש בדרי"א דאע"פ ששחט הסימן כדרכו מלמעלה למטה אפ"ה מיקרי חלדה בגלל הסימן השני שעליו.

אבל תחת טלית וכיו"ב לא חשיב חלדה כלל, שאין הכיסוי גורם כלום רק החיבור שאין השחיטה נפרעת ונפרדת, ואפי' בגד כרוך על צוארה י"ל שהוא דבר חיצוני טפי ממטלית ואינו פוסל את השחיטה, מיהו בזה דעת רש"י דדינו כמטלית, אבל בכיסוי בעלמא אינו ענין לחלדה, שהרי תחת הכיסוי השחיטה מפורעת ונפרדת זה מזה לגמרי, ואף בצמר דוקא מסובך שקושר מקום השחיטה זל"ז וכמשנ"ת, אבל צמר מגודל שאינו מסובך זה בזה אע"פ שהוא מסתיר מקום השחיטה, מ"מ אינו מונע בית השחיטה מלהפרע.

בהחליד במקצת סימנין

והחליד במיעוט סימנין בפשוטו מיעוט סימנים לא גרע מעור ומטלית, דסו"ס יש כאן בשר המגין שלא יפרע בית השחיטה של הסימן השני, וכ"כ במלחמות דמיבעיא ליה אפי' אליבא דרב יהודה אמר רב דתחת העור כשרה, ונפ"מ לכו"ע אם פסולה בודאי, ולפ"ז למאי דקי"ל להחמיר בעור ה"ה וכ"ש במיעוט סימנים, מיהו יש מקום לדון דסימנין שנחתכו רובן הרי הם כחתוכין כולן, והם מגינין פחות מעור ומטלית, וכמ"ש הרז"ה, וזה צ"ע במציאות אם חיתוך רובן גורם להם להחתך כולן, ומהא דר"פ אמר סתמא משמע דאליבא דכו"ע מיבעיא ליה, (שהרי לא סמך דבריו על סתמא דגמ' שקדם לו), אלא שאין הכרח מזה לדברי הרמב"ן דלמאן דפסל בעור כ"ש במיעוט סימנין, די"ל דלצד דסימנין גריעי מעור לכו"ע פסולה, ולאידך גיסא דרובן ככולן לכו"ע כשרה, וכמ"ש הרז"ה, מיהו בפשוטו אין לחדש בזה שני קצוות, וא"כ הפשטות כהרמב"ן, ולפמ"ש ממשמעות רש"י דהספק בעור מפני שאינו בדין שחיטה, א"כ הספק במיעוט סימנין מפני שהם בדין שחיטה, ופשיטא לן שאם עור פוסל אף מיעוט סימנין פוסל, (מיהו מפרקת פוסלת אע"פ שאינה בדין שחיטה, עי' בסמוך), ועי' בזה לקמן סק"ד.

בדין תחת העור וכיו"ב שדנו אם פוסל מדין חלדה

ותחת העור כשרה שאין העור מגין כסימן שלם או כסימן עצמו שהוא שלם מלמעלה, שו"ר דמרש"י משמע דמאן דמכשיר בעור מפני שאינו בכלל שחיטה, ולא נאמר פסול חלדה אלא בשחיטה, ועי' בזה לקמן סק"ד דכן עיקר ולאמרי בי רב נסתפק רב אם זה שהעור מגין וסוגר משוי ליה כחלדה, ונסתפקו בגמ' אם גם מטלית שהיא גורם חיצוני שלא יפרע בית השחיטה ולא יפרדו הסימנים דינו כעור, או"ד דבר חיצוני אינו קובע בשחיטה, ודוקא בעור שהוא מגוף הבהמה אמר רב איני יודע, וכן תחת צמר מסובך שהוא קושר שני צידי הסימן כמו מטלית ועור, אבל מ"מ אינו מדביקן לגמרי כמטלית, שהצמר המסובך רחוק קצת ממקום החתך, ולכן פשיטא לן דמטלית פסולה טפי מצמר, אע"פ שצמר מגוף הבהמה קצת, וזה מדויק מדבעו מטלית ואח"כ צמר מסובך, ועסק"ג מדברי הרא"ש בזה.

וזהו שכתב הרמב"ן בשם בה"ג דדוקא מטלית דבוקה בדבק וכיו"ב מספק"ל שתחשב כעור לענין חלדה, וכ"ה לשון מטלית בעלמא שתופר חתיכת בגד על הבגד או על הקופה,

ב' מבואר שאפשר לשחוט מלמטה למעלה כשהסכין למטה והעוף למעלה, וש"מ דעיקר דרך שחיטה אינו דוקא דרך ירידה מלמעלה למטה, ומה שאמרו כאן מלמטה למעלה היינו שאין השחיטה מפורעת שהצד הפתוח לאויר בצואר הוא סתום והחתך נעשה מבפנים, משא"כ בדרי"א א"ר שהחתך בסימן ששחט נעשה כדרכו שהוא פתוח כלפי הצואר, אלא שיש סימן שלם מעליו.

ונראה דעיקר דין חלדה פירושוהו בתוחב הסכין תחת הסימנים ושחט מלמטה למעלה כמתני', וזה גרע מהחליד בין סימן לסימן, ולא מפני השינוי בצורת השחיטה, שהרי אין בזה דינים, אלא כיון שהסימן עצמו מגין וסוגר על החתך שעושים בו, ועיקר שחיטה היא לפרוע בית הצואר ולהבדיל הסימנים הבדלה מפורעת שמנתקת החיבור לגמרי, ולא כעין סדק ונקב, דענין שחיטה היא נטילת נשמה, ובכה"ג שמפורעת הוא הבדלה גמורה בין הראש לגוף, ורב קים ליה מסברא דה"ה אם שחט הסימן השני כשהעליון שעליו שלם, דבכה"ג מיקרי חלדה, כיון שהעליון מגין וסוגר על הצואר שלא יפרע בשחיטת הסימן, ולא מהני מה שהתחתון נשחט באופן שיכול להפרע, שהרי העליון מעכב בפריעתו, ואין המעלה של דרך השחיטה מפני שהיא מלמעלה למטה, אלא מפני שהיא מפורעת, ובכה"ג שהעליון מגין אינה מפורעת, ולפ"ז כל שהחליד תחת הסימן מלמטה למעלה, מלבד שהסימן עצמו מגין, הרי גם המפרקת וכל הבשר מגינין.

ובזה מובן מה שנסתפקו בעור אם פוסל, דכיון שעיקר ההלכה נתפרשה במחליד תחת הסימן, י"ל שהעור אינו מגין כסימן שלם וחשיבא שפיר שחיטה מפורעת, [ואם שחט סימן אחד [בצואר למעלה סמוך לראש] ונתרחק ממקום השחיטה והחליד הסכין תחת הסימן החתוך [בצואר למטה סמוך לגוף] ושחט את התחתון, אם המקום שהחליד

בפלוגתא לעיל כ' ב' במלך בסכין אם חשוב חלדה

והא דנחלקו ר"ה ורבא לעיל כ' ב' במלך בסכין אם חשיבא חלדה כיון שהסכין מגולה, וטעמיה דר"ה פרש"י שאין העצם מתפשט לכאן ולכאן והסכין נכנס תחת העצם, ובתו' פירשו מפני ששחט מלטה למעלה, ולפמשנ"ת יש להרכיב שני הפירושים יחד, דכיון שעצם המפרקת אינו מתפשט לכאן ולכאן הרי הוא מגין על הסימנים כמו במחליד את הסכין ושוחטן מבפנים, והמציאות הזו מגדירה את החיתוך כמלמטה למעלה אע"פ שנעשה מלמעלה למטה, דסו"ס מקום החתך אינו מפורע, ורבא סבר דסו"ס מקום השחיטה פרוע ומגולה, ואמנם אינו פרוע כשוחט מן הצואר, מ"מ לא מיקריא חלדה, ובאמת אין חסרון דמלמטה למעלה אלא מפני שאינה מפורעת, תדע שאם יסובב הסימנים וישחוט הצד החיצון כשהסכין חלודה מבפנים פסולה, ואם יהפוך הפנימי וישחטנו בחוץ כשרה, [עי' כ' א' במחזיר סימנין], וא"כ במליקה הא דמיקרי מלמטה למעלה היינו דוקא מפני שהמפרקת סוגרת ומגינה, וכמש"כ, ואפי' בסכין רחבה שמונעת הסגירה לפי שעה, מ"מ החתך הזה אינו פורע הסימנים ומבדילן, שלפי טבע הדברים ייסגר הראש.

שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א נתבאר בכ"ז, ועיי"ש בביאור דברי התו' כ' ב' ושטמ"ק בזבחים אלא ששם פירש ענין חלדה שלא לשחוט במטמוניות, ולמש"כ חסרון המטמוניות מפני שאין השחיטה מפורעת והו"ל כסדק בסימנים ולא כדרך נטילת נשמה, [ועצם הרעיון בטעמא דחלדה כבר שמעתי כעיי"ז מאחי הר"י נ"י שאין זו המיתה המשובחת].

שם אי ממתני' הו"א ה"מ מלמטה כו' בביאור הנדון במלמטה למעלה ובתחת העור

ב שם אי ממתני' הו"א ה"מ מלמטה למעלה דלא קעביד כדרך שחיטה כו' בגמ' ט"ז

מחובר יפה הי' מקום לדון שיחשב כתחת הסימן, אבל מדברי הראשונים נראה דכיון שאינו בדין שחיטה דינו כעור, עי' בסמוך], וכן במטלית וצמר מסובך, והתם גרע כיון שזה מעכב חיצוני, ואינו בדין שיקבע מהות השחיטה, או"ד סו"ס לא נעשית שחיטה מפורעת, מיהו דוקא מטלית דבוקה שיש לה קשר מסוים עם הבהמה, ולדעת רש"י אף סודר כרוך על צוארה, אבל טלית פרוסה הסכימו הראשונים ז"ל דלא חשיבא חלדה.

ומפירוש הראשונים ז"ל נראה דמלמטה למעלה חשיב שהסימן הנשחט עצמו מגין על עצמו וגורם שלא תהא השחיטה מפורעת, ורב חידש דאף סימן אחר המקום ע"ז כיון שהוא במצות שחיטה חשיבא שחיטה שאינה מפורעת, אבל עור שאינו במצות שחיטה יש מקום לחשבו כמטלית וכאדם שמונע פריעת השחיטה ואין זה חסרון בעיקר השחיטה, ומספק"ל בגמ' במטלית דבוקה דחשיבא חסרון בצורת השחיטה כיון שבמצב זה אינה יכולה להפרע, אבל מטלית פרוסה שאין לה קשר עם הבהמה פשיטא דכשרה, ולמש"כ הרי סתמא גם אינה מונעת ביה"ש מלהפרע.

שם תחת העור כשרה בי רב אמרי תחת העור איני יודע, פי' שאמרו שכן סיים רב בלשון במקום כשרה, ולא דפליגי אדרב דאמר כשרה, וכן משמעות הלשון דהול"ל בי רב אמרי ספיקא הוי, ולשון איני יודע היינו המשך לישניה דרב, וכ"כ בתוה"א דמה"ט לא מכריעין כפשיטותיה דר"י א"ר, כיון דמשמיה דרב פליגי.

בקו' הרשב"א מ"ש עור מעצם המפרקת

הקשה הרשב"א לר"ה כ' ב' דסכין שמכוסה בעצם המפרקת היא חלדה, א"כ כש"כ תחת העור שאין הסכין נראה לעין, דהא בעצם דמפרקת הסכין מכוסה מן הצדדין ומגולה מאחוריו, ואמרי בי רב ר"ה וא"כ למה

נסתפק בעור, והנה לרש"י כ' ב' שהסכין מכוסה תחת העצם ודאי דגרע מעור, וכן לתו' דשוחט מלמעלה למטה הרי בעור שוחט מלמעלה למטה, מיהו רש"י כתב שם דאע"פ שאין העצם מתפשט כ"כ לגלות בית השחיטה מיהו הסכין נראה ומגולה כל זמן חתיכתו, וכנראה מכח זה הקשה הרשב"א, ובפשוטו יש לחלק שהעצם מגין ומכסה יותר מן העור, וכשמסלק הסכין נסגר העצם במקומו, ונמצא שהשחיטה נעשית במקום מוסתר, ואע"פ שברגע השחיטה יש סדק מגולה ורואין הסכין החותך שהוא מגולה מאחוריו, ולפ"ז גם בסכין רחבה הויה חלדה לרש"י, אבל עור שסוגר מבחוץ אינו מגין כ"כ ודמי למטלית דג"כ מספק"ל, ואין ללמדו ממפרקת שם, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א ועי"ש בשם תור"פ.

שם תחת מטלית מהו, בפרש"י ורא"ש וברמב"ם

ג. שם תחת מטלית מהו, פרש"י מטלית הכרוכה לה סביבות צוארה, והרא"ש כתב דוקא קשורה [תמיד] סביב צוארה, דומיא דצמר, ושם העתיק בעיא דצמר קודם בעיא דמטלית, [וכ"ה ברמב"ם פ"ג ה"י] לומר דצמר עדיף שהוא מגופה, אבל כבר העיר במעיו"ט שבגמ' ובר"ף הגירסא מטלית ברישא, וזה מסייע לפי' בה"ג שהמטלית דבוקה לגופה, ומגינה וסותמת מקום השחיטה טפי מצמר שהוא רפוי ואינו מהודק לסתום מקום השחיטה שלא תהא מפורעת, וכל הפוסקים חלקו על הרמב"ם שפירש שפרס מטלית על הסכין ועל הצואר ושחט תחת המטלית, וכתב ב"י דקי"ל דכשר אלא דלכתחלה יש לחוש להרמב"ם וכ"כ בשו"ע ס"ח, ואם המטלית פרוסה רק על גב הסכין, ורואין ביה"ש מצדי הסכין בפשוטו אינו ענין לחלדה כלל, וצ"ע בפמ"ג בשם תבו"ש בזה, וכיסוי הסכין שהזכירו היינו בנוסף לכיסוי בית השחיטה, תדע דאטו סכין שיש לו מסגרת ממין אחר מלמעלה חשיב חלדה, ויש לדחות דכשכטל

וגם העור נקרע מכח החץ, אבל הנוצות אינם נחתכים בכה"ג, כי העור נקרע בין הנוצות, וכמ"ש רש"י, מיהו ברש"י שם נראה שהחשש שהחץ נכנס תחת הסימנים וחתכן מבפנים כולן עד שהגיע לעור וחתכו ולפ"ז הוא חלדה גמור, וק"ק לחוש שהחץ נהפך חודו כלפי מטה, אא"כ נימא שהחץ הי' מחודד משני צדדים, ובמעיו"ט פירש דהחשש שהנוצות כצמר מסובך דמו, ולפמ"ש"כ לעיל סק"א ב' דדוקא מסובך שמחבר את החתך כעור ומטלית מספק"ל, אין להסתפק בנוצות משום חלדה, מיהו הפוסקים החמירו בזה.

מדיא דקי"ל לחומרא גם במטלית וצמר מסובך
הוכיח הפר"ח דלא חשיב ספק ספיקא, מכח ספק מבעיא דגמ', אע"פ שבעיא דמטלית היא באת"ל דתחת העור פסולה, ובחדושי הגרע"א ז"ל הקשה דלא חשיב ספק ספיקא כלל בכה"ג, כיון שהספק של מטלית שייך להסתפק בו בפ"ע, וכן הקשה בפרי תואר שהרי אם לא הי' מציאות של עור בעולם לדון בו, הרי ג"כ אפשר להסתפק במטלית אם חשיבא חלדה, וזה שיש בעור יותר סברא לפסול, אין זה גורם שיחשב ספק דמטלית כספק ספיקא.

שם בעי ר"פ החליד במיעוט סימנין מהו

ד. שם בעי ר"פ החליד במיעוט סימנין מהו תיקו, לפי' הר"א בתו' פירושו החליד את הסכין תחת מיעוט סימנין מהו, [והרמב"ן הביא נוסחאות דגרסו את הסכין שזה מסייע לפי' זה] והרי בעיא זו דומיא דעור ומטלית, ומדאמר סתמא משמע דאפי' אם עור ומטלית כשרה מ"מ מספק"ל במקצת סימנין, ומקום הספק יש לפרש ע"פ פרש"י דעור כיון שאינו ממצות שחיטה אין עיכובו פוסל את השחיטה וכ"ש מטלית, אבל מיעוט סימנין בכלל מצות שחיטה הן, וכ"מ במלחמות דהספק מפני שסימנין בכלל שחיטה הן, ודמאי כעין בעיא דר"ה בדר"נ ל"ב א' בשהייה במיעוט סימנין,

לסכין הו"ל כגוף הסכין, ומ"מ תמוה לפסול במסגרת עראית.

הרמב"ם פירש מטלית שנתנה לפי שעה על הסכין ועל הצואר, וש"פ פי' מטלית כלשון מטלית בשאר דוכתי שתופרה כעין טלאי על הבגד, כדאשכחן בנגעים פי"א שצריך מטלית במקום שקרע הנגע מהבגד, וכן בכלים פ' ...הוזכר מטלית שתלאה על הקופה, ועוד כמה כיו"ב שם, ומשו"ה אמרו תחת מטלית ולא אמרו פירס עליה סדין מאי.

והמ"ז סק"ד הקשה על הרמב"ם מבעיא דר"ה ע"ד א' דמשכח"ל שחיטה במעי בהמה, והרי באותה שעה כולה מכוסה, ובנה"כ תירץ דמיבעי ליה לצד דתחת העור כשרה א"נ דהרחם הוא כמו בית שלה ור"ל דלגבי הולד אין זה כחולדה המוסתרת שזהו גילוי, או דלא יצא לאויר העולם שאני שלא נצטוו אלא שלא לכסות הגלוי, ומ"מ צריך מקור להכשיר כה"ג, שלא נאמרה הלכה מפורשת בזה, ובאמת גם יכול לכוין שיהא הצואר רואה את האויר, דסתמא דמילתא כשרואה איך לשחוט הסימנים מכיון הצואר כלפי הפתח, וכיון דמשכח"ל כה"ג תו א"צ לפרש בזה דבר בגמ', ועוד דהרמב"ם מודה שאם אין הטלית מכסה הצואר ממש כמו הכרוך והמהודק לא חשיבא חלדה, וא"כ במעי בהמה משכח"ל שאינו מהודק או דסתמא הכי הוא, - אם השוחט ג"כ תחת הטלית הפרוסה פשיטא דכשר אף להרמב"ם.

לענין הלכה ואם חשיב ספק פסיקא

לענין הלכה קי"ל להחמיר כאמרי בי רב דתחת העור מספקא ליה, וכתב הרשב"א בתוה"א הטעם משום דפליגי בדעת רב, ומדמיבעיא לגמ' אליבייהו ש"מ דחיישינן לדבריהם, ויש להביא רא' מההיא דלהלן בעובדא דריב"ת דשחט יונה בהדי דפרח דאמרינן ודילמא עביד חלדה, ובפשוטו החשש שהחץ נכנס בין העור לסימנים ושחט הסימנים

בדברי הראשונים בחלדה במיעוט קמא דקנה

בספר המכריע כתב דמשכח"ל החליד במיעוט קנה בתחלת השחיטה, דכיון שעד חצי אין הקנה נפסל בנקב, משכח"ל שתחב הסכין במיעוט הקנה ושחט רובו מלמעלה למטה, ונשאר מיעוטו העליון שלם, וכ"ה גם פ"י ר"ת בתו' אלא ששם אינו מחלק בין קנה לושט, ומפרש גם על שחיטת המקצת מלמטה למעלה, (ודכוותה משכח"ל גם בשחיטה ששחט את הושט ושהה בשחיטת חצי הראשון של הקנה, אבל בזה לא מסתבר דפסל, שהרי כדי לשחוט את רובו צריך להתחיל במיעוטו, ול"ד למיעוט בתרא דסימן קמא מיהו משכח"ל כשחוטק חצי הראשון של הקנה שלא בדרך שחיטה ושהה בזה, ואח"כ שחט משהו אחרון שמחצי הקנה עד רובו, מי אמרין דלאו בשחיטה עסק, שהרי חתך את החצי הראשון של הקנה במחט או בדרסה, או"ד צורך שחיטה היא, ושמעתי מאמור"ר שליט"א דמסתברא לחומרא דכיון שבגמר השחיטה א"א להחשיב הדרסה כחלק מהשחיטה אין להכשיר בזה דא"א לקרא לשהייה זו בשם שחיטה, ובמיעוט בתרא פשיטא דפסל כה"ג), מיהו קשה לומר דבכה"ג מספק"ל דכשר, שהרי אם שחט אותו מיעוט מלמטה למעלה ועי"ז השלים לרוב ודאי פסול, ואע"פ שהסכין מוחלד ע"י מיעוט הקנה בלבד, דלא מצינו שחיטה מלמטה למעלה שכשרה, וע"כ הטעם דכיון שהקנה שלם ברובו, הרי כל צד ממנו בדין חלדה, ורק בנחתך רובו שכבר אין בו דין שחיטה דנו בגמ' דחשיב כחתוך, ואין בו משום חלדה, ומה"ט גופיה אין להכשיר גם בשחט רובו מלמעלה למטה, מיהו ר"ת בתו' מפרש להכשיר רק מיעוט קמא בין בהחליד בו כמ"ש הרי"ד, ובין בשחט אותו מיעוט מלמטה למעלה וכנראה מה"ט הבינו הרמב"ן והרשב"א דכונת ר"ת למיעוט האחרון של הסימן הראשון שכבר נשחט אבל המיעוט הראשון עושה חלדה אפי' בקנה כיון שהקנה

שאם חיתוכן בכלל מצות שחיטה מסתבר יותר שיפסלו מדין חלדה, נמיהו יש פנים לכאן ולכאן, דנהי דהווי בכלל מצות שחיטה להשלים הסימנין, מ"מ כיון דכחתוכין דמו לא משוו חלדה, וי"ל דחלדה חשיבא כיון שהם מגינין על הסימן, ומ"מ שהייה בחיתוכן פוסלת, דסו"ס אין זה ממצות השחיטה, וניחא בזה שלא תלו בגמ' הבעיות זה בזה, וגם דברי הרמב"ן מתפרשים שפיר כן, וכונתו לאפוקי משאר פרושים], ולפ"ז אפי' משהו סימנין שמגינין פחות מהעור ג"כ בכלל בעיין די"ל דחמירי מעור, ועי' להלן ד"ה ולהאמור הוכחה גמורה לצד זה.

וייש מקום לומר דמספק"ל דסימנין מגינין יותר מעור, כיון שגוף חיות הבהמה מחובר, וכדחזינן דפשיטא לן שמפרקת משויא חלדה, אי לאו דמיגליא, ולפי סברא זו אם נשאר רק משהו מהסימן, לא עדיף מעור, וסתמות הגמ' משמע שהכל בכלל מיעוט סימנין, כמו בשעה במיעוט סימנים, וכמו שביאר במלחמות, וכ"כ הר"ן, והר"ז והרא"ה בבד"ה כתבו דבעיין אף למ"ד בעור פסולה דכשרה ואף למ"ד כשרה דפסולה, אבל הרמב"ן והרשב"א והר"ן פ"י דלמ"ד דעור פסולה כש"כ מיעוט סימנין, והנדון אם הוא ודאי נבילה, ולמ"ד עור כשרה מספק"ל מיעוט סימנין מאי.

בסה"ת להחמיר במיעוט בתרא דסימן ראשון

בספר התרומה כתב להחמיר בשחט מיעוט בתרא דסימן ראשון מלמטה למעלה דכיון שעדיין לא גמר שחיטתו כל מה שעושה באמצע שחיטתו יש בו דיני שחיטה, והדברים מחודשים, שכ"כ גם אם בעוף לאחר רוב סימן ראשון או בבהמה לאחר שני סימנין כשר, דמ"מ באמצע שחיטה גרע, ואמנם לענין שהייה מצינו דמספק"ל בגמ' להקל בשחיטת מיעוט זה, אבל לפסול בחלדה מגלן, (ועי' גליון יד אברהם ס"י שכ' סברא להקל בזה לכו"ע ולמ"כ).

שהה כדי שחיטה, ומה ראה התנא כאן לשנות שהה לזמן מרובה, ועוד מ"ש אחד או רוב אחד בעוף דנקט, הרי נדון שייך גם בבהמה ברוב שנים, ועוד דמשגמר אחד שלם בעוף י"ל שאין בו פסול שהייה כלל אפי' לפרש"י, כיון שהסימן השני אינו בכלל שחיטה, עי' לעיל סי' ... סק"ז מסוגיא דזבחים ס"ה ב' דמשמע הכי, וכן ברש"י כ"א ב' ד"ה ואינו דסימן שני אפי' מצוה לכתחלה אין בו, ועי' כ"ז א' שדנו הראשונים ז"ל אם לישני פליגי בזה, ועוד דלא קתני בתוספתא כלל שגמר שחיטתו לאחר שהייה, כדקתני ברישא ואח"כ שחט את כולה.

ומכ"ז מוכח דכונת התוספתא לאשמוענין דאע"פ שהעוף נשאר חי זמן מרובה לאחר השחיטה אפ"ה שחיטתו כשרה, וזה החדוש יש בעוף יותר שיכול להאריך ימים בשחיטת סימן אחד, וז"ש אע"פ ששהה מלמות זמן מרובה, והיינו דקמ"ל בזמן מרובה דניכר שחיטתו נשארה אחר השחיטה, ולפנינו הגרסא אע"פ שהיא, ואולי צריך לגרוס אע"פ שחיה במקום ששהה שבאור הגנוז, והטעם משום דאף בבהמה שחט בה שנים ומפרכסת דינה כחיה עי' לעיל ל' א' ובתו' שם וכן באדם, ורק דין שחיטה מתירה, ואפשר ליישב בזה פרש"י שהרי לא מיירי בגמר שחיטתו אח"כ, ומצינן למימר שאם גמר שחיטתו אח"כ פסולה, ולשון הראשונים שביארו דמיירי בגמר שחיטתו זהו ביאור ולא גירסא אחרת, כפי הנראה ברא"ש.

בתוספתא זבחים

בתוספתא זבחים פ"א ה"ד שחטו לשמו ומירקו שלא לשמו כשר שכבר הוכשר בשחיטה, ופי' בשם הגר"א דקמ"ל אע"פ שמצוה למרק אין פסול שלא לשמה בזה, - שם בתוספתא פ"ח ה"ו חתך את הראש בבת אחת קיבל מן הראש פסול מן הגוף כשר, לכאורה ר"ל שחתך כל הראש

הזה עדיין טעון שחיטה, אבל ר"ת אינו מחלק בזה, וכמ"ש גם בספר המכריע, שו"ר בגליון הגרע"א ז"ל בשו"ע סכ"ד ס"א [בהשמטות] שכתב לפרש כר"ת דוקא בקנה ולא בושט וכמ"ש במכריע וציין לדבריו שם.

ולא אמור מצאנו שמשוהו מן הקנה המחליד על הסכין אע"פ שהוא יותר דק העור פוסל משום חלדה, דכיון שקנה המחליד על הסכין אע"פ שהוא יותר דק מן העור פוסל משום חלדה, דכיון שקנה זה עדיין יש בו דין שחיטה יש בו פסול חלדה, שהרי אם ישחוט המשוהו שמשלים לרוב מלמטה למעלה ודאי פסול חלדה, שהרי אם ישחוט המשוהו שמשלים לרוב מלמטה למעלה ודאי פסול, וא"כ מצינו דין חלדה בסימן שמכסה בקרום דק ואמנם הטעם מפני שסימן זה עדיין יש בו גדרי שחיטה, אבל מ"מ למדנו דבגדרי שחיטה תליא מילתא.

בתוד"ה החליד

ה. שם תוד"ה החליד, דתניא בתוספתא שחט רוב הגרגרת בעוף אפי' אם גמרו לזמן מרובה שחיטתו כשרה, והרא"ש העתיק אע"פ ששהה זמן מרובה שחיטתו כשרה, וז"ל התוספתא שחט חצי גרגרת בעוף ושהה כדי שחיטה ואח"כ שחט את כולה שחיטתו כשרה, אחד או רוב אחד בעוף אע"פ ששהה לזמן מרובה שחיטתו כשרה, והנה אם נפרש דאתיא לאפוקי מפרש"י ששהייה במיעוט בתרא פוסלת, למדנו מכאן שיש מקום לגזור ששהייה תפסול אחר שגמר שחיטתו בהכשר, אבל הדברים מחודשים דודאי פשוט לן שלא נגזור מעצמנו לפסול עוף שכבר הוכשר לאכילה.

ונראה דמוכח מהתוספתא דלא איירי בד"ז כלל, חדא מדקתני אע"פ ששהה לזמן מרובה, ויותר יש חידוש דלא גזרינן אם שהה כדי שחיטה וגמר שחיטתו, דדמי טפי לשחיטה אחת עם הפסק של שהייה, ועוד דברישא קתני

תחת העור, והובא בטוש"ע ס"ט, והר"א ממיץ מחמיר גם בראש הסכין מכוסה ושוחט באמצעותו, ובפשוטו לא הו"ל להזכיר נעיצת הסכין אלא שאם מקום החיתוך של הסימנים אינו מגולה בזמן השחיטה היינו חלדה, אפי' אם הסכין מוגדר כמגולה, מיהו לקושטא דמילתא שכתבו שהחלק החותך בסכין צריך להיות מגולה, א"כ גם הסימנים מגולין.

ואמנם יש ראשונים שהזכירו דפסול חלדה משום דבעינן שחיטה מפורעת, עי' ראב"ן, ועמש"כ סק"א לדייק כן מסדר הגמ' דמייתי לדרי' א"ר בדיני שחיטה מפורעת וכמ"ש תו' שם, והראב"י"ה כתב ג"כ דאסמכוה אקרא דחץ שחוט דבעינן שחיטה מפורעת, וסיים דבחלדה אין זו זביחה אלא תחיבה, מיהו לפנינו בגמ' לא אמרו כן על חלדה, ובתו' כ' ב' אמרו בדעת ר"ה שהחסרון מפני שהשחיטה מלמטה למעלה אע"פ שהסכין מגולה, אבל משמע דרבא פליג ע"ז.

ובן פסול תחת העור ומטלית לפמשנ"ת ענינו מפני שהעור מחבר שני חלקי הסימנים ואין השחיטה מפורעת, ולא מפני כיסוי הסכין, ומה"ט פירס סדין על הסכין והצואר כשרה לרוה"פ והכי קי"ל, ונפ"מ שאם הפשיט העור מצד אחד מג' רוחותיו ונשאר מחובר בצד אחד וכיסה בו הסכין והסימנים כשרה, כיון שהעור הזה אינו מחבר חלקי הסימנים ואינו מגין עליהם, ואפי' בסימן המדולדל כה"ג לאחר שחתכו אע"פ שמחובר בקצהו אינו מחליד, אלא הרי הוא כסדין פרוס מבחוץ, אבל יש לשונות דמשמע דהא דבעינן מטלית דבוקה או קשורה היינו כדי שיהא למטלית קשר עם הבהמה דאז דמי קצת לעור, ולפ"ז י"ל דה"ה דבוקה ורפויה שאינה מהודקת על הצואר, וכן בעור שמחובר מצד אחד, מיהו גם לטעם זה י"ל דבעינן דבוקה בצואר במקום שחיטה, שיחשב חיתוכה כחיתוך העור בשחיטה, ולכן כשלא חתכה עושה חלדה.

והפרישו מן הגוף, אבל כ"ז שהראש מחובר א"א להבחין אם אין דם הראש מעורב שהכל מקלח יחד.

עוד בגדר פסול חלדה, ואם הפסול בהסתרת הסכין או בצורת השחיטה

ו. עוד בעיקר פסול חלדה, הנה הלשון הוא החליד את הסכין, ומשמע דהיינו בהטמנת הסכין, אבל לפמשנ"ת הפסול הוא בצורת השחיטה, ואין לנו עם הסכין והטמנתו כלום, אלא דבעינן שחיטה מפורעת, [ולשון חלדה נופל על הסכין שהוא כחולדה, אבל הסיבה אינה תלויה בסכין, תדע שהסכין רובו מגולה ורק כנגד הסימנים הוא מכוסה, ואין ראוי להגדיר צורה זו ששוחט בסכין מכוסה], וכשהשחיטה אינה מפורעת מכח הסימנים נמצא שהחלק שצריך להיות שחוט מוגן וסגור, אבל בגורם חיצוני שאינו מדיני השחיטה אין השחיטה נפסלת עי"ז, ויש בזה כמה דרגות, אם הסימן אינו כשחוט אז אפי' מקצת ממנו משוי חלדה, כמו שהוכחנו לעיל במיעוט הקנה, ואם דינו כשחוט אבל עדיין מחובר חלק ממנו היינו בעיא דר"פ, ובעור כיון שהוא מגוף הבהמה י"ל דחשיב חסרון בשחיטה, דלא פסלה תורה חלדה אלא בשחיטה שאינה כדינה, אבל מעכב חיצוני חשבינן ליה כאדם שמונע הצואר שלא יפרע זה מזה, ומ"מ עור י"ל דגרע, ומטלית מחבר טפי מצמר, מיהו צמר גופה דבהמה הוא, ומפרקת משוי לחיתוך כמלמטה למעלה, כיון שהיא מגינה על הסימנים שהעצם חוזר למקומו בחיתוך של מליקה, אם העור והבשר שבצדדין מעמידין הצואר.

אבל בלשון הראשונים ז"ל מוזכר הסתרת הסכין, דמשמע שיש ענין בסכין עצמו, ולא בסימנים הנחתכין ע"י הסכין, ערש"י ותו' כ' ב' ובמ"ש מרש"י זבחים, וכן הסה"ת והסמ"ג אמרו ליזהר שלא ינעץ ראש הסכין

בהגמ"י בשם רא"ם

ובהגמ"י פ"ג ה"י וז"ל כתב רא"ם ולא יעשה נקב קטן בעור ויכניס הסכין וישחוט שאע"פ שהסכין מגולה נגד הסימן נבילה, עכ"ל, אמנם בזה"ת פסק דבדיעבד כשרה כה"ג כיון שהסכין מגולה נגד הסימנים, אבל אם שוחט בראש הסכין שהוא מכוסה בשעת שחיטה, הא ודאי פסולה, וכן פרש"י פרק חטאת העוף אהא דתנן מלק בסכין מטמא בגדים אבית הבליעה ומפרש ר"ה משום מחליד, עכ"ל, וממה שסיים בדברי סה"ת וכן מדברי הסמ"ג שבטור נראה דהרא"ם מיירי בשראש הסכין מתכסה בעור, וכנגד הסימנים שוחט באמצע הסכין המגולה, אלא שתחב ראש הסכין תחת העור שלא יפסיד העור בצדדין שלא במקום השחיטה, ולפ"ז צ"ב מה הוצרכו לפרש"י הרי כשהסכין מכוסה כנגד הסימנים פסול אף לרבא, ורק כשהסכין מגולה נגד הסימנים אלא שמובלע ראשו בעצם המפרקת בזה יש לדון לדמותו למלק בסכין דפליגי ר"ה ורבא, ואולי ה"י מקום לומר שבליטת הסכין מן הצדדין או באלכסון מעט משוי ליה כמגולה, ולכן נסתייעו ממש"פ רש"י גבי מליקה, ולהאמור צ"ב בכונת מהרש"ל ובהגר"א שתמכו דק"ל כר"ה, דמשמע שרק מכת זה אסור בכה"ג, וכבר כ"כ הט"ז והש"ך, רצע"ע בזה.

בתב"ש בחוט השערה כרוך על הסכין במקום שחיטה

בתב"ש סי"ג כתב דבנמצא קצת מקום השחיטה מכוסה הר"ז פסולה, ולכן נ"ל דאפי' כחוט השערה שססה הסכין במקום שחיטה פסולה, והנה מה שנקט לפסול כריכת הסכין לעצמו הדברים מחודשים טובא וכמש"כ סק"ג, מיהו יש לדון בעור או מטלית כחוט השערה אם פוסלין, ובפשוטו נראה שפוסלין רק כנגדן, הגע עצמך הרי שהי' עור כחוט השערה על קצה הסימן ושחט רובו עד

וכן מה שהזהירו שלא לשחוט כשיש בצואר צמר מסובך, היינו דוקא שמא יכניס הסכין תחת הצמר כלשון הראשונים ז"ל, שאז הצמר המסובך מחבר שני חלקי הצואר, אבל אם חתך בין הצמר והנוצות אע"פ שנפרס הצמר מן הצד ע"ג הסכין הר"ז כטלית ועור הפרוס על הסכין, והפוסקים שדנו שא"א לשחוט בלא תלישת הנוצות משמע דחיישי לכיסוי הסכין בנוצות אע"פ שאינם מחוברין זע"ז בשני חלקי הצואר, שהרי סתם נוצות אינם מסובכות להיות קשורות כצמר, וגם בקל יכול להפרידן בלא תלישה, וכן בצמר, אלא ששם חששו שמא ישכח ויתחוב הסכין תחת הצמר המסובך, אבל אם חותך מעל הצמר ונחתך גם הצמר אין לחוש, כיון שנפרד הקשר המחבר שני חלקי השחיטה, ולא חיישינן אם יחזור הצמר ויכסה הסכין, ועי' מעדני יו"ט בההיא דרבא, הובא לעיל סק"ג.

בשו"ע סכ"ד ס"ט ג' אופנים

ז. שו"ע סכ"ד ס"ט צריך לזהר כו' ושוחט בראש הסכין ומתכסה מהעור אמנם אם שוחט באמצע כו' יעוי' בט"ז וש"ך ובהגר"א, ולכאורה יש בזה ג' אופנים א' ששוחט בראש הסכין כשהסכין שוכב כבכל שחיטה, ובה אם ראש הסכין מכוסה בעור פסול, ואם נזהר שלא יכנס תחת העור כשר, ב' אם שוחט באמצע הסכין וראשו מכוסה בעור ובמקום הסימנים הסכין ג"כ מגולה, ובה כתוב בשו"ע לחוש לכתחלה, ג' אם הסכין עומד ותוחב ראשו בחתך שבעור כעין מליקה אלא שמוליך ומביא, בזה י"ל דאין כאן חלדה כלל לפי שהסכין מגולה, ולא מצינו דיניה דר"ה כ' ב' אלא במכוסה בעצם המפרקת שסגירתו חזקה, אבל לא בהידוק העור על הסכין, ול"ד למליקה בלא רוב בשר דסו"ס יש רוב בשר עד הסימנים, אבל בצואר דאיכא רק עור אין לחוש כלל דלא דמי לחלדה.

הקצה שתחת העור, הרי ודאי ששחיתתו כשרה, שהרי שחט רובו כדינו, ואפי' להרמ"א דנהגין לפסול כל חלדה במקצת, כאן שהמקצת המכוסה לא נשחט כלל י"ל דכשר, שהרי אם המשיך לשחטו לאחר שחתך העור כשרה, וא"כ לא הוחלט בפסול מעיקרא, וה"ה אם החליט שלא לשחוט יותר, וכיון דבצד הסימנין הדין כן ה"ה באמצע הסימנין, כיון שאם ה"י שוחט הסימן בצדדין עד החוט של

העור מכאן ומכאן ה"י כשר, השתא נמי לא נפסל אלא כנגד החוט, ולכן אם נשאר חוט השערה של עור ומטלית והחליד הסכין תחתיהם לא נפסל אלא מה שתחת החוט, (מיהו יתכן דשייך לומר שגם החוט כחתוך דמי כיון שרובו נחתך, וזה תלוי בסברת הרז"ה והרא"ה במיעוט סימנים), ואם יש רוב בלא תחת החוט כשרה, אלא שלמנהג הרמ"א לפסול בכל מיעוט, יש לפסול גם בכה"ג.

תמצית הדברים בקצרה

א. ל' ב' אר"י א"ר החליד את הסכין בין סימן לסימן ופסקו פסולה, בגמ' מפרשין דעיקר חידושו דאפי' דרך שחיטה פסולה, וקשה א"כ למה אמר ופסקו, וראיתי ברי"ף ותוה"א דליתא תיבה זו, וזה מיושב, ולגירסא דידן צ"ל דנקט הכי לאשמועין דלאו שחיטה היא כלל, והרמב"ן דקדק לכתוב במתני' ופסק ובר"י א"ר ושחט, וכמה דיוקים להוכיח מדבר דמיירי בדרך שחיטה, דומיא דעור, ומעיקר הענין שבין סימן לסימן דע"כ אתחתון קאי.

שם מאי קמ"ל תנינא כו' תחת השני, לכאורה עיקר מתני' בשחט אחד, דאל"כ גם לר"ע נבילה, וצ"ע בתו' שחיפשו טעמים אחרים, שו"ר בתוספתא דר"ע פליג גם בהחליד בשניהם, ובביאור דברי התו' דלרבותא נקט.

יעו" בתו' דנקטו בגמ' הא דר"י א"ר הכא משום דלעיל מכשר רב שחיטה שאינה מפורעת, וקאמר דשחיטה שאינה מפורעת שבין סימן לסימן פסולה, ויש לדקדק מזה דענין פסול חלדה מפני שאין השחיטה מפורעת, וביאור הדברים דשחיטה שענינה נטילת נשמה היא בהפרדת הצואר והסימנים מהגוף, וכשפותח וחותר הסימנים מלמעלה למטה נפרע בית השחיטה ושני החציים נפרדים זה מזה, אבל כשתוחב הסכין וחותר מתחת הסימנים כשמגיע לרוב הסימן אין החציים נפרדים, והר"ז כנוקב ועושה סדק בסימנים, ואין זה דרך נטילת נשמה אלא מעשה חבלה וטריפה בעלמא, ועי' בע"ז דשבירת מקל כזביחה, ואמרו ביה"ש מרווח רווח.

והנה כשחותך הסימנים מלמטה למעלה הרי החלק העליון של הסימן מגין וסוגר על הסימן שלא יפרע וישאר רק סדוק ורבוק זל"ז, וכן המפרקת והבשר מגינין עליו, אבל בשוחט התחתון תחת העליון דמי קצת לשחיטה, ומ"מ כיון שהעליון מגין על התחתון פסולה, וזהו מה שחידש רב.

ותחת העור יש לדון מפני שהעור אינו מגין כסימן, אבל הראשונים ז"ל פירשו מפני שעור אינו במצות שחיטה, ודמי למטלית שהיא מעכב חיצוני ואינו בדין שתפסול מעשה השחיטה, ולכן פירשו במטלית דבוקה או כרוכה וקשורה, וצמר מסובך ג"כ מיירי במחבר שני חלקי ביה"ש וגורם שלא יפרעו זה מזה.

והחליד במיעוט סימנים כפי' ה"ר אושעיא הרי הסימן התחתון מוגן ע"י מקצת הסימן העליון כמו בעור ומטלית, ומספק"ל דאפי' אם עור אינו מחליד, מ"מ מיעוט סימנין שייכי בשחיטה, כדמספק"ל שלא יפסלו בשחיטתן מה"ט שהם שייכין במצות שחיטה.

והא דנחלקו כ' ב' אם מלק בסכין חשיבא חלדה, פרש"י שהעצם נסגר והסכין נכנס תחת העצם, ובתו' פ"י דהוי מלמטה למעלה, ויש לצרף שני הפירושים יחד, דכיון שהעצם נסגר הרי הוא מגין על הסימנים, כמו בתחב את הסכין באמצע ושוחט מלמטה למעלה.

ב. שם אי ממתני' הו"א ה"מ מלמטה למעלה כו' יעוי' ט"ז ב' דאפשר לשחוט כשהסכין למטה והצואר למעלה ושוחט מלמטה למעלה, אלא דבכה"ג ביה"ש מפורע, וכן אמרו י"ט ב' כ' א' שיכול להחזיר סימנים לאחורי העורף ויכול לשחוט נמי כך, ואין חילוק אם שוחט הצד הפנימי שרואה את המפרקת, דכיון שהסימנים בחוץ ושחט מלמעלה למטה הו"ל שחיטה מפורעת, ועיקר חסרון חלדה נשנה מלמטה למעלה שאינה מפורעת כלל, ומוגנת משני צדדין, אבל בין סימן לסימן הרי החלק הנשחט כדרכו נעשה מפורע, אלא שהסימן השני מגין עליו, והי' מקום להכשיר ולחשוב הסימן הראשון כעור שהוא מגין חיצוני, ואין החסרון במעשה השחיטה, וזהו שחידש רב דכל שבמצות שחיטה ודאי פוסל, ובעור כשרה, או דמספק"ל.

שם בי רב אמרי תחת העור איני יודע, פירוש דמסיימי הכי משמיה דרב, דאל"כ הו"ל אין אנו יודעים או ספיקא הוי, וכ"כ הרשב"א בתוה"א דמה"ט החמירו כותיהו.

הקשה הרשב"א לר"ה דעצם המפרקת משוי חלדה אע"פ שהסכין מגולה כש"כ עור, ויעוי' ברש"י ותו' כ' ב' דלפי דבריהם ל"ד לעור וגרע מיניה, מיהו בהמשך הגמ' שם כתב רש"י דאע"פ שאין העצם מתפשט לצדדין, מ"מ בזמן השחיטה הסכין מגולה, והיינו דקשיא ליה להרשב"א דבעור הסכין מכוסה, ובפשוטו י"ל דעצם המפרקת מגין על הסימנים, ואע"פ שברגע החיתוך נראה הסכין, מ"מ הסימנים נחתכין במקום מוגן, ויש בהם החסרון של כל חלדה מלמטה למעלה, ול"ד לעור שביה"ש מפורע והעור מגין רק מעט על פריעתו, ואינו אלא כמטלית שמחברת החלקים, אבל המפרקת אם היא נסגרת הרי היא מחברת ומגינה כמו בכל חלדה, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א בזה.

ג. שם תחת מטלית מהו, פרש"י כרוכה והרא"ש הוסיף קשורה תמיד סביב צוארה, והרא"ש גרס בעיא דצמר קודם מטלית, ופירש דצמר מגופה, ולפנינו ובר"ף איפכא, ומתפרש שהצמר קושר מלמעלה ונראית הפריעה ואינו מגין כמטלית דדמיא לעור, ומזה מוכח כבה"ג דמטלית דבוקה ולכן עדיף מצמר, וכל הפוסקים חלקו על הרמב"ם שפירש שפרס מטלית על הסכין ועל הצואר, ובכלים ובנגעים מבואר דמטלית תפורה ודבוקה, והרמב"ם פירש מטלית דבר התולה לכיסוי בעלמא, ולא פירשה כמטלית שבבגדים וקופה וכיו"ב, ובגמ' לא אמרו פירס עליה סדין מאי, אלא תחת מטלית מהו דומיא דתחת העור, ועי' לקמן סק"ו דעור שפתוח בצד אחד ופרוס כטלית אע"פ שהוא מגופה אינו מחליד, ודוקא במחובר שמגין ומחבר הצדדים וכמשנ"ת, ועי"ש עוד בכ"ז.

הט"ז הקשה על הרמב"ם מבעיא דר"א לקמן ע"ד א' דמשכח"ל שחיטה במעי אמו, והרי כולו מכוסה כבטלית, וי"ל דהרמב"ם מודה בטלית שאינה צמודה כיון שיש ריוח בין הצואר לכיסוי, ודכותה יש לפרש במעי בהמה, או שכיוון הסימנים מול הפתח באופן שכנגדם אין כיסוי, ועי' נה"כ מ"ש עוד בזה.

לענין הלכה קי"ל כאמרי בי רב כיון דמיבעיא לן בגמ' אליביהו, וכמ"ש הרשב"א, ולכאורה גם עובדא דבסמוך ברבא וריב"ת דאמרינן ודילמא עבד חלדה, מיושב לומר דחיישינן שנכנס החץ בין העור לסימניו, וברש"י משמע שחיישינן שנכנס בין הסימנים למפרקת, וא"כ חיישינן שהחץ נהפך שהרי שחט הסימניו, וזה אינו מצוי כלל, ומשום נוצות אין לחוש שאינם מסוכנין ואין מחברין חלקי הצואר, ועי' מעיו"ט בזה, - בפר"ח כתב דכיון דבעיא דתחת המטלית הוא באת"ל דעור פסולה, א"כ דמיא לספק ספיקא, ובפרי תואר והגרע"א ז"ל העירו דכיון ששייך להסתפק במטלית לחוד, גם אם לא הי' מציאות של עור לדון בו, א"כ אין הבעיות תלויות זו בזו, אע"פ שאחת פשוטה יותר מחברתה.

ד. שם בעי ר"פ החליד במיעוט סימנין מהו תיקו, לפי' הר"א בתו' ה"פ החליד את הסכין תחת מיעוט סימנין מהו, ויש גורסין את הסכין כמ"ש הרמב"ן, וכ"כ הרמב"ן בשם ר"ת ובשם ר"ח והרמב"ם, וזו"ל ר"ח אר"י החליד את הסכין בין סימן לסימן אע"פ ששחט מלמעלה למטה כדרכה דשחיטה, ולא הפך הסכין ושחט מלמטה למעלה, שחיטתו פסולה, ואיבעיא לן החליד תחת העור כלומר שחט תחת העור תחת מטלית ותחת הצמר מסוכך ושחט סימן אחד או רובו או החליד הסכין במיעוט הסימן, ועלו אלו כולן בתיקו, הועתק מספר ערכי תנאים], ומדאמר סתמא ש"מ דאף אם עור כשרה מספק"ל, דכיון דמיעוט סימנין הוו במצות שחיטה לא חשיבי כגורם חיצוני, ונחלקו הרז"ה והרמב"ן וכן הרשב"א

והרא"ה אם לצד דעור פסולה שייך להכשיר במיעוט סימנין, שרובו ככולו, והרי"ף השמיטה וכתב הרמב"ן משום דקי"ל דאפי' בעור פסולה, ובעיא דשהייה דמיא להא, ומ"מ יש לחלק ביניהם, גם יש מקום לפרש הבעיא מפני שסימנין מגינין יותר מעור, אבל באמת גם משהו דק מן הסימן בכלל בעיין אע"פ שאינו מגין כעור, ועי' להלן בזה.

בספר התרומה כתב דאפי' להמכשירין חלדה במיעוט בתרא דלא כרש"י, מ"מ במיעוט בתרא דסימן ראשון בבהמה כיון שהוא באמצע השחיטה פסולה, וצ"ע מ"ט, ועוד דהא בשהייה מספק"ל במיעוט בתרא דסימן ראשון בבהמה, שו"מ שאין זה פשוט שהוא בכלל שחיטה אפי' לשהייה, וכש"כ שאין חלדה פוסלת בו.

בספר המכריע כתב דמשכח"ל חלדה במיעוט סימנין במיעוט קמא דקנה, דכיון שאין נקב פוסל בו משכח"ל שתחב הסכין בחציו הראשון ושחט חציו התחתון כדרך שחיטה, וגם ר"ת כ"כ בתו', אלא ששם השווה ושט לקנה, וגם רצה להכשיר מלמטה למעלה באותו מקצת, והרמב"ן והרשב"א העתיקו דברי ר"ת כה"ר אושעיא, ונראה דפשיטא להו דבכה"ג שהקנה עדיין שלם והוא במצות שחיטה הרי כל חלק ממנו עושה חלדה, ורק בנשחט רובו שכבר אין מצוה על הנשאר בזה נסתפקו בגמ', וכן בסברא י"ל דכשהסימן שלם הרי הוא מגין בכל מקום שהוא, ונראה להוכיח כן, שהרי אם חתך מקצת הקנה באמצעו, וגמר מיעוטו העליון מלמטה למעלה ודאי פסול כיון שבזה נשלם הרוב, ואין שחיטה ניתרת מלמטה למעלה, הרי חזינן דמיעוט זה עושה חלדה, ולמה לא יעשה חלדה על שחיטת רוב הסימן מלמעלה למטה, ומכאן יש ללמוד דאפי' משהו מהסימן מחליד אע"פ שמגין פחות מעור, שהרי אם שחט חצי קנה ונשאר משהו העליון ופסקו מלמטה למעלה פסול משום חלדה, ואע"פ שאינו אלא משהו, אלא ודאי כל שבמצות שחיטה עושה חלדה, ועמ"ש הגרע"א ז"ל בגליון השו"ע סי"א נדפס בהשמות ע"ד ר"ת בזה.

ודכוותה בשהייה אם שחט הושט ואח"כ שהה במיעוט קמא דקנה שאינו במצות שחיטה, מסתברא דכשרה שהרי מוכרח הוא לשחוט, ול"ד למיעוט בתרא דקנה, מיהו אם דרס מיעוט קמא דקנה ושהה בדריסתו מסתברא דפסול, דדרסה לא חשיב שחיטה וע"כ ששהה באמצע השחיטה, וכן שמעתי מאמור"ר שליט"א דמסתברא שאין להכשיר אא"כ לאחר השחיטה שייך לומר שגם חלק זה הי' בכלל השחיטה.

ה. שם תוד"ה החליד, מה שהביאו מהתוספתא דלא כרש"י יש להקשות פשיטא למה הוצרך התנא להשמיענו ד"ו, ובאמת לא קתני בתוספתא ואח"כ גמרו, ומהא דתניא בעוף ולא בבהמה, ותנו גם בסימן שלם בעוף, ואמרו לזמן מרובה ולא אמרו כדי שחיטה דהוי רבותרא טפי, וברישא קתני התם כדי שחיטה, מכ"ז מוכח דהתוספתא קמ"ל דאע"פ שהעוף נשאר לחיות אחר שחיטת הסימן האחד זמן מרובה אפי"ה שחיטתו כשרה, וזה מצוי לדון בעוף כיון שלא פסקה חיותו בשחיטת סימן אחד בפרט בקנה.

ו. עוד בגדר פסול חלדה, והנה לפמשנ"ת אע"פ שהוזכר לשון חלדה על הסכין שנכנס כחולדה, מ"מ החסרון הוא בשחיטה שאינה מפורעת, תדע שאפי' הסכין ארוך ומגולה ורק מעט כגד הסימנין מכוסה היא חלדה, אע"פ שמציאות הסכין אינה מוגדרת כחולדה, וכבר נתבאר הענין דכשהשחיטה אינה מפורעת אין כאן נטילת נשמה בחיתוך הסימנים, ויש ראשונים שהזכירו טעם זה לענין חלדה עי' ראב"ן וראב"ה, אבל ברש"י ותו' כ' ב' דנו בהסתרת הסכין, ובשחיטה מלמטה למעלה, וכן דנו הראשונים בסכין שמכוסה בראשו, עי' טושו"ע ס"ט.

וכן פסול דתחת העור ומטלית וצמר, לפמשנ"ת אין לדון אלא כשהם מחברים שני חלקי הצואר, אבל עור חתוך בצד אחד ומכסה הסכין והסימנים אינו בכלל בעיין, וכמו סימן חתוך שנעקר מחיבורו והוא מדולדל שנתנו ע"ג הסכין בשעה ששוחט סימן התחתון דלאו כלום הוא, אע"פ שהסימן מחובר בקצהו לראש או לריאה, ואף מטלית מחוברת משני צדדין ורפויה הרבה שאינה מחברת חלקי הצואר הרי היא כטלית פרוסה, אבל יש לשונות שמשמע דבעינן מחוברת שיש לה קשר עם הבהמה, וה"ה חבל קשור אע"פ שרפוי, מיהו גם לטעם זה י"ל דרפוי אין לו קשר עם השחיטה וכקשור ברגלה דמי.

וכן צמר דוקא מסובך שקושר שני חלקי הצואר, אבל לא בכיסוי בלבד, ומה שאמרו למרוט ולגוזז היינו שמא יכניס הסכין תחת המסובך, אבל אם רק יתכסה בנוצות שאינן מחוברות לצד השני אין לחוש.

ז. שו"ע סכ"ד ס"ט צריך לזהר כו' ושוחט בראש הסכין ומתכסה מהעור כו', יש בזה ג' אופנים א' ששוחט בסכין שוכב כדרכו ומכניס קצהו תחת העור, ואמנם בתחלת שחיטתו הוא מגולה, אבל מפני שחס על העור עלול להחליד הסכין תחת העור, ובה פסול לכו"ע, ב' ששוחט באמצע הסכין, ורוצה שראש הסכין לא יתוך ותוחבו תחת העור, ובה חיישינן לכתחלה, ג' שתוחב הסכין באלכסון כעין מליקה, ובזה יש לדמות לנדון דרש"י במליקה שהסכין מתכסה בתוך הנקב, ובפשוטו ל"ד כלל ששם נכנס בעומק בסדק שבמפרקת, אבל בין העור לסימן לא מיקרי כיסוי אלא תחת העור, ולא מזה שהעור נצמד לסכין, וגם הראשונים ז"ל לא דנו בזה, עי' הגהמ"י דמירי בנדון א' ב' שכתבנו, ולפ"ז צ"ב מה הוצרכו לדברי רש"י בזבחים, הרי זהו נדון תחת העור, ובהגר"א הביא ממהרש"ל הטעם משום דקי"ל כרב הונא, ובפשוטו בנדון א' אף לרבא פסולה, ובנדון ב' אף לר"ה כשרה, וצ"ע.

בתבו"ש סי"ג כתב לפסול בחוט השערה כרוך על הסכין במקום שחיטה, ויש בזה שני נידונים האם חוט הכרוך על הסכין מיקרי חלדה ואפי' מטלית שלמה כרוכה על גבו של הסכין, ובפשוטו אין זה ענין לחלדה כלל, כיון שביה"ש נפרע כדרכו, וגם הסכין כולה גלויה, ועוד נדון בעור ומטלית שיש בעוביין כחוט השערה, ובפשוטו לא נפסל אלא כחוט השערה מן הסימן שכנגד העור, תדע שאם הי' העור בצד הסימן ותתך רובו עד העור הרי ודאי כשר, וה"ה אם תתך כולו, דמתכשר ברובו, וה"ה כשהחוט באמצע הסימן מתכשר ברובו מכאן ומכאן.

סימן ו

בדיני הגרמה

י"ח א' מתני' השוחט מתוך הטבעת כו' ג' נדונים בזה

א. י"ח א' מתני' השוחט מתוך הטבעת כו' ריבר"י אומר מלא החוט ע"פ רובה, בגמ' אמרו הלכה כריבר"י ודוקא בטבעת הגדולה, ויש כאן ג' נדונים שונים, א' עד היכן מקום השחיטה, ובזה לא נחלקו רבנן וריבר"י דמקום השחיטה רק מטבעת הגדולה ולמטה, אבל בגמ' אמרו דהלכה כרחב"א שאפי' למעלה מן הטבעת עד שיפוי כובע כשרה, ב' אם נקטינן דלכו"ע רובא ככוליה בשחיטה, א"כ נחלקו כשחתך מקצת הראשון של הקנה שלא במקום שחיטה וגמר רובו במקום שחיטה, אם המקצת הראשון פוסל, והיינו דקאמרי רבנן דבעינן שישאר מלא החוט ע"פ כולה, דהיינו שמתחלה יהא חיתוכו של קנה במקום שחיטה, ולריבר"י מקצת הראשון של הקנה אינו בדין שחיטה, ולכן אף שלא במקום שחיטה כשר, ויש בזה חילוקי דינים בגמ', ובפשוטו נדון זה אינו תלוי בנדון א', דהוה מצו רבנן וריבר"י למיסבר כרחב"א במקום שחיטה שהוא משיפוי כובע ולמטה, ולהעמיד פלוגתתם בהתחיל שחיטת הקנה למעלה משיפוי כובע, וכ"מ בראשונים, אלא שהרמב"ן הביא בשם הראב"ד דלמעלה משיפוי כובע כחותך בלחי דמי, ודחה דבריו, ומשמע דעת הראב"ד שכל הכובע בכלל שיפוי כובע, ולמעלה מהכובע באמת הוא הלחי, (ועי' ס"ק י"א), ג' אם שיעור רוב בקנה נמדד בחללו של הקנה, עד שישחוט רוב חללו מבפנים, או שמוודיין הקנה מבחוץ, ומששחט רוב לפי מדתו מבחוץ כשרה, כגון אם חללו אצבע ומחצה ועם עביו מבחוץ הוא שתי

אצבעות, דאם משערין עם עביו וחתך מלמעלה למטה אצבע ומשהו כבר חתך רובו, ואם בעינן רוב חללו צריך שישחוט אצבע ורבע ומשהו, ונדון זה אינו תלוי בנדון א' ב' אלא בכל שחיטה שלא הגרים אלא ששחט רק רוב עביו, ובזה לא מצאנו פלוגתא בין רבנן וריבר"י, דבטבעת הגדולה שמקפת את כל הקנה הרי רוב עביו ורוב חללו שוין, אבל מצאנו בכרייתא דריבר"י מכשיר רוב בשאר טבעות, והיינו רוב עביו, דרוב חללו שוה בשאר טבעות לטבעת הגדולה, וקמ"ל דאע"פ ששאר טבעות עבים למעלה וחסרים למטה מוודיין ברוב עביו ורוב ושמאל פליגי עליה בד"ז, ולא מצאנו מאי קסברי רבנן בזה, ואין זה ענין לרבנן דמתני', אבל מצאנו לקמן מ"ד ב' דרבב"ח סמין אגמריה דבעינן רוב חללו דוקא, והיינו דלא כריבר"י, ואף לקולא פסק כן דלא הויא טריפה ברוב עביו, ורוב נסתפק שם בד"ז, וכן בבב"ק צ"ט ב'.

שם גמ' רב ושמאל דאמרי תרווייהו הלכה כריבר"י, היינו במאי דפליגי עם רבנן וס"ל דסגי רוב קנה במקום שחיטה, [ועי' לקמן סק"י אם רו"ש שוין בביאור פלוגתא דרבנן וריבר"י], וכן ס"ל שהלכה כמותו דמקום שחיטה הוא בטבעת העליונה ולא למעלה הימנה, ובזה מודה לרבנן דלא כרחב"א.

שם ואף ריבר"י לא אמר אלא בטבעת הגדולה כו'

שם ואף ריבר"י לא אמר אלא בטבעת הגדולה כו' יעוי' בתו' דבטבעת הגדולה הואיל ומקפת את כל הקנה, הרי ברוב עוביה יש גם

משערין ברוב עביו של קנה עם עובי הטבעות, או שרק הפנים של הקנה מיקרי קנה ולכאורה גם בטבעת הגדולה דסגי ברוב לכו"ע, יש לדון האם הטעם מפני שהטבעת כגוף הקנה דמיא, או משום דשיעורן שוה, שרוב עוביה עם הטבעת ורוב חללה בלי הטבעת שוין, הואיל והטבעת מקפת את כל הקנה בשוה.

ואפשר דריבר"י פשיטא ליה שטבעת הגדולה עצמה כקנה חשיבא, דכיון שמקפת את כל הקנה, אין להגדיר הקנה כגוף בפ"ע, אלא הטבעת היא דופןו של קנה שעשוי משני חלקים חלקו סחוס וחלקו בשר, וכלפי זה אמר דאף שאר טבעות ראוי לדונם כגוף הקנה, דאע"פ שאין מקיפות את כל הקנה, מ"מ כקנה חשיבי שהרי מקיפות את רובו, ולא חסר אלא מעט בתחתית הקנה.

ורב ושמואל פליגי אף בטבעת הגדולה דלאו משום רוב עוביה מכשרינן, שאין נחשב קנה אלא החלק הפנימי, אלא שבטבעת הגדולה ברוב עוביה מבחוץ יש גם רוב חללה מבפנים, הואיל ומקפת את כל הקנה, ונפ"מ שאם נחתכה הטבעת העליונה עד משהו פחות מחציה, ונחתכה גם מלמטה בעוביה ולא הגיע החתך לחלל, אם העובי הזה משלים לרוב לענין טריפה שיחשב יותר מחצי קנה פגום, ולמאי דקי"ל מ"ד ב' דאזלינן בתר רוב חללו כשרה, ולריבר"י י"ל דהויא טריפה.

בב"ק צ"ט ב' במגורומתא דאתיא לקמיה דרב

וההיא דב"ק צ"ט ב' דאמרינן דלריבר"י כשרה פרש"י בשאר טבעות, וכן פר"י בתו' שם, והיינו דפסק רב דטריפה כדאמר בשמעתין שאין הלכה כריבר"י בשאר טבעות ומ"מ מספק"ל אם אפשר להקל דלא כריבר"י בזה, כדחזינן מ"ד ב' שלא רצה להכשיר טריפה שה"י בה רוב בשאר טבעות, בעוביין ולא בחללן, ומה"ט לא חייב את הטבח לשלם מספק, ור"כ ור"א ס"ל דהויא טריפה כמו שאמרו לרב שם לימדתנו רבינו ברוב חללה,

רוב חללה, אבל בשאר טבעות שמקיפות רק רוב הקנה, ואינם סוגרות מלמטה, א"כ ברוב עוביין אין רוב חללן, ובזה לא סגי ברובן, ואין זה ענין לדברי ריבר"י במתני', דודאי במתני' איירי ברוב טבעת הגדולה, ושפיר אמרו רו"ש דהא דקי"ל בריבר"י היינו במה שאמר במתני' דהיינו בטבעת הגדולה, ומה שאמר בברייתא ענין אחר הוא, ושייך לדון בו בלא הגרמה כלל, אם סגי בשחט רוב עוביו של קנה בשאר טבעות, ולכן אע"פ שמצאנו בברייתא דריבר"י אמר דינו בשאר טבעות ג"כ, מ"מ שפיר אמרו דאף ריבר"י לא אמר כו' דנדון ריבר"י ורבנן דמתני' לא מיירי אלא בטבעת הגדולה.

ויש להוסיף דבגונא דמתני' אם מפרשינן לה כהגרים שליש ושחט שני שליש כל"ב דר"ה, וכדברי רב חסדא בל"ק, א"כ אין להזכיר ענין טבעות אמצעיות כלל, שהרי במקום ההגרמה אין טבעות, וכשחזר ושחט שליש או שני שליש במקום הטבעות הרי שם רוב הקנה שוה לרובו במקום הטבעת העליונה, שהרי מלמטה אין עובי טבעות, וא"כ אין להזכיר בזה קולא דריבר"י, ורק אם מתני' בשחט שני שליש והגרים שליש, בזה יש קולא ברוב, מיהו אם הגרים שליש ושחט שליש כשר כדר"ה אמר רב משכח"ל שהגרים חצי למעלה מטבעת הגדולה וא"כ כשנכנס עם הסכין לטבעת הגדולה הרי"ז ג"כ חצי קנה שחוט, ואם המשיך לשאר טבעות הרי במקום זה לריבר"י דינו כרוב, ונמצא שהשחיטה נכשרת בחיתוך לצדדין בלי להוסיף בחיתוכן למטה, וזה מחודש, וצ"ע.

שם והתניא ריבר"י אומר כו'

שם והתניא ריבר"י אומר השוחט בשאר טבעות אע"פ שאין מקיפות את כל הקנה הואיל ומקיפות את רוב הקנה שחיטתו כשרה, כאן לא הוזכר נדון הגרמה כלל, אלא דין השוחט רובו של קנה במקום שאר טבעות אם

מבטבעות עצמן, ובחדושי הר"ן הקשה כן לפי קמא, ולא הקשה כן לפי בתרא, וכנראה לדעת בפי קמא יש הפרש גדול, שאם הטבעת מקיפה רוב הקנה וסגי ברובה א"כ בשליש קנה כבר יש רוב טבעת, ועכ"פ הרבה פחות מחצי הקנה, וזה לא מסתבר שבחלק שבין הטבעות צריך הרבה יותר בעומק, אבל לפי בתרא שההפרש מועט, לא קשיא ליה אם ס"ל לריב"ז דנפקא חיותא ברוב הקנה עם עובי הטבעת שעליו, (וע"ע במפתחות).

שם ב' העיד רחב"א כו' אי קאי כרבנן או ככו"ע
ב. שם ב' ומוגרמת פסולה העיד רחב"א על מוגרמת שהיא כשרה, פרש"י דסתמא היא ורבנן קאמרי לה, ומשמע ליה הכי מדאמרינן לקמן י"ט א' מ"ד רחב"א אדרבנן קאי קמ"ל ואימא ה"נ כו', ובתו' הרא"ש הקשה מגליה לגמ' לפרושי דמילתא דרבנן היא, ותיירץ דאי מילתיה דריב"ז היא ורחב"א עליה קאי א"כ העיד עליה מיבעי ליה, ויש לעי' שהרי המקשן שאמר ואימא ה"נ, לא ידע דיוקא דא"כ העיד עליה מיבעי ליה, ואפ"ה ר"ל דאדרבנן קאי, ואפשר לומר דהמקשן לא הוה פשיטא ליה דרישא רבנן היא, אלא דמספק לא הוה מוקים סהדותיה דרחב"א להכשיר טפי מריב"ז, והו"א דילמא רישא רבנן היא, ורק למסקנא קים ליה לרש"י דרישא ודאי רבנן היא.

מיהו עדיין יש מקום לפרש דרישא בין רבנן ובין ריב"ז לכל חד כדאית ליה, וכ"נ פשטות הדברים דמוגרמת פסולה אעיקר דין שחיטה בתוך הטבעת קאי, וכמו שהוא בתוספתא מצות שחיטה מן הטבעת מוגרמת פסולה, והיינו מוגרמת מן הטבעת, ולא נחית תנא כמה מוגרמת, [ולפרש"י נמי ה"ק ומוגרמת מן הטבעת אפי' מוגרמת רק מקצתה פסולה, ולכן מתפרשת כרבנן], ומפרש בגמ' דמדקאמר רחב"א על מוגרמת ש"מ שעל כל דין מוגרמת דרישא קאי, ולא נוכל להעמיד

ונמנע מלהורות ושריה לרב"ח, ולכן אמרו לההוא גברא דשפיר הצילו רב מאיסור טריפה, ומ"מ לא חייב את הטבח מספק, ומנעו מאיסור גזל.

ולפ"ז אין זה ענין לפלוגתא דריב"ז ורבנן במתני', דהתם הלכה כריב"ז ולא מספק"ל לרב, ולשון הגמ' דהו"ל לאכשורי כריב"ז וטרפה כרבנן, היינו רבנן אחריני, ומה שאמרו ההוא מגרומתא ג"כ לאו דוקא, דאין לנו ענין בהגרמה, אלא אם נשחט הרוב בחלל הקנה, מיהו כך ה' מעשה שאחר ששחט רוב מהטבעת האמצעית הגרים חוץ לטבעת העליונה, ואפשר דהמקשן ה' סבור כל"ק דר"ה דרבנן דריב"ז פליגי בעיקר דין רוב בשחיטה, ומתני' בשחט שני שליש והגרים שליש, וסבר דרב החמיר כרבנן, אבל האמת דרב החמיר ברוב עביו שאין בו רוב חללו, וכמשנ"ת, (וע"ע במפתחות).

בדעת הרמב"ן

הרמב"ן בחידושים הביא תחלה מפרשים דלא אריב"ז רובה של טבעת ככולה אלא בטבעת הגדולה כו' אבל אם שחט בשאר הטבעות רוב הטבעת כו' וסיים וטוב מזה ומזה שמעתי כו' וכע"ז במלחמות, ולכאורה שני הפירושים שוים, הר"ן נראה שבפי קמא סברו דסגי ברוב הטבעת וא"צ לשער הרוב עד סוף הקנה, ולפי' בתרא משערין הטבעת והקנה יחד, ועדיין אין רוב חללו שחוט, ובפשוטו גם פי' הרו"ה ופי' קמא מתפרשים כן, שהטבעת נגמרת עם הקנה אלא שאינה מקיפתו ברוחב מלמטה, רק מתחברות ברצועות בשר כדפרש"י במתני', וצ"ע, ועי' תו' הרא"ש ומהרש"א ומהר"ם, ולפמ"ש כולם לפי' אחד נתכוונו.

שם השוחט בשאר טבעות כו' שחיטתו כשרה, לפמ"שנ"ת דריב"ז סבר דמשערין כל עוביה של הטבעת כאילו היא הקנה עצמו, א"כ בין הטבעות צריך לחתוך יותר בעומק

כו' ופרש"י דלא קי"ל הכי, שו"ר בסוגיא קל"ד ב' דמקום שחיטה דרחב"א מיקרי לחיים, וניחא דקרי לה מוגרמת סתמא.

שם א"ר יוסף ריב"ר תרתי קאמר כו'

שם אמר רב יוסף ריב"ר תרתי קאמר כו' באמת אין שום קשר בין שני הדינים, ובמתני' שמענו דברי ריב"ר רק בטבעת הגדולה וע"ז אמרו הלכה כמותו, ומה שסיימו ואף ריב"ר לא אמר כו' היינו מפני שידעו שאמר כן בברייתא לכן הוצרכו לאפוקי מדבריו בשאר טבעות, דאל"כ לא הי' ענין להזכיר נדון זה בפלוגתא דמתני', ולפ"ז מעיקר דבריהם מוכח דה"ק הלכה כמותו כו' ובמקום לומר אין הלכה כמותו אמרו בלשון כבוד שלא אמר, (והיינו שלא אמר כן במתני'), ואמרו כן כדי שלא נטעה מלשונם שהלכה כמותו גם בדינו בשאר טבעות, לכן הזכירו שלא אמר כן, דאל"כ לא הי' מקום להזכיר כלל ענין זה.

שם אכל מוגרמת דרב ושמואל, לא מצו למימר מוגרמת דריב"ר, שהרי בשאר טבעות לא קי"ל כותיה, ולכן אמרו מוגרמת דרו"ש לאפוקי מוגרמת דרחב"א, והיינו ששחט חוץ לטבעת הגדולה ומשיפוי כובע ולמטה.

שם א"ל מאן אמרה כו' משמע דר"ז סבר שרו"ש לא אמרו כן, דהא איהו משמיה דר"נ אמר דמוגרמת דרו"ש כשרה, ולא מסתבר ליה דרו"ש פליגי בהא, ומה שאמרו הלכה כריב"ר היינו בהגרים שליש חוץ לשיפוי כובע, וכן ההיא דב"ק צ"ט ב' דטרפיה רב, התם הגרים חוץ לשיפוי כובע, אלא שהתחיל להגרים אחר ששחט רוב עוביה של טבעת אמצעית, ואפשר שעיקרו משום כבודן של ר"ו"ש אמר כן, שלא רצה לומר שאינו נוהג כמותן, וכדחזינן דאמר על כיו"ב מאן יהיב לן מעפרא דרו"ש כו', וידע דהלכה כר"נ וכרחב"א אף נגד ר"ו"ש, כיון שכל אמוראי

דבריו רק אדרכנן, מיהו אין זה דוחק לאוקומי רישא כרבנן ולא כריב"ר, כיון דריב"ר מיירי בשחט רוב הטבעת, ובוה אין נדון דמוגרמת כלל, וע"כ דמילתא באפי נפשה היא.

מוגרמת דרבנן לריב"ר ודריב"ר לרחב"א אי מיקרי מוגרמת

בעיקר הדברים הי' נראה דמוגרמת דרבנן לריב"ר לא שמה מוגרמת, כיון שהיא כשרה מדין רובה במקום שחיטה, ולא מפני שלא הגרים כלל, אבל מוגרמת דריב"ר לרחב"א מיקריא שפיר מוגרמת, ואע"פ שלדידיה כולה מקום שחיטה, ונמצא שלא הגרים כלל, מ"מ הטה ממקום שחיטה הרגיל שהוא בטבעת הגדולה, ולכן כשהעיד רחב"א על מוגרמת שהיא כשרה ע"כ אדריב"ר קאי, דאי אדרכנן א"כ העיד שזו אינה מוגרמת כלל, והול"ל העיד עליה, כלומר שאינה מוגרמת וכשרה, ולפי ביאור זה אין הדיוק משום דארישא קאי, אלא משום עיקר הדין דקאמר, דאמוגרמת דרבנן מתפרשת העדות שאין זה בגדר הגרמה כלל, דרובו ככולו או דבתר מקום שנגמר הרוב אזלינן, וא"כ העיד עליה דכשרה מיבעיא ליה, דהעיד דלא הגרמה חשיבא, אבל אריב"ר מיקריא שפיר הגרמה אלא שהעיד שהגרמה זו עדיין במקום שחיטה היא, אבל אין נראה כן פשטות הגמ', אלא בין מוגרמת דרבנן בין דריב"ר מיקריא שפיר מוגרמת, אע"פ שמאן דמכשר סבר שלא הגרים כלל, כדאמרין מוגרמת דרבנן כשרה לריב"ר, וגם לא שמענו דלרחב"א מוגרמת חוץ לטבעת פסולה לכתחלה וכשרה בדיעבד, אע"פ שיש לזה מקום בדיוק התוספתא דקתני מצות שחיטה מן הטבעת ועד הריאה מוגרמת פסולה רחב"א מכשיר, ומשמע קצת דמודה שמצותה לכתחלה מן הטבעת, וניחא נמי דקאמר סתמא דמוגרמת כשרה, ולא ביאר כמה, כיון דקאי על מוגרמת מתוך טבעת הגדולה וסתמא נוטה רק מעט אבל בגמ' לא מצאנו חילוק זה, ועי' מ"ה א' מטבעת הגדולה

דהיינו טבעת הגדולה, וכתב הפר"ח בסי' ס"א דלפרש"י היינו עד פיקה והפיקה בכלל, ולתו' עד טבעת הגדולה ואין הטבעת בכלל, והיינו דאמרינן בגמ' דהו"ל מקום שחיטה לרחב"א ולא לרבנן, ומשה"ק בגמ' והתניא נוטלה, [מבית השחיטה, כ"ה בתוספתא וכפי' ר"ח ובזה מיושב האבע"א], וביה"ש עמה, פי' והרי פיקה אינה מקום שחיטה, ומשני דלרחב"א מקום שחיטה היא, אבל הרמב"ן במלחמות מפרש דפליגי לדינא דלרחב"א נותן לו הכובע עם הלחיים, ולרבנן אינו נותן הכובע, דלרחב"א כל שאינו מקום שחיטה אינו בשם צואר אלא לחיים, וכיון שמקצת הכובע בכלל לחיים חותך באמצע הכובע במקום השחיטה שהוא בתחלת השיפוי ונמצא שמקום שחיטה עמה, ולרבנן אינו נותן מן הכובע כלום, כיון שכולו בדין צואר, אלא שנתחדשה הלכה שפסול לשחיטה, מיהו לפ"ז צ"ב מה שאמרו ובית שחיטה עמה דבהמה, הרי לרבנן אף פיקה של גרגרת עמה דבהמה, ואמנם הרי"ף העתיק רק שינויא קמא, אבל לא משמע דפליגי לישני דגמ' לדינא, אלא שהעמידו הברייתא כרבנן, והרי"ף שפסק בשחיטה כרחב"א ניחא ליה טפי לאוקומי ברייתא מיהא כרחב"א וכפשטות הלשון, ולפרש"י דשיפוי כובע ניתן לכהן ניחא דמוקים לה כרבנן דלא קרו ליה מקום שחיטה, אבל להרמב"ן צ"ב, ומשמע שר"ל דל"ב ל"פ רבנן ארחב"א לדינא.

ולפרש"י פיקה של גרגרת היינו המקום הבולט בגרגרת כפיקה, והוא נמי המקום הבולט בכובע, ונקרא שיפוי כובע שהבליטה משפעת ועולה משפעת ויורדת, והרמב"ן במלחמות מפרש שכל הכובע נקרא פיקה מפני שהוא בולט בסוף הקנה כפיקה הבולטת בסוף הכוש, [ובמלחמות כתב שאין הזקן מתפשט עד שיפוי הכובע, ולכן יש לפרש דפיקה של גרגרת היא למעלה מן השיפוי, דהיינו כל הכובע, ולכאורה נפ"מ לגדר זקן לענין

דארץ ישראל הסכימו כן, ר"י ור"ח וריב"ל כדאר"נ לקמן, מיהו פשטות הדברים דלא שמיע ליה דרו"ש פליגי, וכדפריך נמי אביי לר"י מהאי מימרא דר"ז משמיה דר"נ, וגם לא הי' מפקפק בדבר יוסף אם לא סבר דהאמת שלא אמרו כן רו"ש.

שם א"ל נהרא נהרא ופשטיה, דיש שנהגו כרחב"א ודלא כרו"ש, אבל מה שנוהגין כן במקומו של ר"י היינו משמיהו דרו"ש, ולא תוכיח מהתם דבאמת רו"ש לא אמרו כן, (וערש"י נ"ז א' שמתפרש בע"א מבשמעתין).

י"ט א' והלכתא משיפוי כובע ולמטה כשרה כו' ג. י"ט א' והלכתא משיפוי כובע ולמטה כשרה והיינו דשייר בחיטי, רש"י פירש שייר בחיטי מקצת מהחיטי נשתייר לצד הראש, והרמב"ן כתב בשם ר"ח שייר בחיטי שנשתיירו כל החיטי לצד הראש, ומשמע לכאורה דפליגי מהו חיטי, דלכאורה נראין הדברים שאף להרמב"ן שיפוי כובע הוא הרבה למעלה מטבעת הגדולה, עי' מלחמות סו"פ הזרוע, וכנראה בזה כו"ע מודו לרש"י שכובע זהו המכסה הגדול שמונח חלקו על הטבעת הגדולה, ובאותו כובע יש חידוד שמשפיע לצד הגוף ולצד הראש והחידוד הזה בולט בצואר

במקום השחיטה, כזה, וכששוחט השיפוי כלפי הראש פוגע בחיטי לרש"י ונשאר מהם מעט, ולפי' הרמב"ן משמע שאז משייר כל החיטי, אבל לא חלק על מקום השחיטה בשיפוי כובע, שאם נפרש שכל השיפוי פסול, א"כ היינו טבעת הגדולה, שאין בין הכובע ולטבעת כלום, וכ"נ במלחמות שם שלרחב"א הצואר נגמר במקום השחיטה.

שוב נתבאר במפתחות עוד בזה עי"ש.

בדברי הראשונים קל"ד ב' מהו פיקה של גרגרת בסו"פ הזרוע קל"ד ב' פרש"י דפיקה של גרגרת היינו שיפוי כובע, ובתו' כתבו

וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ל' ב' דבשמעתין מוכח דליכא למיפסל גמר מיעוט בתרא בפסול, אם רובו של אחד כמוהו, והיינו מדלא משני ליה מאי רובו של אחד כמוהו בדלא גמר שחיטתו, אבל כשגמר גזרין שמא יתחיל בהגרמה, ולא שייך לומר דשינויא דחיקא הוא אם אנו סבורין לומר שזהו האמת דרבנן ס"ל רובו ככולו ופסלי הכא מפני שגמר בפסול, וליכא למימר דפריך מדיוקא דכמוהו לגמרי משמע, כיון שהאמת שרובו ככולו, ומתני' מיירי בלא גמר שחיטתו, ואין התנא מתייחס לגזירה שחידשו רבנן דריב"ז בהגרים במיעוט בתרא, וכ"כ רש"י בשמעתין דרובו של אחד כמוהו היינו ששחט רוב והלך לו, ומינה מיייתנן להגרים בשליש אחרון, וש"מ דמאן דפסל בהגרים פסל נמי בהלך לו, וכן בתו' ל' ב' בשם ריב"ם כתבו לחלק דהגרים לא פסל מפני שהוא כמחתך ברגלה, והיינו משום דבשמעתין ליכא סברא כזו שהגרים במיעוט בתרא יפסול, וכ"מ בשמעתין בתוד"ה דילמא [ועי' להלן בדבריהם ומדבריהם משמע שסברו דמדאוריתא אין רובו ככולו, דמדרבנן אין מקום לחלק בין קנה לושט], והרמב"ן כתב דמאן דמכשר בהגרים במיעוט בתרא דלאו מקום שחיטה הוא, כש"כ דמכשר בשחיטה וחלדה, דהא חזינן בשמעתין דמקום שחיטה בקנה בחצי הראשון עם שהייה או חלדה עדיף מהגרים במיעוט קמא דקנה.

שם אבל הגרים שלישי ושחט שני שלישי דברי הכל פסולה עמ"ש"כ לעיל דממתני' הוכיח ד"ז דלכך נחלקו בקנה ובהגרים.

שם דהא תנן רובו של א' כמוהו

שם דהא תנן רובו של אחד כמוהו, פ"י דהלשון משמע שזה נלמד מכלל הידוע דרובו של אחד כמוהו, ע"י נזיר מ"ב א' זאת אומרת רובו ככולו מדאורייתא, ולא מסתבר לומר דרבנן פליגי ע"ז, דאם התנא מתייחס להכריע כאן כריב"ז, הול"ל ואם שחט רובו

מאי קסברי בשחט רק שני שלישי, אם ס"ל דכשרה, צריך טעם מהיכי תיתי לפסול כשגמר בהגרמה, ואם ס"ל דפסולה מה ראו לחלוק בהגרמה ליפלגו במתני' דרובו של אחד כמוהו, ואמנם זה בכלל קושיא דר"ח, אבל אכתי לא נתפרש מאי קסבר רב אסי, ואם נימא כל"ב דלקמן כ"ז א' דלכתחלה ראוי לשחוט כל הסימנים, י"ל דבהגרים אפי' בשליש אחרון החמירו לפסול מדרבנן גזירה שמא יאמרו דגם חוץ לטבעת הוי מקום שחיטה, [וכ"כ הריטב"א דפסלו מדרבנן], ועדיין הדבר מחודש לפסול כשגמר בהגרמה ולהכשיר כשלא גמר כלל, ועו"ק דמאי פריך ממתני' דרובו של אחד כמוהו, הרי התם מתפרש כשלא גמר שחיטתו, וכאן יש פסול מיוחד כשגמר בהגרמה, ויותר מיושב לומר דס"ל שהחמירו מדרבנן להצריך כולו אפי' בדיעבד, [מאותו טעם שהצריכו לכו"ע כולו לכתחלה דילמא לא אתי למיעבד פלגא כמ"ש הרמב"ן, ס"ל לרבנן שהחמירו אפי' בדיעבד], וקמ"ל שאפי' בהגרים חוץ לטבעת פסולה, שלא נטעה לומר דרק מדרבנן הצריכו שחיטה בטבעת הגדולה, אבל מדאוריתא עד שיפוי כובע כשר, ואחר ששחט רובו בטבעת הגדולה הרי כשר מדאוריתא, ואם ה' חוץ לטבעת ג"כ פסול רק מדרבנן ה' מקום להקל בהגרים דהוי תרי דרבנן, והיינו דקמ"ל דדינו כלא שחט אלא רובו דפסול מדרבנן, ומזה נלמד דחוץ לטבעת הוי פסול דאוריתא, שו"ר דניחא בפשטות דאתיא מתני' לאשמועינן דאפי' לריב"ז דוקא רובו כשר, אבל הגרים שלישי ושחט שלישי פסול, [לרב אסי], וגם לרבנן קמ"ל דדוקא על פני כולה כשר ואיצטריך לאשמועינן דהגרים שלישי ושחט שני שלישי פסול, וגרע מחצי קנה פגום, ובזה מיושב הא דמסיים אבל הגרים כו' דברי הכל פסולה, שלכך נשנית מתני' בקנה ולא סתמא ברובו ככולו, לומר דאפי' בקנה דוקא כולו, או רובו, וכש"כ בושט.

בתוד"ה הגרים

שם תוד"ה הגרים, והא דפסיל ר"ה לעיל כו' והכא משמיה דרב, לכאורה משמע דלרב מודו רבנן בשחט שני שליש והגרים שליש, וא"כ גם בל"ק דר"ה ידע דמכח מתני' דרובו של אחד כמוהו מפיק רב מתני' מפשטה, ומשו"ה לא אהדר ליה לר"ח מידי, מיהו אפשר דרב סבר דלרבנן בעינן כולו דוקא, ולריב"ז דרובו ככולו ה"ה דסגי בפחות מרובו, ולא נחית לזה במתני' כיון שאין זה ענין לפלוגתו עם רבנן [ועי' לקמן סק"י דלפ"ז נחא ר"ש דאמרי תרוייהו], ועמש"כ לעיל דלרב אסי נחלקו בקנה לאשמועינן דהגרים גרע מחצי קנה פגום, ולפ"ז גם לרב אין לחדש דבתרתי פליגי, - בביאור דבריהם לאפוקי מרש"י יעוי' מהרש"א ומהר"ם ובתו' הרא"ש, ועמש"כ בזה לקמן סק"ה ו'.

שם מוח' כשהגרים שליש ושחט שני שליש כו'

ה. **שם מחלוקת כשהגרים שליש ושחט שני שליש דריב"ז** סבר מידי דהוה אחצי קנה פגום ורבנן התם כו' נראה שאם חזר ושחט שליש הראשון במקום שחיטה והמשיך עד רובו כשר לכו"ע, ולא אמרינן דבמקום שחוט שחט, שהרי ע"ז נאמר הדין דקנה שנפגם עד חציו כשר, ואפי' נפגם שלא במקום שחיטה הדין כן [שו"ר שכ"כ אאמו"ר שליט"א בשם התבו"ש, שו"ר שכ"ה בשטמ"ק הנדמ"ח בשם הרא"ה], וסבר ריב"ז דה"ה אם שחט רוב הקנה האחרון כשר, דסו"ס שחט רובו בהכשר, דהא ליכא משום חלדה שהרי חציו הראשון חתוך, ומה שאמר מידי דהוה אחצי קנה פגום היינו שאינו פוסל כלום, אבל לא אמר דשלא במקום שחיטה משלים לשחיטה, ורבנן סברי דכיון שברובו אינו כשר שוב אינו מתכשר בחצי האחרון, וז"ש התם במקום שחיטה כשהפגם משלים לשיעור שחיטה.

כשר, ובזה מבואר דברי רב יוסף ואב"י, דר"י בעיא לאוקומי סתמא כריב"ז, ונקטיה התנא למהוי מחלוקת ואח"כ סתם, (וגם יתכן דבקדשים מודו רבנן דלא גזרו דכהנים זריזים הם, אע"פ שיש בגמ' סברא איפכא עי' כ"ט א', וג"ז ס"ד מדרבנן דאין סברא לומר דמדאוריתא בעינן כולו), וא"ל אב"י דלישנא דמתני' משמע שהוא דין כללי דרובו ככולו, ומשני דאמנם היינו טעמיה דריב"ז, אבל רבנן פליגי עליה, וטעמיה דר"י משום דלישנא דמתני' דחוק לאוקומיה בהגרים שליש ושחט שני שלשים, ובפרט דלריב"ז אף בשחט שליש סגי לרב הונא אמר רב, ולכן סבר שזו כמשנה מפורשת דלרבנן בעינן כולו דוקא, וממילא ההיא סתמא אתיא כריב"ז, וכן בל"ב דר"ה חזינן שנסתייע ממתני' דרובו של אחד כמוהו לעקור משנתנו מפשטה, דמסברא לחוד לא מצי לאפוקי מתני' מפשטה שהיא כמפורשת דפליגי אם סגי ברובו ככולו והיינו דמתקין לה ר"ח מאן לימא לן כו'.

בתוד"ה דילמא

שם תוד"ה דילמא, תימה דלא משני כו' כונתם דכי היכי דאשכחן לענין אחד בעוף דלא סגי בקנה לחד, ש"מ דעיקר חיות המיוחד בושט, א"כ י"ל נמי דבקנה בעינן דוקא כולו, אבל הדברים מחודשים טובא דודאי אם רובו ככולו בושט ה"ה בקנה, דבכללל דרובו ככולו אין להמציא חילוק בין קנה לושט, ואם הנדון שגזרו מדרבנן דילמא לא אתי למיעבד כוליה ודאי אין מקום לזה, ועוד דמתני' בהדיא קתני רוב אחד בעוף או רוב שנים בבמה שחיטתו כשרה, הרי דסגי גם ברוב קנה, ועוד דהא דקתני רובו של אחד מוכיח דהיינו כל אחד מהם, דאל"כ הול"ל ורובו של ושט כמוהו, ורק בעוף דקתני השוחט אחד יש מקום לומר דהיינו המיוחד, אבל בבמה דקתני שנים ומסיים ורובו של אחד אין מקום לפרש דהיינו אחד מהשנים.

וכן נקט הרמב"ן בדעת ר"ה משמיה דרב דס"ל דמקום הגרמה במקום שחיטה הוא, וכשחט שלא כדין דמי, אבל לא חשבינן ליה כמקום אחר לגמרי, אלא פסול הגרמה דומה לפסול דרסה וחלדה לענין זה, (וכ"כ הר"ן).

מיהו קשה דהא ר"ה גופיה סבר להודות לר"י בשחט שליש והגרים שליש ושחט שליש, ואם איתא דמימרא דרב אסי ודרב מתפרשים שמקום הגרמה כמקום שחיטה, איך ס"ד למיהדר ביה, וע"כ דוברי רב אסי מתפרשים שפיר מידי דהוה אחצי קנה פגום שאינו מגרע בשחיטה שאחריו, וכן בהגרים שליש ושחט שליש, אפשר לפרש דהגרמה לאו כמקום שחיטה דמיא, אלא דסגי לן בדנפקא חיותא בשחיטה, כמו בחצי קנה פגום שאין בו דיני שחיטה, אבל בשחט שליש והגרים שליש ושחט שליש שיין להכשיר כשרובו בשחיטה, וכיון דר"ה גופיה לא פירש לישניה דרב אסי דמכרעא דלא כרב יהודה, אין להכריע כן לקושטא דמילתא, ואפשר לומר דכיון דשמע ר"ה בשם רב סבר לדחוק הלשון, אבל לקושטא דמילתא לישנא דוקא הוא גם יתכן דהלשון מידי דהוה אחצי קנה פגום ר"ה פירש ד"ז על מימרא דרב אסי, ואילו רב אסי אמר רק דפליגי בהגרים שליש ושחט שני שליש, ולקושטא דמילתא דר"ה סבר דלא כרב יהודה וכדא"ל רב חסדא, לכן נקט בדרב אסי מידי דהוה אחצי קנה פגום, וכלישניה דר"ה בל"ק.

שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש, ובדין שחט שני שליש

פשטות הדברים דמאן דפסל הגרים שליש ושחט שני שלשים כ"ש דפסל שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש, וכן ר"י דמכשיר שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש, ה"ה דמכשיר הגרים שליש ושחט שני שליש וכן שחט שתות והגרים שליש ושחט חצי, ואע"ג דכי נפקא חיותא הוי רובא

ולפ"ז גם לל"ב דר"ה פליג רב אסי אדרב, דודאי משמע ליה מתני' דלריב"ז דוקא מלא החוט ע"פ רובה כשרה, וכעין מה שאמר בל"ק דפליגי בעיקר דין רובו ככולו, ולכן לא נסתייע ר"ה מדרב להשוות דברי רב אסי לדרב, דבכל ענין פליגי אהדדי, דבתרי לישני דרב אסי דייק דמתני' כפשטה דבעינן דוקא כולה או דוקא רובה, ופשטות הדברים שאף בשחט שליש והגרים שליש ושחט שליש ס"ל דפסולה, מדנקט טעמא מידי דהוה אחצי קנה פגום, וטעם זה ליתא בהגרים בשליש האמצעי, ואפשר דלא נחית לזה וביאר רק הדין המוכרח במתני'.

נמצא לפ"ז דלרב אסי מה שנשחט בהגרמה אינו משלים לכו"ע, אלא דלריב"ז דנין אותו כמאן דליתיה לענין השחיטה, וכל ששחט רובו כשרה, ורבנן סברי דהחלק שהגרים פסול, דהא נפקא חיותא ברוב קנה, ועדיין לא הוכשרה שחיטתו, ומה שמשלים אח"כ לא מהני מידי, שו"ר ברמב"ן שהעיר ע"ד רש"י וכתב דלאו דוקא שחט שני שלשים עי"ש, דמשמע ליה מידי דהוה אחצי קנה פגום, דלגמרי דמי ליה, ועי' בסמוך.

ונראה שאם שהה בחציו האחרון של הקנה שחיטתו פסולה אפי' לריב"ז, דכיון שלא הוכשרה שחיטתו ברובו של קנה, אם יפסיק באמצע שחיטתו הו"ל טריפה מדין נפסקה רוב הגרגרת.

בפירוש הרמב"ן

הרמב"ן פירש מידי דהוה אחצי קנה פגום דלגמרי דינו כההיא דחצי קנה פגום, ואפי' הוסיף משהו כשר, ורק רבנן חידשו דמקום שחיטה שאני, ולפ"ז מבואר בדר"ח ובל"ב דר"ה דהגרים שליש ושחט שליש כשרה, ועפ"ז כתב דהשמועה מכרעא כר"ה, ובאמת לשון חצי קנה פגום היינו ההיא דלקמן כ"ח א' דסגי ליה במשהו, ורק בדרבנן הוזכר לחלק דשאינו התם דמקום שחיטה הוא,

שחיטה טריפותו במשהו, וש"מ שאינו מענין מקום שחיטה, ולטעם שני דינו כקנה.

ולכאורה נראין הדברים דכולהו חד טעמא, ואף לפי' א' אין הכונה שמקום הגרמה דינו לגמרי כמקום שחיטה, ורק לענין זה דמשלים לרוב קנה קרינן ליה מקום שחיטה, וה"ה דתורבץ הושט מיקרי מקום שחיטה לענין זה, דכיון שהוא משלים לרוב ושט שחוט כמו במקום שחיטה, ש"מ שאין יתרון למקום שחיטה בושט טפי ממקום הגרמה בתורבץ הושט לענין זה, אע"פ שחיותו של ושט לענין טריפות טפי מתורבץ הושט, דודאי מה"ט שפסלה תורה מקום ההגרמה לשחיטה ש"מ שאין בו המעלות של מקום שחיטה, ומ"מ לענין להשלים לרוב י"ל שאין במקום שחיטה יתרון על מקום ההגרמה, כמו שלענין חלדה סגי בזה שמפורעת ממקום ההגרמה, וה"נ לענין שיעור רוב י"ל דסגי במקום ההגרמה, ולשני הטעמים אנו צריכין להגדיר דהנדון אם הצריכה תורה חצי הראשון מפורע במקום שחיטה דוקא, או שאין יתרון למקום שחיטה, וגם מקומות ההגרמה מועילין להשלים הרוב המפורע ע"י השחיטה, - ולענין הגרמה במיעוט בתרא כתבו תו' ל' ב' בשם ריב"ם וכ"כ הרא"ש דמקום ההגרמה אינו פוסל דהו"ל כחותך ברגלה, ואין נראה לתלות ד"ז בפלוגתא דר"ה ור"י, וע"כ דיש מקום לראות מקום ההגרמה כמקו"א לענין שאינו המשך השחיטה, אע"פ שמשלים לרוב, וגם מועיל לכו"ע שלא יחשב חלדה למקום השחיטה דהא מהני שני שליש לבתר שהגרים שליש אפי' לרב יהודה.

לר"ה דסגי במלא החוט אמאי אמר ריב"ר ע"פ רובה, ובתו' הרא"ש בזה

יש להקשות לר"ה דסגי בשחט שליש, א"כ א"צ שישתייר מלא החוט ע"פ רובה אלא סגי במלא החוט במשהו שמחציו עד רובו, ולמה אמר ריב"ר מלא החוט ע"פ רובה, וי"ל

בהגרמה, דחלק השחיטה מצטרף לכל השחיטה ואינו מצטרף להגרמה, וצ"ע בתו' הרא"ש שכתב לקיים גרסת הספרים שמחק רש"י דר"י אמר טריפה כי נפקא חיותא בעינן רובא בשחיטה, שהרי ר"י מכשיר הגרים באמצע אע"פ שבשעה דנפקא חיותא לאו בשחיטה הוא, וע"ז כתב דכיון שעד החצי יש שליש שחיטה ושנות ומשהו הגרמה הו"ל שפיר שחיטה רוב, ומשמע דבשחט שנות והגרים שליש ומשהו ושחט השאר פסולה, ול"מ כן בגמ' דהא אמרינן טעמא דאיכא רובו בשחיטה, ועוד דלפ"ז הגרים שליש ושחט שני שלישים פסול לר"י, ול"מ כן, אבל ראיתי בספר מרן זללה"ה ס"ג ס"ק י"ג שהזכיר אפשרות דרב אסי בל"ק ור"י לא פליגי, כיון שבהגרים שליש ושחט שני שלישים הרי מהחצי ולהלן השחיטה נעשית בקנה שכבר נחתך רובו, ול"ד לשליש ראשון בשחיטה, ור"ל משום דהו"ל רובו בשחיטה בזמן דנפקא חיותא, והדברים צ"ע דבפשוטו אין הרוב שקודם החצי מסייע כאן מדין רוב, אלא שמצטרף לסוף השחיטה, וגם כשאנו רוב מצטרף.

שם הגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש כו' ברמב"ן ובר"ן בזה

ו. שם הגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש ר"ה א"ר כשרה ר"י א"ר טריפה כו' כתבו הרמב"ן והר"ן דלר"ה מקום הגרמה כמקום שחיטה אלא שנעשית בפסול כמו חלדה ודרסה, ולכן לא גרע מחצי קנה פגום דסגי במשהו להכשירו, ולר"י אינו כמקום שחיטה ובעינן רובא בשחיטה, ויעוי' בספר אאמור"ר שליט"א שכתב בדר"ה שתי אפשרויות, א' דמקום הגרמה כמקום שחיטה וכמש"כ, ב' דאע"פ שמקום הגרמה אינו מקום שחיטה, מ"מ לא בעינן אלא לאפוקי חיותא בשחיטה, ונפ"מ בהגרים בתורבץ הושט אם אינו מקום שחיטה ושיעור טריפתו ברובו, דלטעם ראשון פסול לכו"ע, שהרי במקום

סק"י) וכבר הביא שהתו' חלקו ע"ז ויעוי' במהרש"א ומהר"ם שג"כ נתקשו בפרש"י, וקשה מאד לפרש דברי רב כרחב"א בזמן שהוא פסק כריבר"י, ואין זכר בגמ' לשנות הסוגיא באמצעה לאוקומה כתנא אחרינא, וגם בסברא הנדון שוה בכל מקום ההגרמה, לכל חד כדאית ליה, כפי הטעמים שהוזכרו בגמ', ואין זה תלוי בקולא דרחב"א במקום השחיטה, (ואדרבה יותר יש מקום לומר דמקום הגרמה דרחב"א לכו"ע לאו כמקום שחיטה דמי, עי' לעיל סק"ג בדברי המלחמות סו"פ הזרוע, וג"ז אינו אמת, אבל בחילוקים שבגמ' בנפקא חיותא ורובא בשחיטה אין שום מקום לחלק בין רחב"א וריבר"י).

שם ר"י א"ר טריפה בעי' רובא בשחיטה

ז. שם ר"י א"ר טרפה בעינן רובא בשחיטה, רש"י מחק דכי נפקא חיותא, ועתו' הרא"ש ובמש"כ בדבריו לעיל סק"ה, ועריטב"א, ולכאורה יש ליישב דה"ק דהא דאשכחן בעלמא בחצי קנה פגום דסגי בנפקא חיותא בשחיטה, היינו משום דהוי רובא דכולה בהמה בשחיטה פי' במקום שחיטה.

טעמיה דר"י דמקום הגרמה אינו משלים לרוב פי' הראשונים ז"ל דאינו כמקום שחיטה, ואע"פ שהוא מקום טריפות אינו מצטרף להכשיר, דמקום שחיטה יש בו יתרונות בנטילת נשמה של שחיטה, ומקום הגרמה אין בו יתרון זה, והא דהגרים שליש ושחט שני שלישים כשרה, ולא אמרינן דכי נפקא חיותא ברובא עדיין לא הוכשרה בשחיטה, דכל שיעור רובא בלא שהייה ממהר כח השחיטה לפסוק הקנה בשחיטה ולא בטריפות, תדע שאם היא טריפה גורמת מיתה תוך י"ב חודש ואילו שחיטה גורמת מיתה מיד, ולכן כח המיד שבשחיטה גובר על כח הטריפות לענין חיתון הקנה, ול"ד לדרסה וחלדה במקום שחיטה, ששוב אין יתרון לכח השחיטה הכשרה כיון ששניהם חתכו במקום

דכיון דלרבנן ג"כ סגי במלא החוט ע"פ רובה, ולא נחלקו אלא אם בתחלת השחיטה צריך שישתייר מלא החוט ע"פ כל הרוב הנצרך לשחיטה או דסגי בנשאר רוב הסימן בתחלת השחיטה, א"כ מתפרשת מתני' כך, השוחט מתוך הטבעת צריך שתהא כולה שלימה בתחלת השחיטה, דהיינו מלא החוט של כל הטבעת שלם בתחלת השחיטה, וריבר"י אמר דסגי כשיש בטבעת מלא החוט קיים ע"פ רובה, דהיינו מסמוך לחצי' ולמטה, א"נ ה"ק השוחט מתוך הטבעת הפגומה עד חצי' צריך שישאר מלא החוט בכולה, וריבר"י סבר דא"צ מלא החוט בחלק הפגום, וסגי במה שנשתייר ברוב הנשאר, ולכו"ע אחר ששחט הרוב יכול להגרים, דאף כולה דאמרינן משום קיומה בתחלת השחיטה קאמרי, אבל במיעוט בתרא אין קפידא, ודכוותה רובה דריבר"י היינו נמי בתחלת השחיטה.

והגע עצמך אם הי' מבואר תחלה במשנה רובו של אחד כמוהו לכו"ע, הרי ממילא הי' מובן דכולה דקאמרי רבנן, היינו מתחלת השחיטה עד רובה, ורובה דקאמר ריבר"י היינו שחסר מכולה דקאמרי רבנן עד רובה, והשתא נמי לגודל הפשיטות ידיע התנא דבכל התורה רובו ככולו, ושנה זה בסתמא בפ"ב, וגם כאן שנה דין מיוחד בהגרמה ולא בעיקר שחיטה, לא חשש שיטעו לפרש דבריו דפליגי בעיקר שיעור רוב בשחיטה, שאין לזה מקום אלא אם נחדש גזירה דרבנן לפסול בכה"ג, וקשה מאד לחדש גזירה כזו מלישנא דהאי מתני', (וללישנא קמא דרב אסי פירשנו לעיל סק"ד דאתא לאשמועינן דלכו"ע הגרים שליש ושחט שני שלישים פסולה עי"ש), ולכן סמך התנא דמתני' מתפרשת לבתר הידיעה דלכו"ע רובו ככולו, ובריטב"א כתב לפרש מלא החוט ע"פ רובה מקום המשהו שמשלימה לרוב.

ובתו' הרא"ש נתקשה בזה, ולכן רצה לפרש דברי רב אליבא דרחב"א, (ועי' לקמן

האופנים, שההמשך לא מעלה ולא מוריד, ואי ס"ל דרובא בשחיטה קובע יש לנקוט במקום הגרמה אינו משלים לרוב, וכבר כ"כ בריטב"א.

שם ב' איקלע ר"נ לסורא כו' אם הדר ביה ר"נ

ח. שם ב' איקלע ר"נ לסורא בעו מיניה כו' ודילמא במקום שחיטה כו' יש מן הראשונים ז"ל שנקטו דר"נ הדר ביה דליכא ראי', ולכן לא הכריע, ומצי סבר כו"ה, ויש לעי' כיון דקי"ל בשנים ובשלשה מקומות כשרה כ"ש כמסרק, ודוחק לומר דהוה ס"ד דכמסרק גרע, כיון שבסימן עצמו ששחט אינה מפורעת, דבפשוטו נדון אחד הוא אם בעינן מפורעת, ובשני מקומות הוי רבותא טפי, ואפשר דמה"ט לא קיבלה ר"נ מיניהו, ואיהו סבר כו"ה, וכ"נ פשטות הדברים שהי' ד"ז ברור לר"נ, ולא נסתפק בעיקר הגדרת הגרמה מכח דחויא דגמ', שו"ר בריטב"א שצידד כן, ואין נראה לומר דאתא לאשמועינן דאפי' מאן דפסל בב' וג' מקומות הכא כיון שהיא המשך אחד חשיבא מפורעת, דא"כ הול"ל דהא קי"ל דא"צ שחיטה מפורעת כלל, וכן לשון הגמ' דכאן ליכא שחיטה מפורעת, דאל"כ הול"ל מ"ד לאו שחיטה מפורעת קמ"ל, ועמש"כ בזה לקמן סי' ... סק"ב, ועוד דעשויה כמסרק משמע ליה שהשחיטה היא רק כנגד שיני המסרק, ולא מחוברת כולה חלק בשן וחלק בראש המסרק.

ואין להקשות דילמא עשויה כמסרק עד החצי קאמר, וכגון שגמר הרוב בשחיטה, דאם במקום שחיטה פשיטא דכמסרק כשר, ה"ה במקום שהקנה פגום עד חצי, ועוד דשחיטה כמסרק משמע שהחלק הנשחט עשוי כמסרק, ולא על הפגימה הגורמת הכשר למשהו האחרון, - הרי"ף העתיק הא דמסרק בדין שחיטה מפורעת, ומשמע דמפרש לה במקום שחיטה דומיא דכקולמוס דמייתי שם, ואע"פ שיש לדחות דתיתי ש"מ אין נראה כן שהרי

השחיטה, ומה"ט גם שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש כשרה לר"י, כיון ששני השליש של השחיטה מצטרפין ומכשירין קודם שישפיע כח הצירוף של ההגרמה לחשבה כטריפה, מיהו כ"ז דוקא כשאין בהגרמה כח לעשות טריפה בפ"ע והוא צריך לצירוף השחיטה, ובזה השחיטה מצטרפת עם השחיטה ולא עם הטריפות, כמו שמובן בהגרים שליש ושחט שני שליש שמעשה השחיטה מצטרף כולו, וה"ה בשליש ראשון ואחרון כל שאין בו שהייה דחשיבא שחיטה אחת, (ועי' במפתחות).

ולא אמור אין לחלק בין שחט שליש לשחט שתות והגרים שליש ושחט חצי, וכן הגרים שליש ושחט שני שלישים, דלעולם אין השחוט מצטרף להגרמה לעשותו טריפה, ועמש"כ לעיל סק"ה בדברי התו' הרא"ש בזה.

שם שמע ר"י איקפד כו'

שם שמע ר"י איקפד כו' אר"ה שפיר קא מיקפד כו' מבואר בזה דר"י ור"ה סברו שאפשר לקיים שניהם, דבין אם נפקא חיותא בשחיטה, ובין אם איכא רובא בשחיטה, כשרה, והיינו דר"י הוה פשיטא ליה דמקום הגרמה אינו מקום שחיטה, וא"כ אינו בדין שיעכב על השחיטה להצטרף, כמו שאינו מעכב בהגרים שליש ושחט שני שליש, ונהי דחידש ר"ה דאי נפקא חיותא בשחיטה כשרה, אבל אין לו לעקור מפני זה היסוד הפשוט דמקום הגרמה אינו מקום שחיטה, ור"ה סבר להודות לו בזה כיון שאין לו סתירה משמיה דרב על ד"ז, ואמנם מעיקרא מסברא דנפשיה סבר כו"ה, אבל השתא דשמע משמיה דרב, סבר להודות לר"י בזה, וכן ר"כ קמיה דרב לקמן ב' לבתר דשמע דשחט והגרים ושחט כשרה, עדיין נסתפק דשמא אף הגרים ושחט והגרים כשרה.

וא"ל ר"ח דא"א לקיים שניהם, דאי ס"ל דנפקא חיותא קובע, יש לנקוט כן בכל

חציו במקו"א והנקב במקו"א דהתם ודאי כל השחיטה מתייחסת למעשה ידיה, שהרי לא פגע בנקב כלל, והו"ל כמו שחט בנקב, ה"נ אין חסרון אם נתחברו שני החצאים יחד, ורק אם בעינן שחיטה אחת מפורעת שייך לומר שנשלם ע"י הנקב, ועי' בסוגיא ל' א' דר"י משמיה דרב אמר כשרה ומשמיה דשמואל אמר פסולה, ור' אלעזר ור' אבא צידדו להכשיר, ומ"מ ר' יוחנן דחי דלכו"ע כשרה, מיהו עיקר הדין מחודש שבחצי קנה פגום סגי בחתך מעט במקו"א, ואמנם לדעת רש"י ור"ח והרמב"ם אין להכשיר כה"ג, אבל מסקנת הראשונים כהשאלות דבכל ענין כשרה.

בתו' ורמב"ן מ"ג ב' בהגרים בתורבץ הושט שלישי ושחט בושט שני שלישי

ט. בתו' לקמן מ"ג ב' ד"ה אי כשמואל ומ"ד א' ד"ה כולה, נקטו דלמאן דפסל הגרים שלישי ושחט שני שלישי, ה"ה דפסל הגרים בתורבץ הושט שלישי ושחט שני שלישי, למ"ד דתורבץ הושט שיעורו ברובו, וכ"כ הרמב"ן שם, ולכאורה יש לדון ולהכשיר בזה לכו"ע, דכיון דתורבץ הושט לא שוה בשיעוריה לושט שנקיבתו במשהו, ע"כ דשני מקומות נפרדים הם לגמרי, וכמו שביארו הרמב"ן והר"ן דרב יהודה סבר דמקום הגרמה לאו מקום שחיטה הוא, ולכן אינו מצטרף עם השחיטה לפסול כ"ז שיש לשחיטה צירוף להכשיר בפ"ע, ואיכא למימר דעד כאן ל"פ אלא בקנה ששיעור ההגרמה כשיעור השחיטה, ולכן חשיבי כמעשה אחד להצטרף, אבל בושט שכבר במשהו נעשה טריפה ואפ"ה מתכשר בשחיטה, לא מצרפינן תורבץ לושט לחשבו כנשחט רובו של ושט, ואם שחט שני שלישי בושט שפיר דמי, ונפ"מ שאם שחט רוב בתורבץ ובושט יחד, ושהה ואח"כ שחט רוב בושט לחוד במקום אחר תהא בדין טריפה, כיון דלא חשיבא כשחט את הושט תחלה.

אם בא להשמיענו דהגרמה אינה מגרעת א"כ מתפרש דלא הוצרך להשמיענו ענין שחיטה מפורעת, וצ"ע שהראשונים ז"ל לא הוכיחו מזה דעתו.

שם יתיב ר' אבא אחורי דר"כ כו' נראה שמה שכתוב בגמ' סימן בכ"ד היינו ר' אבא ר"כ ר"י, ב' דר"א כ' דר"כ ד' דר"י, ולפי שהסדר הזה אינו מצוי דליתבו קמיה דר"י, לכן נתנו בזה סימן, ובגליון מהר"ב מחקו, וכע"ז בכתובות י"ט א' סימן בא"ש לומר רבא אביי רב אשי שהקדימו רבא.

שם אזל ר"א כו' פשטות הדברים דרב כהנא ור' אבא ור' אלעזר כולהו ס"ל כר"י, וכן ר' יוחנן שקיבלה מיניה, אבל הרמב"ן כתב דר"י לא קיבל מר"א כלום רק תיקנו בדינא דנקב, ועמש"כ סק"ה בהוכחת הרמב"ן כר"ה, ודעתו נוטה דהלכה כר"ה אלא שהחמיר, והרי"ד והרא"ה פסקו כר"ה, והרמב"ם באמת פסק כר"י וכ"כ הרא"ש דרוה"פ פסקו כר"י עי' או"ז שכ"כ בשם ר"ח ור"ת וראב"ן וכ"ה בעיטור, מיהו הרז"ה והרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן כתבו להחמיר ולזה נתכוין הרי"ו, ועב"י שהשיג עליו מהרא"ש, אבל כונתו לפוסקים הנ"ל.

שם א"ר שפיר קרי עליה כו' בקו' הריטב"א

שם אמר רבא שפיר קרי עליה כו' הריטב"א הקשה מאי ס"ד דהני אמוראי, וצידד לומר דסברי למיגזר מדרבנן, ולשון הגמ' ל"מ כן שהרי רבא הוצרך לבאר טעמיה דר"י, ולכאורה נראה דסברי שהחלק המשלים לרוב ביה נפקא חיותא, ונמצא ששחיטת המיעוט הראשון גרמה שהנקב ישלים לרוב ותיפוק חיותא ע"י הנקב, ור"י דחי דהשתא נפקא חיותא ע"י החלק שהי' שלם ונחתך, ואין יתרון למקום הנקב לומר שהוא המפיק חיותא, ויעוי' בספר מרן זללה"ה ס"ג ס"ק י"ד דדברי רב יהודה מתפרשים רק אם בעינן שחיטה מפורעת במקום אחד, דאל"כ כמו שאם שחט

הרי סבר כל"ק דרב אסי כדאמר כ' א',
דהגרים שליש ושחט שני שליש פסולה, וא"כ
כשאמר הלכה כריבר"י היינו רק בשחט שני
שליש והגרים שליש, ובזה לרב אף לרבנן
כשרה, ואין אפשר לצרף תרוייהו בחד לישנא
דאמרי הלכה כריבר"י הרי אין שניהם
מתכוונים לאותה הלכה, (וערש"י ותו' הרא"ש
שהובאו לעיל סק"ו, ולדבריהם יש ליישב).

ובאמת לפי הצעת הגמ' דמסיימי ואף ריבר"י
לא אמר אלא בטבעת הגדולה כו'
משמע דהנדון הוא אם רובו ככולו, (ולישנה
דריבר"י גופיה ג"כ משמע קצת הכי בברייתא),
ולפ"ז אפשר דמודה רב דלרבנן בעינן טבעת
כולה דוקא, וריבר"י חידש גם דסגי ברובה,
ולשיטתו דסגי ברובה הוסיף רב דה"ה הגרים
שליש ושחט שני שליש, [ועי' לעיל סוסק"ד
ע"ד תוד"ה הגרים סמך לזה], והשתא ניחא
דרו"ש דאמרי' תרוייהו הלכה כריבר"י קאי
אהא דמכשיר רובה, מיהו ק"ק למה הוצרכו
למיפסק כותיה הא הו"ל מחלוקת ואח"כ סתם
דתנן רובו של אחד כמוהו, ושמא בגלל שנשנו
דבריו כיחיד במקום רבים, עי' ביצה ב' א'
ובתו' שם ב', ואפשר שבכלל דבריהם דהלכה
כריבר"י ולא כרחב"א, ומשו"ה חשבינן לה
מגדומתא דרו"ש, שהם פסקו כריבר"י לגמרי.

ואפשר דכיון דפשטה דמתני' דפליגי בדין
רובו ככולו בשחיטה, דהא רבנן אמרו
כולה וריבר"י אמר רובה אמרו דרו"ש דאמרי
תרוייהו הלכה כריבר"י בדין רוב טבעת
הגדולה, ואין הלכה כמותו בדין רוב שאר
טבעות, ואמנם טעמיה דרב משום דאף רבנן
מודו ליה לריבר"י, אבל כיון דזהו הלשון
המשתמע במתני', וגם באו לאפוקי בדין רובו
דלא סגי בשאר טבעות, שפיר חשיב להו בהדי
הדדי, ושיעור הלשון כאילו ואמרו בהדיא
רו"ש דאמרי תרוייהו הלכה כריבר"י דרובו
ככולו ואף ריבר"י לא אמר רובו ככולו אלא
כו'. - בעיקר הדברים האם שמואל פסק כל"ק
דר"ה, עמש"כ ס"ק י"א.

והרמב"ן הזכיר אפשרות כזו וז"ל ויש מתרצים
דכי גמירי הגרמה בקנה גמירי אבל
בושט כשיעור נקובתו כך שיעור הגרמתו,
וליתא דהתם קאמרינן משום דלאו מקום
שחיטה הוא כלומר ובעינן כי נפקא חיותא
דלהוי רוב במקום שחיטה נחתך, וכונתו דלא
בעינן הלכה דהגרמה כדי לפסול בכה"ג, אלא
כיון דנחתך רובו ואין רובו במקום שחיטה
פסולה, ומבואר מדבריו דהא פשיטא דנפקא
חיותא ברוב מתורבץ ושט יחד ונעשית נבילה
עי"ז, ולכן לא מהני תו שממשיך לשחוט רוב
בושט לחוד, (ולכאורה מוכח כן בההיא
דמליקה כ' א' דמדמינן לשחיטה ומיירי ג"כ
בהתחיל מליקתו במפרקת, ואין לה צירוף עם
הקנה והושט, ואפ"ה פסלה מדין הגרמה, מיהו
ברמב"ן שם נראה דמיירי בסימנים מצד העורף
דומיא דשחיטה, ועמש"כ בזה לקמן ס"ק י"א).

וההיא עובדא דרבא מיירי כששחט רוב בושט
לחוד, דהא ר' אבא כר"י ס"ל, כדחזינן
בשמעתין דקיבלה מיניה ואמרה קמיה דר"א,
מיהו יש להסתפק אם ר"ה מודה בזה דבעינן
רוב בושט, וכבר כתבנו מדברי הרמב"ן דחשיב
נפקא חיותא ברוב שעם התורבץ, וא"כ הדין
נותן דלר"ה אם אינו כשר ברובו לא יתכשר
כשישלים רוב בושט.

בעיקר הדברים אם שמואל ס"ל כל"ק דר"ה
עמש"כ ס"ק י"א.

י"ח א' רו"ש דאמרי תרוייהו כו' יש לתמוה
מסוגיא כ' א' י"ט ב'

י. י"ח א' רו"ש דאמרי תרוייהו הלכה כריבר"י
כו' יש לתמוה דלכאורה רו"ש פליגי
בביאור משנתנינו, שהרי לרב י"ט א' דמכשיר
לריבר"י אליבא דר"ה הגרים שליש ושחט
שליש או אליבא דר"י שחט שליש והגרים
שליש ושחט שליש, ע"כ סבר דריבר"י ורבנן
פליגי בדין הגרים שליש ושחט שני שליש,
וכשאמר הלכה כריבר"י היינו בדין הגרים
שליש ושחט שני שליש דכשר, ואילו שמואל

בהדיא דעיקר חידושיה דשמואל שיש פסול הגרמה במליקה, ומתפרש שפיר כמו בשחיטה לכל חד כדאית ליה, ואפ"ה כתב לקמן מ"ג ב' דאשכחן בשמעתין דשמואל סבר דהגרים שליש ושחט שני שליש פסולה, ואפשר דזהו שסיים הרמב"ן ואי נמי שמואל לא ס"ל הכי דילמא רבא ס"ל, וכוונתו דמשמעתין אין הכרח דשמואל כל"ק דר"ה, אלא שיש אפשרות לפרש דבריו כן, וה"ה דמתפרשים דבריו כאידך לישנא דר"ה, וזהו שסיים דכיון דלא קי"ל כל"ק דר"ה אין לפרש דרבא פסק עפ"ז, וממילא גם דברי שמואל אינם מתפרשים כן.

ועב"ז בריטב"א בשם הרא"ה, וכ"ה בבד"ה ובשטמ"ק בשם הרא"ה דעיקר חידושיה דשמואל שיש פסול הגרמה במליקה, [וכ"כ הר"ן בחידושינו], ומייתנין כדר"ה אר"א לעיקר הענין שיש פסול הגרמה בשחיטה, מיהו במליקה לכו"ע פסולה כה"ג, כיון שאין השיפוי ראשו במקום סימנים כלל, ולא הכשירו הגרמה בשליש הראשון אלא מפני ששחט הקנה והו"ל כחצי קנה פגום, אבל במליקה שיפוי ראשו הוא למעלה מן הקנה ופסול לכו"ע, ובמשמרת הבית השיגו דאם בשיפוי ראשו כבשר דמי א"כ לתכשר ברוב סימנים, ודומה לזה הביא הרמב"ן י"ט א' בשם הראב"ד אף בשחיטה בהגרים למעלה משיפוי כובע, ולכאור' יש לדון משום חלדה אם שליש הקנה אינו כשחוט, מיהו צ"ב אם הנידון על הסימנים א"כ פשיטא בלאו מימרא דשמואל דלמעלה מן הסימנים אין זה ענין להלכה שפסלה הגרמה, וברמב"ן פ"י דהיינו שיפוי כובע שכנגדו בצואר חשיב הגרמה בשחיטה, וא"כ עדיין הוא בקנה.

וברש"י משמע דמיירי בהגרים בחיתוך המפרקת, ולא איירי בחיתוך הסימנים, שכתב עד דמטא תתאי לסימנים, ולפ"ז יש ליישב למה אוקמוה לדשמואל כל"ק דר"ה דמשהתחיל לחתוך הסימנים לא שייך

כ' א' מאי ראשו שיפוי ראשו כו' בראשונים בזה

יא. כ' א' מאי ראשו שיפוי ראשו כגון דנקט משיפוי ראשון והגרים כו' פ' דבראשו פשיטא לן דאפי' מעט לא מצטרף דבעינן מפרקת כנגד מקום סימנים, מיהו בשיפוי ראשו יש מקום שפסול למליקה ומ"מ שייך לצרפו שישלים לרוב, ודמי להגרים שליש דיש מקום לדמותו לחצי קנה פגום, וקמ"ל שגם במליקה פסול כמו בשחיטה, ויש לעי' אמאי תלי הא דשמואל כדר"ה אר"א בלישנא קמא, הא מצינן לפרושי דקמ"ל דמלק שליש והגרים שליש פסולה, ואפשר לומר דאה"נ וחדא מינייהו נקט, וביאור הדברים דשמואל קמ"ל שיש פסול הגרמה במליקה לכל חד כדאית ליה בשחיטה, ונקטו בגמ' רישא דמילתא שהזכירו בענין הגרמה, וה"ה דלל"ב דר"ה אתיא כל"ב, וכן לאידך דיני דר"ה ור"י שם, [שוב מצאתי בשטמ"ק הנדמ"ח בשם תור"פ שכ"כ וז"ל וקמ"ל דכי היכי דאגמריה רחמנא למשה דהגרמה פסולה בשחיטה אגמריה במליקה, וה"ה נמי דמצי למינקט מתתאי ואגרים עד דמטי לעילאי וכדבר יהודה].

ולפ"ז מיושב משה"ק הראשונים ז"ל מ"ג ב' דהא שמואל פסל הגרים שליש ולמה אמר ר' אבא דתורא שרי לשמואל, ולמש"כ נחא דהא ר' אבא סבר כר"י אליבא דרב כדלעיל י"ט ב', ולדידיה הגרים שליש ושחט שני שליש כשרה, ומפרש מילתיה דשמואל בהגרים שליש ושחט שליש בלבד.

אב"י הרמב"ן בשמעתין באמת פירש דחידושיה דשמואל שיש פסול הגרמה במליקה כמו בשחיטה, וכתב דשיפוי ראשו משמתחיל הראש לשפע דהיינו שיפוי כובע, [לכאורה היינו לרחב"א ודלא כשמואל דפסק כריב"ר], שכדרך שאמרו בבהמה כך אמרו בעוף דמשיפוי ולמעלה שחיתתו פסולה, וקמ"ל שמואל שאף מליקתו פסולה, עכ"ל, הנה פירש

להגרים לשיפוי ראשו, ולכן פירשו שהתחיל החיתוך בשיפוי ראשו, וגם אם התחיל במפרקת למטה והגרים למעלה במפרקת וחזר למטה לסימנים אפשר דל"ד להיא דפליגי בה ר"ה ור"י.

הרשב"א כתב להחמיר כל"ק דר"ה מכח סוגיא זו, ולפמשנ"ת מדברי הרמב"ן ותור"פ אין הכרע מסוגיא זו, ופשטא דסוגיא מ"ג ב' דאף לשמואל כשרה, ועי' מ"ש במשמרת הבית ליישב ראי' זו.

תמצית הדברים בקצרה

א. י"ח א' מתני' השוחט מתוך הטבעת כו' ריבר"י אומר מלא החוט ע"פ רובה, יש כאן ג' נדונים שונים א' עד היכן מקום שחיטה, ובזה רבנן וריבר"י שוין שהוא בטבעת הגדולה, ורחב"א פליג בברייתא שהוא משיפוי כובע ולמטה, וקי"ל כותי', ב' שני לשונות בגמ' בביאור פלוגתא דריבר"י ורבנן, או דלרבנן בעינן בשחיטה כולו דוקא, ולפ"ז הגרים מקצת פסול לכו"ע, או דפליגי בהגרים שליש ושחט שני שליש, וזה משכח"ל גם לרחב"א בהגרמה משיפוי כובע ולמעלה, ג' בשאר טבעות שאינם מקיפות את כל הקנה ומלמטה אין טבעת, האם משערין הקנה ברוב עביו עם הטבעת, ואז בפחות מרוב חללו כבר נשחט רובו, או דבעינן רוב חללו של קנה, ובזה אמר ריבר"י בברייתא דסגי ברוב עביו, ואמרו ר"ש דלית הלכתא כותיה בהא, נדון זה אינו קשור לדיני הגרמה, דאף בשחט ולא הגרים כלל פליגי מהו רוב.

להך לישנא דפליגי בדין רובו ככולו בשחיטה הא דנחלקו בשוחט מתוך הטבעת הוא ללמדנו דבהגרים תחלה לכו"ע פסולה.

שם גמ' ר"ש דאמרי תרויהו הלכה כריבר"י, שני דינים נאמרו בזה, א' דסגי ברוב, ב' דחוץ לטבעת פסולה, ועסק"י אם ר"ש מפרשים פלוגתתם בשוה, או דרב מפרש דפליגי בהגרים שליש, ושמואל מפרש דפליגי ברובו ככולו.

שם ואף ריבר"י לא אמר אלא בטבעת הגדולה אבל בשאר טבעות לא, באמת ריבר"י דמתני' מצי סבר דבשאר טבעות לא סגי ברוב עוביין, דנדון זה אינו ענין לנדון דהגרמה ולא לנדון רובו אם הוא ככולו, ולכן שפיר אמרו ואף ריבר"י לא אמר כו' אע"פ שאמר כן בברייתא אלא שאין הלכה כמותו, מ"מ ריבר"י דמתני' לא אמר ד", ומהא דמסיים ואף ריבר"י כו' משמע דפלוגתתם בדין רובו ככולו בשחיטה, דאי רק בהגרים שליש פליגי אין מקום להזכיר ענין רוב דשאר טבעות כאן, שהרי לכו"ע רובו ככולו, ועוד דלאחר שהגרים וחזר לטבעות אמצעיות הרי הוא נכנס בשליש החלל של הקנה, שהרי במקום ההגרמה אין טבעות, מיהו בזה י"ל דכובע נמי כטבעת דמי.

שם והתניא ריבר"י אומר השוחט בשאר טבעות כו' כאן לא הוזכר נדון הגרמה אלא אם הרוב משתער עם עובי הטבעת או לא, ובטבעת הגדולה הרי רוב עוביה ורוב חללה שוין, דכיון שיש טבעת סביב כל הקנה כשמגיע לחצי עוביה מגיע גם לחצי חללה, אבל אפשר דלרב ושמואל אפי' בטבעת הגדולה אין הטעם מפני שעצם הטבעת כקנה, אלא משום רוב חללה מכשרינן, ונפ"מ בה"י חצי קנה פגום בטבעת הגדולה, ועוד משהו פגום בעוביה מלמטה ואינו מגיע לחלל אם מצטרף לרוב, ולריבר"י ודאי בטבעת הגדולה העצם כקנה עצמו והוסיף דה"ה בשאר טבעות, - כעת ראיתי במציאות הקנה, והטבעות הם העצם כסחוס והם עיקר חוזק הקנה, והעור שתחת הטבעות ובין הטבעת הוא משהו, ויש מקום לראות הטבעות שהם עיקר הקנה ולמדוד רוב בטבעת לחוד ועכ"פ לצרף עובי הטבעת לרוב, (והשוחטים אומרים שהסכין הולך מעצמו לבין הטבעות כיון שהטבעות קשיחים ומחליקים, ונפ"מ לפרש"י בזה).

בב"ק צ"ט ב' מייטנין ההיא מגרומתא דאתיא לקמיה דרב וטרפה ופטרית לטבח מלשלומי, ולפי"י ר"י שם המעשה ה' ששחט רוב עוביה של שאר טבעות, ולא הגיע לרוב חללה ומשם הגרים חוץ לטבעת

הגדולה, ומה שאמרו דה"ל לאכשורי כריבר"י היינו ריבר"י דברייתא, ואין זה ענין להגרמה כלל שאפי' לא המשיך שחיטתו הי' הדין שוה, שהנודן אם משערין ברוב עוביה או ברוב חללה, ובחולין מ"ד ב' חזינן שרב החמיר לחוש לרוב עוביה בטריפה, ולכן לא חייב את הטבח שאם היא טריפה ברוב עוביה הרי היא כשרה בשחיטה, ור"כ ור"א שם אמרו לרב שהרי למדתנו רבינו ברוב חללה, והיינו כדור"ש הכא שאמרו אין הלכה כריבר"י בשאר טבעות, ולכן אמרו לההוא גברא שהצילו רב מספק גול לשחיטתו, וק"ק דאין זה ענין למגרומתא אלא שכך הי' מעשה, ומה שהזכירו בגמ' בפשיטות דריבר"י משמע יותר ריבר"י דמתני', ושמא המקשן הי' סבור כך, אבל לקושטא דמילתא לא נקטינן שהחמיר רב כרבנן דריבר"י, ואם נימא שהמעשה הי' בהגרים שליש ואח"כ שחט שני שליש בטבעת הגדולה, י"ל שהחמיר רב כרבנן, וכאן פסק כריבר"י בדין רובו ככולו, דהא לשמואל בכה"ג פסולה כדאמר כ' א', ובוה לא החליט רב דהלכה כריבר"י, ולפ"ז נחא שהזכירו מגרומתא והזכירו ריבר"י, אבל הראשונים ז"ל לא פ"י כן.

הרמב"ן הביא תחלה מפרשים דלריבר"י סגי ברוב טבעת אמצעית, וסיים וטוב מזה ומזה כפי' שכתבנו, ולכאורה שני הפירושים שוים, ומהר"ן בחידושים נראה דפי' קמא סבר דסגי ברוב טבעת אחר, שאם הקנה שתי אצבעות והטבעת אצבע ומחצה א"צ לשחוט אלא משהו יותר משלשת רבעי אצבע, ולפי' בתרא הנדון אם עובי העליון של הטבעת משלים לרוב קנה, ובפשוטו גם המפרשים כפי' קמא כונתם כפי' בתרא, שהרי הטבעת מקפת כל גובה הקנה, ורק בתחתיו אין עובי עצם של הטבעת ורצועות בשר מחברות אותו, וא"כ רוב הטבעת הוא רוב הקנה והנדון שייך רק על גובה הטבעת שעל הקנה, ועי' תו' הרא"ש ומהרש"א ומהר"ם ולפמש"כ הכל פירוש אחד, וצ"ע, שו"ר במציאות הקנה, ויש מקום לומר שאם נחשוב רק הטבעת יהא פחות ממה שנחשוב עובי הבשר שסוגר למטה בסוף הטבעות, שהבשר המחבר הטבעת ממשיך עוד בעובי קצת, והטבעות עצמן עבות מלמעלה ודקות לצדדין עד למטה במקום שרצועות בשר סוגרות.

לפי מסקנת הרמב"ן נמצא אליבא דריבר"י שאם שחט בטבעות אמצעיות א"צ להגיע לרוב חלל הקנה, ואם שוחט בין הטבעות צריך להגיע לרוב חלל הקנה, וק"ק שיהא חיותא דקנה אצל הטבעות נפסק ברוב פחות מבין הטבעות, ושמא עיקר כח הקנה הוא בטבעות והם המגינים על שלימותו וכשהם שלימין בעינן רוב חללה, ועוד שע"י רוב הטבעות נעשה כחתוך יותר, שהרוב מושך להפריד החצאין, והר"ן שם הקשה כן לפי' קמא ולא הקשה כן לפי' בתרא, וצ"ע, - עוד יש לעי' שאם שחט חצי קנה בטבעת העליונה או בין הטבעות והגרים לטבעת האמצעית נעשה רובה שחוט בלי לחתוך בה מלמעלה למטה, שהרי במקום שמשערין עם עצם תחתון של הטבעת הרי הוא כבר רוב, וג"ז מחודש, וצ"ע, וי"ל דבמציאות החלק שהוא מועט אינו מגין ומשנפתח לשם הרי הרוב חתוך.

ב. שם ב' ומוגרמת פסולה העיד רחב"א על מוגרמת שהיא כשרה, פרש"י דרישא סתמא היא ורבנן קאמרי לה, וכתב בתו' הרא"ש דדייק לה מדלא קאמר העיד עליה, וק"ק דהמקשן לקמן י"ט א' ג"כ הזכיר לפרושי רישא כרבנן קודם שידע דיוק זה, ולכאורה רישא מיידי שפיר בין לרבנן בין לריבר"י דקאי על המושג מוגרמת, דעיקר שחיטה בטבעת הגדולה כמ"ש בתוספתא, ולא קאי על הנדון כמה הגרים מתוכה, והיינו דדייקינן לישנא דעל מוגרמת שמשמע על המושג של הגרמה ולא על דין פרטי בהגרמת מיעוט, ולפי' המבואר בסוגיא קל"ד ב' הרי מקום שחיטה שלמעלה מהטבעת הגדולה מיקרי לחיים לענין מתנות כהונה, וניחא דקרי לה רחב"א מוגרמת אע"פ שכשרה, ואם הי' הדין דלכור"ע לכתחלה בטבעת הי' נחא טפי.

שם אמר ר"י ריבר"י תרתי קאמר כו' לכאורה יש לדקדק כן ממה שהזכירו רו"ש ענין שאר טבעות שאינו קשור לנדון דמתני', אלא מפני שידעו שריבר"י מקיל גם בזה הזכירו שלא פסקו כמותו בזה.

שם מוגרמת דרו"ש, היינו במה שפסקו כריבר"י דלא כרחב"א.

שם א"ל מאן אמרה כו' משמע דס"ל דרו"ש לא אמרו כן, דהא איהו אמר בשם ר"נ בפשטות להכשר, ולפ"ז מ"ש הלכה כריבר"י היינו בעיקר דין רובו ככולו, או בהגרים שליש משיפוי כובע ולמעלה.

ג. י"ט א' והלכתא משיפוי כובע ולמטה והיינו דשייר בחיטי, רש"י פי' שייר מעט מהחיטי, והרמב"ן בשם ר"ח פי' ששייר כל החיטי, וכנראה פליגי פליגי מהו חיטי, [שו"ר במציאות ועי' להלן ד"ה בסוף], אבל הדבר מוסכם דכובע היינו מה שמולבש על הטבעת העליונה כעין מכסה עשוי סחוס והוא סוגר על הטבעת העליונה עד פי הקנה, ואינו מקיף כל הקנה אלא סוגר עליו מלמעלה ומן הצדדין כעין כובע, בשיפוע אהל, כזה מה שמסומן באות א' בשני הצדדים זהו גג האהל של הכובע, וזהו חודו של כובע, ומה שמשפיע ממנו ולמטה כשרה, ומה שמהחוד ולמעלה פסולה, ור"ל הכשיר בחוד עצמו, ור"י אמר שאין להכשיר אלא מהחוד ולמטה, והשיפוע כמין בליטה בגג ומסומן באות ב' העולה והיורד זהו שיפוי כובע, והוא כחצי מאורך הכובע, [ועי' להלן פי' אחר] ור"ל הכשיר עד משהו האחרון של הכובע (כל מה שמסומן באות א'), והיינו מקום חיבור הכובע ללחי, ונקרא חודו משום סופו, ועי' בסמוך, ויש לעי' א"כ מהי הגרמה לר"ל, ואולי סבר דלרשב"א אין פסול מוגרמת.

בסוף הקנה נראין שתי חתיכות צמודות זו לזו וסדק בינתיים דומין יחד לחטה, ואם הם הנקראין חטי, הרי כשחותך בכובע בתחלת שיפוי כובע כלפי מעלה פוגע בחטי, ואם חותך בכובע בסוף הקנה סמוך ללחיים אינו פוגע בהם, ויש סברא לקבוע שיעור שחיטה שם לפי שבמקום החטי ולמעלה אין עצם הסוגר תחת הכובע, וקרוב לומר שהקנה נגמר במקום שהוא סגור סביב, [ובאמת חתיכות אלו נמשכות ומתרחבות בכל אורך הכובע, אבל בתחלתו נראין כגוף בפ"ע כעין חיטה], ולפי' הרמב"ן חותך לפנים מחתיכות אלו, ולפרש"י עד משהו אחרון של החתיכות.

ואפשר עוד דשיפוי כובע נקרא המקום שהכובע פתוח מלמטה, ובמקום שהכובע סגור מלמטה בעצם, כעין טבעת רחבה, זהו מקום שחיטה, ונקרא משיפוי כובע ולמטה דשם שיפוי כובע נקרא למקום שהכובע נראה כמין אהל וכמין צריך, וממנו ולמטה אין ע"ז שם שיפוי כובע כיון שסגור כולו בעיגול, וזה מיושב יותר כיון שמקום זה ניכר היטיב, וכן מיושב בסברא ליתן בו השיעור וכמשנ"ת הטעם לעיל, ואפשר שזו כונת רש"י שמשפיע כמין קולמוס דהיינו המקום שהכובע חלול והוא עשוי חידוד כמין צריך, ואפשר שכל הקנה הוא הקולמוס העגול הסגור ובסופו חלול מלמטה כדרך הקולמוס של נוצה, וזה מיושב יותר בלשון רש"י, ואפשר שהוא ג"כ מיצר והולך בתחתיתו עד גג הכובע.

בסו"פ הזרוע תנן דלחיים עד פיקה של גרגרת ופרש"י שיפוי כובע, לכאורה ר"ל שהבולט בחוד מיקרי פיקה, ותו' כתבו דטבעת הגדולה מיקריא פיקה, וכתב הפר"ח דלדינא שוין ולרש"י ועד בכלל ולתו' עד אינו בכלל, והרמב"ן מפרש שכל הכובע מיקרי פיקה שהוא בולט בסוף הקנה על הטבעת כפיקה שבולטת בסוף הכוש, ועי' נגעים סופ"י דחוליא הראשונה של השדרה מיקריא פיקה של צואר.

בגמ' שם פרכינן מברייא דתנן נוטלה [מבית השחיטה, כ"ה בתוספתא ובשם ר"ח] ובית השחיטה עמה דמשמע עם הלחי, ולפרש"י משני דלא פליגי לדינא אלא דברייא רחב"א דהפיקה היא מקום שחיטה, ולאבע"א ביה"ש עמה דבהמה, וזה מיושב עפ"י גרסת ר"ח הנ"ל, אבל הרמב"ן מפרש דלרבנן אינו נותן הפיקה, ולרשב"א מקום השחיטה הוא סוף הקנה ומשם לחיים מיקרי, אבל קשה להרמב"ן לל"ב דאמרין מקום השחיטה עמה דבהמה, וזה לא אתיא כרבנן דלדיהו גם הפיקה שאינה מקום שחיטה עמה דבהמה, ושמן ר"ל דלל"ב ל"פ תנאי לדינא, וק"ק דפשטות הגמ' דל"פ לישני אהרדי.

ובזה נתבארה פלוגתא דרבנן ורשב"א בדין הגרמה מסברא, דכיון שכו"ע מודו דמטבעת העליונה ולמעלה מיקרי לחיים, ס"ל לרבנן מסברא שאין מקום שחיטה אלא בצואר ולא בלחיים, ורשב"א ס"ל דשחיטה בקנה ואף מקום שנקרא לחיים בכלל, וגם לרשב"א שייך לקרא מוגרמת עד שיפוי כובע כיון שהיא מוגרמת מהצואר, ולהרמב"ן לרבנן נאמרה הלכה לחלק מקום שחיטה באמצע הצואר, ואף למעלה מהטבעת מיקרי צואר ואינו ניתן עם הלחיים ופסול לשחיטה, ולרשב"א במקום שמתחיל לחיים שם נגמר מקום שחיטה, דהיינו באמצע הכובע.

י"ח ב' ר"ל אפשר בחודא דכובעא, היינו סוף הכובע במקום חיבורו ללחיים, ושוחט הכובע עצמו וסופו מיקרי חודו.

י"ט א' לא חילק ידענא כו' ר"ל דלא כדעת שום אדם אמרתי אלא קבלה, שם והלכתא צ"ב שכבר הוזכר לעיל הלכתא.

ד. י"ט א' אר"ה אר"א מחלוקת בששחט שני שליש והגרים שליש דרבנן סברי כולה שחיטה בעינן בטבעת גדולה, יש לעי' למה לא נחלקו במתני' דרובו ככולו, וי"ל דמכאן למד דהגרים שליש פסול לכו"ע, דרובו דריב"ר ככולו דרבנן, והא דרובו פסול לרבנן צ"ל שגזרו דילמא לא אתי למיעבד כולו, דלא משמע שמודים דברובו סגי ורק מפני שגמר בפסול החמירו שמא יאמרו מקום הגרמה כשר לשחיטה, דא"כ מאי קושיא ממתני' דרובו כמוהו, ועוד דצריך תקנה מיוחדת לפסול הגרמה כזו, וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ל' ב' דבשמעתין מוכח שאם רובו של אחד כמוהו, א"א לפסול גמר בפסול יותר מלא גמר כלל.

שם דהא תנן רובו של אחד כמוהו, דמשמע שזהו מהדין כללי דרובו ככולו, ולכן דוחק לאוקומה רק כריב"ר, ולעומת זה מתני' דהכא משמע שנחלקו בדין רובו ככולו, ודוחק לאוקומה בהגרים בתחלה דוקא, ובזה נחלקו ר"י ואב"י, וכן בל"ב הוצרך רב אסי לסיוע ממתני' דרובו של אחד כמוהו לעקור מתני' דהכא משפטה.

שם תוד"ה דילמא, תימא דלא משני כו' דנימא כמו לענין שחיטה חיותו של ושת עדיפא ה"נ לענין רוב סגי ברובו, אבל קנה שעד חציו אינה טריפה בעינן כולו, אבל קשה טובא דודאי בכל מילי רובו ככולו, ובגזירה שמא לא יגמור שניהם שוין, ובמתני' קתני בהדיא רוב שנים בבהמה, ורובו של אחד אתרוייהו קאי.

שם תוד"ה הגרים, והכא משמיה דרב, לפ"ז ידע ר"ה בל"ק דרב עוקר מתני' מפשטה מכח מתני' דרובו כמוהו, ולא חידש לו ר"ה מידי, ויתכן דרב נמי מפרש דלרבנן בעינן כולו, ורק אליבא דריב"ר סל דאף בהגרים ושחט לחוד כשרה, ועסקי' בדעת שמואל בזה, - בתו' הרא"ש תפס עיקר פרש"י, דמילתיה דרב כרחב"א, ועמהרש"א ומהר"ם בזה, ועי' לקמן סק"ה ו'.

ה. שם מחלוקת כשהגרים שליש ושחט שני שליש פי' אחרונים, אבל אם חזר ושחט במקו"א שני שליש מתחלה כשר לכו"ע, דזהו דין חצי קנה פגום שאינו עושה אותה טריפה, ונחלקו רק כשברובו לא הוכשרה אם מהני להשלים כולו, ודעת רש"י דאף לריב"ר דוקא שחט שני שליש, אבל הגרים ושחט לחוד לא סגי, ולפ"ז טעמיהו דרבנן פשוט, דהא ברובו לא הוכשרה, ומיעוט בתרא לבתר דפסקה חיותא קא שחיט ליה, וריב"ר דאמר מידי דהוה אחצי קנה פגום לאו לגמרי מדמי להו, אלא שלא יפסול אותו חצי כלום, ולפ"ז גם בל"ב פליג רב אסי אדר"ה אמר רב, דס"ל דפחות מע"פ רובה ליכא מאן דמכשר, אלא דלריב"ר מקום ההגרמה כמאן דליתיה.

אבל הרמב"ן דייק לשון מידי דהוה אחצי קנה פגום דלגמרי קאמר שדינו כמקום שחיטה לענין זה, ורק רבנן חידשו דמקום שחיטה שאני, ולפ"ז כתב דסוגיין כר"ה אמר רב דהגרים שליש ושחט שליש כשרה, מיהו קשה אם ר"ה סבר דמקום הגרמה כמקום שחיטה, א"כ איך ס"ד להודות לר"י דשחט והגרים ושחט כשרה, וע"כ דאפשר לקיים דברי רב ורב אסי גם אם אינו לגמרי כמקום שחיטה דמ"מ אינו מגרע או שמסייע לאפוקי חיותא ברובא, מיהו י"ל דזוהי קושית ר"ח, ולמסקנא הדר ביה ר"ה ודימה לגמרי לחצי קנה פגום.

פשטות הדברים דהגרים שליש ושחט שני שליש לא גרע משחט שליש והגרים שליש ושחט שליש, שאם ההגרמה כמאן דליתא, בכל ענין מצטרפין שני שליש שחיטה, ור"י דמכשר שחט והגרים ושחט, ה"ה דמכשר שחט שתות והגרים שליש ושחט חצי, אבל בתו' הרא"ש כתב ד"ל דר"י בעי נמי דכי נפקא חיותא להו רובא בשחיטה, ובשחט שליש והגרים שליש כשמגיע לחצי ולרוב הרי השליש הראשון רבה על השתות של ההגרמה, ונמצא שיש רוב בשעה דנפקא חיותא, וגם בספר מרן זללה"ה ס"ג ס"ק י"ג כתב אפשרות להשוות רב אסי בל"ק לרב יהודה, כע"ז.

ו. שם הגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש ר"ה א"ר כשרה ר"י א"ר טרפה, יעוי' ברמב"ן ור"ן שפירשו דלר"ה מקום הגרמה כמקום שחיטה, והו"ל כשליש קנה פגום, ולר"י אינו כמקום שחיטה

ובענין רובו שחוט במקום שחיטה, ולענין שהייה נראה דמשעה שהגיע לחצי האחרון של הקנה שהייה פוסלת בו לר"י, אע"פ שלהכשר שחיטה לא שחט אלא שתות קנה, כיון שנעשית טריפה ברוב קנה עם ההגרמה, וכן לענין דלא הויא חלדה מהני מה שהמקום מפורע ע"י שחיטת ההגרמה, ולר"ה נמי לא לגמרי כמקום שחיטה חשיב, שהרי סבר להכשיר גם שחט והגרים ושחט, וכן יש מקום להכשיר הגרים בתורבין הושט למ"ד ברובו אע"פ שאינו מקום שחיטה, דלגבי החצי שצריך להיות מפורע מהקנה בלא דיני שחיטה א"צ לגמרי מקום שחיטה, ובתו' ל' ב' כתבו דהגרמה במיעוט בתרא כשוחט ברגל דמיא, והיינו דלענין החומרא של מיעוט בתרא דנראה כהמשך השחיטה, י"ל דכשניכר כמקו"א לא גזרו, ואין זה תלוי בדר"ה ור"י.

יש להקשות לר"ה דסגי במלא החוט ע"פ המשהו של הרוב, א"כ למה אמר ריב"ר ע"פ רובה, וי"ל דהשתא מתפרש שבזמן תחלת השחיטה יהא כל החוט קיים, ולריב"ר סגי ברוב החוט קיים, דהיינו מחציו עד הסוף, ולרבנן צריך שיהא כולו קיים, א"כ מתוך השוחט הטבעת הפגומה צריך שישאר מלא החוט ע"פ כולה, ולריב"ר סגי ברובה שמהחצי עד הסוף קיים, וא"צ לשחוט כל הרוב הנשאר לא לרבנן ולא לריב"ר, וכשהתנא פשוט לו שרובו ככולו, ושנה כן בפשטות בפ"ב, סמך שיבינו שכאן ששנה ד"ז בטבעת, ענינו לבתר ידיעין שרובו ככולו.

ובתו' הרא"ש כתב לפרש דברי רב אליבא דרחב"א ולא אמתני' ועמהרש"א ומהר"ם שנתקשו בפרש"י בזה, ובאמת קשה לפרש דברי רב דלא כותיה שפסק כריב"ר, ואין משמעות בגמ' ולא בסברא לחלק בין ריב"ר ורחב"א בנדונים אלו של שחט והגרים או הגרים ושחט.

ז. שם ר"י א"ר טרפה בעינן רובא בשחיטה, הראשונים ז"ל פירשו דלר"י מקום הגרמה אינו כמקום שחיטה, אבל אכתי יש שלאל דכד נפקא חיותא ברוב הקנה עדיין לא הוכשרה שחיטה, וא"כ תעשה טרפה, ואפשר לומר דכח נטילת נשמה של שחיטה אלים מכח טריפות של נפקא חיותא, דהא דרס רוב קנה במקום שחיטה הויא נבילה, ושלא במקום שחיטה טריפה, ולכן כח השחיטה כ"ז שיכול להצטרף ממנה להתירה מטעם שחיטה, וכדחזינן שניקב הושט טריפה ואפ"ה שחיטה מתירתו, [וע"י להלן דה"ה שחט שני שליש במקו"א, אע"פ שכנגדו במקום ההגרמה ג"כ נקוב כשר לר"י] מיהו אם ניקב חוץ ממה שחתך בו בשחיטה הוי טריפה, אע"פ שבאותה שעה שחט, וכמ"ש הראשונים ז"ל מההיא דאמרינן ח' א' והאיכא צדדים, וש"מ דלאו בהא בלחוד תליא אלא כל מה שחשיב מעשה שחיטה אינו מצטרף לעשות טריפה, וכמ"ש מרן זללה"ה ס"ג ס"ק י"א, ומיהו במקום שחיטה כיון שאם דרס או החליד נעשית נבילה ברוב סימן, א"א להכשירה במיעוט בתרא, אבל בהגרמה שנעשית רק טריפה עדיין שייכא שחיטה להכשירה, וכ"ז שאין שיעור טריפה בלא החלק השחוט הרי היא מותרת באכילה.

וכבר כתבנו דלר"י שחט שתות והגרים שליש ושחט חצי ג"כ כשרה, וכן הגרים שליש ושחט שני שליש, ואין ההכשר בגלל שבחצי הראשון הי' רוב שחוט.

ונראה דהי' נקב במקום ההגרמה בשליש האמצעי ושחט שני שליש במקו"א ג"כ כשרה לר"י, ולא אמרינן דהמקום שכבר נקוב ע"י ההגרמה אינו משלים לרוב, אבל לר"ה מכיון שהגיע לשליש נעשית טריפה ע"י הנקב, ולא מהני מה שמוסיף לשחוט במקום שחיטה, ולענין טריפות מצטרף פסוקת הגרמת אפי' בשני מקומות אחד למעלה ואחד למטה, שהרי לא נחלקו ל' א' אלא לענין שחיטה אי בעינן מפורעת אבל לטריפות מצטרפין, ואפי' אחד למעלה משיפוי כובע ואחד למטה, ואפ"ה מהני לר"י שחט שני שליש במקום שחיטה אע"פ שכנגדו במקום ההגרמה כבר נחתך, ואמנם אם שהה פסולה, דבעינן שהשחיטה מתחלתה תצטרף לשחיטה ולא לנקב שבהגרמה, (זכר לדבר בשחט הושט תחלה שאין לו לשהות בדרסה של חצי הקנה, הרי דפעמים שיש ענין שחיטה בחצי הראשון של הקנה).

שם שמע ר"י ואיקפד כו' אר"ה שפיר קא מיקפד כו' מבואר דר"י ור"ה סברו שאפשר להכשיר בשניהם, דמקום הגרמה אינו מעכב על השחוט להצטרף לרוב בפ"ע, ואפ"ה סגי בהשלים לרוב על ההגרמה דסו"ס נפקא חיותא בשחיטה, ור"ח א"ל שא"א לקיים שניהם, דאי ס"ל נפקא חיותא עיקר יש לפסול בהגרים באמצע, ואי רובא בשחיטה קובע יש לפסול הגרים בתחלה.

ת. שם ב' איקלע ר"נ לסורא בעו מיניה כו' ודילמא כו' פשטות הדברים דר"נ לא הדר ביה, דכיון דקי"ל ב' וג' מקומות כשרה כ"ש כמסרק, והי' ברור לר"נ גדר מקום הגרמה כר"י או כר"ה, וכ"כ הריטב"א, וכן הרבה ראשונים נקטו דר"נ כר"י, אבל הרמב"ן נקט דר"נ קיבל דחייתם ונשאר הדבר ספק.

שם אזל ר"א כו' פשטות הדברים דר"א ור"כ ור"א כולהו כר"י ס"ל, וכן ר' יוחנן, אבל הרמב"ן דחה זה, והרא"ש כתב דרוה"פ פסקו כר"י, מיהו הרבה ראשונים כתבו להחמיר בתרווייהו מספק.

שם אמר רבא שפיר קרי עליה כו' יעוי' בריטב"א ובפשוטו ס"ד דנפקא חיותא הוא כשמגיע לעומק הרוב, ודחי שהחצי הראשון משלים, ועי"ז נפקא חיותא, ובדברי מרן זלה"ה דע"כ סברי דבעינן שחיטה מפורעת במקום אחד.

ט. בתו' ורמב"ן לקמן מ"ג ב' נקטו דלמאן דפסל הגרים שליש ושחט שני שליש, ה"ה דפסל הגרים בתורבץ הושט שליש ושחט בושט שני שליש, ואפי' למ"ד דתורבץ הושט שיעורו ברובו, ולכאורה יש מקום לומר דעד כאן ל"פ אלא בקנה למעלה משיפוי כובע דכיון ששיעורו כמו הקנה ברובו, ש"מ שענינם אחד ומצטרפין ליחשב יחד כרוב בפסול, אבל תורבץ ששיעורו ברובו ואין דינו כושט י"ל דלכו"ע נדון כטריפה במקו"א, ואין הושט השחוט מצטרף להשלימו לרוב, ונפ"מ שאם שחט רוב בתורבץ וושט יחד, ואח"כ שחט בושט רוב במקו"א אהניא שחיטתו להצילה מידי נבילה כיון שעדיין אינו כשחוט ע"י צירוף התורבץ, והרמב"ן הזכיר מתרצים שלא נאמר דין הגרמה בושט, ודחה דבריהם דכיון דנפקא חיותא ברובא פסולה, וא"צ בזה להלכה דהגרמה, ולפמש"כ יש מקום לומר דאף לר"ה בעינן רובא בושט לחוד ומהני רוב זה כמו לרב יהודה, ועובדא דהתם ודאי מיירי בשחט רוב בושט לחוד, דאל"כ לא הי' ר' אבא מכשיר דאיהו כרב יהודה ס"ל, וצ"ע.

י. י"ח א' רב ושמואל דאמרי תרווייהו כו' יש לתמוה דמשמע דאמרי תרווייהו דין אחד, והרי למ"ש בגמ' כ' א' ס"ל לשמואל כל"ק דרב אסי דהגרים שליש ושחט שני שליש פסול לכו"ע, והלכה כריב"ז בשחט שני שליש והגרים שליש דרובו ככולו, [ועי' לקמן ס"ק י"א דאין הכרח משם], ולרב י"ט א' ס"ל כל"ב דפליגי בהגרים שליש ושחט שני שליש ובזה הלכה כריב"ז, ובאמת הצעת הגמ' דמסיים ואף ריב"ז לא אמר כו' משמע דאדינא דרובו ככולו קיימי, וא"כ יתכן לומר דרב מודה לל"ק דר"א דלרבנן בעינן כולו דוקא, ובזה פסק כריב"ז וכמו אליבא דשמואל, מיהו רב סבר עוד דלריב"ז אף שחט והגרים ושחט או הגרים ושחט והגרים נמי כשר, ודלא כרב אסי שסבר דאם כל"ק דפליגי ברוב, כו"ע מודו בהגרים דפסול, וק"ק דלפ"ז הו"ל מחלוקת ואח"כ סתם כריב"ז ולא הוצרכנו לדרוש.

ויתכן עוד דכיון דסתמא דמתני' משמע דפליגי ברובו ככולו, אמר רב דהלכה כריב"ז דסגי ברוב טבעת הגדולה ולא ברוב שאר טבעות, ואמנם טעמיה דרב משום דאף רבנן מודו לו, אבל הלשון מתפרש ור"ש דאמרי תרווייהו הלכה כריב"ז דסגי במלא החוט ע"פ רובה.

יא. כ' א' מאי ראשו שיפוי ראשו כו' וכדר"ה אר"א כו' יעוי' ברמב"ן דשמואל קמ"ל שיש פסול הגרמה משיפוי כובע ולמעלה במליקה כמו בשחיטה, ולפ"ז יש לפרש דברי שמואל לכל חד כדאית ליה בשחיטה, והא דאמרו כדר"ה אר"א לישנא קמא נקטו, וה"ה דמצי סבר כל"ב וכדר"ה או כדרב יהודה, ואמנם לשון הרמב"ן כאן משמע כן, אבל לקמן מ"ג ב' כתב דבשמעתין אשכחן דשמואל סבר כל"ק דרב אסי, ואפשר שהוה שסיים וא"נ שמואל לא ס"ל הכי כו', וכן מצאתי בשטמ"ק הנדמ"ח בשם תור"פ, ולפ"ז באמת ר' אבא דסבר כרב יהודה מוקים לדשמואל כרב יהודה ולכן אמר דאף לשמואל כשרה, וניחא משה"ק הראשונים ז"ל משמואל דשמעתין, והרא"ה והריטב"א פירשו דבמליקה מודו כו"ע דמשיפוי כובע ולמעלה לא מצטרף.

והנה הרמב"ן מפרש משיפוי ראשו דהיינו כנגד שיפוי כובע בצואר, והכל בסימנים, וברש"י נראה דהיינו במפרקת, וכשמגרים למטה עדיין לא נגע בסימנים, ויתכן דהיינו במפרקת כנגד שיפוי כובע, והרשב"א פסק משמעתין כל"ק דר"ה אר"א, ולפמשנ"ת לדעת רוה"פ אין ראי' מכאן.

יעוי' לקמן ס סק בסוגיא דעיקור סימנין עוד בענין שיפוי ראשו.

סימן ז

בדיני שחיטה מפורעת

לא מכשרין זה שלא כנגד זה, אלא שהדבר סתום בגמ', ועי' לקמן סק"ב בזה.

הראשונים ז"ל פירשו כגון שנהפך הסימן ושחט הצד התחתון מלמעלה למטה, ומבואר דסגי במקצת שבשעת השחיטה הי' למעלה, אע"פ שבשעת השלמת הרוב נעשה מלמטה למעלה, שהרי כששוחט החצי השני נהפך הסימן ונראה החלק השחוט כמוחלד תחת הסימן, והי' מקום לדון דלא מצטרף כה"ג, והגמ' אפשר לפרש בשניהם שוחטין מחצי רוחב הצואר כל אחד מחציו ולחוך.

ומהא דנחלקו רק מדין שחיטה מפורעת יש ללמוד דלענין טריפות כו"ע מודו דהויא טריפה כדין נפסקה הגרגרת, שהרי נדון שחיטה מפורעת הוא במקום שהרוב חתוך, כגונא דקנה למעלה וושט למטה וכגונא דמסרק, והחסרון הוא רק בפירועה, ובאמת מבואר כן בגמ' מ"ה א' דניקבה כנפה מצטרפין לרובא, ולא מצינו שם שנחלקו בזה, מיהו צ"ב ל"ל כנפה ומאי קמ"ל בטריפות, הרי אפי' להכשר שחיטה ואפי' אינן כנפה מצטרפין, והר"ן כתב שם שאף העומד המועט שבין הנקבים משלים לרוב, וניחא דזה דוקא בכנפה ודוקא לענין טריפות, אבל אין דינו של הר"ן מוסכם עי' שו"ע סל"ד ס"ג, ואפשר דחתך עדיף מנקב, וצ"ע שם, ולדעת ר"ח ורש"י והרמב"ם ניחא, עי' לקמן סק"ה.

ע"ש הגמ'

שם מתיב ר"א שנים אוחזין בסכין כו' התנא נתכוין בלשון זו להשמיענו אי מיירי בשני בנ"א או באדם אחד, ואי מיירי בשני בנ"א

ל' א' אר"י א"ר השוחט בשנים ושלשה מקומות כו' ביאור הענין ה"ד

א. ל' א' אר"י א"ר השוחט בשנים ושלשה מקומות שחיטתו כשרה כו', בעינן שחיטה מפורעת וליכא, לא נתפרש בגמ' ה"ד ב' וג' מקומות, אבל מצינו דשחט קנה למעלה וושט למטה דהיינו קרוב לגוף או איפכא מיקרי אינה מפורעת, וכן מצינו י"ט ב' דעשויה כמסרק מיקרי אינה מפורעת, אע"פ שיש חיבור בין כל חלקי השחיטה, מ"מ החתך בקנה נעשה בשני מקומות, ובפשטות הגמ' וכן ברש"י בשנים אוחזין בסכין וכן ברמב"ם נראה ששחטו רוב הסימנים בשני מקומות יחד, אבל בתו' הקשו דבשחטו רוב אין חסרון דמפורעת, ועי' לקמן סק"ד ה'.

ובשם השאלות פירשו שני אופנים א' ששחט רוב הקנה או רוב הושט, אבל אין הרוב השחוט יחד אלא מקצתו שחוט ומקצתו מחובר, ובסך הכל השחוט רוב, וכיון שהעומד מועט מן הפרוץ בהיקף הסימן הר"ז כשחוט, ב' כציור א' אלא אפי' זה שלא כנגד זה, ששחט שליש העליון של הסימן, ועוד שליש אחר למטה סמוך לגוף, דנמצא שבכל מקום ששחט רוב הסימן קיים, ואפ"ה כיון שיש חתך ברוב היקפו של הסימן דינו כשחוט, וזה חידוש גדול, אלא שהוא מוכרח לפירושו מדתנן שנים אוחזין בסכין ושוחטין אפי' אחד מלמעלה ואחד מלמטה, ובשני בנ"א ושני סכינין מיירי כשכל אחד שחט מיעוט הסימן, וכשהוסיף התנא אפי' אחד מלמעלה כו' ע"כ מיירי בזה שלא כנגד זה, מיהו יש מקום לפקפק ולומר דזה שלא כנגד זה מיירי רק בשני סימנין כגונא דברייתא, אבל באותו סימן

שם שמא יטרפו זע"ז, מלשון טריפה שיגרמו שתעשה טריפה, ודוחק, שהרי אם לא שחטו רוב ומתה הו"ל נבילה, וכן בדרסה, אלא יש לפרש מלשון טירוף ועירוב, ואם החשש שלא יגמרו לשחוט רוב צ"ל שיהיו מעשיהם טרופין ומבולבלין ויסברו שכבר נשחט הרוב, וא"ת נברר עכשיו, י"ל ששהו ואח"כ שחטו הרוב, ולא נזהרו בשהייה ודרסה מפני שסברו שכבר נשחט רובו.

שם שמא ידרוסו זע"ז מיבעיא ליה, חשש הדריסה פרש"י לקמן ב' מתוך שזה מושך לכאן וזה מושך לכאן ושניהם דוחקין סכין על הצואר כו' פי' שע"י משיכת שניהם ישאר הסכין עומד במקומו וכל אחד שמושך הרי דוחק מעט הסכין למטה, ונמצא דורס בשעה זו, וכן פי' ה"ר יהונתן והמאירי שפעמים אחד עומד ומונע חבירו מלהוליך, ולא ירגיש להפסיק דריסתו מפני שלא התכוון לזה שחבירו יעמוד.

ויש לעי' מה חידוש יש באחד מלמעלה ואחד מלמטה דהיינו באלכסון לפרש"י, והרי אין חשש דריסה באלכסון יותר מזה כנגד זה בשוה, ולהרמב"ם והרע"ב ניחא, וי"ל שאינם רואים זא"ז לידע שהוא עומד, אבל בפשוטו גם באלכסון פניהם זה כנג"ז, ואין נראה לומר שאחד עומד גבוה ואחד נמוך דזה אין להתיר לכתחלה משום חשש דריסה, וגם הגרסא מלמעלה ומלמטה משמע על מקום השחיטה ולא על מקום השוחט, וכ"ה בגמ' ורי"ף ור"ן, אבל במשנה שבגמ' ובמשניות הגירסא למעלה ולמטה.

שם א"ל ר"א תני אין חוששין שמא ידרוסו זע"ז, הא דלא קתני שמא ידרוסו היינו מפני שאין חשש שידרסו במתכוין, אלא דע"י שיטרפו זע"ז ולא יתנו לו למשוך נמצא שידרסו, ונראה לר' אבין דוחק שיטרפו מלשון שיסמכו זע"ז, ולכן מסתבר לו במוחלט

מתפרש שנים שאחזו כל אחד סכין בפ"ע, ולכן לא אמרו שנים ששחטו, ואי מיירי באדם אחד מתפרש שנים אוחזין באותו סכין, ואפשר דלשון אחד מלמעלה אשמועינן דמיירי בשני סכינין.

שם אפי' אחד מלמעלה ואחד מלמטה, בשני סכינין מתפרש אחד סמוך לצואר ואחד סמוך לראש, וזהו מקור השאלות דאפי' זה שלא כנגד זה כשרה, מיהו מצינן לפרושי בקנה וושט, אבל באותו סימן בעינן זה כנגד זה דוקא, ואי מתני' בסכין אחד פרש"י דאחד מלמעלה ואחד מלמטה היינו באלכסון, והרמב"ם מפרש אפי' אחד ביד הסכין ואחד בראשו, לאפוקי שניהם אוחזין ביד הסכין.

שם א"ל ר"י משנתינו בסכין אחד, מדלא קאמר דילמא בסכין אחד, משמע דלכו"ע מתפרשא הכי, דא"כ הי' רב אומר דבריו אמתני', דרבותא דמתני' בשני בנ"א יחד, ולא בדין שחיטה מפורעת, וזה מתיישב כגרסת בה"ג שבתו' לקמן ב', וא"צ לומר דהדר ביה, אלא קושטא הוא דמתני' בסכין אחד, אבל האמת שגם בשני סכינין כשרה, אבל לגרסא דידן משמע דלמאן דמכשיר מפרש משנתנו בשני סכינין, והרמב"ם העתיק מתני' בין בסכין אחד בין בשני סכינין, וזה מתיישב כמש"כ, - בזבחים ק"ח א' תנן שנים שאחזו בסכין ושחטו פטורין, ובפשוטו מיירי בסכין אחד, דומיא דאחזו באבר והעלו, מיהו גם בשני סכינין מסתברא דפטורין, שאם אין שם שחיטה על שנים יחד, א"כ השני מעשה טריפה הוא, ומקלקל שחיטת הראשון, ולע"כ.

שם א"ל ר"א א"ה היינו דתני עלה אין חוששין כו' מתני' דקתני דיעבד מתפרשא שפיר דלכתחלה חוששין, אבל תנא דברייתא קאמר דאין חוששין, ומתני' דקתני דיעבד מיירי בקדשים וברייתא בחולין, כדלעיל כ"ט א' ב', א"נ ברייתא כרבנן דמכשרי אף בקדשים.

לשנות שמא ידרוסו, מיהו בסמוך מפרק לה אליבא דשמואל.

שם הוא מוטיב לה כו' כקולמוס, בדעת רב בזה, וביאור כקולמוס

ב. שם הוא מוטיב לה כו' כקולמוס, אפשר דרב ג"כ מפרש לה הכי, דאי לאשמועינן בב' מקומות טפי הו"ל לאשמועינן בקנה עצמו חלק למעלה וחלק למטה, אבל השתא מתפרש החידוש בכקולמוס דלא חשיבא כשחיטה לאורך הצואר, וגם דמי קצת לחלדה שהסימנים מגינים על מקום השחיטה, וראיתי מובא מהעמק שאלה שכתב בדעת ר"ח דבאותו סימן בעינן דוקא זה כנגד זה ואפי' בג' מקומות, אבל בשני סימנין אפי' אחד למעלה ואחד למטה כשר ודייק לה מברייתא זו, ובסברא מיושב כן, אבל בגמ' הדבר סתום.

כקולמוס פרש"י באלכסון, וגם אחד מלמעלה ואחד מלמטה פרש"י באלכסון, אבל אין האלכסונים שוין, דכקולמוס האלכסון מכוון הצואר לכוון המפרקת, ולמעלה ולמטה היינו מכוון הראש לכוון הגוף, בכקולמוס הסכין מכוונת ביושר לרוחב הצואר ורחבה מוטה על צדה, ולעיל הסכין באלכסון הצואר ומונח ביושר מן הצואר לכוון המפרקת.

כקולמוס לא מרווח רווח לפי שהצד העליון שוכב על התחתון, וליבן סכין ושחט בה כקולמוס פסולה, ולפ"ז צ"ע למש"פ תו' בדעת רש"י שהחסרון משום דלא מרווח רווח.

בדין כמסרק

כמסרק אמרינן בגמ' י"ט ב' דאינה מפורעת, ואמנם ר"נ סבר דהיינו שהשחיטה נפרדת ורק שיני המסרק מהשחיטה, אבל למאי דדחינן דכולה במקום שחיטה, הרי השחיטה כולה מחוברת כזה..., וא"כ צ"ב למה לא חשיבא מפורעת, ואמנם הראב"ן וראבי"ה ואו"ז בשם רש"ג ורה"ג פירשו דקמ"ל דכמסרק חשיבא מפורעת, אבל לשון הגמ'

מהו דתימא בעינן שחיטה מפורעת וליכא קמ"ל, מתפרש דקמ"ל דאע"ג דאין זו מפורעת כשרה, וכ"מ ברי"ף דמייתי לה הכא, ויש לתרץ דלפי מאי דמשני דכולה במקום שחיטה, מיירי בשוחט משהו ומשהו כשיני המסרק כזה... ואינה מחוברת כלל, אבל לשון הגמ' לא משמע דהשתא נשתנה פירושא דכמסרק, ויש ליישב דכמו לר"נ החלק המכשיר את השחיטה הוא שיני המסרק ה"ה השתא דמיירי במקום שחיטה א"כ דכותה דר"נ מתפרש באינה מחוברת, ומיושב בזה דנקט כמסרק דהוי רבועא טפי מב' וג' מקומות, דכאן הוי כעשר מקומות, ולא דמיא לשחיטה אלא לנקבים נקבים.

מיהו פשטות הדברים דכמסרק מיירי במחוברת, וצ"ל דכיון שאורך השינים של המסרק מכסים על החתך שבקנה, והחיתוכים קטנים ובשני מקומות, ס"ד דאין להכשיר כולי האי, וגם דמי לחלדה כיון שאורך הקנה מכסה על מקום החתך, ואמנם אפשר דמה"ט לא סבר ר"נ כדיחויא דאמרו לו, וצ"ע, ולדעת ר"ח ורש"י והרמב"ם נראה דבאמת לא שרינן אלא במחוברת, והיינו רבועא דכמסרק.

לפי' השאלות אי מהני שיחבר החיתוכים בלא שחייה

ג. יש להסתפק לפי' השאלות דב' וג' מקומות היינו ששחט רוב סימן אחד ואין החיתוכים מחוברין זל"ז, האם מהני שיחבר החיתוכים בלא שהייה לעשותה מפורעת, או"ד כיון שכבר נשחט הרוב בפסול, כבר נפקא חיותא בפסול, וכשמוסיף על הסימן טפי מרובו תו לא שחיטה מיקריא, ומצינו בגמ' י"ט א' ב' דמהני לרב יהודה להשלים השחיטה לאחר שכבר נפסק רוב חיות הבהמה בהגרים שליש ושחט או בשחט שליש והגרים שליש, והטעם משום דהגרמה אינה שחיטה מושלמת ואע"פ שעושה אותה טריפה,

מצטרף להשאלות, אם מהני להכשיר השחיטה לשמואל ע"י שיוסיף וישלים לרוב למעלה או למטה, וזה גרע מהאופן הנ"ל שמשלים באותו מקום שנעשית כולה מפורעת, אבל כאן חלק מהשחיטה הקודמת אינו חוזר ומתכשר, וכן יש להסתפק בשחט קנה למעלה וושט למטה אם מהני שיחזור וישחט את הושט למעלה במקום ששחט את הקנה, ואמנם אם יחזור ויחתוך הקנה למטה קודם שישחט הושט, ואח"כ ישחט הושט באותו מקום יש להכשיר, דהשתא נשלם הכשר השחיטה במפורעת, אבל לאחר שכבר שחט שניהם יש לדון כיון שלא הוכשר מקום השחיטה הראשון של סימן זה.

ופשטות הדברים שדינם שוה וכי היכי דמהני לחבר החיתוכים שהם זה כנגד זה לעשותה מפורעת אע"פ שכבר נשחט רובן, ה"ה דמהני בכל שחיטה בתוך שיעור שחיטה להשלימה למפורעת, דכל שחיטה שאינה מפורעת אין נטילת הנשמה שבה מושלמת והיא דומה לטריפה, ובתוך שיעור שחיטה לא חשבינן לה נבילה, ועדיין אפשר להשלימה בתוספת חיתוך שחיטה שיעשנה מפורעת, וכ"מ בתוד"ה מתיב שכתבו דהו"מ לשנויי בששחט האחד רוב, אי לאו דמשמע שהשחיטה מתכשרת ע"י שניהם, ואם איתא דבאחד מלמעלה ואחד מלמטה לא יהני שישלים אחד לרוב, כיון שכבר נפסלה ברובה קודם שהשלים האחד לרוב בפ"ע, א"כ מאי מהני שאחד גמר רובו, אלא ודאי ס"ל דאם גמר שחיטתו רובה מפורעת, אין מגרע מה שנשלם רוב בצירוף מקו"א קודם שנעשית זו מפורעת.

ולאמור מיושב סוגית הגמ' י"ט ב' דמבואר שם שהשוחט את הקנה ויש נקב בתחתיתו, ושחט מלמעלה עד שהגיע לנקב ועי"ז השלים לרוב שחיטתו כשרה, וסוגיא דהתם לא מיתוקמא אלא למ"ד דבעינן שחיטה מפורעת, כמ"ש מרן זללה"ה בס"ג ס"ק י"ד

וה"נ י"ל דשחיטה שאינה מפורעת אינה שחיטה מושלמת, ולכן מהני שפיר לשהשלימה אפי' במיעוט בתרא של הסימן, ויש לדחות דכיון דלאו מקום שחיטה הוא הר"ז כטריפה דעלמא, אבל במקום שחיטה לא מהני לתקוני, כי היכי דלא מהני התם לר"ה שחט שלישי והגרים שלישי, ומ"מ יש לקיים דחלקי השחיטה אינם מתחברין זל"ז לעשותה טריפה כשיש להם האפשרות להתחבר להכשר שחיטה, כמ"ש מרן זללה"ה בטעמיה דר"י בשחט שלישי והגרים שלישי.

והנה בתוד"ה השוחט כתבו לפרש"י, דלא מהני מה שהשחיטה נעשית מפורעת לאחר שגמר השני לשחוט הרוב כיון שכבר נפסלה בשעה ששחט רובה ולא היתה מפורעת, ומשמע מזה דלא מהני להשלימה למפורעת אחר שנשחט רובן של סימנים [ועי' לקמן סוסק"ד אם היא נבילה או טריפה] מיהו לא דמי דהתם נעשית מפורעת ע"י שחיטת הסימנים במקום אחר, ולא ע"י השלמת השחיטה הזו, וזה ודאי שאין פירוע שנעשה ע"י מקו"א יחשב השלמת השחיטה הזו, ואפי' אם כונת תו' שהשחיטה השני' מפורעת, מ"מ אין ראי' מזה להיכא דהראשונה נעשית מפורעת ע"י השלמת שחיטתה, דכיון שהראשונה לא הוכשרה הרי היא פוסלת את השני', אבל כשמכשיר את הראשונה בהשלמתה שפיר מתכשרא, וכן פשוט להסה"ת בס"ח שכתב שאם שחט כל הסימן כשרה אף לשמואל דכיון שחתוכין לגמרי ניכר בטוב, הרי דמהני מיעוט בתרא להכשיר השחיטה, ויותר יש להכשיר בחיבור החיתוכין יחד שאין עדיין רוב במקום אחד, ממיעוט בתרא לאחר שהרוב כבר שחוט, ועי' בסמוך ראי' לזה מדברי תוד"ה מתיב.

מקצת קנה למעלה ומקצתו למטה אי מהני להשלים לרוב
ועדיין יש להסתפק בשחט מקצת קנה למעלה ומקצתו למטה דאף זה שלא כנגד זה

וכתב שבבית הלוי השיגו דכיון שנשחט רובו בפסול תו לא מהני להכשירו במפורעת, ונפסול שהייה משכח"ל לר"י י"ט א' בשחט והגרים או בהגרים ושחט, וכן, להסה"ת הו"ל מרובו לכולו], וציין שם לדברי הגרע"א בשו"ע סכ"ז בסוף אריכות דבריו, ומשם אין רא' דאיהו מיירי לדידן דא"צ מפורעת וכבר נשלמה השחיטה בצירוף הנקב, אבל למאן דמצריך מפורעת עדיין חסר בשלימות השחיטה, שאין נטילת הנשמה מושלם אלא ברוב מפורע במקום שחיטה, ולכן שייך להשלימה בשחיטה שתעשנה מפורעת.

ובאמרי משה דן בשחט סימן אחד בעוף באופן שאינה מפורעת, אם יכול לתקן בשחיטת השני במפורעת, וד"ז יש לדמות לדברי התו' דכיון ששחט רוב בפסול לא יועיל לשחוט רוב במק"א בהכשר.

ל' א' תוד"ה השוחט

ד. ל' א' תוד"ה השוחט, אבל כשנחתך למעלה או למטה לא מירווח ואינה מפורעת, לכאורה הענין שמקום החתך השני כגון שהוא למעלה לצד הראש הרי הוא ג"כ נוטה להתרחב, ונמצא שהחלק האמצעי רוצה להתרחב לצד הגוף, ומונע את מקום השחיטה מלהתרחב לצד הראש, ועי' בסמוך.

שם בא"ד וכי פריך משנים אוחזין בסכין ושוחטין לא הוי מצי לשנויי דהתם כששחט כל אחד רוב והרי היא מפורעת כו' כבר תמה מהר"ם למה פשיטא להו דברוב נעשית מפורעת, ואין לומר דשחיטת השני מפורעת מפני שהראשון כבר גמר שחיטתו, שהרי בב' וג' מקומות משמע סתמא שאותו אדם שוחט בזא"ז, וכלשון רש"י שחזר והתחיל לחתוך למעלה או למטה, ולכאורה נראה דכ"ז שהסימנים אינם חתוכין רוב לא מרווח רווח כיון שהחיבור מקשרם, אבל מ"מ הם מונעים את החתך השני מלהתרחב מפני נטייתם להתרחב ג"כ וכמש"כ לעיל, אבל

הובא לעיל ס סק, וע"ע לקמן סק"ד ו', ואם איתא דמששחט רוב תו לא מתכשרא א"כ לא משכח"ל סוגיא דהתם אלא באופן שלא הי' בשחיטתו בצירוף הנקב רוב, דאל"כ כבר נפסלה קודם שנתחבר עם הנקב, ואינה חוזרת ונכשרת בצירוף הנקב, ואם בצירוף הנקב אינה אלא חצי הרי יכול להמשיך ולשחוט, ורק אם המשהו האחרון המחבר בין שחיטתו לנקב הוא המשלים לרוב בצירוף הנקב, וא"א לצמצם כן, ואין זה במשמעות הסוגיא, וביותר קשה דלמסקנא דמכשירינן כל גונא שפגע בנקב לא משמע כלל דהיינו רק באופן רחוק כזה שהמשהו האחרון שחיבר השחיטה עם הנקב השלים לרוב, אלא ודאי סוגיא דהתם מוכחת שאף לאחר שנשלם הרוב אפשר לחבר החלקים ולעשותה מפורעת ותתכשר ע"ז לכו"ע, (ועי' לקמן סק"ה דלר"ח ורש"י והרמב"ם מיתוקמא הסוגיא לכו"ע ואין רא' משם).

הדברים האמורים נכתבו מתוך דברי אאמו"ר שליט"א בנדון זה, אלא ששם נקט בפשיטות בדעת תו' שא"א להשלים ולעשותה מפורעת, ועי"ש מש"פ לפ"ז בביאור דברי רב יהודה בשוחט ופגע בו נקב, [ואמנם לפמש"פ שם ליישב קושיית מהר"ם שכל חתך יש בו חצי פירוע, משמע קצת דאע"פ שנשלם ע"י שחיטה לא מהני], מיהו ראיתי שהזכיר שם אפשרות דר' יוחנן פליג וס"ל שאפשר להשלים למפורעת גם לאחר הרוב וכמש"כ, (ושמעתי מאאמו"ר שליט"א דמ"מ אין להכשיר אלא בתוך שיעור שהייה של שחיטה כדרכה, ולא כשישלים הפירוע בסכין רעה, דסו"ס אין ע"ז שם שחיטה, ורק בכח אחד עם השחיטה יש להכשיר, וצ"ע בזה).

וראיתי בספר אמרי משה ס"ב סק"א שהביא דבראש יוסף כתב דמשכח"ל פסול שהייה בקנה בעוף אליבא דשמואל כששחט רובו בשני מקומות, ובא להשלימו למפורעת,

להשלים השחיטה המפורעת, כדמהני לטהרה מידי נבילה בכל גונא.

עיקר חידוש התו' דמפורעת היינו מרווח רווח צ"ב, שהרי בכקולמוס בפשוטו לא מרווח רווח, וכן בשוחט בהמה עומדת מלמטה למעלה עי' ט"ז ב' כיון שאין הצואר מתוח [כלשון הרמב"ם פ"ב ה"ז כיצד שוחטין מותח הצואר כו'] לא מרווח רווח, וכן אם דוחק הצואר באופן שאינו יכול להתרחב ג"כ כשרה, ומנלן שאם הגורם הוא חתך אחר פסולה, והרמב"ן והרשב"א והר"ן לא הביאו תירוץ התו' בזה, ועי' לקמן סק"ה.

בדברי הראשונים דשחטו שנים כאחת רוב שני מקומות כשר

ה. עוד הנני חוזר לדון בדבר שנקטו הראשונים לדבר פשוט שאם שחטו שנים כאחת רוב שני מקומות אין לפסול השחיטה, דמה לי שחיטה אחת מה לי שתי שחיטות סו"ס כל אחת מהן מפורעת, והשחיטה הראשונה שגמרה רוב מכשירה את הבהמה, והשני' אע"פ שניקב הושט קודם שנגמרה הראשונה אינה מגרעת כיון שהיתה ראויה ליחשב שחיטה, וראי' לזה מכל שוחט עוף שאם שחט מקצת קנה ומקצת ושט או ששחט רק מקצת ושט ואח"כ גמר הקנה לחוד שחיטתו כשירה, ולא אמרינן דאיגלאי מילתא שהחתך שבושט לא הי' בדין שחיטה והו"ל נקובת הושט קודם גמר השחיטה, אלא ודאי כל חתך שיכול לשמש בדין שחיטה אינו עושה אותה טריפה, שגם הוא מצטרף לנטילת הנשמה שע"י חיתוך של שחיטה, וכדס"ל דכמה חיתוכים מצטרפין להשלים לשחיטה כשרה, ומה"ט ג"כ אין עושין אותה טריפה, ומה"ט לא פירשו הגמ' כפשטה השוחט רוב סימנים בב' וג' מקומות כל אחד רוב בפ"ע, וכן בשני סכינין ושני בנ"א סתמא מיירי שכל אחד שוחט רוב בפ"ע, אלא דבכה"ג הוא שפיר מפורעת ואין טעם לפוסלה.

כששחט רוב בשני המקומות הרי מקום אחד גובר ומתרחב, לפעמים המקום הראשון ולפעמים השני, וע"ז כתבו תו' דתו לא מהני להכשירה, כי המקום הראשון אינו מתכשר כשנפרע מקום השחיטה השני', והשחיטה השני' אינה מכשירה כיון שכבר קדמה לה השחיטה הראשונה.

כשהשחיטה הראשונה מפורעת מכח השני', וכשהשלים ועי"ז נעשית מפורעת

וכבר נתבאר לעיל דהיינו דוקא כשהשחיטה הראשונה נעשית מפורעת מכח השני', אבל אם השלים הראשונה כולה ועי"ז נעשית מפורעת כשרה, וכמ"ש בסה"ת ס"ח וז"ל אבל אם הסימנים חתוכין כולן לכו"ע כשרה אע"פ שהיו חתוכין גם במקו"א או רובן או מיעוטן שחתוכין לגמרי ניכר בטוב כו' הרי דמהני להשלים שחיטה זו אע"פ שכבר שחט רובה, לשון הסה"ת שניכר בטוב, ולכאורה יש לפרש הטעם שהחתך השני כיון שהוא כבר נפרד לגמרי מחתך זה אינו משפיע עליו, אבל לשון ניכר בטוב משמע שהפירוע גדול, מיהו ממ"ש או רובן משמע דאפי' כבר נשחט רוב במקו"א בפסול מהני להשלים כאן, וי"ל כגון שלא הפסיק שחיטה הראשונה והמשיכה כל הזמן יותר מרובה, ובינתים נשחט גם רוב במקום השני.

ויש להסתפק לדעת תו' כשנעשית השחיטה מפורעת לאחר השחיטה השני', דלא מהני להכשירה אם דינה כנבילה או כטריפה, דבשהייה דרסה וחלדה נעשית נבילה, אבל שחיטה שאינה מפורעת י"ל שאינה גורמת נטילת נשמה והרי היא רק טריפה, ולכאורה בקנה למעלה וושט למטה שנשחטו שני הסימנים יפה הוא נבילה, ואין זה מוכרח די"ל דכיון שצריכין שני סימנים מפורעין יחד, הרי ג"ז חסר בנטילת נשמה הגמורה, ואם נימא דנעשית רק טריפה מובן יותר הא דמהני

ברש"י ורמב"ם דמשמע דכח"ג לא חשיב מפורעת

אבל מלשון רש"י וכן מדברי הרמב"ם פ"ב ה"י וכן שנים שאחזו שני סכינין ושחטו כאחד בשני מקומות בצואר שחיתתן כשרה, ואפי' שחט זה הושט בלבד או רובו והשני שחט במקום אחר הקנה או רובו הרי שחיטה זו כשרה ואע"פ שאין השחיטה כולה במקום אחד, מלשון זה משמע דמפרשים ב' וג' מקומות כפשוטו שחיטה גמורה בב' מקומות, ורש"י פירש פחות מרוב משום דמיירי באדם אחד שאינו שוחט בב' מקומות בב"א, וכן בפ"י ר"ח לא הכשיר חצי שחיטה בב' מקומות אלא קנה לחוד וושט לחוד וכדברי הרמב"ם.

וזה מביא לדון דעיקר הענין ששייך להכשיר שני חיתוכים יחד כיון שראוין ליחשב שחיטה, ד"ז תלוי בנדון שחיטה מפורעת, דלמאן דמצריך שחיטה מפורעת הרי כל חיתוך נוסף משוי לה טריפה, כיון שאין כח שתי שחיטות לנטילת נשמה אחת, דבעינן שחיטה מפורעת אחת שהיא המחלקת את הסימנים, וכמו ששחיטה בשני מקומות ושט למעלה וקנה למטה אין כאן שחיטה אחת שפורעת הסימנים, ה"ה דשחיטה כולה בשני מקומות אין כאן שחיטה אחת שפורעת הסימנים, וכמו שמוכן שאם שחט רוב במקום אחד ומיעוט ושט במקום אחר שייך לפסול כיון שאין שם שחיטה על המיעוט, ה"ה דבגמר רוב במקום השני אין שם שחיטה על שני מקומות, דנמצא שאנו צריכין להכשירה מכח שני מקומות, ושחיטה בשני מקומות אינה חשובה מפורעת, דהכח להכשיר המקום השני שלא יחשב טריפה הוא מפני שג"ז מקום שחיטה, והר"ז קובע כשני מקומות לשחיטה, וכל שחיטה בשני מקומות אינה מפורעת, ואמנם ודאי מוכן דעת הסוברים דהויא כל אחת מפורעת במקומה כיון שיש בה רוב בפ"ע, אבל מוכן שפיר דעת רש"י והרמב"ם דכל הרעיון של שתי שחיטות כשרות נוגד את ענין המפורעת.

אם שחיטה מצטרפת קודם שרוב הסימן חתוך במקום אחד

ודאתאן עלה נראה שאין שחיטה מצטרפת עד שיהא הסימן חתוך רובו במקום אחד ואפי' זה כנגד זה לא מהני, ורק בושט לחוד וקנה לחוד שכל סימן חתוך כולו במקום אחד מהני, אע"פ שאין סימנין זה כנגד זה, ובזה נתחווירו כל השמועות דסוגיא י"ט ב' בשוחט ופגע בנקב אתיא ככו"ע דכ"ז שלא נתחברו השחיטה והנקב יחד לא נשלמה השחיטה, וכ"נ ברמב"ם פ"א ה"א שהעתיק דין השוחט ופגע בנקב דבעינן שיצטרף ע"י שיתחבר לנקב, ודוקא כמסרק כשרה שמחוברת יחד, ודוקא קנה למעלה וושט למטה כשרה, אבל לא חצי קנה למעלה וחצי קנה למטה, ושנים אוחזין בשני סכינין ושוחטין מיירי כפשוטו ששוחטין בשני מקומות, ואף לענין טריפה אינה נעשית טריפה, אלא כנפה שהנקבים רצופין, אבל כמה חיתוכים אינם מצטרפין, אא"כ נימא דהתם אף האומד מצטרף לרוב, ובאמת בזה כנגד זה ק"ק להכשיר משום טריפה ברוב חתוך, ואפשר שתלוי לפי הענין אם יכול העומד שבאמצע לחיות ולחבר החיתוכים, וכן בסברא תמוה לומר שחתך בקנה או בושט משהו למעלה סמוך לצואר ומשהו למטה סמוך לגוף מצטרפין לנטילת נשמה, דכפשוטו כיון שסביבות החתך הכל שלם הרי הוא מגין על המקום שיתרפא, ומ"ש הרא"ש דכן מסתבר יש לפרש דמסתבר שאם נעשית טריפה ה"ה דמהני לשחיטה, אבל ככה"ג יש לדון גם לענין טריפה דדוקא בעשויה כנפה מצטרפין לטריפות.

לענין הלכה

ו. וְלַעֲנִין הלכה הסכימו הראשונים ז"ל דהלכה כרב וכמעשה רב דר"י בר שמואל, ואמנם הביאו בשם ש"ג ורה"ג ורשב"ח דנדרחו דברי ריב"ש בקושיא דר"ז, ולא קי"ל כרב, עי' הג"א בשם או"ז, אבל הסכמת הראשונים ז"ל אינה כן, וכן נקטו דכמסרק כשרה אף

מוסכם דהלכתא דכמסרק כשרה, כדנקטו גם רש"ג ורה"ג.

וכבר כתבנו לעיל סק"ה דלדברי רש"י והרמב"ם וכ"נ דעת ר"ח אתיא שמעתתא כפשטה דלכו"ע בעינן חיבור השחיטה לנקב דוקא עי"ש, ולפ"ז אין להכשיר שחיטה שאין רוב חיתוך הסימן מחובר, (ובאמת צ"ב דברי הראשונים שלא התייחסו לזה כלל, לבאר דסוגיא דהתם כדשמואל, ואאמו"ר שליט"א כתב במכתב דאפשר דרק במוסיף על הנקב יש יתרון לשחיטה אבל בשחט במקום אחר הרי כח הנקב והשחיטה שוין, ודינו כפגע בנקב אע"פ שמצטרפין לרוב והשחיטה בתרא וצ"ע).

בתבו"ש סכ"א

בתבו"ש סכ"א ס"ג כתב דבשחט במקום השני כולו כשר לכו"ע, והיינו עפ"ד הסה"ת והיש"ש דבכל הסימן מרווח רוח לכו"ע, ועסק"ג בזה, מיהו לפמש"כ סק"ה יש מקום להחמיר גם בזה, אם נחוש לפוסקים דלא כרב, מיהו דוקא אם שחט מקצת הושט במקום הראשון, דבמקצת קנה לחוד דלא מיטרפא יש להכשיר לכו"ע בכולו מיהא, (אם לא למנהג דפסלי שהיה במיעוט קמא אפי' בקנה, מיהו האחרונים כתבו ליישב איך מכשירין בכה"ג), אבל בזה העיקר דהלכה כרב.

שם ס"ד כתב להחמיר דלא כהשאלתות, ולפמש"כ לעיל סק"ה דעת ר"ח ורש"י והרמב"ם דלא כהשאלתות, (מיהו נסתייע בפוסקים דלא כרב, ולפ"ז בכל גונא אסור, אבל דברינו אליבא דרב).

שם ס"ז ח' לפמש"כ בדעת ר"ח ורש"י והרמב"ם יש להקל בכל הני גונא, ורק בצירוף חצאי שחיטה יש להחמיר, וכ"כ שם בס"ק י"א.

לשמואל וגם בזה פליגי הראשונים ז"ל וכמש"כ סק"ב.

מיהו אכתי הדבר קשה דסוגית הגמ' י"ט ב' דמיירו בה רב יהודה ור' אבא ור"כ ור' אלעזר ור' יוחנן ורבא לא מתפרשא אלא למאן דמצריך שחיטה מפורעת, וכמ"ש מרן זללה"ה בס"ג ס"ק י"ד, דהא דמפלגין בין שחט מתוך הנקב או שחט ופגע בנקב לא יתכן אלא למ"ד דשחיטה בשני מקומות אינה מצטרפת, דאל"כ הרי לעולם כששוחט אפי' לא הגיע לנקב הו"ל כשוחט מתוך הנקב, שהרי שחיטתו מצטרפת להשלים מהנקב לרוב, והחיבור לנקב לא מעלה ולא מוריד, ורק למאן דמצריך חיבור שיהא כל הרוב במקום אחד שייך לדון שהרוב נשלם ע"י הנקב, ובזה א"ר יוחנן שאין חילוק, ורבא ביאר דבריו שבכל גונא מיקרי שהשחיטה השלימה לרוב הנצרך ולא הנקב שכבר הי' פגום מתחלתו, ואם איתא דקי"ל דא"צ שחיטה מפורעת למה סתמו הדברים בגמ' כ"כ.

ובדוחק י"ל דידעו בגמ' דרב יהודה הרי אמר משמיה דשמואל דבעינן מפורעת, ור' אלעזר ור' אבא ג"כ דנו בשמעתין אם יש ראי' ממתני' לדרב, לכן לא הזכירו דלרב אין מקום לדון, ור' יוחנן ג"כ השיבו לשיטתו, (ערמב"ן שם שכתב ג"כ דר' יוחנן לא נחית לדון בדברי רב יהודה שם), וסמכו בגמ' על הכרעה דשמעתין, ועמ"ש אאמו"ר שליט"א לבאר טעמיה דרב יהודה ור' אלעזר ע"פ מאי דס"ל כשמואל דלכן לא מהני פגע בנקב שכבר נפסל ברוב קודם שנתחברו, מיהו לישניה דרבא ל"מ כן, ועמ"ש"כ בזה לעיל סק"ג, ומ"מ הדבר קשה שבאותה שמועה מייתנין הא דכמסרק לאשמועינן דא"צ שחיטה מפורעת, והמשך הסוגיא צריך לפרש דסתמו כמ"ד דצריך מפורעת, וגם משמע שהדבר

סימן ח

בדיני שחיטה לעוף

כ"ז ב' אין שחיטה לעוף מה"ת כו' בהא דבעי שפיכת דם במקום סימנים, ובטעמא דתיקנו שחיטה לעוף

א. כ"ז ב' אר"י משום ריב"פ אין שחיטה לעוף מן התורה כו' פרש"י דנבילה היינו מתה מאליה או במכה שלא ע"י סימנים, וכ"כ תו' כ' א' ד"ה לא מהא דאמרינן לקמן כ"ח א' דתהני לה סכין לטהרה מידי נבילה, וש"מ דחיתוך שדרה ומפרקת לא הי' מועיל אם היתה מתה מכח זה, וכ"כ הרמב"ן והרשב"א, (ובמשמרת הבית סוף ש"א [כ"ו א'] הוסיף דעיקור סימנים נמי לא מהני דבעינן חיתוך סימנים לרחבן, והיינו לשיטתו דעיקור שנתמעט בשחיטה היינו כששחט את הסימנים לאחר שנעקרו, וד"ז מהני בעוף, אבל בלא חיתוך כלל לא, ועי' להלן), וכן יש להוכיח מסוגיא דלעיל י"ז א' דלר"ע בשר נחירה הותר להם במדבר, וקרא דקאמר הצאן ובקר ישחט להם נחירתן זוהי שחיתתן, ומבואר בהאי קרא דדוקא דגים באסיפה אבל צאן ובקר בשחיטה או בנחירה שהיא ג"כ דומיא דשחיטה, שאם אין שום דינים בהריגתם לא הוה מפיק ליה קרא בלשון שחיטה.

ונראה דמה"ט תיקנו מדרבנן שחיטה לעוף, כיון שצריך חיתוך סימנים כשחיטה, ולכן לא רצו לחלק בין השחיטות, ואף בדין סימן אחד בעוף בשחיטה, ה"ה דבנחירה בעינן שיעורו בסימן אחד.

ויש לעי' מנין קים להו לחז"ל דבעינן שפיכת דמו בסימנים דוקא, והרמב"ן כתב מדאיתקש עוף לבהמה בזאת תורת הבהמה והעוף מה בהמה מן הצואר אף עוף מן

הצואר, ולעיל דרשינן מינה איפכא מה עוף מליקתו מן הצואר אף בהמה מן הצואר, וק"ק דאי מקשינן עוף לבהמה לענין צואר ראוי להקישו גם לענין שחיטה, כדפרכינן הכא עוף נמי כו', [ועי' תו' כ"ח א' ד"ה רבי היא, ולקמן סק"ג], ואפשר לומר דנהי דלא מקשינן עוף לבהמה, אבל עוף מעוף גופיה ילפינן כדילפינן בהמה מעוף, ולכן ילפינן נחירה ממליקה, ואפשר דכיון דבעינן שפיכת דמו, וזה מלמדנו שהחילוק בין נבלה לשחיטה הוא אם מתה בשפיכת דם הנפש לחוץ, או שדמו בקרבו, הרי אנו למידין משחיטה ומליקה שמקום שפיכת הדם הוא בסימנים, וכדכתיב בשחוט חוץ דם שפך והיינו בשחיטה, ולר"ע י"ז א' מצינו כן בקרא דישחט להם ונחירתן זוהי שחיתתן, שאם אין שום ענין בחיתוך סימנים לא הוה נקט קרא ישחט, (ערמב"ן פ' ראה שכתב ודע כי שחיטה בלשון הקדש הוא הכרת סימני הצואר).

שם בשפיכה בעלמא סגי

שם בשפיכה בעלמא סגי, יעוי' בתו' דאתיא אף כר"מ דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה לענין כיסוי, דמ"מ קרא דושפך מתפרש שיש תיקון בשפיכה זו, ולא שהרגה ונעשית נבילה, וכן הדין בשחיטה שאינה ראויה דמטהרת מידי נבלה, וכיון שלמדנו מהאי קרא דשפיכת הדם מטהרתה מידי נבילה, מובן ג"כ שמתירתה באכילה, שאין טעם לומר שהשפיכה חשיבא כשחיטה לענין נבילה, ומ"מ נעשית טריפה.

לרבי דגמר הלל"מ אתיא הלכתא אפיקתיה מלשון שפיכה, ולר"א הקפר דלא גמיר

הלכתא איצטריך קרא לאפוקי מהיקישא דזאת תורת הבהמה והעוף.

שם מסתברא משום דסליק מיניה

שם מסתברא משום דסליק מיניה, ולכאורה יש להוסיף דבמה שנאמרו דיני בהמה לענין נבילה גם חיה בכלל, ונמצא שבתורת הבהמה והעוף אף חיה, ולכן קשה להשוות עוף לבהמה לענין שחיטה ולאפוקי חיה, משא"כ בהיקישא דפסוה"מ שאין העוף בכלל, ועוד דאף נשתנה מבהמה בהא דסגי בסימן אחד, ועוד דאכתי איצטריך היקישא דבהמה לעוף למן הצואר, וכן דנחירה בצואר, והיקישא דצבי ואיל מיותר, עי' בכורות ל"ג א'.

בחילוק בין נתנבלה לנוחר ומעקר, ובדין שהייה בשחיטה ובנקובת הושט

ב. שם השוחט ונתנבלה בידו פרש"י שלא מדעת והנוחר והמעקר מדעת, ולעיל י"ז א' פירש נתנבלה כגון ע"י פגימת סכין או שהייה או דרסה, ואמנם לשון נתנבלה בידו משמע שלא מדעת, אבל עיקר החילוק דשוחט היינו שחתך הסימנים במקום הראוי לשחיטה כשרה, אלא שלא הי' החיתוך כהלכות שחיטה, ונוחר ומעקר זוהי פעולה אחרת לגמרי, דמעקר תולש הסימנים, ונוחר חותך הסימנים לארכן, כמ"ש רש"י י"ז א' שקורעה לארכה מנחירה ועד החזה, והיינו בסימנים כמבואר בשמעתין (ולשון רש"י פ"ה ב' נוחרו חונקו צריך תיקון), ועי' להלן.

והנה מבואר ברש"י וכ"כ הרמב"ן דשהייה אינה פוסלת למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת, וכ"ה פשטות הדברים שהרי הוצרכנו להללמ"מ לפסול שהייה, מיהו צ"ע א"כ נקובת הושט שהיא טריפה בעוף היכי משכח"ל, הרי יכול להמשיך ולחתוך לאח"ז, [ועי' חידושי הר"ן כ' א' בשם הרא"ה דשהייה פוסלת במליקה מסברא], ולעיל ס סק"א כתבנו דמסתברא שיש שיעור שהייה דהוה ידעין בלא הללמ"מ שהוא פוסל, דבעינן שיהא כל

המעשה של השחיטה או הנחירה פעולה של נטילת נשמה מתחלתה, ואם נוקב הושט אפי' בדרך השחיטה ע"מ שלא להמשיך כעת, הרי"ז פעולת טריפה ולא פעולת הריגה ושפיכת דם הנפש, אבל אם נפלה סכין או נפלו כליו או השחזו את הסכין חשיבא שפיר התעסקות בשחיטה אלא שנאנס להפסיק באמצע, מיהו צ"ע אם בכה"ג כשר כל היום כולו כסכין רעה, דכיון שאינו עוסק בחיתוך הסימנים אע"פ שמתעסק בהכנת הסכין, מ"מ י"ל שכבר ניתק הקשר בין תחלתה לסופה, ולא חשיבא נטילת נשמה במעשה אחד, וצ"ע שיעורו בכמה, [ועמ"ש"כ אאמו"ר שליט"א בס"ז סק"ד דיש שיעור שלא חשיב חיתוך העור מום אלא חלק ממעשה השחיטה, עי"ש בשם ר"ת בזה], ועכ"פ באין דעתו לנטילת נשמה בשעה זו מסתברא שאין זה מעשה שחיטה ונחירה, ונעשה טריפה בנקובת הושט, (ועי' לקמן סק"ו דנפלה סכין ושחטה ודרסה כשר בעוף, ושם ודאי יש להצריך מעשה אחד שיחשב נטילת נשמה מתחלתו).

שם נחירתו זו היא שחיטתו ליבעי כיסוי

שם נחירתו זו היא שחיטתו ליבעי כיסוי, לא פריך מנתנבלה בידו דמצנין לפרושי נתנבלה שמתה קודם ששחט רוב סימן, דאי בדרסה ושהייה הרי למ"ד אין שחיטה לעוף כשר מן התורה, ואפשר שלכך הזכיר רש"י שלא מדעת, ולא פירש כמ"ש י"ז א' [הובא לעיל], והא דקאמר נחירתו זוהי שחיטתו ולא קאמר נחירתו ועקירתו זוהי שחיטתו, י"ל דלישנא קלילא נקט, וכדאמרינן לעיל י"ז א' בשר נחירה ואמרינן נחירתן זוהי שחיטתן, וה"ה דהו"מ למימר נחירתו ועקירתו, אלא שנחירה דומה יותר לשחיטה, והרשב"א במ"ה סוף ש"א [כ"ו א'] דקדק מלשון זה דעיקור לא מהני אף למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת, ורק שוחט בסימנים עקורין מהני, וברש"י ורמב"ן מפורש דה"ה עיקור סימנים וכ"נ ברמב"ם פ"ד הי"ז דכל האופנים הותרו

שבלשון זה השמיענו דין הנוחר והמעקר, ועי' תוספתא פ"ו דקתני ד"ז בהדיא ברישא, ואפשר דקמ"ל שחייב בכיסויי אע"פ שאין דעתו לאכילה, דמצינו דממעטין נוטע לסייג ולקורות מלשון עץ מאכל וממעטין עיסת הכלבים מחלה, וה"נ אשר יאכל כתיב, [שו"ר שכ"מ בלשון הטור סכ"ח שכתב כל השוחט אפי' א"צ לו לאכלו ואינו שוחט אלא מפני הדם שצריך לו חייב לכסותו כיצד כו' וכ"ה בשו"ע סי"ח, וכ"ה בתורת הבית], ובתוספתא נמי קתני השוחט לרפואה לאכילת עובד כוכבים לאכילת כלבים חייב לכסות, א"נ לומר דבטריפה לא סגי, עי' פ"ה ב' בד"ז, א"נ לומר שלא ישהה וידרוס דכיון דדמו לשחיטה יטעו לומר שא"צ כיסוי, ולכן ינחור ויעקור דלא דמו לשחיטה כלל, שו"ר דלשון התוספתא שלא ישחוט כדרך ששוחטין אלא כיצד כו' ואפשר דהכונה כמש"כ, א"נ לומר שלא ישחוט ויכסה מקצת דמו, עי' פ"ח א' ובשו"ע סכ"ח סט"ו, ואפי' לר"י דסגי במקצת דמו אין ראוי לעשות כן, א"נ לומר שלא יקזי דמה משום צעב"ח.

אם יש ענין בשחיטה למ"ד אין שחיטה לעוף מח"ת

ג. כ"ח א' תהני לה סכין לטהרה מידי נבילה, בפשוטו הי' נראה דלמ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת, אין יתרון בשחיטה טפי מנחירה, וכל ששחיטה מטהרתה ה"ה נחירה, ולפ"ז מתני' דזבחים מלק ונמצא טריפה כו' ר' יוסי אומר דיה כנבלת בהמה שחיטתה מטהרתה אבל לא מליקתה, היינו למ"ד יש שחיטה לעוף מה"ת, אבל בתו' כאן פשיטא להו דר"י מצי סבר אין שחיטה לעוף מה"ת, ואפ"ה יש יתרון לשחיטה בעוף שרק היא מטהרת טריפתה מטומאתה, וכ"מ בגמ' דאמרינן מאן תנא דפליג אר"א הקפר רבי היא, ולא אמרינן ר' יוסי היא, ובדברי ר"מ שם נמי משמע שיש יתרון לשחיטה, דהדר לייף מה מצינו מליקה משחיטה, ולמדנו מזה

במדבר, וכ"ה פשטות הגמ' דמי סברת בעוף לא בחיה אכולה מתני' קאי, וכן מדקתני הנוחר והמעקר או נחורו או עוקרו, ואם עוקרו פסול לכו"ע הו"ל להזכיר עקירה ברישא ואפי' נחירה, ונראה שהרשב"א לשיטתו דעיקור סימנים לא משוי ליה טריפה, אלא שנתחדש הלכה ששחיטתו פסולה בסימנין עקורין, ולכן ס"ל הכא שהעקירה אינה בכלל פיסוק סימנים שהרי אינו עתיד למות מכח זה, ואמנם התו' ט' א' נתקשו מזה לפי' בה"ג דלא הוי טריפה, ורש"י והרמב"ן לשיטתם דהויא טריפה, ועי' לקמן ס' סק"ג ה' בזה.

שם מי סברת בעוף לא בחיה, ובסמוך קאמר מאי לאו בעוף כו', ואפשר דלשון נתנבלה בידו לשון נקבה משמע אחיה, ולכן קאמר מי סברת, אבל לשון או נחורו או עוקרו משמע אעוף, [שו"ר שכ"ה בתו' הרא"ש וברשב"א] כ"כ אאמור"ר שליט"א דמה"ט פרש"י דלמסקנא מפרשינן לה אעוף, מיהו י"ל דסתמא בעי ליה ליניבא, ולכן קאמר מאי לאו.

שם ליבעי כיסוי, אע"פ שמדרבנן אסור באכילה קרינן ביה אשר יאכל כיון דמדאוריתא שרי, כן מובא שהוכיחו במל"מ תרומות פ"ז ה"א ובשעה"מ פ"ה מאישות ה"א והגרע"א ז"ל ביו"ד סכ"ח משמעתין, ואפשר לדחות דמתני' כוללת נוחר לחולה שמותר באכילה, ובכה"ג יש לחייבו בכיסוי כדין התורה, אבל ודאי שאין זה פשטות הגמ', וא"ת דילמא העמידו דבריהם לפטור מכיסוי כדי שלא יבא לאכלו, ולמ"ד שחיטה שאינה ראויה חייבת בכיסוי, לא יבא לאכלו מכח חיוב כיסוי, ובלא"ה לא יוכיחו מחיוב כיסוי שבשפיכה לדין אכילה, ועוד מדקתני נחורו או עוקרו ש"מ שאין ענין להמנע מזה, ואם מדאוריתא חייב הי' ראוי להמנע מלבטל המצוה.

שם כיצד הוא עושה או נחורו או עוקרו, יש לעי' מאי אתא לאשמועינן, דלא משמע

להתו' דאם מקשינן להו לבהמה בעינן נמי שחיטה, וזה דלא כהרמב"ן שהוכיח מקושית תו' דריב"פ לא פליג אכולהו תנאי דלעיל, והיינו דיליף מהכא סימן אחד ובנחירתו סגי.

שם תהני לי סכין לטהרה מידי נבילה, משמע שלא תיקנו שתהא נבילה, וי"ל הטעם דכיון שאסורו באכילה שוב אין מצוי בה טומאת נבילה בבית הבליעה, ועוד שהרי חייב בכיסוי מדאורייתא, ואם יחשבוה נבילה לא יכסה הדם, (ועוד דמלק בסכין היינו בעזרה, ובזה י"ל שלא גזרו טומאה מדרבנן).

בסוגיא דנזיר כ"ט א' בדין מליקת חטאת העוף ספק בעזרה, ובדין מליקת חולין בעזרה למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת

ד. **בנזיר כ"ט א'** אמרינן דמאן דמתיר חטה"ע לאכילה לכהנים בקטן משום חינוך דרבנן, קסבר אין שחיטה לעוף מה"ת וחולין בעזרה לאו דאורייתא הוא, ומשמע מזה שאם חולין בעזרה דאורייתא, אף מליקה בעזרה דאורייתא, ואפשר לומר בזה דלאו לענין איסור אכילה קאמר, אלא לעיקר איסור הכנסת חולין בעזרה שג"ז מדאורייתא כמבואר חולין ק"ל ב', אבל בגמ' שם ב' אמרו דבאכילת חטה"ע ספק איכא תרי איסורי חשנ"ב ונבילה, וש"מ דמליקה אוסרתן כשחיטה.

ונראה דדוקא במליקת חטה"ע אמרו כן, דכיון שמולקה לשם קרבן מספק, הרי מליקתה כשחיטתה, וכמו שאשם תלוי חשבינן ליה שם חשנ"ב משום ספק, ה"ה מליקת חטה"ע"ס, אבל מליקת חולין גמורין י"ל דכמאן דקטלה דמי, ואפי' נימא דמליקה שהיא דרך שירות בפנים כשחיטה דמיא, מ"מ נחירה ועיקור אין בהם משום חולין בעזרה לענין איסור אכילה והנאה, ואע"פ שפעולה זו מתירתן באכילה, מ"מ הרי ראינו שיש יתרון לשחיטה מנחירה לענין לטהרה מידי נבילה לר' יוסי, ולענין צפורי מצורע ושחוט חוץ, עסק"ג, וא"כ גם בפנים אין לנו לדמות

שיש יתרון לשחיטה גם למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת, וכן מצינו לר"ע בבשר נחירה י"ז א' ומשמע שזה גרוע ממה שדנו אם נאסר בכניסתן לארץ, אלא דהתם משבאו לארץ נאסרה נחירה, וש"מ שיש בשחיטה יתרון, אבל בעוף שלא נאסר אין ראי' משם, ואפשר דמשחיטת צפורי מצורע חזינן שיש ענין שחיטה בעוף, וכן לענין שחוט חוץ בפשוטו דוקא על שחיטת עוף חייב לכו"ע, עי' לקמן סק"ה, וכן לענין חולין בעזרה מבואר בירושלמי נזיר דאף למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת מ"מ נוחר ומעקר פטור, ובביאור תלמודן שם כ"ט א' עי' לקמן סק"ד, וכן לענין טומאת אוכלין מצינו לקמן קכ"א ב' יתרון לשחיטה כהלכתה אפי' בבהמה טמאה ובשחיטת נכרי בטהורה, - מיהו אין ללמוד מזה שיש יתרון לשחיטת שני סימנים בעוף, כיון דבכל הני דוכתי סגי בסימן אחד, ולא למדנו אלא שיש יתרון לשחיטת הסימן טפי מנחירתו, מיהו מסברא כיון ששני הסימנים בכלל שחיטה יש מקום לומר שיש הידור בשניהם דומיא דבהמה.

מנלן דבעוף סגי בנחירת סימן אחד

ויש לעי' מנלן דבעוף סגי בנחירת סימן אחד, וה"ה בשחיטה, הרי לר"א הקפר ליכא הלכתא לעוף דסגי בסימן אחד, ואפשר דממליקת חטה"ע שמעינן לה דסגי בסימן אחד, ועי' להלן בגמ' דילפינן שחיטת קנה ממליקת קנה, מיהו יש לדחות כדאמרינן דלמא שאני התם דאיכא שדרה ומפרקת, ואפשר דאיהו נמי יליף מהיקישא דתורת הבהמה והעוף דבעינן סימנים וכמש"כ סק"א מהרמב"ן, וממעט נמי מזאת דסגי בסימן אחד, וכן מהיקישא דעוף לבהמה ולדגים כבר קפרא, אלא דס"ל דדרשא דושפך את דמו מפקיעתו מחיוב שחיטה וסגי ליה בנחירה דומיא דשחיטה, מיהו בתו' ד"ה רבי היא נקטו דרבי ובר קפרא שוין, ולכאורה בדבר קפרא לא הוזכרה שחיטה אלא סימן אחד, וע"כ דס"ל

לשחיטה אלא דרך שירות, ואין נחירה ועיקור בכלל זה.

וראי לזה שהרי גם למ"ד יש שחיטה לעוף מה"ת אמרו שם דהויא חשנ"ב אע"פ שנבילה היא, וש"מ דמפני שנוהג בה מנהג קרבן, הר"ז כשחיטה, מיהו אאמו"ר שליט"א ביאר בזה דה"ק אם איתא דשריא באכילה, נמצא שהתירה כאן תורה שני איסורין, דמליקתה נבילה, ועוד דכיון שמליקתה מתירתה באכילה הו"ל חשנ"ב, דכל חיתוך סימנים שמתירה באכילה זוהי שחיטתה, ואמנם האיסור דחשנ"ב נולד מכח היתר אכילת נבילה, אבל מ"מ מיקרי שפיר שני איסורים, מיהו י"ל בזה דהטעם שמתיר המליקה באכילה הוא משום דחשיבא כקרבן, ומילא גם אין בזה משום חשנ"ב, אבל בגמ' שם קאי למאי דחשבינן אשם תלוי ג"כ כחשנ"ב, מפני הצד שלא חטא, ומ"מ גם לפ"ז לא אמרו אלא במליקה שהיא כדרך הקרבתה בפנים, אבל נחירה ועיקור לא, ואפשר דמה"ט מתקיף לה ראבד"ר א התם דדילמא כל האיסורים מדרבנן.

ובירושלמי נזיר פ"ד ה"ו אמרו בהדיא דכיון דנוחר ומעקר בפנים פטור, ה"ה מליקת העוף אפי' למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת, ויש ללמוד מזה למעוטי בפלוגתא שלא אמרו בתלמודן אלא במליקה, (ואפשר דלמסקנא דתלמודן עיקר האיסור משום הבאת חולין בעזרה, ולא משום שחיטתן, מיהו גם לפ"ז צ"ל דגזרו מדרבנן על מליקה כשחיטה).

אם בנוחר יש איסור חשנ"ב

ולפי מש"כ לקמן סק"ו דנחתכו סימנים מאליהן ג"כ כשר, דמיעוטא דנפלה סכין ושחטה נאמר רק בהלכות שחיטה, [מיהו עי"ש דהיינו דוקא בשפיכת דמו שפורע ביה"ש, ולא בנעקרו סימנים תחת העור], א"כ בנוחר בעזרה אין חשיבות למעשה ידיה, שא"צ לזה אלא מעשה קוף ומאליו, והדבר

פשוט שחתכן קוף בעזרה כשרין, אבל בשחיטה יש חשיבות נוספת והיא תלויה במעשה האדם דוקא, ועוד דקרא דממעטין מיניה חשנ"ב בקידושין נ"ז ב' הוא מדכתיב ושחטו ושחט אותו ג"פ ומקרא דכי ירחק וזבחת, וכל הני דוקא משחיטה נתמעטו, ואפי' עופות דממעטין מושחט אותו, מפני שאינן בשחיטה כבהמה מתפרש שפיר לכו"ע או דסגי בסימן אחד או שא"צ שחיטה, [ושו"ר ברשב"א שם שכתב כן], וש"מ דכולהו אימעטו משחיטה דוקא, אלא דאפשר שאף מליקה בכלל וכמשנ"ת, ולמש"כ סק"ה דקדשים בחוץ דוקא בשחיטה חייב, יש לדקדק גם מדמדמינן להו קדושין נ"ז ב' שלי בשלך כו'.

ויעזי ברמב"ם פ"ד משחיטה הי"ז י"ח שכתב דבמדבר הותר להם לנוחר אבל אסור להם לשחוט אלא לשמים בעזרה, ומדברי ר"ע ג"כ יש ללמוד דהא דבריהוק מקום אתה זובח, שבא לאסור נחירה הרי באותו פסוק נאמר זביחה, ואפשר שקודם לכן לא נאסר חולין בעזרה, ועכ"פ אם נאסר היינו דוקא זביחה, ומכאן ולהבא ודאי דוקא זביחה, אלא דיש ללמוד מזה שאפי' כשהותרה נחירה אין בה משום חשנ"ב.

בדעת הרמב"ם בחטה"ע הבאה על ספק שנשרפת

ובפ"א ממחור"כ ה"ז כתב הרמב"ם דחטה"ע הבאה על הספק נשרפת שמה אינה חייבת ונמצאת חטאת זו חולין שנשחטו בעזרה שהן אסורין בהנאה, ומבואר שפסק להלכה כגמ' דנזיר כ"ט ב', ורש"י בכריתות כ"ו ב' כתב דאין איסור חולין בעזרה במליקה, וכן אמרו בגמ' שם דכדין הוא שתהא מותרת בהנאה, ובשטמ"ק שם אות ל' הקשה ע"ז מסוגיא דנזיר, וכבר הבאנו לעיל מ"ש אאמו"ר שליט"א דכונת הגמ' שאם נתרנה באכילה נמצא שמליקתה הכשירתה, אבל עכשיו

בסכין ושוחטין פטורין, וכש"כ נחירה ועיקור, [ובפרט למש"כ לקמן סק"ו דאף מאליו כשר הרי שההיתר אכילה אינו תלוי בזה], ובהדיא כתיב רק איסור אשר ישחט, (ומצינו גם ענין שחיטה בצפורי מצורע), ולא איצטריך מיעוטא אלא במליקה דהויא דרך שירות בפנים, ובקדשים בעינן שחיטה דוקא כדאמר י"ז א', ואפי' קודם מתן תורה, וכדכתיב באברהם ויקח את המאכלת לשחוט, ובקדושין י"ז ב' מדמינן שחוטי חוץ וחשנ"ב מה שלי בשלך אסור, ויש להשוות שניהם דדוקא שחיטה אסורה.

בהא דהותר בשר נחירה במדבר לר"ע

(בהא דהותר בשר נחירה במדבר לר"ע י"ז א' יש להסתפק אם זוהי קולא לדור המדבר מפני צורך השעה שהם מטולטלים וטרודין במלחמה, וכענין שהקלו להם בשבע שכיבשו, או שעדיין לא ניתנה מצות שחיטה, והרי נחירה להם כנחירת עוף למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת, ולכאורה נראה דזוהי בעיא דר"י שם בבשר נחירה שהכניסו עמהם לארץ, האם התירו להם נבילה או שזוהי שחיטתן, והיינו דמייתנין עלה משבע שכיבשו שהקלו להם אפי' כתלי דחזירי וכ"ש שלא יאסרו להם בשר שעמהם, וש"מ שזה מענין בעיא דר"י והכי קאמר דאפי' אם התירו להם נחירה במדבר, ראוי להמשיך ההיתר, וא"כ לשני הצדדים מותר, (מיהו לא דמי לגמרי עי"ש בתו'), וניחא בזה מה שדקדק הרא"ש על פרש"י, דכאן הנדון איך להבין ההיתר בזמן המדבר, ומיהו לענין כיוסוי פשיטא לן דבהיתר אכילה תליא מילתא, ולפ"ז אין ללמוד מבעיא זו לשאר דוכתי כלל, וערא"ש בזה, שו"ר מהגרע"א ז"ל בדברי הרא"ש).

(עי' בפנקס טריפות הוספה לכאן במה שנוגע לסוגיא כ"א ב' בההיא דאין עיקור סימנים מהלל"מ).

שאסורה באכילה בדין הוא שתהא מותרת בהנאה, ודברי הרמב"ם שכתב דאיסור ההנאה משום חשנ"ב לא נתיישבו בזה, אלא די"ל דמפרש האיסור דרבנן שאמרו בגמ' משום חשנ"ב, דדמיא מליקתה לשחיטה, ולא כרש"י שפירש האיסור משום קדשים דחטאת, אבל הרמב"ם כ"כ גם בספק חטאת וזה ודאי יש לאסור מדאורייתא בהנאה, ומה"ט נשרפת ולא נקברת, וע"כ כונתו לכלול בזה גם כשנודע לה שפטורה, ולע"כ שם.

בדין נוחר ומעקר עוף קדשים בחוץ

ה. בדין נוחר ומעקר עוף קדשים בחוץ נראה דאף למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת פטור, שהרי ר"ע סבר דבשר נחירה הותר במדבר, ואפי' בקראי דשחוטי חוץ לא מחייבין אלא בשחיטה, וש"מ דלא סגי בהיתר אכילה, וכ"מ בזבחים ק"ז א' דלא איצטריך מיעוטא לעופות אלא במולק בחוץ כיון שזוהי עבודתן בפנים, [נאמנם ר"ש במתני' ובברייתא שם קי"א ב' מחייב מולק בחוץ, כ"נ לכאורה שאם הי' פטור על המליקה הי' פטור על ההעלאה מיהו יתכן שאין על המליקה שם עבודה בחוץ אע"פ שאינה נבילה], אבל על נחירה ועיקור פטורין בחוץ אף במדבר שהיו מותרין באכילה, וה"ה למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת.

ולפ"ז אתיא מתני' זבחים קי"א א' דמלק בחוץ פטור ככו"ע, ואפי' החזיר הסימנים ולא נעשית טריפה, דקראי דמייתנין ק"ז א' מיירי בכל גונא, וכן מתני' מתפרש בכל האופנים שמליקה כשרה, וכ"מ מהתו' בבכורות ל"ב ב' דאפשר דר"ע סבר אין שחיטה לעוף עי"ש, ואפ"ה ממעט מליקת עוף בחוץ, מיהו לר"ע בלא"ה מוכח כן דהא קראי במדבר נאמרו וכמשנ"ת.

ובפברא ג"כ פשוט שאין לנו איסור בחוץ אלא דרך שירות, ואפי' שנים או חזין

בדין גוי שנחר למ"ד אשל"ע מה"ת, ובנפלה סכין

ו. בדין גוי שנחר עוף למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת כתב הרא"ש פרק יוהכ"פ סי"ד בשם מהר"ם מרוטנבורג בפשיטות דמותר באכילה, ולכאורה ה' נראה דכיון דלפינן מושפך את דמו דבשפיכה בעלמא סגי יש לדמות ד"ז לכיסוי הדם, ולא מסתבר שגוי שנחר או שחט חייבין בכיסוי, דא"כ גם עופות שנשחטו ברשות הגוי חייב לכסות, שהרי לא הוזכר ענין בעלות בכיסוי הדם, וישראל השוחט לנכרי בפשוטו חייב לכסות כיון שמותר באכילה, וקרינן ביה ושפך וכיסה מי ששפך הוא יכסה.

מיהו נראה דגם בנחתכו הסימנים מאלהן [דהיינו בנפלה סכין ושחטה או שחתכתן כדרך, אבל ע"י חולי לא מיקרי שפיכת דמו] כשר, דמבואר בתוספתא ריש פ"א דגוי וקוף ומאליו כולם נתמעטו מקרא דזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל, ויש ללמוד מזה דלר"ע י"ז א' דמהאי קרא שמעינן איסור נחירה, הרי שרק מהלכות שחיטה נתחדש דנפלה סכין פסולה, אבל כשהי' בשר נחירה מותר, אף מאליו ה' כשר, הרי דאע"פ שצריך נחירה בסימנים דוקא, אפ"ה מאליו ע"י כח חיצוני כקוף וכרוח ג"כ כשר, דעיקר הענין שיצא דם הנפש מן הצואר, בחיתוך סימנים ובדרך הכאה של נטילת נשמה ולא מיתת זקנה והדומה לה מחולשה והתמוטטות, וה"ה למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת.

[שו"ר ברמב"ן כ' א' בעיקור סימנים שכתב והוא שעקרן אדם בידו כשעת שחיטה, דמחמת עצמו טריפה היא, ואין הכרח מדבריו לפסול נפלה סכין דמתפרש שפיר לאפוקי ע"י חולי, דלא קרינן ביה שופך את דמו, וכמש"כ לעיל, מיהו משמע שבא למעט גם נעץ צפרניו ועקרינהו לסימנים, ולכאורה זה דומה למעשה

האדם, ואפ"ה כתב שזה טריפה, וצ"ע, [שוב נראה ליישב דעיקור סימנים בגוף הבהמה לא מיקרי שופך את דמו, ואע"פ שמתחתם הבהמה בכח, דבעינן פריעת בית השחיטה להמית בהמה, וה"ה נפלה הבהמה ונחתכו הסימנים דכשר, ומ"מ צ"ע בלשון הרמב"ן בזה], וברייתא דלקמן בנשמטה הגרגרת דפסולה אם עקירת סימנים מהניא כנחירה וכדעת רש"י [ועי' רשב"א שהובא לעיל סק"א ב'] למ"ד אין שחיטה לעוף מתפרשת מדרבנן כ"מ ברש"י כ' ב' דמוקים לה כמ"ד אין שחיטה כו', אליבא דרמי בר יחזקאל, ומבואר דאף בדרבנן החמירו בספק שחיטה, אבל לפמשנ"ת מדברי הרמב"ן דנשמטה כה"ג חשיב מאליה, א"כ גם משום נחירה פסולה, ולע"כ], - [ובעיקר מש"כ לדמות נחירה במדבר לאין שחיטה לעוף מה"ת, יש לדון בזה למ"ש הרמב"ן דלפינן חיתוך סימנים בעוף מהיקשא דזאת התורה לבהמה ועוף, א"כ במדבר שלא נתחייבו בשחיטה כלל א"כ אין מקור להצריך נחירת סימנים, מיהו הרי כבר ידעו איסור נבילה במתה מאליה, וא"כ צ"ע גדר הדברים].

ולפ"ז ניחא דגוי כשר אע"פ שאינו מחייב בכיסוי, דקרא מתפרש ושפך ישראל, אבל משמעותו דסגי בשפיכה, היינו לומר שאין הלכות שחיטה כלל, וכל שנחתכו הסימנים אין זו נבילה, ואין מעשה הגוי גורם ההכשר, אלא המציאות שנחתכו, ואפי' מאלהן, וכמו שהי' מקום להכשיר בשחיטה בנפלה סכין ושחטה כדרכה אי לאו קרא דזבחת ואכלת, וכן לרבנן דר"ג ל"א ב' בעינן כונה לשחיטה ולא בעינן לנחירה, דמציאות דשחיטה היא בצירוף מעשה האדם אבל בלא דיני שחיטה אין האדם שותף בכח ההיתר, ורק הצורה איך שמתה הוא המתיר, וכל שמתה בצורת שחיטה או חיתוך סימנים מותרת, אבל לענין כיסוי נפלה סכין ושחטה פטור, אבל נוחר ומעקר קרינן ביה שפיר

ושפך, ולפ"ז מסתברא שאין מברכין על שחיטת ונחירת העוף, שאין מעשה האדם גורם ההיתר, (ועי' אבודרהם ותמים דעים שראיתי מועתק בענין זה).

ובזה הדברים מתחווירין כפמשנ"ת לעיל סק"ד ה' דאין איסור נחירת חולין בעזרה וקדשים בחוץ, בעוף בשחיטתו אע"פ שמתירתו באכילה, דאין ללמוד מהיתר האכילה דנחירה, כיון שההיתר א"צ מעשה אדם כלל, ולכן גם כשהאדם נוחר אינו שותף במעשה ההיתר, אבל שחיטה שצריך מעשה האדם הרי הוא שותף במעשה השחיטה, ובחשיבות הענין הזה יש לחייב בחוץ ולאסור בפנים.

וברמב"ם פ"ד ה"ז מבואר שהמדבר היו מותרין בנחירה כשאר הגוים, וזה ג"כ מוכיח דמאליו כשר, מיהו כיון דנבילה אסורה לא ה"י לו לנקוט לשון זה, ולענין נכרי דהרמב"ם שם ה פסלו משום ע"ז, א"כ אין החסרון בעיקר המעשה שלו, אבל אם איסורו משום שאינו בדין וזבחת, שלא נצטווה על השחיטה, י"ל דה"ה שאינו בדין נחירה כיון שאינו באיסור נבילה, (כדכתיב ביה לגר אשר בשערך תתנה ואכלה או מכור לנכרי), אלא דכיון שא"צ מעשה אדם בכל ענין כשר וכמשנ"ת, (מיהו ערמב"ן כ' א' הנ"ל).

ומצינו לענין טומאת אוכלין יתרון במעשה שחיטה שנעשה ע"י גוי, לקמן קכ"א ב' בשוחט נכרי לישראל בטהורה, וכן ישראל לנכרי בטמאה, ומסקנת הגמ' שם דבעינן כל הלכות שחיטה בלא שהייה ובלא דרסה, הרי שמעשה הגוי יכול לפעול בשחיטה במדה מסוימת, והרי מאליו וקוף ודאי לאו כלום הוא לענין טו"א.

בדברי הפלתי דלמ"ד אשל"ע מוה"ת אם נחר העוף ומפרכסת אסורה

ז. בפלתי סכ"ז סק"ב כתב דלמ"ד אשל"ע מה"ת אם נחר העוף ומפרכסת

אסורה דלא נתחדש בזה היתר דזבחת ואכלת, וכונתו מלשון הגמ' ל"ג א' דגוי בנחירה סגי להו במיתה תליא מילתא, וא"כ בעוף שגם לישראל סגי בנחירה ג"כ דינו במיתה וקשיא ליה א"כ איך ניתרת בשחיטת עוף, ולכאורה נראה דאף בנחירה מותרת לישראל, דכיון דנבילה אסורה ובעינן נחירה וחיתוך סימנים, א"כ ג"ז נאמר לישראל שע"י חיתוך סימנים תהא מותרת באכילה, ואפי' מפרכסת בכלל ההיתר, והרי בניי אכלו במדבר בני מעיים של נחורה, אבל לגוי דנבילה שריא לא נאמר שום היתר בנחירה, ולכן רק במיתה תליא מילתא, (ועי' תורע"א טהרות פ"א מ"ג ובתפא"י שם בשמו, ומבואר דפשיטא ליה שדין סימן אחד בעוף טמא לחזקיה כדין שני סימנים בבהמה טמאה, ולכאורה בבהמה טמאה אין מה להוסיף אחר שני סימנים, אבל בסוף בסימן אחד כיון שמצינו בעולת העוף דין שני סימנים, ש"מ שיש בו חיות אחר סימן אחד, ואין ללמוד לעוף טמא מעוף טהור, וא"כ י"ל דמורה חזקיה בעוף טמא ששחט בו סימן אחד שדינו כאמ"ה לנכרי, ולע"כ שו"ר בספר מרן זללה"ה סי' רי"ד לדף קכ"א שהזכיר אפשרות זו ליישב קושית הגרע"א ז"ל).

להלכה אם יש שחיטה לעוף מה"ת

ח. לענין הלכה קי"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת, כמבואר ברמב"ם וטוש"ע שרק שחיטה חייב בכיסוי, ושחיטת חש"ו פטורה מכיסוי, וסתמן כפירושן גם בעוף, וברשב"א ט"ז ב' מפרש דהיינו דקמ"ל הכל שוחטין אפי' עופות לומר ששחיטתן מדאורייתא שכולן דינם שוה, וכן קי"ל הלכה כרבי מחביר, ומעשה רב דא"ל הכי לר"ח פ"ה ב', וכן בסוגיא כ"ז ב' הזכירו בדרשא דקראי שחיטה, מיהו לר"ע ז' א' דנחירה הותרה במדבר א"כ עיקר קראי על חיתוך סימנים, וכ"כ הרמב"ן דריב"פ מודה לדרשות אלו להצריך חיתוך סימנים, (ועי' כ' ב' דמשמע דרבי לא יליף מהיקישא אלא כולה הללמ"מ), וביומא ע"ה

אין שחיטה לעוף מה"ת ג"כ פליגי מדאורייתא דהא בעינן חיתוך סימנים.

ומצינו גם לראב"א דקנה בכלל שחיטה, שהרי אם שחט את הקנה ואח"כ את הושט כשרה, ואם שהה או דרס בקנה הויה טריפה או נבילה, שאין העוף שונה מהבהמה במהות השחיטה, אלא דסגי בושט, ומצינו כע"ז גם לדין בשחט מיעוט הושט וכל הקנה דאי לא דמיעוט הושט חלק מהשחיטה היתה טריפה, ועכשיו ששחט אותו מיעוט כדין, אע"פ שלא השלים חיתוך הושט כשרה, ובשהה ודרס בו טריפה, וכענין זה הוא הקנה לראב"א.

ובזה יש ליישב הא דמשמע דפסוקת הגרגרת נבילה אף בעוף ואילו לראב"א עדיין אינה כשחוטת בגרגרת, ונמצא שהעוף קיל מבהמה בזה והרי חיותו מועטת מבהמה, אבל לפמשנ"ת דקנה בעוף לראב"א כמיעוט ושט לכו"ע, א"כ לדעת רש"י והרמב"ם והרמב"ן והרשב"א דנקובת הושט הויה נבילה, א"כ גם פסוקת הגרגרת כן לראב"א, מיהו לא מצינו כן בהדיא בעוף, וערמב"ן כ' א'.

בדין נקובת הושט

בדין נקובת הושט נחלקו הראשונים ז"ל אם דינה כפסוקת הגרגרת שהיא נבילה כדמסיק ל"ב ב', ודעת רש"י והרמב"ם והרמב"ן והרשב"א שג"ז בדין נפסלה בשחיטתה שהיא נבילה, אבל בתו' הרא"ש שם כתב דלא מסתבר שתחשב נבילה שלא יועיל לה שחיטה דלא מצינו כן אלא בפסוקת הגרגרת שניטל חיותו של סימן שלם, וכ"כ בשם ר"ת ל' ב', וכ"כ בשטמ"ק הנדמ"ח מתור"פ בשם תו', וכ"כ באו"ז ועוד בשם ר"ת.

ויש בזה שני נדונים א' היכא שהנקב משלים לרוב השחיטה, ואפי' שחט רוב מ"מ בזמן ששחט חצי השלים הנקב לרוב, ב' בעוף דסגי בסימן אחד ושחט הקנה בנקובת הושט.

ב' תניא דריב"ק יליף משטוח דטעון השליו שחיטה, וכן הובא בירושלמי נזיר שם, ורבי אומר דמהללמ"מ שמעינן לה, ולא הזכירו חולק שם, [מיהו ר"ל דריש התם שנתחייבו שחיטה, ולשיטתו בנזיר דאין שחיטה לעוף מה"ת], וכן סוגית הגמ' ל"ב א' בשהייה דעוף סתמה כמ"ד יש שחיטה לעוף, דאם הנדון מדרבנן איך תיקנו בעוף א"כ פירושא דמתני' הוא בשחיטת בהמה, והול"ל בעוף מאי, [ועי' תו' ל' ב' ד"ה החליד], וכ"מ בגמ' ד' א' דאמרין ודילמא קסברי כותים אין שחיטה לעוף מה"ת, וצ"ע ברא"ש יומא הובא לעיל סק שכתב בשם מהר"ם מרוטנבורג בפשיטות דאין שחיטה לעוף מה"ת, ועי' תו' בכורות ל"ב ב' וברא"ש שם, [וערש"י כ' ב' ובמש"כ בזה לקמן ס סק"ה], וכבר נתבאר בספר אאמור"ר שליט"א בזה.

כ"ח א' איתמר בו' ראב"א וושט ולא קנה ביאור דעת ראב"א

ט. כ"ח א' איתמר רנ"א או וושט או קנה ראב"א אמר וושט ולא קנה ראב"א קים ליה מסברא או ממשמעות הבריות דלא נפקא חיותא בקנה לחוד, דעיקר חיותא בושט כדחזינן דנקובת הושט טריפה ובקנה בעינן רובו, ואם למדנו מהפסוק דעוף קיל מבהמה וסגי בסימן אחד אין להשוות שני הסימנים, ואית לן לאוקומי קרא או הלכתא בסימן המיוחד דהיינו וושט, וכ"מ בגמ' דבהדי שדרה ומפרקת י"ל דמודה דסגי בקנה, דהשתא נפקא חיותא בקנה לחוד, מיהו הדבר מחודש שהקנה יחשב כשחיטה בצירוף שדרה ומפרקת, שהרי הם אינם בכלל שחיטה, ואם נאמר דסימן אחד היינו וושט מנלן לכלול קנה בכה"ג, ואפשר דדוקא במליקה שמצותה בכך, או דבאמת גם ראב"א לא סבר הכי, ובריייתא לא שמיע ליה, מיהו בעיקר הדברים גם לראב"א קנה בכלל שחיטה, וכמשי"ת בסמוך, ולכן אין תימה כ"כ לצרפו בהדי מפרקת, שו"ר בספר מרן זללה"ה ס סק בזה, - למ"ד

עוף אגב בהמה, תדע שהרי קודם חזרה ג"כ כעוף הויא נבילה לדידן דסגי בשחיטת הגרגרת, וע"כ דאגב בהמה קתני לה, א"נ כיון שאם גמר לשחוט הושט הויא נבילה שפיר סתם התנא כלישנא דבהמה, אע"פ שבעוף יש אופנים שאינה נבילה.

והגרע"א ז"ל בהשמטות ליו"ד סכ"ד סט"ו צידד דנקובת הושט בעוף ושחט הגרגרת מהניא שחיטה לטהרה מידי נבילה, ונלשיטתו הרי יש אפשרות לשחוט הושט בהכשר, עי' בסמוך, מיהו צ"ב א"כ למה לא הורה לשחוט הקנה תחלה, ותהא מותרת לגוין, ובשמוטת הקנה תלי לה בפלוגתת תו' והרמב"ן עי"ש, ובגליון לסכ"ז כתב שאם שחט הושט שלא במקום הנקב כשר להרא"ש, אבל אם שחט מתך הנקב או כנגד הנקב באופן שכשמגיע לחציו הרי הנקב משלים לרוב הו"ל כנפסלה בשחיטתה, כמו בהשלים הרוב ע"י נקב, דהשתא בשעה שמגיע לרוב הרי מקצתו בנקב, משא"כ בשחט למטה מהנקב או למעלה הרי שם שחיטה על מקום זה, ואין הנקב משלימו, ומרן זללה"ה כתב בס סק שגם בזה הנקב משלים לרוב, שהרי חיתוך הקנה בכמה מקומות מצטרף, ואפי' אם אינו מצטרף להכשיר משום דבעינן שחיטה מפורעת, מ"מ מצטרף להשלים לרוב, וא"כ כששחט בצד השני אפי' שלא כנגד הנקב ודאי דהנקב משלים לרוב, אלא אפי' בצד הנקב כבר בטל שם שחיטה מהמקום הנקוב, ונמצא כשגומר לשחוט הרי המשהו הראשון שכנגדו כבר הי' נקוב, אינו משלים לשחיטה כיון שכבר הי' שם נקב עליו, ונמצא שבכל האופנים נפסלה בשחיטתה, אבל בעוף שפיר יש להכשיר, אם לא נאמר דכיון שא"א לשחוט הושט בהכשר, נמצא שאינו ראוי לשחיטה.

אב"י דעת תו' הרא"ש ל"ב ב' וכ"ה בשטמ"ק מתור"פ בשם תו', וכ"כ בשם ר"ת דהא דנפסלה בשחיטתה נבילה היינו דוקא בסימן

והנה בנדון א' דהיינו בבהמה כיון שהגיע לרוב הושט נמצא שהנקב משלים לרוב, וכ"ג קרינן ביה נפסלה בשחיטתה, וכ"כ מרן זללה"ה בס"ג סק דמה"ט ראוי להשוות נקובת הושט לפסוקת הגרגרת, וכן הקשה בתור"פ הנ"ל דכשהגיע לרוב הושט נפסלה בשחיטתה, ואפי' שחט מתוך הנקב והשלים לרוב, מ"מ החלק הראשון שמשלים לרוב מתייחס לנקב, והו"ל בדין נפסלה בשחיטתה.

ובנדון ב' דהיינו בעוף שהשחיטה כולה כשרה בלא נקב הושט, בזה יש לדון דלא חשיבא נפסלה בשחיטתה, וה"ה דמשכח"ל בבהמה כשניקב הושט במקום שכבר שחט כהיא דליבן סכין ושחט ח' א', שאין הצדדין כמשלימין לשחיטה שהרי כבר נשחטה במקום זה, בזה יש לדון שתהא שחיטתה מטהרתה, וא"כ לראב"א אף פסוקת הגרגרת ואח"כ שחט את הושט י"ל ששחיטתה מטהרתה.

מיהו יש מקום לומר דכיון דחתך מקצת הושט ואח"כ חתך כל הקנה ולא שהה בינתים שחיטתו כשרה, ואע"פ שלא נשלמה שחיטת הושט, אפ"ה חשיב המקצת ששחט בו ג"כ בשם מעשה שחיטה, וכן בשחט הקנה ואח"כ הושט לראב"א, הרי דכל פעולה בסימנים מיקריא בשם שחיטה, וכיון שכן י"ל שאם עשאה בפסול קרינן ביה נפסלה בשחיטתה, וכ"נ ברמב"ם בפ"ג ה"ו דנקובת הושט נבילה אפי' בעוף ושחט הקנה, ועי' תו' הרא"ש (ותו') קידושין נ"ז א', אבל צ"ע מנין לפסול כשיש בשחיטתה כדי הכשר.

וראיתי בשם הבית הלוי שסייע דעת רש"י, דנקובת הושט נבילה מדתנן נקובת הושט ופסוקת הגרגרת, ואם איתא דפסוקת הגרגרת נבילה ונקובת הושט טריפה הו"ל להתחיל בפסוקת הגרגרת שהיא משונה מכל הטריפות, ומיהו קשה להוכיח מקודם חזרה, אבל יש לדון אם נימא שהדיוק אמת בבהמה אם יש מזה משמעות דה"ה בעוף, או דקתני

בית הלוי כתבו ראי' מדאמרין י' א' לאתויי ספק שהה והיינו במיעוט קמא וש"מ דהויא נבילה דומיא דנשמתה הגרגרת, וצל"ע אם לא מתפרש שפיר דבכה"ג טריפה הוי, ואפ"ה בספק לא מכשרינן לאכילה, (ומה שדקדק הגרע"א ז"ל מדלא משני מ"ג ב' דאיכא חזקת אינו זבוח, כבר תירץ שם, וגם תירוצ' הגמ' נכון יותר), וצע"ע בסוגיא ל"ב ב'.

נראה פשוט דלר"נ דסגי בקנה לחוד גם קודם חזרה דר"ע, אם פסק את הגרגרת בעוף, תו לא מהני שחיטת הושט לטהרה מידי נבילה, דע"כ הא דסגי בשחיטת הקנה לחוד היינו משום דנפקא חיותה בסימן אחד, ואע"פ שעדיין דינו כחי, מ"מ סופו למות כמו ברוב שנים בבהמה, ואינו בדין שתועיל לו שחיטת הושט לטהרו, אע"פ שקירב מיתתו בדרך שחיטה ולפ"ז גם קודם חזרה דר"ע הא דתנן בעוף פסוקת הגרגרת בהדי טריפות ה"ה דנבילה נמי הויא, אלא אגב בהמה קתני לה, [ולראב"א ניאחא], וגם קושטא הוא דלא פקע איסור טריפה כמ"ש תו', וכן שינויא דרבא מעיקרא ושינויא דר"ל קאי רק על בהמה, דכיון שאינה שחוטה ס"ד דמהני חיתוך נוסף בקנה, אבל בעוף שהוא כבר כשחוט בפסול, פשיטא דלא מהני מידי בתר הכי.

כ"ח א' משום דגרגרת עבידא לאשתמוטי

י. כ"ח א' משום דגרגרת עבידא לאשתמוטי, וראי' לזה ממתני' ל"ב א' דקתני ספק גבי גרגרת, דמשמע שתלשה כדפרש"י דהיינו עיקור הסימן, והטעם משום דמצוי לעקרו טפי מושט, וכ"כ בתו' הרא"ש ל"ב ב'.

שם רי"א בעוף עד שישחוט את הושט ואת הורידין משום דושט סמוך לורידין, נראה דר"י רצה לשנות רק עד שישחוט את הורידין, אלא לפי שהי' משמע דסגי בחצאי הסימנים עם הורידין, לכך הוסיף את הושט הסמוך

שלם שיש בו עיקר חיות, אבל נקובת הושט אע"פ שאין אפשרות להשלים שחיטתה, מ"מ אינה אלא כשאר טריפות דמהניא להו שחיטה, דלא אמרו בגמ' אלא פסוקת הגרגרת שיש בה חיות גמורה של סימן שלם ודמיה כנטילת נשמה של נבילה, ולשון תו' הרא"ש דפסוקת אינה יכולה להתקיים כלל, ומשמע דמפרש שהנקב לחוד משוי לה נבילה לפרש"י, וע"ז הקשו דנקב בושט כשאר טריפות, אבל בפשוטו כונת רש"י בין בושט ובין בגרגרת בצירוף השחיטה שאח"כ, דודאי כ"ז שלא גמר שחיטתו טריפה בעלמא היא, אבל כשגמר ולא הוכשרה בשחיטתו, אמרינן דכיון שחלק מהשחיטה בפסול, הו"ל נטילת נשמה בפסול דחשיב נבילה, אע"פ שחצי המשלים לנטילת הנשמה נעשה בדרך שחיטה, וצ"ל דס"ל דכיון שלא הי' שיעור חשוב בנטילת הנשמה שבמקום שחיטה, מן הראוי שתהא שחיטתו מטהרתו, ואפשר דכונתם כמ"ש הגרע"א ז"ל דכ"ז שהושט אינו כמונח בדיקולא יש עליו שם שחיטה, משא"כ כשנפסקה הגרגרת שבטל שם שחיטה ממנה.

ובתוספתא פ"ב ה"ב מפורש כדעת תו' [וכמ"ש הגרע"א ז"ל בשו"ע סי' ל"ג] דקתני התם לאחר שהודה ר"ע דכל שנתבלה בשחיטתם נבילה, שחט מיעוטו של וושט ושהה כדי שחיטה ואח"כ שחט את שניהם או שניקב הושט ואח"כ שחט את שניהם טריפה ושחיטתה מטהרתה, וכן העתיקה הרמב"ן ל' ב', הרי בהדיא דדוקא בסימן שלם הויא נבילה, ולא משמע כלל דמיירי בעוף, דא"כ הו"ל דשחט את הקנה תחלה, שאם שחט את הושט הרי נתנבלה בשחיטתה, ולא מהני מה שישחוט אח"כ את הקנה, ובלא"ה הדבר סתום לאוקומה בעוף, והלשון מוכיח שבא התנא לחלק בין סימן שלם למיעוטו, וכיון דנחית לזה אין לסתור ד"ז מתלמודן אלא אם מפורש בהדיא, ובשם

בדין חיתוך הורידין

יא. כ"ח ב' אר"ח לא אר"י אלא בעוף הואיל וצולחו כולו כאחת, כתבו הראשונים ז"ל דנקט צולחו מפני שזה האמת בעוף שבשרו רך ומועט רגילין לצלותו כאחת, אבל אין במשמעות לשון זה דלקדירה אסור, מיהו אכתי לא שמענו מזה דרבנן שרו לקדירה בלא חיתוך אבר אבר, דכיון שהחשש הוא מפני שרגילין לצלותו, י"ל דרבנן התיירו רק לצלותו כאחת.

וגראה דאף לרבנן צריך לחתוך הורידין קודם הצלייה או המליחה שהרי א"ל לר"י מ"ל לנוקבן בשעת שחיטה מ"ל לנקבן שלא בשעת שחיטה, וש"מ דמודו שצריכין לנקבן בשעת מליחה מיהא, וכ"כ בב"י סו"ס כ"ב בשם הראב"ד דמנהג קדמונינו כרבנן דר"י אבל צריך לנקבן קודם המליחה, ולפ"ז טעמייהו דרבנן משום דנורא מישאב שאיב והדם יוצא מהורידין החתוכין, ואפשר דה"ה ע"י מליחה, ור"י סבר דלא נפיק יפה ע"י צלייה כמו ע"י חיתוכן כשהדם חם, ולכן הצריך חיתוכן בשעת שחיטה דוקא, וקבע הלכה זו בהלכות שחיטה, כדי שיזדונו לעשות כן בשעת שחיטה, ואמר שהשחיטה פסולה עד שיחתכם, מיהו אם לא חתכן חותכו אבר אבר וצולחו, ואפי' דעתו לחתכו אבר אבר לא שרי ר"י שלא לחתוך הורידין, ורבנן נמי ידעי דבשעת שחיטה נפיק טפי, אבל סברו דבנורא נמי נפיק שפיר, וערשב"א צ"ג א' אם לרבנן מעכב חיתוך כל הסימנים בלא ורידין, או דגם בסימן אחד בלא ורידין סמכין על האש והמלח.

נמצינו למידין שאם לא חתך הורידין וצלאו שלם אסור לכו"ע, [וערא"ש ריש פרקין ברייתא ר"י בזה], אבל אם חתך הורידין בשעת צלייה לרבנן מותרין, ולר"י אסורין, ולכו"ע לא סמכין לכתחלה ע"ז שיחתכו אבר

להם, אבל במתני' דקאי בתר דינא דרוב אחד בעוף לא הוצרך להזכיר אלא הורידין, וגם לראב"א מה"ט נקט את הושט, דהא גם לדברי ת"ק ושט דוקא.

שם ת"ש שחט חצי גרגרת כו' ובקושיית הגרע"א

שם ת"ש שחט חצי גרגרת כו' בתוספתא נראה דכולה חדא ברייתא היא, [ולפנינו גרס שם בהדיא בעוף], וא"כ פשטה אעוף נמי קיימא, ודחי לא בבהמה לחוד, דבעוף גרגרת לא מעלה ולא מוריד, אבל רש"י כתב כלומר הא אפי' בבהמה כו' וכוונתו דלא דמי לא בבהמה שאמרו בברייתא זו, למה שאמרו בברייתא דבסמוך, דהתם פירוש בבהמה דוקא וכאן פירוש אף בבהמה, דגמרה לשחיטה שייך גם בעוף, והקשה הגרע"א ז"ל דבעוף אין להזכיר גמרה שהרי הקנה לא מהני מיד, ונמצא שמתחיל שחיטתו בושט, ועוד דכיון דבבהמה מתפרש וגמר גם אקנה, א"כ אין ראוי לכלול בזה העוף, ואאמו"ר שליט"א תירץ דבאמת לשון גמר אבהמה קאי, אלא כיון שהדין אמת וראוי לתנא לשנותו גם בעוף כללו רש"י בכונת התנא, ויש להוסיף דכשגמר הקנה צריך בו דיני שחיטה גם בעוף דאל"כ הו"ל טריפה, ושפיר קמ"ל דאף בעוף עד חציו אינו נפסל, ומ"מ פשטות הגמ' כהגרע"א ז"ל (שו"ר בשטמ"ק הנדמ"ח בשם תו', עי"ש), - גרגרת לשון נקבה וע"ז קאמר גמרה, וקנה לשון זכר וע"ז קאמר גמרו, ולראב"א לא קאי אגרגרת ואקנה.

שם והוסיף עליו כל שהוא וגמרו שחיטתו כשרה מאי לאו בעוף כו' לשון הברייתא מתפרש וגמרו אפי' לא הוסיף אלא כל שהוא שחיטתו כשרה, וגם בבהמה עיקר החידוש דסגי בכל שהוא להשלמת הקנה, וגמרו דוושט אין בו חידוש, וכתב אאמו"ר שליט"א דלשון וגמרו מתפרש וגמרו בשחיטה וכאילו אמר הוסיף עליו כל שהוא בשחיטה, שו"ר בר"ן שפי' וגמרו שלא הוסיף יותר.

ביניהם, אין לתפוס מזה כדבר פשוט דה"ה עוף, ואם מפני שניכר חוטין אדומין, הרי גם בשאר מקומות בירכיים מצוי כן, ובזה הסכימו הפוסקים דלא כהראב"ד, ודוקא דידא ודלועא אסורין, ואמנם בשם ר"י ועוד גדולים כתבו שנוהרין מכל חוטין מלאכלם, אע"פ שאין מחמירין בכליעתן, ולא מחמירין על אחרים מלאכלן, אבל שפיר יש להשוות שבכנף לשבירך וכיו"ב.

בדין נצרר הדם

מיהו נצרר הדם שנאמר בגמ' בהדי מזריקי שפיר נהגו להחמיר בעוף כמו במזריקי, דנחי דבשר עוף רכיך, אבל אין ראי' מחוטין שהם דקין ורכין, לנצרר הדם.

במה שהקיל הרמ"א בחתיכת הראש

ומה שהקיל הרמ"א בחתיכת הראש כולו, ומקורו מר"ת, לא נתפרש מה יתרון יש לחתיכת עצם המפרקת להתיר כל דם שבוירדין ושבגוף, הרי למאי דקי"ל כר"י לא מהני חיתוך הורידין בשעת מליחה וצלייה, ומה סברא היא דחיתוך כל המפרקת מהני, ומנלן חידוש זה, וצ"ע, מיהו כהיום שמוציאין כל מה שבחלל העוף וחולקין אותו לשנים וחותכין קצוות בחלקים מסוימים בקצה הכנפיים והזנב והגרזן מסתברא דדמי לאבר אבר דבהמה, ואפשר דבחיתוך מצד אחד לארכו סגי, דצלאו שלם היינו שלא חתכו לארכו כלל, שו"ר שכ"כ בשבחה"ל בשם ה"ר יהודה בהלכותיו דכיון שפתחו למטה והוציא את הכבד ובני מעים ובא לו לצואר ועוקר הורידין יפה ומולחן כולן אין בו משום חיתוך איברים, וסיים אבל בעיני יפה עושה מי שחותך אותן חוטין של דם, כו' עי"ש שהקיל לזרקן אחר בישולן, -

בתוספתא דשני ורידין

בתוספתא שנינו שני ורידין וכתב הש"ך דהיינו שני ורידין לכה"פ, ואין הכונה

אבר קודם הצלייה, אלא דלרבנן אפי' שלם מותר אם חותך הורידין בשעת הצלייה.

בדין חוטי דם בעוף

בדין חוטי דם שהוזכרו בגמ' צ"ג א' דידא ודלועא נחלקו הראשונים ז"ל אם ה"ה בעוף בכנף ובלחיים, ובפשוטו אין זה ענין לורידים דר"י, דהני לא נפקי בחיתוך הורידים ולכן אפי' חתך ורידין של הבהמה צריך לחתוך חוטין שביד ובלחיים, ודוקא לקדירה אבל לצלי נורא מישאב שאיב כדאמר קל"ג א', וכשאמרו כאן שעוף צולחו שלם אמנם אמת הוא שאף דם החוטין יוצא בצלייה, אבל לא נחתו בגמ' אלא לדם הנפש היוצא מן הורידין, ויוצא ג"כ בחיתוך אבר אבר, וחוטין שבעוף זהו נדון בסברא אם לדמותן לבהמה, דהגמ' ודאי מייירי בבהמה דהא מני להו עם חוטי חלב, וגם אמרו דידא, וברש"י שם כתב דחשיב חוטין דקין הלכך לא תנא מזריקי הצואר שאף הם משום דם, ולפ"ז אין ללמוד חוטין אלו מדין ורידין שהם מזריקי, די"ל דחוטי העוף רכיין יותר, ואין להמותם לחוטין של בהמה, וכ"כ הרמב"ן והרא"ה והר"ן בדעת המתירין שהם כבשר והמלח מוציאן, ובתו' צ"ג ב' ד"ה רישא ג"כ נראה דס"ל לחלק ולהקל בעוף עי"ש ולע"כ.

ובשו"ע סי' ס"ה ס"ג כתב המחבר שצריך לחתוך עצם האגפיים ועצם הלחיים, והרמ"א הביא שמנהג כהמקילין שאין נוטלין מן העוף שום חוטין רק חוטי הצואר, ועי"ש בש"ך סק"ז בשם הדרושה, ומה שהשיב עליו לקיים המנהגים, והנה הרמב"ן כתב שכזה נהגו שלא לחתוך חוטין בעוף, ובבדק הבית כתב הרא"ה שלא שמענו מעולם לחתוך חוטין חוץ ממזריקי שהם חוטין שבצואר, וש"מ שאע"פ שהביא הרמב"ן דמר"ח משמע לאיסור [וכ"כ הר"ן] מ"מ נשאר המנהג שלא לחתוך החוטין, ויש לזה סמך גם מרש"י ותו' הנ"ל, וכיון שבגמ' לא דיברו בעוף, ויש מקום לחלק

לשנים ידועים, (שהם הצדדיים הגדולים), הסמוכין לושט, ומדקתני סתמא מתפרש
ושמעתי שיש שש ורידין, ואמרו השוחטין דבכל שני ורידין סגי, שרוב הדם כבר יצא
המדקקים שבדרך כלל שוחטין שנים מהם עי"ז.

סימן ט

בדין ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף

כ"ט ב' בביאור פלוגתא דר"י ור"ל

א. כ"ט ב' ארשב"ל משום לוי סבא אינה לשחיטה אלא לבסוף ור"י אמר ישנה לשחיטה מתוע"ס, ביאור פלוגתתם דכיון שהלכות שחיטה בעינן מתחלה ועד סוף, שאם שחט גוי או דרס משהו לאו שחיטה היא, ולעומת זה אם לא גמר שחיטתו איגלאי מילתא דמעיקרא מכה בעלמא הואי, יש להסתפק אם איגלאי מילתא לבסוף שמעיקרא התחילה השחיטה, או דכשגמרה השחיטה מצרפינן כל השחיטה מכאן ולהבא, אבל מה שעשה בתחלה לא נחשב מעשה שחיטה באותה שעה, רק מכאן ולהבא חשיב הכל מעשה אחד, ולא אמרינן שכל השחיטה עד משהו אחרון רק כהכשר שחיטה, שהרי מצינו שהדם הזה מכשיר אם נשאר קיים עד סוף השחיטה ע"י לקמן ל"ו א' [ובסק"ד].

ור' יוחנן סבר שעבודת השחיטה כהלכות השחיטה, דכל מה שצריך הלכות שחיטה הו"ל עבודה לענין מחשבה בקדשים ושחוטי חוץ ופרה והכשר, ור"ל סבר דכיון שכ"ז שלא גמר שחיטתו אין המעשה הזה מוחלט, נהי דאיגלאי מילתא למפרע שהי' מעשה שחיטה, אבל אין להחשיב תחלתה כעבודה כיון שבאותה שעה לא הי' המעשה מוחלט, שהרי ההתחלה לחוד מעשה מכה הוא.

ונפ"מ לענין מחשבת פיגול ושלא לשמה דלמ"ד לבסוף אין עבודת השחיטה שצריכה לשמה אלא בסופה, דפסול מחשבה תלוי בגדר עבודת השחיטה, ולא במעשה השחיטה, ולכן פסח שצריך עקירה סגי במחשבה שלבסוף, כדאמרינן בשמעתין ל' א', וכן אמרו בזבחים ל' א' דפסול מחשבה בסימן

ראשון תלוי בדין שחיטה מתוע"ס, וכן לענין טומאת בגדים בפרה משחיטה ואילך מטמאה, וכן לענין דם שחיטה לקמן ל"ו א'.

אב"ל לענין שחוטי חוץ כיון ששוחט מקצתו בחוץ הי' מקום לדמות זה לחסרון במעשה השחיטה, כיון שיש כאן שינוי במציאות שלא שחטו בפנים, וכמקדיש בהמה שחוטת חצי' וחסר רק משהו האחרון ומקריבה בפנים, ופשטות הגמ' שגם לענין הכשר הקרבן תלוי בפלוגתא זו, ע"י בסמוך, וכן במלק חצי סימן בעוה"ע למטה הי' מקום לפסול לכו"ע, ובגמ' מבואר דדוקא כשעשה בה מעשה חטה"ע פסלה.

בשחט גוי משהו מהושט מהו

ב. שם אמר רבא הכל מודים היכא דשחט סימן אחד עובר כוכבים כו' מעשה טריפה כו' בשחט גוי משהו מהושט ג"כ הוי מעשה טריפה, והא דנקט סימן אחד י"ל דאגב אינך, א"נ משום דבקנה דוקא סימן אחד פוסל, וערמב"ם פ"ד משחיטה הי"ג ובלח"מ שם, ועי' או"ז שהובא בהג"א פ"א ס"ה.

שם בעולת העוף נמי היכא דמליק כו' ביאור הדברים

שם בעולת העוף נמי היכא דמליק סימן אחד למטה כו' מעשה חטה"ע למטה, משמע מזה דמעשה טריפה למטה אינו פוסל, ואע"פ שלא עשה כל מצות המליקה במקומה, ואי לאו דהו"ל מעשה חטה"ע הי' כשר עד המשהו האחרון, והטעם משום דדין עוה"ע למעלה נאמר רק בחלות המליקה, כמו מחשבה לשמה דבעינן רק לבסוף, ותחלת המליקה היא כמצות שחיטה שיהא לכל

מודה דפסול ופליג רק על החיוב הי' לו להזכיר החיוב, וכ"נ בתו' דרב יוסף אשמועינן נמי הא דפסולה אלא דה"ה דחייב, וש"מ דלרבא כשרה, וכ"נ ברמב"ם פ"א מפסוה"מ הי"ח שלא העתיק החיוב אלא הפסול, וכ"נ ברשב"א דפליגי בדין מיעוט סימנים בין במליקה ובין בחוץ, ומשמע שמכשיר בשניהם אליבא דרבא.

אבל הדברים מחודשים להכשיר קרבן שנשחט בחוץ ונעשה שם טריפה ובעל מום, ואפ"ה ע"י גמר השחיטה בפנים כיון שנעשית הכל שחיטה אחת לענין נבילה, מהני נמי לענין הקרבן שקיים מצותו בסוף השחיטה.

שם א"ל רבה בר שימי כו' לרבא אם למ"ד מתוע"ס במיעוט סימנים ג"כ חייב

שם א"ל רבה בר שימי כו' לא נחלקו אלא כגון ששחט מיעוט סימנים כו' בדברי רבא לא נתפרש אם למ"ד מתוע"ס במיעוט סימנים ג"כ חייב, ופולגתתו עם רב יוסף רק בדין סימן אחד, למ"ד לבסוף ונקט סימן אחד לרבנותא דמ"ד לבסוף, או דבתרתי פליגי, דלכאורה משמע שרבה בר שימי חידש רק דבסימן אחד נמי פסול, אבל מהא דלא אשמועינן רבא רבותא בכולהו דאפי' במיעוט סימן למטה ובחוץ לענין פסול פליגי משמע דדוקא בסימן שלם פליגי, עכ"פ לענין חיוב בחוץ, וכמו לענין מחשבה בקדשים דבעינן סימן שלם דוקא דהו"ל חצי מתיר, [מיהו אין זו ראי' דהתם צריך לחשוב על העבודה של הסימן, אבל סגי במחשב במשהו של השחיטה בין בתחלה בין באמצע או בסוף, כמשנ"ת במנחות ס סק], וכ"מ ברשב"א דלרבא במיעוט ושט למטה כשרה לכו"ע, ולפ"ז צ"ל דרב יוסף הוצרך לחדש דפליגי במיעוט סימנים, משום דס"ל דבסימן שלם לכו"ע פסול וחייב, דידוע הי' להם דפליגי במקצתן בחוץ, ואי לא פליגי בסימן שלם ע"כ דפליגי במיעוטן, אבל

הסימנים שם מליקה לא שם טריפה, אבל לא נאמרו בזה פירי דין המליקה, (ויש לעי' במה שלא הוזכר כאן דין חיתוך שדרה ומפרקת, ואפשר דמייירי בהחזיר סימנים לאחוריו, שבוזה חיתוך הסימן השני מעשה מליקה הוא, משא"כ בחתך שדרה ומפרקת תחלה, שאז הסימן השני להבדלה בעלמא, ואפשר דחיתוך שדרה ומפרקת לכו"ע לאו מליקה חשיבא מיהו ע"י תו' זבחים ל' א' ד"ה והרי דמפרקת חשיבא מתיר אחד, ועי"ש ס"ה ב', ולע"כ בכ"ז ועי' לקמן סק"ט), מיהו מסברא הי' נראה דכל מעשה המליקה צריך להיות למעלה, אלא דגדולה מזו מצינו בדרבא דאף בחוץ לא חשיבא עבודה ובפשוטו מכשיר גמר בפנים, וכ"ש למטה ולמעלה, עי' בסמוך.

שם שהרי עשה בה מעשה חטה"ע למטה, רב יוסף ג"כ הזכיר מעשה חטה"ע בחוץ, אבל בפנים שאני שהרי סבר ר"י זבחים ס"ז א' דעוה"ע שעשאה למטה מעשה חטאת לשם חטאת כיון ששחט בה סימן אחד נמשכת ונעשית חטה"ע, כן ציין הרמב"ן שרק בגלל שהמשיך סימן השני ניתקה מחטאת, מיהו כאן לא הוזכר שעשאה לשם חטאת אבל בלא"ה ניחא בפנים שהיא עבודה שלימה בחטה"ע, ועוף סגי ליה בסימן אחד, אבל בחוץ אפי' לפרש"י דמייירי בעוה"ע, מ"מ שחיטה לאו עבודה דחטה"ע היא.

שם לא נחלקו כו' בדין הכשר הקרבן בכה"ג

שם לא נחלקו אלא כגון ששחט סימן אחד בחוץ כו' למ"ד אינה אלא לבסוף לא מיחייב, יש לעי' במאי דאמר רבא לא מיחייב מה הדין לענין הכשר הקרבן, מי אמרינן דבעינן כולה שחיטה בפנים, או"ד כיון דלענין מעשה השחיטה לאפוקה מידי נבילה מצטרף הכל למה שגמר בפנים, סגי בהכי, כיון דעבודת השחיטה נעשית בפנים, ומהא דאמר רבה בר שימי בסמוך לשון פסול, משמע דלרבא בסימן אחד בחוץ כשר, דאם רבא

רבא שלא הוצרך לחדש כן סבר דבמיעוטן לא מיחייב.

מיהו יש לדחות דהשני ג"כ פטור, ורק באדם אחד בהכי חייביה רחמנא.

מיהו בב"ק ע"ב א' מבואר דמכי שחט בה פורתא אסרה למ"ד מתוע"ס, ולמ"ד לבסוף לא מיתסרא אלא בסוף ממש, וש"מ דלרבא דפטור בסימן אחד מיתסרא בפורתא דהיינו מיעוט סימנים, והרשב"א שם כתב דהיא סוגיא כרבא, אבל לשיתו כאן לא נפסל לרבא בפורתא, וצ"ל דפורתא היינו סימן אחד, ואם נימא דמורה רבא דנפסל ונאסר במיעוטו ניהא, וי"ל דחייב ג"כ בחוץ, ולא פליגי בתרתי, או דקיבלה מיניה לחייב אף במיעוט, ולא קיבלה מיניה לחייב בסימן אחד לכו"ע, ובסברא ודאי נראה דלמ"ד מתוע"ס פסול במיעוט ושט, דאפי' למ"ד לבסוף הדבר מחודש להכשיר וכמש"כ לעיל, אבל לענין חיוב יש לדון אם סגי במשהו, ואפשר שאף הרשב"א מודה במיעוט דקדשים בחוץ ורחולין בפנים, ורק בעוה"ע שמלקה למטה ס"ל דכשר לרבא במיעוט ושט, דאין חסרון בשלימות המליקה בפנים, רק בחילוקי דינים דחטאת ועולה, ובזה י"ל דלא סגי בפורתא למיפסל, ועי' לקמן סק"ה.

שם לא נחלקו כו' שחט אחר את הסימן השני בחוץ מהו, ובדין שחט סימן א' בחוץ ואחר גמר שחיטתו

ג. שם לא נחלקו אלא כגון ששחט סימן אחד בחוץ כו' מיחייב כו', יש לעי' הרי ששחט אדם אחר את הסימן השני בחוץ אם ג"כ חייב, דסו"ס גמר שחיטתו בחוץ, או דלמ"ד מתוע"ס רק הראשון חייב [ועי' להלן בזה], ולמ"ד לבסוף רק השני חייב, ולכאורה לא מצינו שנים שחייבין על שחיטת חוץ דהא ממעטינן לה מקרא דהוא זבחים ק"ח א', וי"ל דכיון שכבר נפסל בסימן ראשון שוב אינו ראוי לפתח אהל מועד, ולכן השני פטור, ולפ"ז מוכח דלמ"ד לבסוף דפטור על סימן ראשון, ש"מ שעדיין ראוי הוא לבא בפנים,

יש לעי' הרי ששחט סימן אחד בחוץ ואדם אחר גמר שחיטתו בפנים או בחוץ, איך מתחייב הראשון במעשהו של השני, הרי במעשה הראשון לחוד אין כאן שחיטה המחייבת, מיהו אם בתחלה נתכוין רק לשחוט סימן אחד ונמלך וגמר שחיטתו י"ל דחייב, דכיון דלענין הכשר השחיטה מסתברא דכשרה כה"ג, דקרינן ביה זבחת ואכלת, כמו בזורק לנועצה בכותל, ה"נ מילתא תלי מעשהו אם יגמור שחיטתו, אבל בגמרה אחר נהי דמצטרף מעשה הראשון ליחשב שחיטה מתוע"ס, אבל א"א לחייבו מפני גמרו של שני, ואפשר דבאמת שניהם פטורין למ"ד מתוע"ס, ולמ"ד לבסוף השני חייב.

מנלן דמיחייב על סימן א' בחוץ

בעיקר הדין דמיחייב על סימן אחד בחוץ אע"פ שלא קרינן ביה אשר ישחט הקשה אאמור"י שליט"א מנלן, נהי דכל חלק הוי מעשה שחיטה, אבל מנלן לחייב על חלק משחיטה, ותירץ דמה שמשלים שחיטתו בפנים זוהי השלמה למעשה השחיטה שבחוץ, דעי"ז מיקרי מעשה שחיטה מתחלתו והשלים את הקרבן שבחוץ, ולא אמרינן שחציו עשה כדינו בפנים, והנה בב"ק ע"ב א' מצינו דאי לא וטבחו כולו באיסורא, ה"י מקום לחייבו ד' וה' על ההיא פורתא ששחט ואסרו על הבעלים, וה"נ י"ל בשחוטאי חוץ שחייב על ההוא פורתא שפסלו מבפנים, וכיון דשם שחיטה גם על ההיא פורתא, סגי בהכי לחשבו אשר ישחט, ולפ"ז בכל חלק מהשחיטה שעשאו בחוץ חייב, כיון שע"ז נפסל הקרבן בפנים, ועשה בחוץ מעשה ששם שחיטה עליו לפסלו בפנים, מיהו אם לא גמר שחיטתו לא מיחייב אע"פ שפסלו בפנים דבעינן מעשה שחיטה, וגם בההיא דב"ק אף לס"ד דלא בעינן וטבחו כולו מ"מ ידע שפיר דבעינן

שיגמור שחיטתו כדי שיחשב שאסרו עליו מכח מעשה טביחה.

ואפשר דנפ"מ בין הטעמים בשחט סימן ראשון בפנים וסימן שני בחוץ או שגמר סימן שני בחוץ, דאם סגי בכל מקצת ששם שחיטה עליו, א"כ בכה"ג נמי מיחייב, אבל אם החיוב מפני שהשחיטה שבפנים נחשבת כהשלמה לתחלת השחיטה שבחוץ, א"כ במקצת שחיטה בחוץ אפי' לבסוף פטור, ואמנם כן צידד אאמו"ר שליט"א דבגמר בחוץ למ"ד מתוע"ס פטור, ולמ"ד לבסוף חייב, אבל פשטות הדברים שאין קולא אלא למ"ד לבסוף, ולפמש"כ לכו"ע חייב בכה"ג, וכ"נ מהא דחולין בפנים נאסרין בשחיטת פורתא, ועסק"ה.

שם היכא דשחט סימן אחד בחוץ כו' נמי פסול, אם חייב

ד. שם היכא דשחט סימן אחד בחוץ וסימן אחד בפנים נמי פסול, בתו' נראה דה"ה דחייב, וכ"ה פשטות הדברים שהרי רבא לא אמר אלא דפטור, מיהו י"ל דכיון דפשטות הדברים דלרבא כשר, שפיר פליג עליה בהא, והנה בכמה מקומות מבואר דלמ"ד לבסוף אף סימן אחד לא חשיבא שחיטה, בסמוך דמקשה מפרה וכן מפסח בכולהו משמע דלמ"ד לבסוף אין לנו אלא בסוף ממש, וכ"מ בזבחים ל' א' ובפסחים ס"ג א' דלמ"ד לבסוף אין מחשבה פוסלת בסימן ראשון, וכ"מ לקמן ל"ו א' בנתקנה בין סימן לסימן, וכ"מ בבב"ק ע"ב א' דלא מיתסר אלא לבסוף ממש, ויש לעי' אם כל הני דוכתי דלא כרב יוסף, [וכ"כ הרשב"א בבב"ק שם] או דרב יוסף דוקא פסולה קאמר, אבל מודה שאין חייבין על סימן אחד, ולכן אינו נאסר בחולין בפנים, ואף מחשבה לא פסלה, ורק לענין שוחט בחוץ נפסלת עי"ז.

ובאמת צריך יישוב איך אפשר לחייב על סימן אחד למ"ד לבסוף, הרי אין עי"ז שם

שחיטה, וצריך לחדש שכל סימן כשחיטה בפ"ע, ואע"פ שאם יפסל לאחר סימן ראשון פטור, אבל אם כונתו רק לענין פסול הקרבן, שפיר י"ל דסגי במעשה חשוב בחוץ כדי לפסלו, שהקרבן חסר מעשה חשוב, ועי"ז מהני טעמא דעשה מעשה חטה"ע בחוץ, אבל לחשבה שחיטה א"א דאכתי נבילה היא אם לא יגמור שחיטתו, ולפרש"י דמיירי בעוה"ע ניהא, אבל פשטות המשנה דהשוחט את העוף בחוץ חייב כדרך הכשרו בחוץ בסימן אחד היינו בין חטה"ע בין עוה"ע ועי' חדושי הר"ן מ"ש ליישב פרש"י, ולדבריו בבהמה מודה ר"י דפטור, ופשטות הגמ' בדברי רבא דפתח בשחיטת גוי בבהמה, וסיים לא נחלקו אלא כו' מתפרשים דבריו בבהמה, דאין ראוי לומר לא נחלקו אלא ויתפרש בעוה"ע, וממילא גם דברי רבא ב"ש מתפרשים כן, ועוד דכמו שאין מצריכין שדרה ומפרקת בחטה"ע בחוץ, ה"ה שאין להצריך בעוה"ע שני סימנים, טפי מכל שחיטת חולין דעלמא.

בתוד"ה כגון

שם תוד"ה כגון, ופסולה דנקט ר"י לאו דוקא דחייב נמי לכו"ע דאי חיובא ליכא א"כ לוקי פלוגתייהו כו', לכאורה מזה אין הכרח שהרי רבה בר שמי בא לבאר הדינים שחולק ר"י על רבא, ומדברי רבא משמע דבמיעוט סימנים לכו"ע פטור, ומשמע דבסימן אחד בחוץ למ"ד לבסוף כשר, ובשני דינים אלו פליג עליה ר"י, אבל במה שסבר רבא דפליגי בסימן אחד לענין חיוב, אם בזה מודה ר"י לרבא לא הוצרך לבאר ד"ז, ועוד דכיון דלכו"ע בסימן אחד פסולה בעי לאשכוחי גונא דפליגי לגמרי דלמר כשרה ולמר חייב, כדמתפרש לרבא בסימן אחד, ואי הוה מוקי פלוגתייהו בסימן אחד לענין חיוב הול"ל כי פליגי בסימן אחד לענין חיוב אבל לענין פסול מודו, וניהא ליה טפי לאוקמי פלוגתייהו לגמרי במיעוט סימנים, ואפשר דידוע ה' להם דפליגי במקצת בחוץ ומקצת בפנים, והיתה

פלוגתתם במוחלט למר כשר ולמר חייב, ולא לחצאין דלמר פסול ולמר חייב.

ולעומת זה דוחק לומר דנקט פסולה בזמן שבסוף דבריו מיירי בחיוב, וכן רבא מיירי בחיוב, ומה ראה לשנות כאן לשון פסולה שיתפרש לאו דוקא, ובסברא ג"כ קשה לחייב בסימן אחד למ"ד לבסוף וכמש"כ לעיל, ויתיישבו כל הסוגיות אף כר"י ע"י לעיל.

ב"ק ע"ב א' כגון ששחט מקצת סימנין בחוץ וגמרו בפנים

ה. ב"ק ע"ב א' כגון ששחט מקצת סימנין בחוץ וגמרו בפנים, היינו משהו האחרון המשלים לרוב, דאל"כ נאסרו במשהו הקודם לזה, והיינו כל חלק שאם שחטו גוי הי' פוסל את השחיטה, ה"ה דשחיטת פנים אוסרתו, והיינו כל משהו שעושה אותה טריפה, ואם שחט הקנה תחלה בחוץ צריך לאוקומה במצמצם ושחט חצי ושט בחוץ, דאי במשהו פחות מחצי, הרי באותו משהו עד החצי הי' גוי פוסל, וה"ה דנאסר בפנים למ"ד מתוע"ס, ואם שחט הושט תחלה, אפי' שחט כל הקנה בפנים לא מיתסר אלא במשהו המשלים לרוב, דלשון הגמ' פורתא מתפרש כל פורתא שצריך להיתר השחיטה.

ומבואר מכאן דסגי במה שמעורב כח שחיטת פנים לאסור כל השחיטה, וה"ה בשחיטת חוץ דסגי במעורב כח חוץ בכל השחיטה כדי לחייבו, ואף במחשבת שלא לשמה ופיגול שהוזכר בגמ' זבחים ל' א' פסחים ס"ג א' לשון סימן ראשון ושני, סגי במחשב במקצת מעשה השחיטה ואפי' בסוף הסימן אלא שמחשב לערב מחשבת הפסול בכל השחיטה או במתיר אחד, וכמש"כ מנחות ס סק, וה"נ הכא אע"פ שרק מקצת השחיטה עשה באיסור, מ"מ סגי בזה לקבוע כל השחיטה במעשה הפסול של חוץ או פנים,

וכיון שפסלו במעשה זה חייב משום שחוטא חוץ ונאסר משום חולין בפנים.

ולאמור מאן דאסר בשחיטת פורתא בפנים ומחייב בשחיטת פורתא בחוץ, ה"ה דבכל מקום שהוזכר סימן אחד לאו דוקא וה"ה משהו, ואף בפסול מחשבה סגי במשהו, אלא שצריך לחשוב בזמן שחיטת המשהו לערב המחשבה בכל השחיטה, ולענין עקירה כל משהו ששחט בלא עקירה פוסל את הקרבן.

שם תוד"ה כי

שם תוד"ה כי, משה"ק תו' דאין לחייב על משהו קמא כיון דסוף השחיטה אינה ראוי', צ"ב דכמו למ"ד לבסוף מיחייב כשבב"א נעשית אינה ראוי', ה"ה בחיוב שבתחלה למ"ד מתוע"ס, ואמנם החיוב הוא רק בצירוף שתגמר השחיטה, אבל לא נתחדש כאן ריעותא נוספת בגמר השחיטה אלא זו שאוסרתה בתחלה, והרי אנו מחייבין אותו ע"ז כשחל בב"א, וכבר הקשה כן מהרש"א ותירץ דנהי דמהני טעמא דבב"א בגמר השחיטה, אבל כאן שחל האיסור בב"א, ועוד תלוי בגמר השחיטה גרע, וכבר תמה בבית מאיר שאין זה מיישב, שהרי גם האיסור של חולין בעזרה נחלט רק בגמר השחיטה, ובאותה שעה נגמר חיוב הטביחה, ול"ד לפרה שנפסלה במלאכה שלא הגמר של השחיטה פוסלה, והענין כמש"פ אאמו"ר שליט"א דכ"ז שלא נגמרה השחיטה לא חל איסור חולין בעזרה ודמריה קא טבח, שאם לא יגמור שחיטתו לא תאסר, וכשגמר וחל האיסור אז איגלאי למפרע שהיתה שחיטה מעיקרא ונאסרה, אבל בע"ז מיד ששחט פורתא נאסרה וקודם גמר השחיטה אין תועלת בהמשך השחיטה דמחתך בעפר בעלמא הוא, ואיגלאי מילתא שמתחלה לאו תחילת שחיטה הואי, כיון שלא נגמרה השחיטה בבהמה אלא בעפר, אבל הכא גמר השחיטה בהכשר זהו הגורם את האיסור, וא"כ

שחיטה גמורה הוא, וכל הנדון לחייבו על ההיא פורתא זהו ג"כ רק משום דבעינן גמר טביחה וס"ד שג"ז קרינן ביה וטבחו כולו, כיון שבלא גמר הטביחה לא נאסר כלום, אלא שבגמר נאסר גם מתחלה ושייך לחייב על החלק הראשון, שהוא חלק מכל השחיטה שנגמרה בדין שחיטה.

כ"ט ב' ע"ס הגמ'

ו. כ"ט ב' אירע בה פסול בשחיטתה בין קודם פסולה כו' ואי אמרת ישנה כו' משמע דלמ"ד לבסוף נחא טפי, ולכאורה למ"ד לבסוף לא התחילה השחיטה קודם הסוף, ומה שייך לחשבו כעוסק בשחיטתה קודם פסולה, וי"ל דנהי דאינו עוסק בחלות השחיטה, אבל כיון שצריך הלכות שחיטה מתחלה, מיקרי שפיר עוסק בשחיטתה, ונראה שג"ז בכלל קושיא דרבא שהי' צריך לבאר בפרה כשרה שעד סוף השחיטה לא מיקריא מלאכת הפרה, וממילא לא הי' צריך להזכיר ד"ז בפסולה, שהרי לא מפני הפסול אינה מטמאה, ומשני דאה"נ, אלא כיון דהוצרך לשנות החילוק במלאכה לאחר שחיטה, תנא נמי במלאכה שקודם גמר השחיטה.

שם לפלוג נמי בשחיטתה כו' קודם פסולה מטמאה בגדים כו' לשון זה משמע דאפי' התחיל משהו בשחיטתה מטמאה בגדים, ואפשר דאפי' במקצת קנה חשיבא שחיטה, אם נימא דקנה פגום הוי מום, א"כ צריך לדין שחיטה כדי להכשיר פגימה זו, וחשיב שמתעסק בשחיטת הפרה, אבל בחולין הדבר תלוי במעשה טריפה.

שם אמר רבא נתקלקלה שחיטה קאמרת כו' ברש"י ותו' נראה דאפשר לפרושה אף בנתבלה אלא שר"ת הוסיף אף בפסול מלאכה, ובפשוטו ידע ר"ז דבלא גמר שחיטתו איגלאי מילתא דלא הואי שחיטה כלל אלא מכה בעלמא, ורק מפסול מלאכה פריך דכיון

דהויא שחיטה לענין לטהרה מידי נבילה, א"כ י"ל דשם שחיטה עליה לטמא בגדים, וע"ז השיב רבא דבעינן שתגמר בשם שחיטת פרה, וכיון שנפסלה לפרה באמצע שחיטתה א"כ מעיקרא לאו שחיטת פרה הואי, שו"ר שכבר כ"כ אאמו"ר שליט"א, ודעת רש"י דכיון שיש לה דיני פרה דקדשי בדק הבית היא, ועוד, כל ששחיטתה כראוי ונפסלה רק מהלכות פרה, חשיב הפסול מכאן ולהבא ומטמאה למפרע.

שם אר"י תרי גברי בחד זיבחא כו' לכאורה מתני' דקתני אירע פסול בשחיטתה ג"כ מיירי בתרי גברי ועכ"פ קושיא דר"ז לפלוג נמי בשחיטתה היינו בתרי גברי, אלא דבקרבת פסול לא קשיא ליה לאוקומה בעוד חסרון דתרי גברי, אבל בקרבן כשר ראוי להתפרש בסדר הרגיל, וכיון דלכתחלה אינו בתרי גברי לא קתני הכי, וכמ"ש תו' - לשון התו' דלא שכיחא ק"ק, דלאו בשכיחות תליא מילתא, וגם משכח"ל שנתעלף הראשון וגמר השני, אלא ר"ל דאין לשנות דיני קרבן כשר כשעשו אותו שלא כדינו הראוי, ואילו החלפת סודרין אין בזה איסור, - פשטות הגמ' כמ"ד שא"צ כהן גדול לשחיטת הפרה, דהא לא מתחלף כה"ג באמצע השחיטה, וכן לשון סודרין משמע בגדי חולין.

ל"ז א' אר"פ הכל מודים כו' למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף מנ"ל דדם תחילת השחיטה מכשיר

ז. ל"ז א' אר"פ הכל מודים היכא דאיתיה לדם מתוע"ס כו"ע ל"פ דמכשיר, במכשירין פ"ו מ"ד שנינו דדם שחיטה בבהמה חי' ועוף הטהורין מכשיר, ונראה מזה דבעינן שחיטה המתרת דוקא, ולאפוקי שהייה דרסה ואינך, ויש לעי' מנלן דלמ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף מ"מ דם תחלת השחיטה מכשיר, הרי כשיצא מן הבהמה לא הי' בדין דם

דם קדשים שיצא קודם גמר שחיטה, ולענין כיסוי הדם

ולענין זריקה בדם קדשים הי' נראה שהדם שיצא קודם גמר השחיטה פסול, ואפי' למ"ד מתוע"ס יש מקום לדון בזה, דמצות קבלה מסתברא שאינה קיימת אלא לאחר גמר השחיטה, וא"כ הדם שיצא קודם גמר השחיטה כבר נפסל בזה שנפל על הרצפה או שראה אוריר הרצפה, עי' זבחים כ"ה א', מיהו אם דם שנעקר ולא יצא לחוץ צריך להכשירו מכח תחלת השחיטה י"ל דכשר לכו"ע כשיקבלנו לאחר השחיטה, כמו מתוע"ס דשמעתין, וכן לענין כיסוי הדם י"ל דאפי' למ"ד מתוע"ס לא מהני מה שכיסה קודם גמר השחיטה, כיון שעדיין לא נצטוו בכיסוי, אבל בגמר השחיטה חייב לכסות הכל.

אבל בסוגיא דמעילה ד' ב' ה' א' משמע דשייך זריקה קודם גמר השחיטה, דבכה"ג משכח"ל שלא הי' שעת הכושר בשחיטה שקודם גמר השחיטה קיבלו פסולין וזרקו את דמו וכמ"ש תו' שם ה' א' ד"ה היתר, וכ"כ בתו' זבחים ק"י א' ד"ה ואי, שדנו אם דינו כחצי מתיר, ועתו' ב"ק ע"ו ב' ד"ה כל, אם דינו כזרוק בגמר השחיטה, ואמנם בזבחים כ"ה א' ממעטין דם העור לקבלה, אבל מתפרש שפיר שלא יקבלנו לאחר השחיטה שאינו דם הנפש, מיהו א"א להשיגח ע"ז וע"כ מתערב גם מקצת דם העור, וקצת משמע דעל דם שבתחלת השחיטה קאמר שלא יקבל הדם בשחיטת העור קודם שחיטת הסימנין, וכן דכוותה שלא יקבלנו לבסוף שהוא דם התמצית, ומשמע מזה ששייך לקבל בכלי ולמ"ד מתוע"ס תחול הקדושה למפרע, אבל למ"ד לבסוף מחודש טפי שתחול הקדושה מכאן ולהבא, ולא משעה שנכנס לכלי, ואפ"ה לא הוי כרצפה, ועמ"ש אאמו"ר שליט"א בזבחים כ"ה א' ובמעילה שם, וצ"ת.

שחיטה, ובתו' הרא"ש כתב וכי תעלה על דעתך שלא יכשיר אלא טיפה אחרונה, וצ"ב מאי קאמר הרי ודאי שמשגמר שחיטתו מקלח הדם זמן הרבה ומכשיר כל הדם היוצא מבית השחיטה, והנדון רק על הדם שיצא קודם גמר השחיטה, ובחדושי הר"ן כתב דילפינן לה מחיוב כיסוי, וג"ז צ"ב מנלן דחייב בכיסוי מה שיוצא קודם גמר השחיטה.

ונראין הדברים דכיון דלענין הכשר השחיטה בענין כל דיני שחיטה מתחלת השחיטה לכו"ע, ש"מ דבענין שיקרא הכל מעשה שחיטה, להוציאה ממעשה טריפה, וממילא גם הדם נקרא דם שחיטה, דאיך אפשר לקראו דם מכה ובדיני שחיטה, והחילוק הוא דלמ"ד מתוע"ס כשגמר שחיטתו בהכשר איגלאי מילתא שכשהתחיל לשחוט כבר התחיל מעשה השחיטה, אבל למ"ד אלא לבסוף לא אמרינן שאיגלאי מילתא למפרע דהואי שחיטה בתחלה, אלא דמכאן ולהבא יש להתייחס לכל הדם כדם שחיטה, ונפ"מ אם הכשיר כבר באותה שעה שנפל, שאפי' נתקנה קודם גמר השחיטה או נגע בה שרץ קודם גמר השחיטה כבר הוכשר, דלמ"ד לבסוף נעשית הכל מכת שחיטה רק לבסוף.

והנה רבי דאמר הוכשר ודאי לא מצי סבר אלא לבסוף, דאיך יתכן להחשיב דם שחיטה בזמן שלא הי' שם שחיטה בעולם, ואמנם גם באיתיה לדם מתוע"ס הדבר מחודש שמכשיר מכאן ולהבא, אבל להכשיר למפרע לא יתכן כלל, ויש להוכיח מזה דפליגי ממש בפלוגתא דר"י ור"ל, דכיון דרבי ודאי כר"י וכשהזכירו בגמ' אליבא דרבי הוי כפשוטו, א"כ ר"ח כר"ל, דלית לן לפרושי דפליגי אליבא דר' יוחנן, ועמ"ש בזה מרן זללה"ה במכשירין ס"ז סק"ד, וגם בתו' הרא"ש ובר"ן מבואר דפירשו הגמ' כפשטה דהיינו פלוגתא דר"י ור"ל, וכבר כתב אאמו"ר שליט"א לבאר כן, עי"ש.

בדם ורידין להכשר וכיסוי וקבלה

בפשוטו דם שחיטה לענין הכשר וכיסוי וקבלה היינו דוקא דם היוצא מבית השחיטה, אבל דם הנפש שיוצא מנקב בלב בשעת שחיטה אינו בדין דם שחיטה, אלא דם הנפש שהקיו בשעת שחיטה, ויש לעי' א"כ מנלן שדם ורידין כשר לזריקה הרי אפשר לשחוט שני הסימנים בלא הורידין, ובהדיא אמרו זבחים כ"ה ב' צריך שיתן ורידין לתוך הכלי, [ועי' סוטה ט"ז ב' ונינקטינהו לורידין, מיהו כל נימי הדם נקראים כן], ונראה מזה דכל שמרחיב חיתוך בית השחיטה בכלל דם שחיטה הוא, שהרי לעולם יוצא דם מהבשר שסביב הסימנים והוא כשר לזריקה, שהרי מיעטו רק דם העור, וממילא ה"ה דם ורידין והדם שיוצא מסוף הסימנים ואף מהמפרקת, דכל חיתוך בית הצואר בזמן שחיטה בכלל דם שחיטה, מיהו אם לא חתך הורידין עם השחיטה אלא שחזר אח"כ ונקב בקוץ צ"ע אם מיקרו דם שחיטה, דמה לי נקב בבית השחיטה מה לי נקב במקו"א, וכע"ז נסתפק אאמו"ר שליט"א בחתך הורידין קודם שחיטה או ששהה וחתכן לאחר שחיטה, עי' בספר חולין פ"ח א' ד"ה לכאורה, אבל עכ"פ פשוט דדם שאינו מוגדר כדם שחיטה לא קרינן ביה ושפך את דמו וכסוהו ואינו כשר לזריקה ואינו מכשיר, (ועמ"ש אאמו"ר שליט"א בזבחים ס"ו סק"י, ומש"ש סק"ח במקבל מחתיכת פר משכח"ל כשחתך מבית השחיטה וקיבל מהחתיכה במקום הראוי לקבלה, וצ"ע).

בדברי תו' הרא"ש

בדברי תו' הרא"ש עמש"כ אאמו"ר שליט"א, וגם צ"ב מה שייך להחשיב נתונה הענין כשהחליף סודר באמצע השחיטה, הרי אין לזה קשר עם השחיטה כלל, וכבגד שנגע בו בתחלת השחיטה דמי, וכדלעת שניתז עליה באמצע, וצ"ת.

שם רב אשי אמר חולין לעולם משמע כו' מ"ט לא עבדינן כמאן דפשיטא ליה

שם גמ' רב אשי אמר חולין לעולם משמע ונתקנה לר"ח ספוקי מספק"ל, יש לעי' א"כ מ"ט אמר ר"א אנו על מי נסמוך, הרי כללא הוא כשאחד מספק"ל ואחד פשיטא ליה עבדינן כמאן דפשיטא ליה, וכ"ש כאן דרבי פשיטא ליה ור"ח מספק"ל, וכ"כ רבינו יונה באבות פ"א מט"ז בשם הגאונים דאפי' תלמיד לפני הרב הלכתא כמאן דפשיטא ליה, וכ"כ במלחמות פ' כיצד הרגל ובריטב"א ב"מ ז' א' מסורת הגאונים, ואפשר דלרב אשי ה"פ דר"ח רצה להחמיר לתלות מספק ולא רצה להכריע כר"ח נגד רבי רק בצירוף דברי ר"ש, דכיון שהתלייה כאן מכרעת כר"ע, אין ראוי לעשות כן בלא צירוף, ואפשר דידע דאיכא לוי סבא כר"ח, (ומ"מ לא רצה להכריע אלא בצירוף טעם אחר), ולא מהני פשיטותיה דרבי כיון שיש חולקים דפשיטא להו איפכא, והגרע"א ז"ל בתשובה כתב דמה"ט פסק כאן הרמב"ם דתולין אע"פ שפסק ישנה לשחיטה מתוע"ס שהרי ר"א הכריע דתולין אע"פ שבעלמא כרבי ס"ל, ומ"מ הדברים מחודשים דכיון דקי"ל בעלמא כר' יוחנן דמתוע"ס וקי"ל שדם מכשיר, אין לנו לחדש מדנפשינן לתלות, ואין להוכיח מר"א כיון שהוא לא הכריע בעלמא כרבי, ואצלו הדבר ספק, מיהו מהצעת הגמ' משמע קצת דקי"ל כדברי המכריע, וכנראה היינו טעמיה דהרמב"ם.

ל' א' כיון דשחט ביה פורתא כו' מבואר שאפשר להתחיל שחיטת שלמים באמצע

ח. ל' א' כיון דשחט ביה פורתא אידחי ליה מפסח אידך כי קא שחיט שלמים קא שחיט, מבואר כאן שאפשר להתחיל שחיטת השלמים באמצע, שדין הקרבן לשם שלמים בעינן רק בסוף השחיטה, וכדמשמע מדרבא לעיל כ"ט ב' דבשחט סימן אחד בחוץ וסימן אחד בפנים כשר למ"ד לבסוף, ועוד דלדעת רש"י בסמוך חשיב מום שנפדית עליו

גם לדידה איכא גונא שאידחי קודם תחלת השחיטה.

ויש להקשות מדברי התו' כ"ח ב' שכתבו דלהפריד העור ולבדוק הסימנים אין מום גדול מזה, [וערש"ש בזה], וי"ל דשאני הכא שאין מום אלא מה שנחתך בדרך שחיטה, וכיון דשם שחיטה על הפגם הזה לבסוף, לא חשיב מום לפסול הקרבן, ואכתי קשה דהא מסקינן דחזי לדמי שפודהו על המום הזה, ולענין המום אין חילוק בין נחתך חצי לרובו, דשניהם נכשרין לבסוף ליחשב מעשה שחיטה, ואם בכה"ג לא חשיב מום לפדותו עליו, א"כ גם ברובו לא חשיב מום כ"ז שיכול להכשירו בדין שחיטה, וכמו שהקשה מרן זללה"ה בס"ג ס"ק י"ד, [ועי' להלן די"ל דאין זה מום ובאמת אינו יכול לפדותו], וצ"ל דבטריפה שאינו יכול להשהותו חשיב מום, כיון שאינו ראוי לגמור השחיטה שאם יגמרנו מיד יפסל, אבל בחצי קנה שיכול להשהותו ולגמרו בהכשר לא חשיב מום.

ומרן זללה"ה כתב ליישב הגמ' לענין דמי פסח דהוי מום עובר דאפשר שיתרפא עד פסח שני, וברוב שהוא טריפה וא"א להמתין יכול לפדותו, אבל זה אינו מיישב בתוד"ה כגון דמייירי בשחוט חוץ שגם במום עובר פטור, ועוד דמשמע דס"ל דבחצי קנה פגום לא אידחי כלל מלהקריבו בפסח שני, דהא פשיטא להו דפורתא דאמרינן בגמ' היינו שנטרף עי"ז וכמש"כ לעיל, וש"מ דבפחות מזה לא אידחי אפי' גופו, ועי' להלן עוד בכ"ז אם מוכח בגמ' דהוי מום לפדות עליו.

שם מודמי פסח מי אידחי

שם מודמי פסח מי אידחי, נראה דכ"ז שהפסח ראוי לדמי פסח אפי' בצד רחוק אין לעקרו לשם שלמים, שהעקירה הזו היא כעין שחיטה שלא לשמה, ואין ראוי לעשות כן כ"ז שהוא ראוי למצותו, ולפ"ז אפי' אם באמת אינו מזומן לפדיון, כגון שהוא רחוק מפתח

ואפ"ה אפשר להתחיל כח השלמים במצב זה, כיון שבסוף השחיטה איגלאי מילתא דכולה מעשה שחיטה הואי, ואפשר שכ"ז רק סברות במחשבת קדשים שגם העקירה מדיני קדשים היא, וכן בשוחט בחוץ לשמים לא חל פסול אלא בזמן שחל השחיטה, אבל מתעסק י"ל דפסל לכו"ע בסימן ראשון אע"פ שרק בקדשים פסול.

בתוד"ה מודמי, ובחזו"א בזה

בתו' ד"ה מודמי מבואר דפורתא דאמרינן היינו כשנעשית טריפה במקצת הזה, והיינו ברוב הקנה או במיעוט הושט, וכ"כ בתו' הרא"ש בהדיא דע"כ איירי ברוב הגרגרת, [וזה דלא כרב יוסף כ"ט ב' דבסימן אחד פסול לכו"ע], ומבואר מדבריהם דבחצי קנה פגום ראוי הוא לפסח שני, וכן נקטו בתו' כ"ט ב' ד"ה כגון דבזבח נמי ראוי הוא לפסח שני, וכן נקטו בתו' כ"ט ב' ד"ה כגון דבזבח נמי ראוי הוא לפתח אה"מ בחצי קנה פגום כמו בעוף, אע"פ שמום פוסל בו, וצ"ל הטעם דכיון שבגמר השחיטה יחשב גם החצי הראשון בכלל השחיטה, לא חשיב מום בכה"ג, כמו בכל שחיטה שהקנה בכלל שחיטה עד חציו אע"פ שלכו"ע אינה לשחיטה אלא מחציו ולמעלה, [ועי' ביראים לענין שחוט חוץ דבהכי חייביה רחמנא] ואף באופן שאינו בכלל השחיטה כגון שדרס בו מ"מ כיון שבכל שחיטה חותכין הקנה אין מום זה פוסל במקום השחיטה, [וכן הוזכרה סברא זו בספר הישר גבי שהייה במיעוט סימנים, דשהה בחיתוך העור לא הוי מום כיון דבדרך שחיטה קעביד], והדברים מחודשים להכשיר קרבן כזה, וכנראה דייקי לה מדאמרינן דלמ"ד מתוע"ס איפסיל ליה מתחלת שחיטה, ואמאי הרי בתחלת הקנה גם לדידה לאו שחיטה היא ואידחי ליה, ומשמע מזה דעד חצי קנה לא מידחי, ובפשוטו י"ל דלמ"ד מתוע"ס ניחא דכשישחוט מיעוט הושט תחלה נפסל, ואמנם

בשחיטה, יש מקום לבע"ד לדון כן, מיהו סברא זו שייכא רק בקרבן ששחטו, אבל להביא קרבן במצב שהוא כבר שחוט מקצתו, זה לא יתכן כלל.

במה דנקטו תו' כ"ח ב' ד"ה אתא דלהפשיט העור ולברוק בסימנים הוי מום, ומ"מ בדרך שחיטה אפי' שהה כתב ר"ת בספר הישר [סי' תמ"ג] דלא פסל, ולעיל כתבנו דהיינו טעמייהו דהתו' בחצי קנה פגום, דהתם בסוף השחיטה יחשב הכל מעשה שחיטה, ומ"מ הדברים מחודשים דודאי אפי' אם עור שהופשט אינו מום מ"מ יש לחשוב פגם הקנה עד חציו כמום, ועשטמ"ק זבחים כ"ו א' דחיתוך הבשר עד העצם הוי מום עובר, והכי משמע בבכורות ל"ז ב' דנפגמה אנו מן העור הוי מום עובר, והרי"ד בספר המכריע סימן ה' כתב דעור לא הוי מום כלל, ורק באזנו שהפגם בראש אבר וניכר בזה אמרו דמן העור הוי מום עובר, ומה שהוכיח מחצי קנה פגום דחטאת העוף לקמן מ' ב' כבר תמה הגרע"א ז"ל דאין מום פוסל בעופות, ולכאורה בכל מכה נחתך העור, וכהן שלקה באצבעו כורך עליה גמי וכשר לעבודה, וכן חותכין יבלת במקדש בשבת לעבוד מיד, וכן בפסחים חתיכת יבלתו, ונראה דמכה שמגדלת עור רגיל ודאי לאו מום הוא, ואפשר שזה דם העור, אבל כנעשה מקומו דלקת יש לדון, וגם בזה דוקא בפגימה גמורה שניכרת, וצ"ת בסוגיות ולע"כ.

שם גמ' והתנן שחט בה שנים כו' היינו בטמאה אבל בטהורה שמוותרת באכילה אינה כחי, אבל כאן קודם גמר שחיטה דינו כחי, דלא גרע מהתם.

זבחים ל' א' מי סברת אינה לשחיטה אלא לבסוף כו'

מ. זבחים ל' א' א"ל מי סברת אינה לשחיטה אלא לבסוף כו' אפשר דרבא קיבלה מיניה, ואפשר דמעיקרא נמי סבר רבא

העזרה, ורק בטורח מרובה יכול להריצו לפתח העזרה בתוך כדי שיעור שחיטה, אם יודמנו כהנים שסייעוהו ולא יהיו מעכבים ויהא השוחט זריז לשחוט מיד, וכולי האי ואולי, אפי' לא אידחי מדמי פסח, דכל שיש אפשרות שישאר בדמיו, לא פקע דין פסח בלא עקירה, ויש להסתפק באופן כזה שקרוב לודאי שיפסד מדמי פסח אם ראוי לעקרו כדי שלא יפסד הקרבן, והכי מסתברא, וצ"ע וביורו, שאם דינו כשלא לשמה מסתברא דאסור אפי' בכה"ג, אלא דכח עקירה י"ל דקיל טפי דהו"ל כמותר פסח.

ולא אמור מתפרשת הגמ' בפשיטות כמ"ש אאמור"ר שליט"א דהא דלא אידחי מדמי פסח, היינו מפני שאם יוולד לו מום יהא ראוי לדמי פסח, ואין ראוי מכאן שהשחיטה מום הראוי לפדות עליו כמ"ש רש"י, שהרי קשה ע"ז קושית מרן זללה"ה דכיון שראוי לגמור השחיטה בהכשר, ולא יהא בו פגם של מום, אין זה מום שמתיר לפדות עליו, אבל הגמ' מתפרשת בעיקר כח הדמים דכ"ז שיש צד בעולם שיהא ראוי לפדיון, אין קדושת הפסח פוקעת בלא עקירה, הגע עצמן הרי שאירע שנוולד לו מום באמצע השחיטה, מאיזה כח נפקיע ממנו דין דמי פסח, וכי מפני שחשבנו תחלה שרחוק שיארע מום בדיוק ברגע זו, חל על הקרבן דין שלמים, אלא ודאי כ"ז שיש צד בעולם שישארו דמיו לפסח בעי עקירה, ומתפרשת הגמ' בפשיטות אע"פ שא"א לפדותו עדיין, ולכן לא הזכירו מום השחיטה כלל.

בקו' תו' דלא חזי לדמי פסח

במשה"ק תו' דלא חזי לדמי פסח לפי שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, לכאורה יכול לפדותן ולמכרן לחייבי שלמים, אלא דהו"ל כמקדיש בע"מ לשלמים, דמאותו טעם שאפשר לפדותו, א"א להקדישו לשלמים, אבל אם נימא שאין זה מום כיון שמתכשר

סימן ראשון בבהמה, שהרי הוא עיקר המליקה, ובגמ' לא רצו להאריך בזה.

ברמב"ם פ"ד הי"ג

י. רמב"ם פ"ד משחיטה הי"ג התחיל הגוי לשחוט מיעוט הסימנים כו' ישנה לשחיטה מתוע"ס, כבר תמה בלח"מ דהא אמר רבא כ"ט ב' דלכו"ע פסולה בכה"ג, (גם לשון נבילה שהזכיר הרמב"ם צ"ל טריפה), ובתוספתא לפנינו פ"א הגרסא דגוי ששחט ומירק ישראל שחיטה על ידו שחיתו כשרה שחט בה דבר שאינו עושה אותה טריפה ובא ישראל וגמרה מותרת באכילה, ואם הגירסא כשרה אינה ט"ס צ"ל דלטהרה מידי נבילה קאמר, ולכן הדגיש התנא בסיפא דמותרת באכילה, ולא נקט סתם כשרה כיון דכשרה דרישא היינו לטהרה מידי נבילה, וכלפי פסולה דרישא דהויה נבילה, [מיהו י"ל דנקט מותרת באכילה דלא חיישינן ששחט לע"ז, עי' מתני' ל"ח ב'], ואולי סבר הרמב"ם דהתוספתא כמ"ד לבסוף, ורבא נקט דוקא סימן אחד, אבל מיעוט סימנים רק למ"ד מתוע"ס פסולה, ועלח"מ, ולע"כ.

לענין הלכה

ולענין הלכה פסק הרמב"ם כמ"ד מתוע"ס, וכ"כ בפ"א מפסוה"מ הי"ח, וכ"ה סוגיא דתלמודא בכל דוכתא, בשמעתין ר"י ור"ל הלכה כר"י, ובגמ' ל"ו א' רבי פשיטא ליה מתוע"ס ור"ח מספק"ל, ובדף קכ"ח א' מוקמינן לר"מ כמ"ד מתוע"ס וקי"ל התם כותיה בדין המשנה, ובזבחים ל' א' א"ל אביי לרבא מי סברת כו' משמע דפשיטא ליה ד"ו, ורבא אפשר דקיבלה מיניה כמו שצדדו בתו' הרשב"א פסחים ס"ג א', ועי' לעיל סק"ט דאפשר דמעיקרא נמי סבר הכי, (ורב אשי שם סייע קצת לדאביי באת"ל פליגי), והרמב"ן העתיק דרבא א"ל לאביי מי סברת ישנה לשחיטה מתוע"ס, אבל לפנינו איפכא, והביא דבה"ג פסק כמ"ד לבסוף מההיא דפסחים ס"ג

מתוע"ס, אלא דלא סבר לאוקומה בס"ר וס"ש, וכשמחשב באמצע השחיטה על כולה הוי נמי כלחצות, דכמו שיכול להתחיל המחשבה באמצע ומהניא כמתחלתה, ה"ה דתרויהו חיילי מתחילה, ורק כשמחלק העבודה שלא יהא שתי מחשבות באותו חלק, בזה הויה דומיא דשתי עבודות, ולכן בעינן דוקא שני מתירין, עי' תו' פסחים ס"ב ב' דחצי סימן לא מפגל, ועמשנ"ת במנחות ס סק שמועיל לחשוב בסוף העבודה, וכססיים אביי בס"ר וס"ש לא הוצרך רבא לבאר כונתו, [ולפ"ז מיושב מה שדקדקו תו' דהו"ל לרבא למימר הלכה כר"ל נמי בהא, דבאמת רבא נמי ס"ל מתוע"ס, ומ"ש בפסחים ס"ג א' וכדרבא, היינו דפליגי נמי בלחצות, אבל לא דס"ל לבסוף, וה"נ מסתברא דהא ר' יוחנן דאיירי בשמעתין סבר בהדיא מתוע"ס, וכן ר"א בדרי"א מוקים לר"מ דסבר מתוע"ס בחולין קכ"ח א', וכן מוקמינן לאחרים דהיינו ר"מ פסחים ס"ג א'], ובזה מיושב מה שהוצרך אביי שני מתירין דוקא, אבל לשון הגמ' בפסחים ס"ג א' דתליא בנדון ישנה לשחיטה מתוע"ס וכדאביי הכא, שו"ר שכ"כ אאמו"ר שליט"א בס"ה סק"ה לדחות דרבא נמי סבר מתוע"ס וכמש"כ, ולא קאימנא כעת בסוגיא זו.

שם תוד"ה והרי קמיצה

שם תוד"ה והרי קמיצה כו' מה שחידשו דמפרקת ושדרה הוו מתיר צ"ע היכא אשכחן דהוו מתירין, וחידוש כזה לא הוו שתקי מלפרש בגמ', ועי' חולין כ"ט ב' משמע דסימן אחד זהו המתיר דחטה"ע, בלא שדרה ומפרקת [עי' לעיל סק"ב בזה] ולכאורה למ"ש אביי לקמן ס"ה ב' דרוב בשר מעכב לרבנן, יש לפרש שחשב חול"ז במליקת הסימן, וחול"מ בגמר רוב בשר, עי' חולין כ"א א' שמולק הסימן ואח"כ רוב בשר, ואע"פ שרוב בשר אינו מתיר בפ"ע מ"מ מהניא מחשבה כיון שקודם לזה לא נגמרה המליקה, ומ"מ גם סימן ראשון לחוד הוי דבר חשוב כמו

א', ושם לא אמרו בגמ' כדרבא אלא על ההיא דלחצות וכדמותיב לאביי, אבל אין מזה ראי' לקושטא דמילתא בדעת רבא בד"ז, ומסקנת הגמ' משמע דאתיא כאביי, דאם דברי רבא קיימין, הו"ל לפרושי דרבא לבסוף, ולא לדחותו מיד בלשון לימא קסברי כו' ושינויא

דרבה ואביי לדחות ד"ז, וכבר נתבאר בספר אאמו"ר שליט"א ההוכחות לפסוק מתוע"ס, ועי"ש מדברי הרשב"א בתוה"א דר"ל גופיה סבר מתוע"ס, ובההיא דלקמן ל"ו א' קכ"ח א' סברי אמוראי דבתר רבא כתנא דמתוע"ס דמוקמי ליה לר"מ ורבי כותי' וכמש"כ.

סימן י

בדיני עיקור

מהו עיקור, ואם העיקור גורם מיתה, ובדעת הרמב"ן

א. מ' א' ועיקור, פ' תו' בשם בה"ג דהיינו שנעקר הסימן ונשמט חוץ ממקומו, והיינו שנתלש ממקום חיבורו בלחי, וכ"כ רש"י כ' ב' דנשמטה הגררת היינו עיקור סימנים, ומבואר בגמ' כ"ח א' דגררת עבידא לאישתמוטי, וכ"מ בגמ' מ"ד א' דתורבין הושט שניטל כולו מהלחי זהו עיקור סימנים, וכ"כ שם רש"י, וכ"מ בשבת קכ"ח ב' שכשהתרנגול נועץ צפרניו בארץ עוקר הסימנים, והיינו שתולשם ממקום חיבורם ע"י מתיחת גרונו, (וערש"י י' א' דסכין פגומה קורעת ולא קרינן בה זובחת).

וממה ששינוי הנוחר והמעקר יש לדקדק שעיקור הסימנים גורם מיתה כמו שחיטה ונחירה, מיהו בסימנים שנדלדלו אמרו מ"ד א' דהויא טריפה, ובנקלפו בנחת ברובן כשרין, הרי שחיבור הסימנים בעיקרן אינו חשוב כ"כ לחיות הבהמה, וכן אמרו כ' א' אין עקור סימנים בעוף, ומשמע מזה שעקירת הסימנים אינה נוטלת חיותו, אבל בברייתא דנשמטה הגררת משמע שחשיב נפסלה בשחיטתה.

ודעת הרמב"ן דעיקור הסימנים משוי לה טריפה, או בכולן בכל גונא, או ברובן באיעקר עקורי, כדאמר מ"ד א', וע"ז נאמרה ההלכה של עיקור דפסולה בשחיטה, וקשיא ליה ע"ז דא"כ אין זה ענין למעשה השחיטה, אלא דקמ"ל דעיקור משוי לה טריפה, והו"ל כנקובת הושט ופסוקת הגררת, וכי היכי דלא מני להו בהלכות שחיטה, לא הו"ל למימני

עיקור סימנים, ועו"ק א"כ איך אפשר שלא יהא עיקור סימנים בעוף, הרי לא חילקו בין עוף לבהמה אלא בהלכות שחיטה, וכדתלינן לה בגמ' בנדון אם יש שחיטה לעוף מה"ת, ובהדיא אמרו דכל טריפות שמנו בבהמה ה"ה בעוף.

ותירץ הרמב"ן בחידושו דבאמת יש שני פסולים בעיקור, א' עיקור סימנים שלא בשעת שחיטה דמשוי לה טריפה, ואם שחטה אח"כ שחיטתה מטהרתה כדין שוחט את הטרפה, ב' סימנים שנעקרו באמצע השחיטה אין השחיטה מטהרתן לפי שלא נשחטו יפה, שמחמת העקור מתנדנדין הסימנים, וביאר בחידושי הר"ן מ"ד א' דכשנעקרו קודם שחיטה יכול לתפסן ולשחטן יפה, אבל באמצע השחיטה ע"כ נשחטו שלא כהוגן, והלכתא גמירי לה הכי, וזהו מה שנתחדש בהללמ"מ של עיקור, וחילוק זה נאמר בגמ' נ"ד א' דבתפס בסימנים אפשר לשמוטה שתעשה שחוטתה, ולפ"ז אם לא תפס הויא נבילה, ולע"כ, ובזה נתיישב שזה דין בהלכות שחיטה, שמהלכות טריפות לחוד חשיב דבר אחר גרם לה ליפסל ושחיטתה מטהרתה כיון שאין הסימנים עצמם פגומין ומעשה השחיטה שלם.

ואכתי קשה איך אמרו שאין עיקור סימנים בעוף, הרי היא טריפה, וכתב הרמב"ן בזה דאפשר דס"ל דאין טריפות עוף ובהמה שוין, או שד"ז נלמד מהלכות שחיטה ולכן אין זה בכלל ההשוואה של עוף לבהמה, ובדף כ' א' כתב דאפשר שנלמד מהללמ"מ שאם אירע כן בשעת שחיטה כשרה, והסברא בזה שהעיקור מצטרף למעשה השחיטה להכשיר,

ויש לתמוה לפ"ז בסוגיא כ' א' שאמרו אילמא למעוטי עיקור סימנים והא תני כו' אמר ר"פ למעוטי ראשו כו' שיפוי ראשו כו' ולפי' הרמב"ן עיקור סימנים שכשר בעוף היינו שבמקום חיבורן בלחי אפשר לשחטן ולמלקן, ואתא למעוטי שיפוי ראשו שהוא למעלה מן הסימנים לגמרי, ונפ"מ לענין חיתוך המפרקת שאין לחתכה בגובה כזה, אבל בסימנים אפשר בכלל, וכ"כ בשטמ"ק הנדמ"ח בשם הרא"ה וכ"נ בריטב"א בשמו ששיפוי ראשו הוי למעלה מן הסימנים, אבל הרמב"ן כתב דשיפוי ראשו משמחתיל הראש לשפע דהיינו שיפוי כובע, שכשדרך שאמרו בבהמה כך אמרו בעוף דמשיפוי ולמעלה שחיטתו פסולה וקמ"ל שמואל שאף מליקתו פסולה, ולשון זה משמע דמיירי בשטח הסימנים שמשפוי ולמעלה אין לשחטן, והרי לפמשנ"ת שיפוי ראשו הוא למעלה מן הסימנים, וא"צ להשמיענו שאין שחיטה מועלת שם, ורק לגבי חיתוך המפרקת שייך לדון אם כשר למעלה ממקום הסימנים, באופן שיגרים וירד לסימנים, שגם במליקה ע"כ לחתוך הסימנים, ולכן אוקמוה בגמ' בהגרים דבלא זה לא יגיע לסימנים, ולכאורה א"א לפרש דברי הרמב"ן לשיטתו אלא לשיטת רש"י דמיירי שבא לשחוט ולמלוך סימנים שנעקרו, ובוה אמרו שאין עיקור סימנים לעוף, אבל מקום השחיטה והמליקה הוא בסימנים דוקא, וכ"נ שד"ז כתב הרמב"ן קודם ההוספה, [וכן בד"ה ואקשינן הוסיף א"נ לומר כו' וזה כפי ההוספה], ולפי ההוספה באמת לא איצטריך אלא לאשמועינן שמליקת המפרקת בעינן במקום הראוי לשחיטה דהיינו כנגד הסימנים או כנגד חיבורן, ובכל גונא דבהגרמה שבשחיטה לא מהני להשלים לכל חד כדאית ליה ה"ה דלא מהני במליקה, ונקט לישנא קמא דר"ה, וה"ה לכולהו אמוראי לכל חד כדאית ליה, וכמשנ"ת בזה לעיל ס סק.

א"נ דבאמת טריפה היא אלא שמה דנתחדש בהללמ"מ דהויה נבילה ד"ז ליכא בעוף.

ובשאר דאין עיקור סימנים למליקה בלבד, אין הכונה שתאסר משום טריפה, ונפ"מ רק שמליקתה מטהרתה, דודאי לא משמע כן, אלא כיון שהעיקור נעשה לאחר חיתוך המפרקת אינו נעשה טריפה עי"ז, כי הראש כחתוך דמי וחיבור הסימנים ללחי אינו מוסיף להם חיות.

ויש לעי' בנשמטה הגרגרת ואח"כ שחט את הושט שהדין נותן שתהא שחיטתה מטהרתה, שהרי בנשמטה קודם השחיטה אמרנו דהויה טריפה ושחיטתה מטהרתה, ועוד שהרי השחיטה בושט שהוא מחובר יפה, ופשטות הגמ' י' א' דמוקמינן ליה בחזקת שאינו זבוח והו"ל נבילה כמו בסכין פגומה וספק שהה וספק דרס, והגרע"א ז"ל ביו"ד סכ"ד סט"ו נדפס בהשמטות כתב דלדעת הרמב"ן הויה טריפה כיון ששחט הושט כראוי, (ובשב שמעתתא ש"ה פ"ו כתב דחיישנין נמי שלא שחט כראוי וכן נדפס מהגרע"א ז"ל מ"ג ב' ע"ד התו' שם) ולפו"ר צ"ע כיון דבשמוטה מבואר ברמב"ן דהויה טריפה, ואין לחדש שהחמירו בספק שמוטה טפי משמוטה ודאי, אע"פ שיתכן שנשמטה באמצע השחיטה, ולע"כ, ועי' רמב"ן שכתב דתנינהו בברייתא דנשמטה הגרגרת [ואח"כ שחט את הושט] כו', ומשמע דהויה נבילה.

בדברי הרמב"ן בהוספה בסימנים שנעקרו

ב. עוד פירש הרמב"ן בהוספה דסימנים שנעקרו בין בשעת שחיטה בין קודם לכן, אין שחיטה מועלת בהן והווי נבילה, ומחיים הווי טריפה, ומה שאמרו אין עיקור סימנים בעוף, אין הכונה דבנעקרו מאליהן לא הוי טריפה, אלא שאם שחט העוף במקום חיבור הסימנים ללחי, מיקרי נמי שחיטה מעליא, שאין דין הגרמה אלא בבהמה, וללישנא דמליקה דוקא קמ"ל שיכול למלקן בצפורן במקום חיבורן.

דבנקלפו בנחת אפי' כולן חוזר להכשרו ומ"מ אין שחיטתו שחיטה, ועתו' מ"ד א' ועש"ך סכ"ד ס"ק כ"ג משה"ק ע"ד הרשב"א, ועפמ"ג שם ס"ק כ"ד כ"ה דהדר בריא שייך להסוברים דהוי טריפה], שו"ר בתשובת הרשב"א ח"ג סי' שס"ג שכתב ואילו עלתה לה ארוכה ושבו הסימנים להתחבר מותרת בשחיטה, ונראה דכונתו לתרץ כמ"ש, מיהו קשה דלקמן מ"ד א' פריך ר"פ והאיכא עיקור סימנים ומאי קושיא הרי שמואל אשמועין דלאו טריפה היא, ונפ"מ לחלבה וביצתה, וי"ל דפשטות מימרא דשמואל, וכן מתני' דניטל לחי התחתון כשרה, משמע לגמרי שניתרת בשחיטתה, ומשני דלענין היתר שחיטה צ"ל דמיירי במחובר מקצתו, וניחא שהזכיר שמואל כולו ומפרשין רובו, דלענין טריפה אף בכולו אינה טריפה, ולענין שחיטה דוקא במיעוטו מחובר כשרה.

מיהו מהא דתניא "א' דבגרגת שמוטה לא מהני שחיטה לושט, משמע דמשנשמטה הגרגת היא כבר נבילה או טריפה, דכנשחטה הגרגת שלא בהכשר דמי, ואם עקורה ושמוטה אינה טריפה הדין נותן שתועיל שחיטה בושט, ותו' והרשב"א תירצו בזה שכך נאמרה הלכה שלא תועיל שחיטה בסימן שמוט, ואפי' בעוף לא תועיל שחיטה בסימן אחד כשהשני שמוט, והרשב"א בתוה"א [דף כ"ו ע"א] הוסיף שאפי' לראב"א כ"ח א' דרק בושט מהני סימן אחד בעוף, אפ"ה שמוטת הגרגת אין שחיטה מועלת בה, והדברים מחודשים טובא דנמצא שהשוחט טריפה שחיטתה מטהרתה אפי' שחט סימן אחד בעוף, ושמוטת סימן אחד אין שחיטתו מטהרתו אע"פ שאינו טריפה, ואיך אפשר ללמוד ד"ז מסתם הלכה דעיקור, ופשטות הדברים ודאי משמע דבנשמת הסימן הרי הוא כשחוט, ולכן אין שחיטת הסימן השני מועלת שכבר נשחט הראשון שלא כדין, ולראב"א נעשה טריפה מיהא, כדין פסוקת הגרגת.

ומה שמנו עיקור בהלכות שחיטה היינו לאשמועין שדינה כנפסלה בשחיטתה נבילה, דומיא דכל הפסולין, שמנו בהדיהו, אע"פ שהעיקור למעלה ממקום השחיטה, דהא הגרמה היא בסימנין עצמן משיפוי כובע ולמעלה, וכן בתורבין הושט, ועיקור למעלה מזה, ולא איצטריך לאשמועין שאין לשחוט שם, אלא לומר דבשחט כשהסימנים עקורין היא נבילה, כיון שאין שם שחיטה בסימנים עקורין.

בדין סימנים שנדלדלו ברובן

ובדין סימנים שנדלדלו ברובן באופן שהם טריפה כתב הרמב"ן שתי אפשרויות אם היא נמי נבילה בשחיטתו, או דדוקא בכולן היא נבילה, מיהו מ"ש דהיינו באיקלוף איקלופי דאל"כ רובן ככולן צ"ב, דהא באיקלוף איקלופי כשר לשמואל מ"ד א' ועי"ש ברמב"ן, ולפ"ז בנדלדלו רובן דהווי טריפה ה"ה דהווי נבילה דרובן ככולן, וז"ל הרמב"ן וההיא דאמרינן סימנין שנדלדלו ברובן טריפה לאו דוקא [פי' אלא נבילה] דנדלדלו רובן (דא"כ) כעקורין חשיבי ובכלל עיקור סימנין הוא דנבילה, [ותיבת דא"כ ט"ס] ומבואר מזה דפשיטא דעיקור שבהלכה היא נבלה ככל שאר ההלכות.

בדעת תו' ורשב"א דעיקור סימנים לא הוי טריפה

ג. דעת תו' והרשב"א דעיקור סימנים לא הוי טריפה ומ"מ נתחדשה הלכה שאין שחיטה מועלת בסימנים עקורין, והרמב"ן הקשה שהדברים רחוקים הרבה שתהא הבהמה כשרה ולא יהא לה שחיטה, ויש ליישב בזה שהוא פסול שחוזר להכשרו דהיינו שצריך להמתין מלשחטה עד שתתרפא ויתחברו הסימנים למקומם, [שו"ר דג"ז קשה דבסוגיא מ"ד א' נראה דבחוזר להכשרו כשרה לגמרי ושחיטתו כשרה, ובנדלדלו בכח הרי אמרו דהווי טריפה אפי' ברובן, וצריך לחדש

עוד הקשו תו' ט' א' דממתני' דהנוחר והמעקר וכן שנינו כ"ז ב' נוחרו או עוקרו, ולשון זה משמע שע"י העיקור לחדר מת, ואם אינה טריפה א"כ העיקור לא ממיתו, ומה שייך להזכיר מעקר לענין מיתה, וע"ע לעיל סק"א.

ונפ"מ נמי לענין עיקור סימנים למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת דאמרינן כ"ז ב' נחירתו זו היא שחיטתו, ופרש"י והרמב"ן דה"ה עיקור סימנים זו היא שחיטתו, והיינו משום דעקירת הסימנים כחיתוכן דמי, אבל הרשב"א במשמרת הבית כתב דדוקא נחירתו אמרינן אבל לא עקירת סימניו, והובא דבריו לעיל ס' סק, ולפמשנ"ת טעמו משום דס"ל דעיקור סימניו לא משוי ליה טריפה ונמצא שלא שפך דמו בפסוק הסימנים, אבל קשה דפשטות המשנה והגמ' שעתיד למות ע"י עקירת הסימנים כמו ע"י נחירתו וכמ"ש תו'.

עוד יש להעיר ממה שאמרו נ"ד א' אי אפשר לשמוטה שתעשה שחוטה, ואם עיקר ההללמ"מ דעיקור נאמרה בשוחט סימנים עקורין, א"כ הו"ל לגמ' להוכיח מזה דברי ר"נ שאם תפס בסימנים אפשר לשמוטה שתשחט, דאל"כ הללמ"מ דעיקור במאי מוקמת לה, ומצינן למימר דדוקא שמוטה מאליה או מכח הבהמה שמשכה צוארה בכח כההיא דשבת קכ"ח ב' בתרנגול, בזה הסימן ניתק לגמרי ונעשה רופף, אבל משכח"ל עיקור סימנים שנחתך באיקלף איקלופי והוא עדיין מחובר יפה וראוי לשחיטה, אבל אין נראה כן מדברי הראשונים ז"ל דהבה"ג כתב דעיקור סימנים ניכר ע"י שהסימן נראה כחבל של צמר שאינו מתוח ידע שהסימן עקור, וכ"כ הרמב"ן שמחמת העיקור הסימניו מתנדנדין, וכמש"כ סק"א בשם הר"ן דאי תפיס להו מהני עי"ש, וי"ל דהתם מייירי בשחט כדרכו, ובזה אמרינן דהשמוטה אינה נשחטת כדרכה, אבל ודאי יכול לטרוח ולשחוט אף השמוטה, וההלכה אשמועינן דלא מהניא שחיטה לטהרה

מידי נבילה אפי' שחט יפה, ור"נ קמ"ל דאי תפיס להו אפשר שישחטו כדרכן בלי שידע שהן שמוטין, מיהו מהא דאר"י יביא ויקיף משמע שניכר על השחיטה אם היתה שמוטה, וערא"ש פ"ב ס"י שהקשה מכאן לפי' בה"ג, וי"ל דההללמ"מ אשמועינן ששחיטה כזו אינה שחיטה כלל, דס"ד דאף שחיטה גרועה של שמוטה מטהרתה מידי נבילה, ולתו' והרשב"א ס"ד שמכשרתה לגמרי.

מ"ד א' אר"נ א"ש תורבץ הושט שניטל כו' ובדין קנה שניטל

ד. מ"ד א' אר"נ א"ש תורבץ הושט שניטל כולו מלחי כשר ותנא תונא ניטל לחי התחתון כשר, עיקר רבונא דשמואל דאפי' ניטל התורבץ דהו"ל עיקור סימנים כשר, ומשמע ליה לשמואל דאפי' ניטל הלחי עם הבשר כשר, ויש לעי' א"כ נידוק ממתני' דאפי' כולו, ואם כולו טריפה ובעינן שישאר מיעוטו מחובר א"כ רובו מנלך, ואפשר דכשניטל הלחי עדיין נשאר מקצת התורבץ מחובר, מפני שמקצת התורבץ מחובר לפנים מן הלחי.

ויש לעי' למה לא הזכיר גם הקנה, ומשמע מזה שהקנה אינו מחובר לעצם לחי התחתון שינטל מחיבורו כשניטל הלחי, אלא הוא מחובר לבשר, ואין ראי' ממתני' אבל הדין אמת, וכ"נ בטוש"ע סכ"ד, ואפשר דלרבונא נקט ושט דחמיר טפי, מיהו יש סברא דקנה עביד לאשתמוטי ואינו מתקיים ע"י מיעוטו.

שם לא תימה כולו אלא רובו, אמאי סגי במיעוטו

שם לא תימא כולו אלא רובו, צ"ב כיון דבכל דוכתא רובו ככולו מ"ט כאן סגי במיעוטו, ולדעת תו' והרשב"א שאין העיקור עושה אותה טריפה, והחסרון רק במעשה השחיטה י"ל דכ"ז שמחובר הרי הוא נמתח יפה ונשחט כדינו, אבל אם ככולו טריפה למה לא נימא

רובו ככולו, ואמנם באיפדוק איפדוקי אמרינן בסמוך דרובו ככולו, אבל התם הטעם מפני שהמיעוט אין לו קיום, וכאילו כבר נחתך כולו, וצ"ל דהחסרון של עיקור סימנים הוא בזה שנשמט ומתרחק ממקום חיבורו, אבל כ"ז שהוא מחובר הרי הוא נשמר, וכי היכי דמהני חיבורו לבשר באיגום איגומי, ה"נ סגי במיעוטו, ומלשון רש"י נראה דהדר בריא בכה"ג, והיינו ג"כ מפני שהוא מחובר ועומד במקומו.

אי בעינן מיעוט חשוב, ולחלכה בזה

ונראין הדברים דבעינן חיבור חשוב קרוב למחצה, דחיבור משהו לא עדיף מאיפדוק איפדוקי שמחובר בכמה מקומות, וכ"מ בלשון הרמב"ן שכתב ואם עיקורן במקום אחד ומיעוטן קיים מצד שני כשר, נעקרו בכל ההיקף שלהן כאן מעט וכאן מעט עקירה שלהן מצטרפת לרובן וטריפה, ומתפרש שאם המיעוט כולו במקום אחד כיון שיש בו שיעור חשוב סגי לקיים הסימנים יפה בחיבורן, אבל ברשב"א משמע דכל שנעקר נחת סגי במשהו חיבור, ובתוה"א [דף כ"ו ע"א] כתב בהדיא ומשהו זה לא נתנו בו שיעור אלא אפי' משהו ממש, מיהו גם לדבריו בעינן חיבור חזק שאינו מדולדל, ועי' להלן.

בתו' הרא"ש כתב דבמקום אחד רובו שנעקר ככולו, אבל בכמה מקומות הרי העומד שבינתיים מסייעו להתחבר אע"פ שהוא מיעוט, כיון שבכל מקום נעקר רק מיעוט ומחובר באמצע, ובנעקר בכח אפי' הרוב בכמה מקומות הויא טריפה, ובפסקים לא כ"כ.

בשו"ע סכ"ד סט"ז כתב כדברי הרשב"א דבנעקר ונשתייר אפי' משהו כשר, אבל נעקר בכח ונשאר עד רובו פסול, כיון שהנשאר הוא מדולדל ולא חשיב חיבור, וכתב הרמ"א בסט"ו דלא הויא טריפה וחלב וביצים שלהם מותרין, וכ"כ ב"י, וכבר כתב בש"ך ס"ק כ"ג רוה"פ הסוברים דהויא טריפה, ומ"ש

דהרמב"ן כהרשב"א זהו מכח ט"ס הנדפס בר"ן ט' א' בשמו בדבר שאינו עושה אותה טריפה, וצ"ל שעושה וכ"ה בב"י וברמב"ן, ובאמת הרשב"א יחידאה לחשוב סימנים שנדלדלו דלאו טריפה ניהו, והתו' חילקו בין נעקרו לנקלפו, וגם מה שהכשיר הרשב"א במשהו נראה דחידאה הוא, אלא שכבר כתבנו לעיל דבעינן חיבור חזק יותר מהחיבור שבכמה מקומות עד רובו, וא"כ למעשה כדי שיחשב חיבור חזק להרשב"א היינו חיבור חשוב קרוב למחצה.

ה. כ' א' אר"י א"ש כל הכשר בשחיטה כנגדו בעורף כשר במליקה, הא פסול פסול למעוטי מאי, דודאי לא הכשירא אתא לאשמועינן שיותר ארוך העורף מהצואר, וכל שכנגד הצואר ודאי בכלל מול עורף הוא, ולא בעי למימר כל הפסול בשחיטה כנגדו בעורף פסול במליקה שהרי עיקור סימנים דכשר במליקה פשוט יותר הכשרו במליקה מבשחיטה.

שם אילימא למעוטי עיקור סימנים, בדברי הרמב"ן בהוספה

שם אילימא למעוטי עיקור סימנים, פי' הרמב"ן בהוספה דהיינו אילימא לומר שאין מליקה כשרה במקום חיבור הסימנים ללחי, והא תני רמי בר יחזקאל אין עיקור סימנים בעורף ששחיטתו ומליקתו כשרה גם במקום חיבורן ללחי, וזה למעלה ממקום ההגרמה בבהמה שהוא בקנה או בתורבץ הושט, ובעורף אף במקום חיבורן ללחי כשר, ולשון אין עיקור סימנים לא קאי אלשון עיקור שנאמר בהלכות שחיטה, דהא התם כבר נאמרה הלכה בהגרמה וא"צ להשמיענו דפסולין בעיקור, אלא על מקום שחיטה ומליקה קאי, דבעורף אף עיקור במקום חיבורן בכלל שחיטה ומליקה, ומה שאמרו עיקור בבהמה היינו דלא מהניא שחיטה בסימנים שנעקרו והויא נבילה, וזה מלמדינו שעיקור

שנתכוונו לפסול הגרמה לכל חד כדאית ליה, וכמש"כ לעיל ס סק בשם תור"פ שבשטמ"ק.

לפי הרמב"ן מבואר כאן דעיקור כשחיטה למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת, חדא מדמכשרינן עיקור בשחיטה ומליקה, ועוד מדא"ל ר"א בריה דרבא לרב אשי דאתיא כמ"ד אשל"ע מה"ת וש"מ דלדידיה נחא דמהני עיקור להתירו, והיינו משום דעיקור כנחירה וכחתך סימנים דמי.

לפי רמב"ן בחידושים מאי קאמר למעוטי עיקור סימנים

לפי הרמב"ן בחידושים דעיקור שנאמר בהלכות שחיטה היינו שאם נעקרו הסימנים באמצע השחיטה הרי היא נבילה, ושלא בשעת שחיטה היא טריפה ושחיטתה מטהרתה, יש לעי' מאי קאמר למעוטי עיקור סימנים ומה ענין זה למה שאמר כנגדו בעורף כשר למליקה, הרי אין כאן ענין של זה כנגד זה, [ויכבר הקשה כן בריטב"א ועי"ש], ואם קמ"ל שאינו טריפה בעקור סימנים פשיטא דה"ה למליקה, ואם שחיטה מועלת בסימנים עקורין פשיטא דה"ה מליקה.

ונראה מדברי הרמב"ן דאף לפי זה קמ"ל דעיקור סימנים מהני כשחיטה, ולמ"ד אשל"ע מה"ת ועיקור כשחיטה קמ"ל שאם התחיל לשחוט ועקר הסימנים בידיים באמצע שחיטתו לא גזרו חכמים ושחיטתו ועקירתו מצטרפין, וענין שעת שחיטה היינו בזמן נטילת נשמה או שיתחיל בשחיטה כדינו, ולאפוקי אם עקר הסימנים בתוך הצואר, ולא בא ליטול נפשה כעת, ודכוותה במליקה חשיב ג"כ עיקור הסימנים כחיתוכן בצפורן.

ביאור הא דאין עיקור בעוף למ"ד יש שחיטה לעוף מה"ת ובלשון עיקור סימנים

למ"ד יש שחיטה לעוף ונאמרה הלכה בהדיא דאין עיקור בעוף קמ"ל שהעיקור מצטרף למעשה השחיטה ומשו"ה אינה

הסימנים שייך לשחיטה, שאם הי' העיקור כטריפה דעלמא הרי שחיטתה מטהרתה, מיהו בנדלדלו ברובן נסתפק הרמב"ן אם שחיטה מטהרתן, עי"ש שכתב שני תירוצים אבל ככולן היא נבילה, ובהוספה ביאר הרמב"ן שהזכירו עיקור להזהיר הטבח שיברר אם לא נשמטו הסימנים ועכ"פ שידע הלכה זו, ולפ"ז לא נאמרה הלכה בד"ז, ופסול שחיטה במקום חיבורן נלמד מהלכה דהגרמה, ומסברא נסתפק הרמב"ן אם טריפה זו דנדלדלו רובן דמיא לנקובת הושט ופסוקת הגרמת דחשיבא נפסלה בשחיטתה, ואין חילוק מתי נעקרו ולכן אין לכלול ד"ז בהלכות שחיטה, מיהו פשיטא ליה דבנעקרו כולן או אם רובן ככולן דין עיקור כדין שאר ההלכות וכולהו נבילה, אלא דאפשר דהיינו דוקא בכולן דבנשמטה לגמרי מסיק הרמב"ן דודאי נבילה היא, וכן פירש ט' א' דהיינו ברייתא דתננהו לעיקור, ועמש"כ לעיל סוסק"א בזה.

שם אר"פ למעוטי ראשו כו' ואם עיקור כשחיטה לדעת הרמב"ן

שם אר"פ למעוטי ראשו כו' שיפוי ראשו כגון דנקט משיפוי ראשו והגרים כו' לפמשנ"ת דעד סוף הסימנים שחיטתו ומליקתו כשרה, ואפי' במקום חיבורן א"כ כל שלמעלה מזה ודאי לאו מקום שחיטה ומליקה הוא, שהרי לא יחתוך הסימנים באופן זה, ולכן ביארו בגמ' דנפ"מ כשהגרים וירד למקום הסימנים, אלא שאת המפרקת חתך בשיפוי ראשו, וקמ"ל דחיתוך המפרקת צריך שיהא כנגד מקום שחיטה דהיינו עד קצה הסימנים, וכתב הרא"ה בבד"ה ובחידושים שבשטמ"ק וכ"כ הריטב"א בשמו דבהגרמה דשיפוי ראשו כו"ע מודו דפסולה, דדוקא בסימנים שייך לצרף השליש ולהשלימו לרוב במקום שחיטה, אבל בראשו אינו מצטרף עם מקום המליקה שכנגד הסימנים, ולדוגמא בעלמא נקטו בגמ' מימרא דר"ה אר"א בל"ק, שהיא המימרא הראשונה שהוזכרה בענין זה, ולכל הפירושים י"ל כן

ולמה לן למימר דשמואל פליג, ולפי' הרמב"ן בהוספה דמקום עיקור הסימנים כשר בעוף ניחא, וגם לפירושו בחידושים ניחא קצת, אבל לפי' תו' והרשב"א נהי דנדחק הריטב"א ביישוב הגמ' אילימא למעוטי עיקור סימנים כו' אבל להוכיח דפליגא קשה.

לפי' הרשב"א דלמ"ד אשל"ע מה"ת לא מהני עקירת סימנים דבעינן חיתוך סימנים דוקא, צריך טעם למה סבר ר"א בד"ר שהקלו מדרבנן בעיקור סימנים טפי מחלדה ודרסה, וי"ל דבהני איכא למיגזר טפי אטו בהמה, אבל להסוברים דמדאוריתא סגי בעיקור הקלו מדרבנן בשחיטה במצב זה, מיהו להרמב"ן דמיירי בשוחט במקום חיבורן צ"ל דבצורת השחיטה גזרו, אבל לא במקום השחיטה, ועיקר הדברים דר"א בריה דרבא לא סבר לחדש הלכה מיוחדת שאין עיקור בעוף, ולכן בדרבנן ה' דוחק עצמו למצא טעם, ואהדר ליה רב אשי דאיפכא מסתברא.

ברש"י כ' ב' בברייתא דנשמטה הגרגרת

כתב רש"י כ' ב' ד"ה ההוא דברייתא דנשמטה הגרגרת אתיא כמ"ד אשל"ע מה"ת, אבל למאי דקי"ל יש שחיטה לעוף מה"ת וקי"ל כהאי ברייתא, לדעת הרמב"ן ניחא דנשטו מאליהן נבילה אף למ"ד אשל"ע, ולדעת תו' והרשב"א צ"ל דהאי ברייתא פליגא אברייתא דרמי בר יחזקאל, ולכאורה מוכח מזה כרבין בר קיסי דלדידיה יש ליישב דלא פליגי.

שם גמ' כגון דנקט משיפוי ראשו והגרים, לפי' הרמב"ן בהוספה כבר נתבאר דע"כ מיירי שחתך המפרקת למעלה משיפוי ראשו, אבל לשאר פירושים י"ל שהתחיל הסימנים למעלה משיפוי כובע, מיהו מסתברא שאף בחיתוך המפרקת בעינן כנגד מקום שחיטה כמו בסימנים.

טריפה, מיהו צריך לגמור לשחטן, א"נ קמ"ל שאינה נבילה אבל טריפה הוא, וכל הכשר לשחיטה לטהרה מידי נבילה כשר במליקה, ופסול טריפה ליכא במליקה כשנעקרו הסימנים לאחר חיתוך המפרקת כיון שהם בלא"ה כעקורין, ונמצא שמליקתה כשרה לגמרי, ושחיטתה טריפה וטהורה, [א"נ קמ"ל שאין הגרמה בעוף ומקום עיקור כשר למליקה ולשחיטה, וזה כפי' שכתב בהוספה, וד"ו אפשר שהוסיפו הרמב"ן אח"כ, שהרי מפרש דשיפוי ראשו כנגד שיפוי כובע, ולמעלה מזה לא מהני, וכמשנ"ת לעיל סק"ב].

ולפי' זה ג"כ ניחא דעיקור סימנים היינו שעוקרן בידיים בשעת שחיטה ומליקה, ושייך לומר למעוטי עיקור סימנים, אבל לפי' תו' והרשב"א דעיקור סימנים ר"ל שחיטה בסימנים עקורין, הול"ל סימנים עקורין, וגם בלשון ההלמ"מ שאמרו עיקור משמע שעושה עיקור כמו שאר ההלכות.

מיהו לשון אין עיקור סימנים בעוף משמע שאין פסול כזה, ולפי' הרמב"ן הול"ל עיקור סימנים כשר בעוף, וי"ל דכיון דבעינן סכין או צפורן לא מצי למימר סתמא דעיקור כשר, אלא שאין פסול בעקירתן ממקום חיבורן, שג"ז מקום שחיטה.

בפי' תו' והרשב"א

ולפי' תו' והרשב"א ק"ק למה החליטו בגמ' דהא דשמואל פליגא אדרבין בר קיסי, הרי בפשוטו יש ליישב דשמואל מיירי במקומות הכשרין לשחיטה ומליקה, ונהי דבדוחק מצינן לפרושי דשחיטה בסימנים עקורין הוי ג"כ בכלל כנגדו בעורף כשר למליקה, אבל ודאי שאין לשון זה מחייב לומר דשמואל פליג אדרבין, וגם פשטא דתלמודא בעלמא שיש כל הפסולין בעוף,

סימן יא

בדיני פגימות סכין

דקושטא הוא דבמחובר אם חותך עם הלחי, הרי השינים צמודות זו לזו ואיכא נמי משום פגימה, אבל בצפורן הדרך לחתוך באחת ואפי' יחתוך בכמה אצבעות יחד מסתברא שדינן כעולה ויורדת ולא כפגימה, ומ"מ לא אמרו י"ז א' כשינים שנינו, כיון דאיכא לפרושה במחובר וגם יש כמה אופנים בריחוק השינים, - בשו"ע ס"ו ס"ב כתוב דצפורן בהמה המחוברת פסולה, וכתב הגרע"א ז"ל דאין רא' מהגמ' דמתפרשא סתמא באדם, ורק אדם כמחובר דמי, דאיתקש לקרקע אבל בהמה י"ל דכולה כתלושה דמיא, (ובגמ' שאמרו שן תלושה וצפורן תלושה צ"ל דהומ"ל שן דבהמה וצפורן דבהמה), מיהו רש"י והרמב"ם כתבו בפשיטות דמחוברת דבהמה פסולה, ואפשר לומר דכיון שצומחת חשיבא מחובר, ולפ"ז גם בעציץ שאינו נקוב יש לפסול, וצ"ע.

שם מפני שהם חונקין, הול"ל מפני שהם קורעין
שם מפני שהם חונקין, צ"ב לשון זה דהול"ל
 מפני שהם קורעין, כלשון הגמ' י"ז ב' מורשא בוע, וקריעה מתרגמינן בוע וכן וידקור מתרגמינן ויבוע וכן סדק נקרא בוע, ואמרו ל"א א' דמחטא מבוע בוע, והיינו שדוקר ויורד ומה שממשיך לצדדין הוא ע"י שמותח וקורע, וכ"כ רש"י שאין חותכין אלא קורעין, וצ"ל דכל שדוחק הסימן עד שנמתח ונקרע נופל ע"ז לשון חונק, כדרך חנק שדוחק בכח על הסימנים, ואולי משום דכולל נמי צפורן לכן שינה הלשון לומר שאין זו שחיטה אלא חניקה - בשאלות פ' בהעלותך כתוב כיון דההוא מורשא דפגימותא מיבוע הוא דבוע הו"ל דרוסה, ולשון המשנה מירי שאין זו שחיטה כלל.

ט"ז ב' מתני' חוץ ממגל קציר כו'

א. מ"ז ב' מתני' חוץ ממגל קציר והמגירה כו'
 לכאורה מגל קציר בדרך קצירתה קורעת יותר ממגירה כיון ששיניה עקומות, ומגירה שיניה חדות כמשור שעשויה שינים משפעות כעין מגדל בצורת משולש מהחוד עד חוד הנקב כזה ומתני' לא זו אף זו קתני, דלכאורה שינים אם הם צמודות אין פגם גמור ביניהם.

ואם אסור באכילה אף בדרך הליכתה

מהא דקתני חוץ ממגל קציר יש לדקדק כדרי'
 י"ח א' דאפי' בדרך הליכתה אסורה באכילה, דהא במגל יד קתני השוחט במגל יד שחיטתו כשרה והיינו ג"כ רק בצד אחד, ומאי איריא דקתני במגל קציר חוץ, אלא ודאי במגל קציר אין שום אופן דכשר לאכילה, והנה ב"ש פוסלין מתפרש כשחיטתו פסולה דפרקין דהו"ל נבילה ואע"פ שהפסול הוא משום גזירה שמא ימשוך מעט שלא בדרך הליכתה כ"כ הראשונים ז"ל י"ז ב', וכיון שכן למעוטי בפלוגתא עדיף דב"ה רק מטהרין, והיינו דדייק רב אשי מדקתני פוסלין ומכשירין ולא קתני אוסרין ומתירין, ולית ליה מה שאמרו דליתני מטמאין, כיון שטומאתן מספק, וצ"ע מה דינו לענין או"ב וכיסוי לב"ש.

שם והשינים והצפורן, בטעם הפסול, ובדין צפורן בהמה

שם והשינים והצפורן, בגמ' י"ח א' אמרינן
 דשינים תרי כדקתני לשון רבים וצפורן במחובר, וכ"מ מדקתני מפני שהם חונקין, ולא ניתא לן לפרושי דשינים וצפורן טעם אחר, אבל משום צפורן לחוד לא חייש, ועוד

הא דלא הוזכרה סכין פגומה במתני'

יש לשאול למה לא הוזכרה סכין פגומה במתני', וי"ל דסכין פגומה אינו מין מסוים ששייך למעטו, ואמנם שנינו י"ז ב' סכין שיש בה פגימות הרבה תידון כמגירה, אבל אין זה מין סכין, דלעולם גם בסכין פגומה עיקר השחיטה היא בסכין, אלא שיש לחוש למשהו שנכנס בפגימה ונקרע כדרך שמגירה קורעת, וגם תלוי בצורת הפגם ורחבו ועומקו.

י"ז א' אבוא דשמואל פגם ושדר פגם ושדר, ביאור הענין

י"ז א' אבוא דשמואל פגם ושדר פגם ושדר שלחו כמגירה שנינו, יש לעי' במה נסתפק, ואם חשש לנקב פחות מעומק מגירה, הרי זה ששנינו במגירה אין בו כדי להכריע ספק זה, שהרי מגירה יש בה חגירת כמה צפרנים ברוחב ובעומק והשיעור הפוסל פחות מזה, ורש"י פירש שיש לפגם שני עוקצין, וג"ז אינו מבואר ללמוד מזה ספיקותיו, דבפשוטו שדר פגימות פחותות ממגירה ובצד שהצפורן חוגרת בו, וגם מגירה אין פגימותיה אוגרות כעין מגל קציר, ונראין הדברים דספיקא לקולא קאמרי ליה, דכיון שהפגימה הפסולה ששנינו היא במגירה, יש לשער בדעתו הספיקות לפי מגירה, וכל שהסימן נתפס בו כמו שנתפס במגירה פסול, ואם אינו נתפס כ"כ כשרה, ותלוי בחוד הפגימה ועומקה ורחבה, אבל נקודת המבחן היא המגירה שלא אמרו סכין פגומה פסולה אלא אמרו מגירה פסולה, ויש לשער סכין פגומה אימתי דמיא למגירה, כלשון הבריייתא תידון כמגירה, ועוד י"ל דמספקא ליה מהו גדר עולה ויורדת שכשרה, ושלחו לו דאלכסון כמגירה פסולה, אבל אם משפע יותר בעיגול כשרה.

י"ז ב' סכין שיש בה פגימות הרבה כו' בפרש"י והרמב"ן

ב. י"ז ב' ת"ר סכין שיש בה פגימות הרבה תידון כמגירה ושאין בה אלא

פגימה אחת כו' פשטות הדברים כפרש"י דפגימה קורעת בירידה ובעלייה, דפגימה כמגל קציר אינה נעשית כן בסתם פגימה, אלא כשעושים אותה מתחלה בעיגול מבחוץ, ובריייתא מתפרשת בסכין שנפגם מהכאה וכיו"ב ככל פגימה, ולפ"ז החילוק בין פגימה אחת לכמה פגימות רק בזה שעדיין לא הגיעה הפגימה לסימנים, ואמנם בחתך העור והבשר קודם שחיטה אף בפגימה אחת מסוכסכת פסולה, והקשה הרמב"ן דגם באוגרת רחוק הדבר שבמשהו של הפגימה יחתך העור והבשר ובצד השני כבר יחתכו הסימנים, ואפשר שג"ז תקנה דרבנן, כמו שתיקנו שלא לשחוט במסוכסכת לכתחלה, תיקנו לפסול אוגרת בדיעבד, כיון שפעמים הפגימה הראשונה קורעת העור והבשר והפגימה השניה נוקבת משהו בסימן, ולפ"ז תרתי בעינין הולך ולא הביא וקיימא ארישא דסכינא, ומה שאמרו בסמוך כאן שהולך והביא פירוש דבזה בכל גונא פסולה, ובהולך ולא הביא איכא גונא דכשרה.

ואפשר ליישב בזה מה שאמרו בפגימות הרבה תידון כמגירה ולא אמרו סתם פסולה, דקמ"ל דכודאי נבילה חשיבא אף לקולא אבל אוגרת נהי דפסלוהו בדיעבד, אבל אין זה פסול ודאי, דהרבה פעמים אוגרת ברישא דסכינא לא בוע, וכן מסוכסכת אחת לאו כללא הוא דבזע, דאי קיימא אסיפא דסכינא בהביא ולא הולך כשרה, ואי קיימא באמצע פעמים שעדיין לא הגיע לרוב הקנה, או שכבר גמר רובו, ולכן לא שנו כמגירה אלא בפגימות הרבה, וכבר כ"כ הגרע"א ז"ל ע"ד המהרש"א ולדבריו פסולה דאוגרת כמגירה דמיא, ובדברינו נוסף שאף אוגרת כן, אינה כמגירה רק פסולה מדרבנן מכא ספק, ופגימות הרבה דרישא כיילא תרוייהו.

ולפרש"י מיושב מ"ש תידון כמגירה דמשמע לגמרי אפי' לטומאה, דלא דמיא לשוחט במגל קציר בדרך הליכתה שב"ה

הגיע לסימנים והולך ולא הביא י"ל דכשרה אף באוגרת, וכענין שכתבו הראשונים ז"ל בכורך מטלית על הפגימה, ואפשר דבפגימה שלכוון הקתא ומוליך הסכין לכוון ראשו חמיר טפי שנתקעת יותר.

בדעת הרי"ף בפגימה מסוכסכת, ובראשונים בזה

ג. דעת הרי"ף דפגימה מסוכסכת אינה קורעת אלא מצד אחד, וכתב הרמב"ם דהיינו פגימה שבמציאות אינה נרגשת אלא בצד אחד, ולפ"ז הדין נותן שבכל אורך הסכין לא יפסול בהולכה אם פגימתו מכוונת כלפי הקתא, ולכן השמיט הרי"ף הא דקיימא ארישא דסכינא, ומעיקרא סברו דטעמא דאוגרת משום דאית לה תרי מורשי, ולמסקנא טעמא דאוגרת משום דמורשא שחידודה לכוון הולכת הסכין היא קורעת, וההפוכה אינה קורעת, ולא אמרו בגמ' אלא, מפני שלא הוזכר שם אמורא באוקימתא קמייתא, ובחדושי הר"ן כתב דלקושטא דמילתא אף בשחידודו לכוון ההילוך של הסכין לא קרע בפגימה אחת, ולפ"ז בדקיימא הפגימה ברישא דסכינא בכל ענין כשרה אפי' כשהפגימה לכוון ראשי הסכין, מיהו בחצי קנה פגום קשה לומר שאינו קורע, דלאחר שחתכו הסימנים הר"ז כנמצא באמצע הסכין, וצ"ל דאה"נ רק בסימן שלם בעינן תרי מורשי ורישא דסכינא, אבל משהתחיל לשחוט תלוי בכוון החוד של הפגימה, ומ"מ פסלו באמצע הסכין בפגימות רבות גזירה שמא יביא הסכין מעט ולא אדעתיה, וכ"מ ברמב"ן ורא"ה דמורשא חדא לא בזעא, אבל ברמב"ן משמע שכל סכין שאינו כשר לחצי קנה פגום אינו כשר כלל, והרא"ה כתב דבאמת לחצי קנה פגום לא מהני, ועמ"ש אאמו"ר שליט"א בס"ג סק"א לבאר דלדעת הרי"ף אמרו כן מעיקרא רק מכח הקושיא מ"ש חד מורשא מתרי מורשות, אבל למסקנא הכל תלוי בכוון הפגימה

מכשירין, וכמ"ש רש"י דהתם דראשיהן כפופין אינה קורעת אלא מצד אחד, אבל סתם פגימה קורעת משני צדדין, ולדעת הרמב"ן דמיירי בכפופה צ"ל דתידון כמגירה לענין אכילה ולא לענין טומאה, כדן מגל קציר כדרך הליכתה, ולכאורה תמוה דקתני תידון כמגירה ואין דינה כמגירה רק כדתנן וב"ה מכשירין, וכבר כתב במשמרת הבית דודאי אף לפי הרי"ף והרמב"ן דמיירי בכפופה מ"מ יש חילוק בין זו למגל קציר, ששם הפגימות כפופות מאד ואפי' אם חוזר ומביא הסכין משהו אינם קורעות, ולכן לא סייעו מכאן לר' יוחנן דבאמת הכא נבילה היא, וניחא בזה דלא מוקמינן סתם לשון פגימה בעשויה כמגל קציר, ואמנם דעת הרשב"א דכל שאינה זקופה ביותר אינה קורעת אלא בהבאה כשהסימן בתוך הפגימה, אבל ברמב"ן משמע דמדמה לה למגל קציר.

ואפשר לפרש דמורשא קמא מחליש אמרו כן אף בסימן מגולה בלא עור ובשר דכיון שהסימן שלם בעיגול סגור לא נקרע ממורשא שאינו נופל לתוכה בדרך הולכת הסכין, אבל משנחתך הסימן, הרי הוא נקרע בדופנו הדק בכל מורשא, ובזה הי' נראה לחלק בין פגימה שלצד ראש הסכין כשמוליכו לפגימה שלצד הקתא כשמוליכו שזו נתקעת יותר, אבל בגמ' אמרו מורשא קמא מחליש מורשא בתרא בזע, והרי באוגרת מורשא בתרא הוא לצד הקתא, ומשמע שאין מורשא אחת קורעת הסימנים, וזה מיושב יותר בדאיכא עור ובשר, ועכ"פ בסימן שלם דוקא, וכ"כ הרא"ה בבד"ה דבחצי קנה פגום כל מורשא קורעת, ואף בגירד העור והבשר מספק"ל בזה.

נמצינו למידין לדעת רש"י כל פגימה קורעת, ורק בדקיימא בתחלת השחיטה שעדיין העור שלם אין פגימה אחת קורעת הסימן אלא קורעת העור, והפגימה השני' מגעת לסימנים אפי' בפגימה אחת אוגרת, ואם ראה שלא

שם עולה ויורד בסכין שוחט לכתחלה, בטעם הדבר, וכשכל הסכין עולה ויורד

ד. שם עולה ויורד בסכין שוחט בה לכתחלה, פרש"י דהיינו פגימה אוגרת שהחלקו שני הצדדים במשחזות, ולפ"ז היינו דינא דמסוכסת דלא חיישינן לעלייה וירידה בצד שהחלקה הפגימה, וכאן ליכא למיחש שמא יוליך ויביא, וכן לפי הרי"ף והרמב"ן יש ללמוד ממסוכסת שעולה ויורד כשרה, שהרי מצד אחד שהפגימה אינה ניכרת הרי היא עולה ויורדת, וכבר כתב אמו"ר שליט"א דמהא דמגל קציר בדרך הליכתה כשרה יש ללמוד שאפי' כל הסכין עולה ויורדת כשרה, שהרי לא אסרו באכילה אלא שמא הביא מעט ולא אדעתיה, וגם מתני' דאם החליקו שיניה הרי היא כסכין יש לפרש שעדיין עולה ויורדת, (מלבד שכל הסכין בעיגול), דאל"כ פשיטא, ויש לדחות דהי' מקום לגזור אטו מגל שלא הוחלק, אבל כיון שהאמת דעולה ויורד כשר יש לפרש החליקו שיניה שלא יהא בהם עוקצין, אבל לא בטלו השיניים לגמרי, והב"ח שפירשה בפגימה אחת היינו דומיא דמסוכסת דמיירי דוקא באחת, אבל אין מקור לאסור בכולה עולה ויורדת דסו"ס אין כאן פגימה, ולא פסלו אלא סכין שיש בה פגימות הרבה, - ולמדנו מכאן שאין חשש דרסה בירידת הסכין.

בדברי תו' דה"מ לשנויי דקיימא ארישא דסכינא

שם ל"ק כאן שהולך והביא כאן שהולך ולא הביא, כתבו תו' דה"מ לשנויי הא דקיימא ארישא דסכינא והא דקיימא באמצע, ובאמת זוהי קושיא דהול"ל וכגון דקיימא ארישא דסכינא, אלא כונתם דהשתא מתפרש באותה סכין הולך והביא פסול הולך ולא הביא כשר, ובזה ניחא שלא אמרו הא דקיימא ארישא כו' כיון שבזה מתפרשים דבריו בשני סכינים, וגם הו"ל לפרושי שהולך ולא הביא, אבל השתא מתפרש שבאותו סכין פעמים

ובהולך ולא הביא, וכשאמרו חורפא דסכינא מחליש מורשא בזע, ר"ל מורשא בזע בהבאה, ולא ס"ד מעיקרא דמסוכסת בחד גיסא בזע.

והרשב"א כתב לפרש דקאי ארישא דסכינא ר"ל שהפגימה לכוון הקתא, כמו מגל קציר שהפגימות לכוון הקתא, ולכן בדרך הליכתה אינה קורעת, וכ"כ הרא"ש בדעת הרי"ף וכ"ה בעיטור, [לשון רש"י ד"ה מחליש אפי' כל עוקציה לצד אחד לצד ראש הסכין והולך ולא הביא כו' כונתו שחוד העוקץ לצד הקתא ועומק הפגם של הצד שלא הוחלק הוא לכוון הראש, והצד שהוחלק הוא לכוון הקתא, אלא דלרש"י לא מיירי בעוקץ הכפוף ולכן הזכיר שהפגימה לצד הראש, אבל אופן זה להרשב"א נקרא שחוד הפגימה לצד הקתא וחלל הפגימה לצד הראש].

לשון הגמ' מסוכסת מרוח אחת מפרש הרמב"ן דר"ל פגימה שמורגשת רק מכוון אחד, וא"כ מפורש בגמ' דמיירי בפגימה כפופה, אבל אוגרת מיירי גם לדידיה בשני חידודין בצד הפגימה, כדאמרינן מורשא קמא ומורשא בתרא, ויש לשאול למה לא אמרו בברייתא דין מורשא אחת שאינה כפופה, ונראה דמפרש לה בשלא הושחזה להחליק צד אחד של הפגימה, ולכן סתם פגימה אוגרת, ומסוכסת זוהי פגימה מיוחדת כעין מגל קציר, ולא פגימה רגילה שהושחזה והוחלקה מצד אחד, ובאמת לשון מסוכסת מחודש הוא, ואפשר לפרשו משופשפת כמו מכוסכת או כמו ליחכה נירו וסכסכה אבניו, ואפשר לפרשו כמו מסוככת שהיא כפופה לפנים.

ולענין הלכה העיקר תלוי במציאות אם הפגימה הגיעה לסימנים ואם היא קורעת משני צידיה, ומה שיש לדון בפירושים הוא אם החמירו בפגימה אחת בהולך ולא הביא שמא הביא מעט, ומתי דינה כמגל.

נקרע המשהו המשלים לרוב הסימן, וחשש טריפה מצוי בכל חלק שנקרע מהושט, וגם בגמ' אמרו מכריזין אבישריה דטריפה היא, ואפשר שלשון טריפה מצוי להכריזו מכל י"ח טריפות, ולכן נהגו כן, כיון שאין נפ"מ בזה"ז לנבילה.

שם אלא מפני כבודו של חכם, לכאורה בדיקת סכין והכשרתו דמיא להוראה, כיון שצריך שימת לב והכרעה, ולכן דימו זה למורה הלכה בפני החכם, ועוד שלא יהא כל אחד קופץ לשחוט אע"פ שאינו מדקדק בבדיקות יפה, וכ"כ הרשב"א י' ב' בשם הראב"ד שיש תועלת גדולה בדבר שהרי בדיקת סכין צריכה דקדוק יתר ומי כהחכם ומי יודע להזהר, שו"ר בעיטור והאי דאחמור רבנן בבדיקת סכין משאר הוראות כו' משום דילמא אתי לזולזלי וכו' דאפשר לאשתמוטי בבדיקות כו'.

ונראין הדברים דכ"ז שלא נפגם הסכין מבדיקת החכם א"צ לחזור ולהראותו לחכם, שהרי אמרו י' ב' דבין כל חדא וחדא א"צ להראות לחכם, ואין שיעור ימים בין כל חדא וחדא, וע"כ דכ"ז שבדק ולא נפגם הרי הוא סומך על בדיקת החכם, אבל אם נפגם ונפסל וצריך לחזור ולהשחיתו, הרי"ז כסכין חדש וצריך הוראת חכם.

י"ח א' אר"ה האי טבחא דלא סר סכינא קמי חכם משמתינן ליה, מדלא הזכיר דמכריזין אבישריה דטריפה היא משמע שאף הבשר כשר בנמצאת סכינו יפה, ומ"ש רש"י ד"ה דאפי' דבנמצאת יפה קנסינן ליה שלא יאכל את בשרו וימכרנו לנכרי, היינו דוקא לרבינא דבנמצאת שאינה יפה קנסינן טפי, דאפי' לנכרי לא מזדבן, אבל למאן דשרי התם למוכרו לנכרי מכשיר הכא לגמרי, [שו"ר שהדבר בפלוגתא הראשונים אם גזרו לפסול הבשר בסכיני יפה], ולפ"ז אפשר דרב אשי דאכשריה לההוא טבחא התיר גם את הבשר

כשרה פעמים פסולה, ונתקיימו שני המימרות של רבא באותו סכין, והרמב"ן סייע מזה דעת הרי"ף דלמסקנא בכל מקום כשרה, ועי' מהרש"א ולעיל סק"ב.

שם דמיא לסאסאה, ביאור הדבר

שם א"ל ר"א בד"ר"א לר"א דמיא לסאסאה מאי א"ל מאן יהיב לן מבשריה ואכלינן, בפשוטו נקט לשון זה לומר דכשר לכתחלה, ויש לדקדק מזה דהוה פשיטא ליה דכשר בדיעבד והנדון אם ראוי להחליקו לכתחלה ולכן השיבו לשון דכשר לכתחלה, ולשון הטור סכין שאין בו פגימה אלא שהצפורן מסכסך בו מרוב חידודו כראש השבולת כשר, [שו"ר ברי"ף וסכינא חריפא טובא דדמיא לסאסאה ולשון הרא"ש וכ"ה בשאלות סכינא חריפא דדמיא לסאסאה] ולפ"ז י"ל שיש מעלה בסכין זו ששוחטת מהר כיון שהסכסוך מגיע מרוב חידודה, וכ"כ בפסקי הרי"ד דכשיוצאת מההשחזה בריחים נראית כך ואח"כ מחליקין אותה, וכ"מ בבדק הבית, ולפ"ז יתכן שהחידודים מסייעים בשחיטה, וההחלקה באבן ממעטת בחידוד.

שם אר"ח מנין לבדיקת סכין כו', ע"ס הגמ'

ה. **שם** אר"ח מנין לבדיקת סכין מן התורה ושנאמר ושחטתם בזה ואכלתם, מהאי קרא שמעינן נמי שאסורה באכילה, דכתיב שהם חוטאים לאכול על הדם, מיהו למסקנא ודאי דמהני בדיקת חכם לאחר שחיטה, וכ"כ רש"י לקמן י"ח א' דאפי' נמצאת סכיני יפה אוסרין הבשר משום קנס, אבל מן הדין מותר, ולקמן כתבנו דפלוגתא היא, ולר"ה ורבא בנמצאת סכיני יפה מותר באכילה, ולפ"ז מתפרש שהחטא מפני שאוכלין בלי בדיקת חכם לידע אם היתה סכיני יפה.

שם פשיטא כיון דכי נקב טריפה כו' פרש"י מדין נקובת הושט, ויש לשאול למה לא הזכירו חשש נבילה כדתנן מפני שהם חונקין, וי"ל דחשש זה רחוק יותר שיזדמן שבפגימה

י"ז ב' במערבא בדקי לה כו' בבדיקות הסכין ע"ס הגמ'

ו. י"ז ב' במערבא בדקי לה בשמשא, מדלא הוזכר משימשא לטולא משמע כפי' קמא דרש"י שכנגד האור ניכרת הפגימה, וכן העתיק הר"ן (וכן הבוודקים כהיום, מכירים הפגימה כנגד האור) ופי' בתרא דרש"י היינו מפני שהצל מתרחב וניכר אור השמש יותר, ויתכן גם שיעמיד חוד הסכין על זכוכית חלקה ויראה אור השמש שעובר לצד השני במקום הפגימה, מיהו אם הסכין אינו ישר לא יוכל לבדוק כך.

שם בנהרדעא בדקי לה במיא, הלשון והענין מיושב יותר כפי' קמא דרש"י, וכ"ה בר"ן.

שם ר"ש בדק לה בריש לישניה, מזה משמע שלא היו סכיניהם חדים ביותר, ואמנם בכל סכין חכמה יש כאן, אבל בסכינים שרגילין כהיום א"א שלא יחתך לשונו, (ואפי' על בשר האצבע אינם יכולים לבדוק כהיום).

שם ראב"י בדק לה בחוט השערה, לכאורה זוהי הבדיקה הכי טובה, ואפי' אם חגירת שערה אינה פוסלת, מ"מ ע"י השערה ימצא מקום הפגימה, ואח"כ ישער בחגירת צפורן, ואפשר דקמ"ל דפסל באוגרת חוט השערה, מדלא ביארו שיעור נוסף שבדק אח"כ, ומאן דלא בדק הכי מפני שצריך בדיקה נוספת, דכשערה כשר, מיהו יתכן ששערה עולה ויורדת בשיפוע קטן, וצפורן ובשר אין שיפוע כזה מחליקין.

שם אר"פ צריכה בדיקה אבישרא ואטופרא, כתבו תו' דטופרא משום קנה, ולכאורה בלא"ה אין לסמוך על בדיקת בישרא לחוד, שהרי אינו דוחק הסכין על אצבעו כמו שדוחק בסימנים בשעת שחיטה, אבל בצפורן אינו מתיירא כ"כ לדחוק, ועוד שהצפורן חדה ומרגשת בפגימה כמו חוט השערה, כיון שהיא

באכילה אם הי' קיים עדיין, [עי' להלן], א"נ כיון שאסרו רב"ח לא הכשירו, אבל בעלמא בנמצאת יפה מכשרינן לבישריה, וא"כ רב אשי פליג אדרבינא ופסק הר"ף כרב אשי כיון שסתמו בגמ' בעובדא ידיה בהדי מר זוטרא, ובשאלתות גרס ר"נ במקום רבינא ואם אינו ט"ס א"כ הלכה כרבא.

שם כאן כשמצאת סכינו יפה, פי' דאם מה שלא הראה לחכם הוא מפני שמזלזל בתיקון הסכין, א"כ אין להחזירו כלל, אבל אם נמצאת סכינו יפה הר"ז רק זלזול בכבוד החכם, וסגי ליה בשמתא ובתשובה, ובוודקים סכינו גם כשכבר השליכו הבשר כעובדא דרב אשי דמשמע שאיקלעו לאח"ז וכבר לא הי' נפ"מ לענין הבשר [מיהו נפ"מ להכשר הכלים] ובדקו הסכין לידע אם נזהר בשחיטתו, ותפסוהו באופן שלא הי' לו זמן להכין הסכין, ואם סכין השחיטה שברשותו מתוקן ש"מ שהוא נזהר בבדיקתו כראוי, ואמנם אין לנו ענין לדעת מה הי' בבהמה מסוימת ששחט בלא חכם, אלא באופן כללי לידע אם משתמש בסכין יפה, וסתמא דמילתא בעובדא דרב אשי שוב לא שחט משהודיעו ששחיטתו אסורה, וכשבדק סכינו נתברר שזהו אותו סכין ששחט בלא החכם, ואם אירע ששחט כל הזמן, סגי בתופסין סכינו ובודקין אותו, ועריטב"א שהקשה דבנמצאת פגומה פשיטא, ולמש"כ אין הנדון על שחיטה מסוימת דוקא, אלא כל שמצאו סכינו פגומה מכריזין על כל שחיטותיו שהם טריפה, ואע"פ שאפשר שנפגם אחר השחיטה, [ובפרט שהרי טוען כן בסתמא דמילתא], ואם נאבד הסכין ואירע ששחט שוב ובדקו הסכין השני במפתיע ונמצאת יפה ג"כ שפיר דמי, וכמשנ"ת, (אבל לא מהני אם יביא מדעתו סכין יפה לחכם דשמא השתא טרח להחליקה, אבל בדרך כלל לא טרח) ונתעוררתי קצת לזה.

נכנסת בפגימה בלא דחיקה, אבל הבשר רחב מהפגימה, ומ"מ הצריכו נמי אבישרא שהוא רך ולפעמים מרגיש בפגימה יותר, מיהו נראה דאף לטעמייהו דהתו' לא מהני לבדוק על גב הצפורן שדומה לגב הקנה, כיון שבאמצע השחיטה עובר הסכין על דופן הקנה שהוא דק, וכן על דופן הושט.

שם ואתלתא רוחתא, לכאורה בשימשא ובמיא לא בדקו אתלתא רוחתא, שאין הפגימה שבצדדין ניכרת בשמש ובמים שרוחב הסכין שהוא שלם מלמעלה מונע האור והמים והשערה, מיהו חוט השערה יכול להוליכה באלכסון, דנראה שהחשש בצדדין הוא שמא הסכין שלם בחודו מפני שהוא דק מאד במקום הפגימה שבצדו, וכשיוליך השערה באלכסון על חודו ירגיש בפגימה שבצדדין, ותלתא רוחתא היינו שלשה רוחותיו של חוד הסכין, ולכן לא אמרו ואתרי גיסני כבשאלתות, כיון דהוה משמע שני צדדי הסכין, אבל השתא מתפרש שלשה רוחותיו של חוד הסכין, וכ"ה לשון רש"י שמא נפגם עובי חודה בצדה, וכן משמעות הדברים שדי בהעברת הצפורן פעם אחת על כל צד, והרי רוחב הסכין יותר מרוחב הצפורן, אלא ודאי מעביר הצפורן על חודו של סכין מצדו, (וכן מנהג הבודקין כהיום), שו"ר שכ"כ בתב"ש סי' ט'.

אם בדיקה בצדדין מעכבת

ועיקר הדבר שהצריכו בדיקה בצדדין מחודש, שהרי רחוק הוא שיפגם הסכין בצדדין ויהא שלם בחודו, ואין לומר שע"י בדיקת הצדדין ימצא פגימה שבחודו, דא"כ מאי מהני טעמא דמרווח רווח, ושמא סכינין שלהם לא היו חדין כ"כ והברזל לא הי' גוש חזק כ"כ, ומ"מ נראה דלכו"ע רק לרווחא דמילתא הצריכו כן, ואפי' לא בדק הצדדין כלל כשרה, דלית לן למיחש שמא הצדדין פגומין כשחודו שלם, שו"ר ברשב"א ח' א' שכתב דחששא

רחוקה היא שיהא חודו שלם והצדדין פגומין, אבל כתבו בשם הראב"ד דבדיעבד נמי אסור, ואפשר דהיינו דוקא בנמצאת פגומה בצדדין, אבל בסתמא לא חיישינן, שו"ר בב"י סימן ט' פלוגתא הראשונים בזה וכתב להחמיר בדיעבד בנמצאת פגומה בצדדין, וכ"ה בש"ך שם וכ"מ סתמות כל הפוסקים בס"ח, אבל בלא בדק כלל צ"ע אם מחמירין כגון באבד הסכין וכיו"ב, וצ"ע וחיפוש.

שם איכא דאמרי אבישרא ואטופרא ואתלתא רוחתא אמרי משמיה דרבא לא אמרי, לכאורה הי' נראה לפרש שרק אתלתא רוחתא לא אמר משמיה דרבא, דאל"כ הול"ל אין אמרי אבל לא משמיה דרבא, מיהו ע"כ בלישנא קמא מתפרש שלא אמר משמיה דרבא אתלתא רוחתא, אבל הוא עצמו סובר כן, כדאמר ליה בסמוך יישר וכן אמר רב כהנא, וע"כ דל"ב לא אמר כלל משמיה דרבא.

שם מי לא אמר ר"ז א"ש ליבן סכין כו' משמע דהלכה פסוקה היא

שם מי לא אמר ר"ז אמר שמואל ליבן סכין כו' הרשב"א והרא"ש בשם ה"ר יונה הוכיחו מלשון זה דדיניה דשמואל הלכה פסוקה היא, וע"כ דקי"ל ביה"ש מרווח רווח, ולכאורה יותר יש להוכיח כן מהא דמשני סתמא דגמ' ביה"ש מרווח רווח, דאם פליגי אדשמואל הול"ל קסבר ביה"ש מרווח רווח, ועוד דמשמע ששמואל לא בא להשמיענו אלא דחידודה קודם לליבונה אבל הא דביה"ש מרווח רווח פשיטא, [ומהשמטת הרי"ף אין ראי' שאין דרכו להביא דבר שאינו מצוי, והרי הוצרכנו לדשמואל בקנה שאין חשש צדדין, ואם חידודה קודם לליבונה כשרה], ובשמעתין מתפרש שפיר דלכתחלה ראוי לבדוק כמ"ש הראב"ד, או דפגימה תופסת יותר מהר משריפת הליבון, או שלפעמים בולטת ותופסת גם אם מרווח רווח.

בדברי הראשונים דושט שניקר בחלק שכבר נשחט טריפה

תו' והראשונים ז"ל לעיל ח' א' הוכיחו מהתם ומשמעתין דושט שניקב בחלק שכבר נשחט ג"כ נעשה טריפה, שהרי הסכין שורף הצדדין שנשחטו ואפ"ה חיישינן לצדדין, וכן בפגימה שבצדדין בשמעתין, ואמנם בסברא הדברים מחודשים דמקום החתוך יש לנקוט שאינו נפגם בחיתוך נוסף, ומהגמ' הי' מקום לדחות שהפגימה תולשת עמה עוד משהו מהושט או שהחום מהצדדין שורף גם משהו שלא נשחט, וחום הצדדין יכול לעבור קודם חוד הסכין, אבל אין כן פשטות הגמ' דלא הוה חיישינן כולי האי דודאי חידודה קודם לליבון הצדדין, וכן אין לחוש לתלישת פגימה שבצדדין כולי האי, וצ"ל דכ"ז שחיתו קיימת כל נקב פוגם ומטריף.

בדברי הראשונים דבעינן מוליך ומביא

הראשונים ז"ל כתבו י"ב בדיקות והיינו מוליך ומביא בג' מקומות ובישראל וטופרא, ויש לעי' למה לא הוזכר ד"ז בגמ', ולדעת רש"י כל פגימה ניכרת משני צדדין, וכן לדעת הר"ף והרמב"ן י"ל דגם בעשויה כמגל הפגימה ניכרת אלא שאינה קורעת, ולפ"ז סגי במוליך או מביא, אבל הרמב"ם מפרש שיש פגימה ניכרת במוליך ולא במביא ויש במביא ולא במוליך, וזהו מסוכסכת לדעתו, ולפ"ז ע"כ בעינן מוליך ומביא, וכ"כ הרמב"ם בפ"א הכ"ג, מיהו הרשב"א מפרש כהרמב"ן וכתב דבעינן מוליך ומביא משום פגימה מסוכסכת.

שם בדקה אטופרא ואבישרא, כאן הקדים טופרא לבישרא וכן בסמוך, ואם אין זה ט"ס יש ללמוד מזה שהסדר אינו מעכב, וז"פ.

שם ור"ח אמר אף פגימת סכין ואידך בחולין לא קמיידי, פי' דאין צריך שלימות בסכין

ז. שם ור"ח אמר אף פגימת סכין ואידך בחולין לא קא מיירי, לכאורה אין ענין

סכין להני כלל, דבהני דין שלם נאמר בהם שהקדשים יהיו בשלימותם, אבל בסכין אין לנו ענין בשלימות הסכין כלל, וגם אם דין שחיטה לא הי' אלא בקדשים אין זה דין בסכין, ונראה שזה בכלל מה שאמרו בחולין לא קא מיירי, דבסכין של חולין לא שייך דינים שיהא שלם, ולפ"ז התירוף שבחולין לא קא מיירי הוא יותר פשוט מלומר דפליגי אדר"ח, כיון שבאמת אין טעם לשנותו בהדי הנך שהם צריכין להיות שלימים, ולא שאם אינו בתכונה זו לא יוכלו לשחוט בו, תדע דהסכין גופיה למעלה מחודו יכול להיות נקוב וכיו"ב, וכן בחודו פגום כורך עליו מטלית, וכן מסוכסכת כשרה ואף אוגרת יכול להחליקו שיהא פגום בשלימותו ומ"מ אינו קורע הסימנים, מיהו כיון שנלמד מלשון פגימה להשוות פגימת סכין לכל דיני פגימה דעלמא שפיר הוסיפו ר"ח בהדי הוי.

שם וכולן פגימתן כדי פגימת המזבח, הא דתלי להו במזבח, נראה דהיינו משום דבמזבח כתיב אבנים שלימות תבנה, וקים לן [מסברא או מהלכה] דנפגמו כדי חגירת צפורן לאו שלימות מיקרו, אבל בהני שלא הוזכר ענין חשיבות בשלימותן הי' מקום לומר דדוקא בשבורין מיקרי שובר עצם ובעל מום, דהיינו כשניכר חסרונם שרק בזה הוי מום, מיהו ממה שהוזכר בהם לשון פגימה למדנו דכל שחסר בשלימותן פוסל בהם, ולכן משוינן להו לאבני המזבח, שו"ר בריטב"א.

י"ח א' כדי שתחגור בה ציפורן ג' פירושים וביאור הראשונים בזה

י"ח א' כדי שתחגור בה צפורן, ג' פירושים נאמרו בלשון תחגור, א' לשון חגורה שהצפורן נכנסת בפגימה והאבן חוגרתה מג' צדדין, ב' לשון חגור שהצפורן נופלת לתוכה כחגור שנפול מרגלו הארוכה כשדורך על הקצרה, ג' לשון עיכוב כמו שארית חמות תחגור, כן פי' רש"י בתהלים כמ"ש בגהש"ס

וכן מפרשים תיבת אדישטי"ר בלע"ז, וכ"כ רש"י בכורות ל"ז ב' שתחגור שתעכב בה צפורן אם בודקין אותו כבדיקת סכין.

הרא"ה פירש לשון חיגר שהצפורן נופלת לתוך הפגימה כמו חיגר שנופל כשנסמך על רגלו הקצרה, וכדתנן בזבים פ"ג מ"א על ספסל ומטה ונסר שמתנדנדן בזמן שהן מחגירין, דהיינו שרגל אחת גבוהה מחברתה, ולכן כשנסמך על הקטנה נופל כחיגר, וכן פיסח לשון דילוג וחיגר הוא תרגום של פיסח, וכ"כ בערוך כדי שתחגור בה את הצפורן פי' חגירה מלשון פיסח שהוא חיגר והוא כמו רגל המהלכת במישור כשמגעת בחריץ נחגרת, [ולעיל כתב כאדם חיגר שאינו יכול להניח שתי רגליו כאחת], עכ"ל, וכ"כ הריטב"א בשם הרא"ה מדלא קאמר שתחגור את הצפורן אם הפגימה מקיפתה כחגורה, ועו"ק דאין לשון חגורה נופל כשאינו מקיף סביב כחגורה, ובפרט בצפורן שנכנס משהו בפגימה וכולה בחוץ דלא מיקריא חגורה.

מיהו לפ"ז אין שיעור לגודל הפגימה דבפגימה קטנה ג"כ הצפורן יורדת לתוכה, ולא אמרו כמה השיעור שתיחגר ויהא ניכר שינוי ירידת הגובה בצפורן כמו ירידת החיגר, [ועי' להלן ד"ה ולכן], ועוד דלא מצינו לשון חיגר ומחגירין אלא בדבר שיש בו שני צדין גבוה ונמוך, כספסל ואדם שרגלו אחת קצרה ואחת ארוכה, אבל הצפורן שירדה בפגימה הר"ז כאדם שיוורד עם שני רגליו בבור, שאינו מוטה לצדדין כאדם חיגר, [מיהו י"ל כיון שאינו נופל ממש ונעשה פתאום דומה לחיגר], ועוד דהול"ל שתיחגר בה צפורן, או שתחגיר (או שתהא הצפורן מחגירה בה) ולא שתחגור, ועוד שלא רק הצפורן נחגרת אלא כל האצבע יורדת בירידת הצפורן, ולא הו"ל לייחס החגירה לצפורן, אלא שתחגר אצבעו כשבודקה בצפורן, מיהו לאו קושיא היא.

ולכן הי' מיושב יותר כפי' הראשונים ז"ל דהיינו מלשון חגורה ומלשון עיכוב ופי' א' וג' אחד הם, דלשון חגורה הוא לשון קשירה שקושר מתניו ומתרגמין ואסר, וזהו ענין שתחגור שתקשר ותאסר הצפורן בפגימה זו, ולא רצו לומר שתקשר כיון שאין זה אלא לשון עיכוב, וגם החוגר מתניו אינו לשם קשר אלא חיזוק ותמיכה, דמתרגמין נמי וזרז, ואמרו שפגימה כזו שהצפורן נתפסת בה ואינה מחליקה ועוברת, זו היא פגימה גמורה, ואף לפי' הרא"ה שהצפורן מחגירה לתוכה יש לפרש דהיינו שנתפסת בתוכה, שאם יורדת ועוברת בלא עיכוב אין זה בכלל חגירה, ועי' להלן ד"ה ויש.

מיהו מדברי הרמב"ן והרשב"א נראה דחגירת צפורן היינו שהיא נכנסת בתוך הפגימה, ולכן נקטו שחוט השערה הוי פחות מצפורן, וז"ל הרמב"ן אפי' פגימה קטנה שבקטנות שאין הצפורן חגור בה פוסלת בשחיטה, ובלבד שתחגור בה או צפורן או בשר או אפי' חוט השערה אבל אם אינה חוגרת כלום הר"ז דומה לסאסאה, והיינו מלשון אוגרת, (ויש גורסין חוגרת במקום אוגרת), ועי' משמרת הבית מ"ש ע"ד הרא"ה, אבל לפמ"ש הרא"ש דמה שהצפורן נתפסת בפגימה כשבודק אטופרא זוהי חגירת צפורן, לפ"ז אפי' בפחות מעובי צפורן היא נחגרת שנתפס משהו ממנה בחוד הפגימה, וכ"כ רש"י בכורות דחגירת צפורן היינו שהצפורן נתפסת ומתעכבת בפגימה כשבודקין את אוזן הבכור כבדיקת סכין, וכ"כ במשמרת הבית שהצפורן מרגשת בפגימת כל שהוא.

ויש גורסין שתחגיר בה את הצפורן, וזה דומה ללשון מחגירין שבמתני' דזבים, ויש יתרון לפי' הערוך והרא"ה בזה שלא חידשו כאן לשון חגורה על עיכוב ותפיסה, דלשון מחגירין רגילין בו על כונה זו, ועוד יש לסייע פי' זה מהא דמשוין פגימת סכין לעצם ומום, והרי בעצם ומום אפי' הפגימה חלקה בצדדין

בתורה, דא"כ הול"ל ד' פגימות הן וכולן שיעורן כאבני המזבח, אלא ודאי ר"ל דכל ג' אלו שיעורן כאבני המזבח, וא"כ לא הול"ל למימני פגימת סכין בהדיהו, ונראה כונתם דמה"ט העדיפו לתרץ דבחולין לא קמיירי, אבל לא שזוהי קושיא למה לא מני סכין בהדיהו אם לא דמי להו, (ויתכן גם לומר שכ"ז מדברי ר"ח, שהרי אמר דבריו על מילתיה דר"ל, דלא משמע שר"ח אמר ד' פגימות הן, ושנו דבריו באמצע דברי ר"ל, ור"ח גופיה ביאר דר"ל לא מני לה משום דבחולין לא קמיירי, מיהו אין רגילות בכה"ג לומר ואידך).

בדעות הראשונים בפגימה

והרמב"ן והרשב"א נקטו בדעת הר"ף דלא קי"ל כר"ח ולפיכך השמיט ד"ו, והרא"ש כתב בדדיקה אטופרא היינו דר"ח דכל שהצפורן מרגשת בפגימה זהו שחתגור בה הצפורן, ומשמע כונתו בדדיקה אטופרא היינו שהצפורן נתפסת בפגימה, דהרגשת צפורן לחוד לא מיקרי חגירת צפורן, ומ"ש לשון תרגיש אין הכונה הרגשת פגימה מסוימת, אלא תרגיש שהפגימה מעכבתה, ובזה ניחא מה שהביא הטור בסי"ח שהרא"ש מקיל דדוקא בחגירת צפורן פסולה.

והרא"ה והריטב"א כתבו דבחגירת צפורן מעכב, ואמוראי דלעיל נהגו חומרא תדע מדלא הוזכר שיעור הפגימה אלא סדר הבדיקה, ובאמת לשון הגמ' סתום דלכאורה בשימשא ובמיא ובלישנא אפשר להרגיש פגימה קלה ביותר, ולא משמע דפליגי אהדדי בשיעור הפגימה, ודברי ר"ח נשנו בסתמא בלי חולק בשיעור הפגימה, וא"כ יש לפרש דכולהו אמוראי בסדר הבדיקה מיירי, דפעמים שאין הצפורן מרגשת בפגימה ולכן בדקו בשימשא ומיא, אבל לאחר שהרגישו בפגימה דקה שיערו אם יש בה כדי חגירת צפורן, ובבשר

והצפורן אינה נתפסת שם הוי מום, וכן במזבח, ומה ראו ליתן שיעור בתפיסת הצפורן, אבל אם הכונה בעומק הפגימה שהצפורן נופלת כחיגר ניחא שהשיעור שוה לכולם.

ובאמת צ"ב מנלן דשיעור חגירת צפורן קובע באבנים שלימות, ולכאורה נראה דפחות מזה מיקרי סדק ולא שבר, כענין שמצינו בקלף דנקב שהדיו עובר עליו אינו מעכב במוקף גויל, וה"נ סדק מועט שאינו נרגש בהעברת צפורן אינו פוסל, ולפ"ז מיושב יותר שאע"פ שאין הצפורן נכנסת בנקב כחגורה ג"כ פוסל, דכיון שנתפסת בהעברתה ע"ג הפגם הר"ז חסרון הניכר, וכן בדין שיש לחוש שיעור הושט של עוף יכנס בסדק קטן פחות מצפורן, ועוד דצפורן אינה שיעור בעובי שתלוי בכל אדם לפי גדלו, אבל צפורן שנתפסת, זה שייך בכל צפורן, כיון שא"צ כולה להכנס בסדק, רק שקצה ראשה נתפס ומתעכב, ועדיין צ"ע בכ"ז עכ"פ יש לנקוט דחגירת צפורן אינו הרגשה לחוד אלא שנתפסת ומתעכבת בפגימה, וא"צ שתכנס כולה בתוך הפגימה אבל אם הצפורן רק מרגשת משהו לא מסתבר לפסול באבני המזבח ואינך, שהרי באו לומר שיעור ולא אמרו כל שהוא, וזה מסייע פי' חגורה או פי' חיגר לפמשנ"ת, אבל לא הרגשה כבדיקה אטופרא, מיהו י"ל דלהרא"ש בדדיקה אטופרא היינו שנכנסת ומתעכבת שם.

י"ח ב' ואידך בחולין לא קמיירי, במש"כ הראשונים דלא פליגי

י"ז ב' ואידך בחולין לא קמיירי, בפשוטו נראה מזה דפשיטא לגמ' דלא פליג אדר"ח, מיהו לעיל כתבנו דשינויא דבחולין לא קמיירי קושטא הוא מפני שאין דין בסכין שיהא שלם כלל עיי"ש, אבל מה שתירצו הראשונים דהול"ל ד' פגימות הן ג' כאבני המזבח ואחד כל שהוא צ"ב, דמדמני ג' פגימות הן משמע שאין כונתו למנות כמה דיני פגימה יש

לא מיקריא חגירה, וכ"כ שם בהדיא ובשם רש"י ע"ש.

לענין הלכה בשיעור פגימה

ולענין הלכה ק"ל דכל פגימה שאוגרת בתוכה משהו כחוט השערה פסולה, וכשבדקין בצפורן המומחים ומדקדקין מרגישין בפגימות אלו ופחות מזה, וכבר כתב בספר יד יהודה שכהיום מפני שהסכינין חריפין אין אפשרות לבדוק אבישורא ולהרגיש יפה, ולכן בודקין רק אטופרא, ולמדו להרגיש בו אפי' פגימה דקה מן הדקה ע"ש, [נוראית מובא כן ממעשה רוקח ופרי תואר דלא נוהגין אבישורא, שו"ר בפרי תואר שהאריך בזה ע"ש], וזה לדינא כהש"ך ולא כהב"ח שכתב להקל בפגימה שאוגרת כחוט השערה, אבל לא מטעמיה דלא חיישינן לפגימה דקה כזו, אלא שבבדיקת טופרא מרגישין גם פגימה כזו, ופגימה הנראית בשמש בדרך כלל מורגשת גם בצפורן במתינות ובכונה, וכל שאינה נרגשת בצפורן במתינות הו"ל בדין כסאסאה, ועדיפא מינה שהרי אף בצפורן אינה מסכסת, והו"ל כעולה ויורדת ועדיפא מינה, וכשבדקו אבישורא ודאי לא דחקו הבשר בתוך הפגימה, מיהו לאחר שהרגישו פגימה היו משערין אם אוגרת חוט השערה, ועמשנ"ת בספר אממור'ר שליט"א בכ"ז.

ודאי לא דחקו שיכנס בפגימה, וע"כ שיערו אח"כ, ברם לעומת זה לא מצינו שחששו בעצמם שמא לא ירגישו בצפורן מפני חוסר שימת לב, אע"פ שירגישו בה לאחר שיראו בשמש שיש פגימה, דמשמע דחיישינן שמא בשר הסימנים נתפס בפגימה יותר מן הצפורן, אבל לא חששו שצפורן של החכם לא תרגיש בבדיקתה, שהם כווננו לבם לבדיקה יפה, וא"כ מה שבדקו בריש לישנא הוא כדי למצא פגימה דקה ביותר, ולא היו מניחים לשחוט עד שיתקן הפגימה, מיהו אפשר שבדיעבד לא היו פוסלים בפגימה קלה, וזהו מ"ש הרא"ה והריטב"א, ומה שהצפורן חוגרת הוי טפי מהני אף לפי' הרא"ה דר"ל שתרגיש בנפילתה לפגימה, שהרי כתבו דבדיקת האמוראים היתה חומרא, וכבר כתב הריטב"א דמלשון הגמ' בכסאסאה מאי משמע דסבר לפסול בכה"ג, וא"כ כל מה שיותר מסאסאה פסול, מיהו י"ל דלענין לכתחלה בעיא מיניה, והשיבו דכשר לכתחלה ולכך מאן יהיב לן מבשריה, ולא דלאחר שחיטה קאמר מאן יהיב כו'.

בראבי"ה כתב שיבדוק תמיד בהבאת היד אליו ואח"כ יהפוך הסכין ויבדוק בהבאה, שכשבדק בהולכת הצפורן ממנו לחוץ נתקעת בכל דבר, ולמדנו מדבריו שפגימה קלה כזו

סימן יב

בדיני כונה בשחיטה

כשהמעשה מתייחס לאדם מהני לאפוקה מגדר מתה מאליה, [שו"ר דמהא דממעטין נמי גוי וקוף בתוספתא מהאי קרא, משמע דבעינן מעשה ישראל דוקא], ולפ"ז נראה דלר"נ לא ילפינן טבילה משחיטה, ובטבילה א"צ מעשה האדם כלל, דאין סברא להצריך בטבילה מעשה האדם שהרי כונתו לחוד ג"כ מהני, אפי' לא הביא הכלים למקום הגל ויושב עכשיו ומצפה ג"כ טהורים, מיהו עמש"כ בזה לקמן סק"ד.

אב"ד במכתב מרן זללה"ה הנדמ"ח בחזו"א ע"ס הדפים כתב דרבנן דר"נ קים להו מסברא דבעינן כונה לחתיכה וה"ה להקר בטבילה, ולא מקרא דזבחת, וכנראה טעמו דכיון דקרא דזבחת דבעינן מעשה האדם הוא דין מיוחד בשחיטה, א"כ אין ללמוד טבילה מזה, וכמש"כ לעיל ואי לאו דגלי קרא מתעסק בקדשים הוה סברי רבנן מסברא דבעינן כונה גמורה בחולין, וכיון דאשכחן בשחיטה שא"צ כונה ילפינן מזה לכל התורה, ור' יונתן ברי"י יליף מקרא דוכובס שנית שזהו דין מיוחד בשחיטה ולא בכל התורה.

שם מי כתיב וחתכת כו' הרי גם גוי וקוף אימפטו

שם מי כתיב וחתכת כו' יש לעי' הרי מהאי קרא ממעטין נמי גוי וקוף בתוספתא רפ"ק, וכ"כ תו' ג' ב' ד"ה קסבר, וא"כ לא מצי למכתב וחתכת, וגם אפשר דעיקר הדרשא דמה שאתה זוכה אתה אוכל נלמד מדאפקיה רחמנא בלשון זבח שהוא קרבן, ולא אמר ושחתת כאשר צויתך, וערמב"ן פ' ראה שפי' כאשר צויתך בקדשים והביא כן מהספרי,

ל"א ב' אמר רבא בהא זכנהו כו' בביאור פלוגתא דרבנן ור"נ

א. ל"א ב' אמר רבא בהא זכנהו ר"נ לרבנן מי כתיב וחתכת כו' יש להסתפק אם הא דמצרכי רבנן כונה לחתיכה ילפי מקרא דזבחת, או דמסברא קים להו שאין להכשיר בלא ידיעה כלל, ומדברי רבא משמע דמהאי קרא שמעינן לה, אבל מהא דחזינן שאמרו כן גם גבי טבילה אע"ג דלא כתיב התם וזבחת, וא"צ מעשה האדם, שאפי' נפלו כליו במים ודעתו עליהם שפיר דמי, משמע דמסברא קים להו להצריך כונה מסוימת בחולין.

ונראה דודאי בלא קרא דזבחת הוה מכשרינן נפלה סכין ושחטה בלא כונה וידיעה כלל, אבל כיון שמצינו שהצריכה תורה מעשה האדם, ואפקיה בלשון וזבחת, ס"ל לרבנן דאין יתרון למעשה האדם אלא מכח כונתו, ונהי דילפינן מדגלי קרא דמתעסק בקדשים פסול דבחולין כשר, אבל מקיימין משמעותא דזבחת לכוונה מסוימת, וס"ל לרבנן דמה שהצריכה תורה וזבחת היינו משום דגם בחולין בעינן כונה מסוימת, [ומהא דממעטין נמי גוי וקוף בתוספתא מהאי קרא יש סיעתא לרבנן], ומשו"ה ילפי מינה גם לטבילה דבעינן ידיעה במעשה הטבילה כמו כונה לחתיכת סימנים.

ור"נ סבר דאין יתרון בכונה לחתיכה כיון דאינו מכוין להתיר, וממילא ילפינן מזה שבחולין א"צ כונה כלל אלא המציאות של השחיטה והטבילה הם המתירין, ומה שהצריכה תורה מעשה האדם, היינו משום דמתה מאליה הויא נבילה, ולכן רק

בראש גגו והפילתה הרוח חייב בנזקין, ולענין שחיטה פסולה דנפלה סכין משמע אפי' הניחה ונפלה ברוח מצויה, (וכן נתקל פושע וחייב בנזקין, ולענין שחיטה מסתברא דלאו מעשה ידיה מיקרי אפי' להרשב"א, ולענין גלות י"ל דפטור מיהו בסולם בדרך ירידתו גולה וש"מ דחשיב כחו וא"כ גם בנתקל יש לדון ולע"כ).

למ"ד אשו משום חציו למה פסל נפלה סכין

מיהו באמת קשה למ"ד אשו משום חציו דראוי להכשיר נפלה סכין כדין חציו, וכבר הקשו כן תו' סנהדרין ע"ז א', [ובתרוץ קמא תירצו דאתיא כמ"ד משום ממונו, ובתירוצ' בתרא תירצו דבנפלו ברו"מ לא חשיב כח לענין שחיטה], ואפשר דנהי דלענין נזקין חשבינן ליה חציו, אבל לענין שחיטה אין המעשה מתייחס אליו, אע"פ שאירע שנכנסה בהמה במקום שנפלה הסכין, דסו"ס לענין חשיבות השחיטה יש לייחס המעשה לבהמה שנכנסה טפי מלאדם המניחה, ואמנם לענין אחריותו על נזקי הסכין באופן כללי חשבינן ליה חציו, אבל למיקרי ביה וזבחת לא סגי בהכי, וכמו ששייך לומר בהניח הסכין בראש גגו במקום שאין דרך בנ"א לשכב שם, ולא הי' בה כדי להמית את ההולכים, ואירע ששכב אדם שם ונפלה עליו ומת, דכיון דפטור משום אנוס על המיתה, הרי המעשה הזה אינו מתייחס אליו, דמעיקרא לא הי' בה התחלה למעשה הזה, ולפ"ז ה"ה בורק סכין לנעצה בכותל ואחר שזרק נכנסה בהמה תחת הסכין ונשחטה ג"כ פסולה, אף במקום שלענין נזקין חייב, דלגבי המעשה המיוחד של השחיטה מתייחס המעשה לבהמה טפי מלאדם.

זרק חץ והעוף עתיד ליכנס תחתיו

ולענין גלות ממעטינן מכות ח' א' מקרא משיצתה האבן מתחת ידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה דפטור, ולענין ד' דברים פליגי לישני ב"ק ל"ג א' וקי"ל דפטור,

וניחא בזה דכתיב לשון זביחה, לומר שאף בחולין ינהגו כזבחים, דמעיקר לשון וזבחת אין הכרח לאפוקי נפלה מאליה, שהרי יש כאן ציווי לשחיטת סימנים כהלכות שחיטה, ושפיר נאמר בכה"ג לשון ושחטת, אבל מדאפקיה בלשון וזבחת, משמע מענין קרבן, ולכן מתמעט כל שאינו בר זביחה, אבל קטן ושוטה מביאין עליהם קרבנות מחו"כ ומיקרו בר זביחה, ולפ"ז לא מצי למכתב וזבחת.

ונראה דאין הדיוק מהלשון אלא מעיקר הענין שאין מקום לחדש כונה לחצאין, דכיון דמודו שא"צ כונה להתיר, מנלן להצריך כונה למעשה החתיכה, ומהפסוק אין משמעות לזה שהרי כתוב וזבחת דמשמע כונה גמורה להתיר, מיהו מהא דממעטינן גוי וקוף מהאי קרא וש"מ דבעינן בר זביחה, מובן נמי מה שהצריכו רבנן ידיעה מסוימת, דאל"כ אין יתרון לזה שהוא בר זביחה.

לשון בהא זכנהו, יעוי' פרש"י, ונראה דנקט כן מפני שהלכה כמותו, ולומר דמה"ט נראו דברי ר"נ לחכמים לקבוע הלכה כמותו, ועי' לשון הרמב"ן י"ג ב' דמשמע שפירש שר"נ אמר כן לרבנן ולא השיבוהו.

ל"א ב' טעמא דנפלה כו' ברשב"א ורא"ש בעמד ונפלה

ב. ל"א א' טעמא דנפלה היא הפילה הוא כשרה ואע"ג דלא מיכוין כו' הפילה הוא משמע שמכוין להפילה ואינו מכוין לשחיטה, אבל אם היתה מונחת בחיקו ועמד ונפלה כתב הרשב"א בשם תו' דפסולה לכו"ע, וכ"כ הרא"ש דבלא כונת שום דבר א"א, מדכתיב וזבחת דהוי לכה"פ כמו ועשית, וצריך להתכוין לשום דבר מעשה, ובענין אחר לא מיקרי כח גבורא, ולכן נפלה סכין מידו בלא כונה הוי כהפילתה הרוח, אבל הרשב"א גופיה סבר דכיון שחייב בנזקין ש"מ כחו מיקרי וה"נ כשר לשחיטה, ולכאורה מהא דחייב בנזקין אין ראוי, שהרי אפי' בהניחה

ואפי' בקדשים, [שו"ר בתב"ש ס"ג סק"ב ג' שלא כ"כ ודעתו דפתיחת ידו לא חשיב כחו, וכבר נתבאר בספר מרן זללה"ה בב"ק ובש"ך דחשיב כחו, וכ"כ אאמו"ר שליט"א] אבל אכתי בדלא ידע כשעמד י"ל שאין המעשה מתייחס אליו אע"פ שאחריותו עליו, ואמנם לענין גלות חייב שהי' לו להזהר כשעומד במקום שאדם תחתיו, אבל לענין שחיטה י"ל דלאו מעשיו מיקרי, מיהו י"ל דכיון שיש בהמה תחתיו בשעה שעומד חשיב מעשיו, שאין כאן מאורע מחודש אלא חסרון ידיעה, ולשון הרא"ש דלא קרינן ביה ועשית ק"ק דהא לענין גלות חייב, וע"כ לפרשו כמש"כ דבחסרון ידיעה כזה אין מעשה השחיטה מתייחס אליו.

מיהו מה שהוכיח הרשב"א מהא דמהני נפלה מן הגשר, יש לחלק דהתם יודעת שהיא בתוך המים וקרינן בה לדעת כמו בזרק סכין, אבל לכאורה נראה דלר"נ א"צ כח גברא בטבילה כלל, ואפי' נפלו כלים מאליהן למים טהרו, ועי' בזה לקמן סק.

ובתירוץ בתרא כתבו תו' בסנהדרין שם דבאסור"מ שנפלו ברו"מ ג"כ פטור ממיתה, דסו"ס לאו כחו הוא, ולא עדיף מכח שני, וכ"כ הרא"ה בשטמ"ק ב"ק נ"ו א', ולפ"ז מיושב הא דנפלה סכין ושחטה פסולה, דאע"פ שנפלה ברו"מ אין אש זו משום חציו אלא משום ממנו, וזהו שהשיג בבד"ה דאין ללמוד מנזקין לשחיטה, אבל אכתי לא יישב זה דמגלות יש ללמוד לשחיטה, ומ"מ ל"ק מנפלה סכין דמתני' אפי' ברו"מ כיון דלענין מיתה נמי פטור, ובטוש"ע ס"ג פסקו דפסולה, ובבהגר"א כתב דלא חשיב כח גברא כמ"ש הרא"ה, וצ"ע מגלות.

ולדעת תו' דצריכותא דגמ' דס"ד דזרק לנועצה עדיפא מהפיל סכין, יש סמך לומר דאכתי הפיל שלא במתכוין גרע ולכו"ע פסולה, ולדעת הרשב"א דאליבא דר"נ פשיטא

ומבואר מזה שהמעשה מתייחס אל האדם דאי לאו קרא דמעטיה הי' חייב, וכ"כ אאמו"ר שליט"א דבמזיד שזורק חץ כנגד אדם המהלך ומכוין החץ שברגע שיגיע למקום זה יפגע בו מסתברא דחייב מיתה אע"פ שהאדם קירב עצמו אל החץ לאחר שכבר יצא החץ מתחת ידי הזורק, וסתם זורק אבן לרה"ר והרג באדם המהלך מיירי, וא"כ האבן פגעה בו רק בגלל שהמשיך בהליכתו, ולענין שחיטה ג"כ מבואר דכשרה שהרי ריב"ת ששחט עוף בהדי דפרח לעיל ל' ב' ודאי גם העוף התקדם לעבר החץ לאחר שיצא מידו, שהרי הוא פורח כל הזמן, ואפ"ה חשיב כחו לענין שחיטה, ולא אמרינן שהעוף שחט את עצמו תחת החץ, דכיון שמהלך לתומו הרי המעשה מתייחס לאדם, וה"ה אם זרק חץ לתומו ובאותה שעה הי' העוף פורח ועתיד להכנס תחת החץ דחשיב שפיר כחו ושחיטתו כשרה, אבל אם בזמן זריקתו לא הי' העוף עתיד ליכנס תחת החץ, י"ל דחסר בכחו לענין זובחת, אע"פ שבחינת מעשיו כחו מיקרי, וה"ה במניח סכין בראש גגו, אע"פ שעלולה בהמה לשכב תחת הגג, מ"מ אין לייחס אליו את מעשה השחיטה, אע"פ שהוא בא מכחו.

ביאור פלוגתת תו' ורשב"א במונחת בחיקו ועמד ונפלה

ובזה מבואר נמי פלוגתת תו' והרשב"א בהיתה סכין מונחת בחיקו ועמד ונפלה ושחטה, דלענין גלות חשבין לה כחו ובהכיר בה ושכחה חייב, ולענין ד' דברים פטור, ואמנם מנזקין אין ראי' אבל מגלות יש ראי' דחשיב כחו, [כן הקשה אאמו"ר שליט"א דהו"ל להרשב"א לאתויי ראי' מגלות, ומד' דברים אין סתירה דהטעם משום דשלא בכונה פטור], דחייב גלות כחיוב מיתה ברוצח, ושחיטה כרוצח כמ"ש ט"ז א' לענין בידקא דמיא בכח ראשון, וה"ה בהניח סכין מידו בכונה שתפול ותשחוט דודאי כחו הוא וכשרה אפי' לרבנן,

שם דאי אשמועינן התם כו' בפי' תו'

שם דאי אשמועינן התם משום דקא מיכוין לשום חתיכה בעולם, בתו' פירשו דה"ק דמהאי דר"נ לא הוה שמעינן הפיל את הסכין, משום דבדר"נ מתכוין לחתיכה בעולם, ופשטות הלשון משמע דחש"ו נהי דאין להם כונה לזביחה אבל ודאי מכוונין לחתוך הסימנים, והו"א שרק בזה מכשיר ר"נ, או דס"ד שגם לרבנן סגי בזה, מיהו זה ק"ק שהרי רבא אמר בהדיא דאתא כר"נ, ולפמ"ש דצריכותא דגמ' היא בדברי רבא בלא ברייתא דר"נ ניחא, וזרק סכין לנועצה לא מיקרי מכוין לחתיכה כלל, אבל חש"ו מכוונין לחתיכה מיהו לרבנן פסולה דלא סגי במכוין לחתיכה בעולם, אלא בעינן כונת בן דעת לחתוך הסימנים, דהיינו שיוודע שהוא חותכן כעת ואין דעתו להתירה באכילה, שו"ר ברשב"א בזה (וערשב"א י"ב ב') ועי' לעיל סוסק"ב. – לשון הגמ' י"ב ב' שהלכה ובאה כדרכה משמע דבהבאה כהליכה חשיבא אע"פ שלא נתכוין לחתוך, ונתעוררתי לזה, וי"ל דסגי בנתכוין לחתוך בהליכה, ועוד דלקושטא דמילתא נקטו כן, והומ"ל בסכין ארוכה רק לאשמועינן שגם בהבאה כחו הוא, וכמ"ש בעיטור.

מכוין לנחור ושחט

בתבוי"ש סוס"ג כתב בשם יש"ש דבמכוין לנחור ושחט שחיטתו פסולה דבלא כונה עדיף מכונה אחרת, ולא נתפרשו הדברים, (ואינם ענין לטבל ולא נתכוין שיוודע שטבל ובידו להחליט כונתו), דאיך אפשר שכונה להתעסק בחיתוך הסימנים בכה"ג תהא פחותה מזורק בלא ידיעה כלל, וכמו שהזורק יודע שעלול להיות שישחוט, גם הנחור יודע כן, והש"ך והט"ז לא הביאו ד"ז.

שם ב' ה"ד נדה שנאנסה וטבלה כו' בטעם דהוי כונה מעלייתה

ד. שם ב' ה"ד נדה שנאנסה וטבלה אילמא דאנסה חבירתה ואטבלה כונה דחברתה

לן דכשרה, א"כ ה"ה הפילה שלא במתכוין [ועי' י"ב ב' שהלכה ובאה כדרכה].

ג. שם מאן תנא דלא בעינן כונה לשחיטה כו' לקמן ב' חשבינן לה סתם משנה ומקשינן מינה לר' יוחנן, ונראה דכולה מתני' מוכחת כן דממעטינן ששחטה סכין ולא האדם, ואי בעינן כונה הו"ל למיתני בזרק סכין שזה יותר מצוי שישחוט כדרכו ולמידרש וזבחת שיהא מתכוין, ולר' יוחנן הו"ל למיתני עד שיתכוין לשחיטה.

בזבחים ס' א' דם שנשפך לא הוי זריקה

בזבחים ס' א' אמרינן על דם שנשפך דלא הוי זריקה אע"פ שנשפך מיד האדם ודילמא משום דקסבר זריקה מכח האדם בעינן ומשמע דלא חשיב כחו בנשפך שלא מרצונו, מיהו י"ל דלישנא בעלמא הוא ומשום פסול מתעסק קאמר, [שו"ר בחזו"א זבחים ס"ב סקי"ט, אבל משמע שאין הדבר פשוט שפסול, ואפשר דכיון שיוודעים שמרוב המהירות עלול להשפך מיקרי נמי דעתו ע"ז, עי"ש ל"ה א', ואפשר דנתקל ונפל גרע שגופו משמש מעשה אבן, ולענין גלות ג"כ פטור דלאו כחו מיקרי, ולכן אמרו דלאו כח אדם הוא, מיהו התם נשפך ממהירות תנועת היד, וגם בסולם אשכחן דנפל גולה.

שם והא אמרה רבא חדא זימנא כו' צריכא כו' לכאורה משמע דזרק סכין לנועצה בכוהל עדיפא מהפיל סכין ועדיפא מחש"ו, ואי לאו רבא הו"מ למימר דבהני אף ר"נ מודה דפסולה, ומתני' דחש"ו מיירי בגדול עוע"ג ושוחט ע"ד הגדול, והכא ה"ה הפילה פסולה, ודוקא זרק לנועצה כשרה, אבל יותר נראה דהפיל וזורק לנועצה שוין, וצריכותא דגמ' אינה מתפרשת לבתר דידעינן ברייתא דר"נ, דמהתם הוה שמעינן נמי הפילה, אבל רבא הוצרך להשמיענו ביאור המשניות דה"נ הפילה כשרה, דמסברא ה' מקום לדחוק באחת מהן דמכשר רק בכונה גמורה לחתיכה.

שם אר"פ לר"נ שנפלה מן הגשר כו' מנ"ל
דפליגי בטבילה, ובראב"ד ורשב"א בזה

שם אר"פ לר"נ שנפלה מן הגשר ולרבנן
 שירדה להקר, יש לעי' מנלן דפליגי ר"נ ורבנן בטבילה, הרי שם לא נאמר וזבחת, וכיון שחולין א"צ כונה א"צ ידיעה, ונראה דבאמת לר"נ א"צ בטבילה כלום, לא מעשה אדם ולא ידיעה כלל, וכדאמרין לעיל אדם דומיא דכלים מה כלים דלא מיכווני ונפל עליהם גל טהורין ה"ה אדם אפי' ישן כשנפל עליו הגל טהור, ונהי דדחינן ראי' דר"נ דילמא ביושב ומצפה, אבל ודאי יש ללמוד מזה דר"נ סבר שא"צ שום ידיעה בטבילה, והיינו כר"נ, וא"צ מעשה האדם בטבילה שהרי לא נאמר בה וטבלת, וכן בסברא דכמו שמהני יושב ומצפה בכלים בלא מעשה, ה"ה דלר"נ דא"צ יושב ומצפה א"צ מעשה, ול"ד לשחיטה דתלוי בשוחט ולא מהני דעת אחרים ובזה יש יתרון למעשה האדם.

אב"ל לרבנן דבעינן בשחיטה ידיעה שחותך
 הסימנים ומתכוין לכך, הרי חזינן דחולין בעו נמי כונה מסוימת, ומזה ילפינן נמי לטבילה, ומלשון הגמ' משמע דמדכתיב וזבחת דייקי רבנן דבעינן כונה, וכמשנ"ל לעיל סק"א, וכ"נ דאם טעמייהו דרבנן מסברא בין בטבילה ובין בשחיטה, ואינו ענין כלל לקרא דזבחת שמצריך כח גברא בשחיטה ולא בטבילה, א"כ איך זכנהו ר"נ לרבנן הרי אין דבריהם נלמדים מהאי קרא, דכח גברא וכוונה שני ענינים הם, ואפשר דזבחת משמע כונה גמורה, ומדגלי קרא מתעסק בקדשים דפסול ממעטינן חולין רק מכונה גמורה, ור"נ סבר שאין כונה לחצאין, ועכ"פ ס"ל לרבנן שזוהי סברא כללית להצריך כונה לחתיכה ולרחיצה בחולין.

מיהו בשטמ"ק הנדמ"ח כתב בשם הראב"ד
 דנפלה מן הגשר מיירי שהפילה עצמה ונתכוונה לראות ולא לשם טבילה בעולם, דאי בנפילה ממש שלא מדעת היכי שרי רב

כונה מעלייתא היא, אפי' טובלת בלא אחיזת חברתה מהני, כההיא דפקחות מתקנות אותן שלא הצריכו שיתפסום בשעה שטובלות, ונראה הטעם משום דעיקר דין כונה בטבילה נלמד מוצוה הכהן וכבסו, הרי דמהני כשעושה ע"ד הכהן, ואפי' חש"ו המכבס מסתברא דשפיר דמי כיון שעושה לדעת הכהן, כמו שא"צ כהן במעשה הכיבוס, וגבי כלים ג"כ מבואר דיושב ומצפה שפיר דמי, אע"פ שלא נגע בהם, אלא דהי' מקום לומר דאדם אדעתא דנפשיה עביד, ובאמת הטעם דמהני בטבילה הוא מפני שאפשר להתייחס לטובל ככלי, שא"צ דעת הטובל בעצמו לקבוע טהרתו כמו שא"צ דעת בכלי, ולכן לא דמי לשחיטה שתלוי במעשה השוחט ולכן לא מהני דעתו של העומד על גביו.

ירדה להקר וחבירתה מכוונת לטהרתה, ובהא
דלא משני שאנסוה גוים

מיהו ירדה להקר וחברתה מכוונת לטהרתה לא
 מהני שאין מחשבתה מועלת אלא במופקדת על טהרתה דומיא דבעל הכלים ופקחות המתקנות אותן, ומסתברא דדוקא כשטובלות במצותן דומיא דוצוה הכהן, דאע"פ שאין בהם דעת סגי בהכי לשוויינהו ככלים, אבל שוטה שירדה להקר לא מהני כונת הפקחת אפי' זו שממונה על טהרתה.

והוי"מ לשנויי כגון שאנסוה גוים ליכנס למים,
 אלא דניחא ליה לאשמועינן דלר"נ אפי' נפלה מן הגשר טהורה, ואנסוה גוים כירדה להקר דמי, ועוד דאנסוה גוים וניחא לה בטהרתה טהורה לכו"ע, ולכן עדיף ליה לפרושי בירדה להקר, מיהו גם בנפלה מן הגשר מהני כונה כשהיא בתוך המים, וכ"כ בפ"ת סו"ס קצ"ח, אלא דסתמא דמילתא אינה נותנת דעתה לכלום עד שתוציא ראשה מן המים.

אף לכיסוי, אבל לענין טבילה קי"ל כר"נ וא"צ כונה וכח אדם כלל.

אם בעיני כונה בטבילה

שם גמ' לרבנן שירדה להקר, וגם בזה לר' יוחנן לא טהרה, ואע"ג דקי"ל כר"נ בשחיטה, מ"מ בטבילה בעיני כונה גמורה, וכ"מ בגמ' דטבל ולא הוחזק כאילו לא טבל לר"י, מדלא מוקמין לה כר"נ, ואע"פ שטבל ולא הוחזק לא גרע מירד להקר, אלא ודאי לר"י לכו"ע בעיני כונה גמורה, ולא נחלקו ר"נ ורבנן אלא בשחיטה, וצ"ע בתשובת הרשב"א ח"ג סי' רנ"ה בזה, גם ברש"ש כאן הביא דברמ"א סו"ס קצ"ח מבואר דבירדה להקר ג"כ צריכה לחזור ולטבול לר"י.

וקצת יש לדייק מכאן דהלכה כרב, דאם הלכה כר"י הול"ל כגון שירדה להקר שזה אמת הוא בין לר"נ בין לרבנן, אבל כיון דהלכה כרב ניחא ליה לאשמועין שאפי' נפלה מן הגשר טהורה, מיהו אין קושיא אם פירשו בגמ' האמת דר"נ ורבנן פליגי נמי בטבילה, ובפרט שלשון נאנסה מיושב טפי בנפלה מן הגשר, עי' בסמוך בדברי רש"י בזה.

בפרש"י שירדה להקר ונפלה

רש"י פירש שירדה להקר ונפלה כולה לתוך המים, וצ"ע דמה לי נפלה כולה מה לי נפלה חציה סו"ס מעשה הטבילה נעשה שלא בכונה כלל, ואפשר דכונת רש"י שירדה להקר ומיד שקעה כולה במים דהיינו שירדה למקום עמוק ונכנסה כולה, ובכה"ג חשיבא מתכוין לרחיצת כולה כיון שיודעת שנכנסת למקום מים ואינה יודעת עומק המים, ואפשר שכל נכנסת להקר עלולה להכנס כולה כששוחה בתוכן, וכונה כזו ג"כ מהני, וטעמא דלא פרש"י כפשוטו שנכנסה להקר כולה כתב אאמור"ר שליט"א דהיינו משום דלשון נאנסה א"א לפרשו בנכנסה להקר, [וכ"כ בשטמ"ק וע"ש לשם הראב"ד דמשמע שפי' שנכנסה

לבייתה, הרי בשחיטה לא התירו היכא דנפלה סכין ושחטה ואפי' לר"נ, עכ"ל, ומבואר דס"ל דלר"נ נמי מדמינן טבילה לשחיטה להצריך כח גברא, אלא שא"צ כונה כלל אפי' להקר, וגם לשיטתו י"ל כמ"ש בשטמ"ק דעצם הידיעה כשהיא במים מהניא כמו הפיל את הסכין, אבל עיקר הדין מחודש דבטבילה בתר מעשה האדם אזלינן, דבפשוטו כמו שכלים טהורין בלא שום מעשה, ה"ה אדם.

וכן קשה בדברי הרשב"א בתוה"א שהוכיח מנפלה מן הגשר דה"ה נפלה סכין מחיקו, ומה רא' יש מטבילה לשחיטה, הרי לר"נ א"צ בטבילה כלום, דלא בעיני כח גברא בטבילה דלא כתיב וטבלת, וגם בסברא כיון שאינו פועל בטהרתו כמו השוחט, אין יתרון במעשהו, וכבר הקשה כן הרא"ה בבד"ה דלמ"ד לא בעיני כונה בחולין כלל בכולהו גוני מהניא והוא דטבלה, אבל בשחיטה הצריכה התורה כח אדם איזה שיהי' כו', מבואר דבטבילה א"צ כח ידיעת אדם כלל.

נפלו כלים למים בלא ידיעת אדם מהו

ונפ"מ לדינא לענין טבילת כלים בלא כונה ובלא ידיעה כלל, כגון שנפלו למים והגביהן אדם אחר שלא הכיר שהם צריכין טבילה, וסיפר לבעלים שהיו במים, [וכ"כ בבהגר"א יו"ד סי' ק"כ ס"ק ל"ז דכלים שנפלו מעצמן לתוך המים סגי ועי' לקמן סק"ה], והנה הרשב"א בתשובות ח"ג סי' רנ"ה ועוד, התיר טבילת כלי ע"י גוי, (אע"פ שבשחיטה פסול), ולכאורה ה"ה בנפל מאליו, מיהו שם כתב דאפשר דטבילת גוי כירדה להקר דמי, וזה צ"ע, ובבהגר"א סימן ג' הביא דברי הרא"ה דבטבילה לא בעיני כח אדם ולכן נפלה מן הגשר כשרה וסיים ודלא כהרשב"א, ולפמשנ"ת לעיל אמנם אין הכרע אם הלכה כהרשב"א בדין נפלה סכין מידו שלא בכונה, וכתב הגרע"א ז"ל להחמיר לענין או"ב, ואולי

כהרשב"א ורי"ו ורוקח שפסקו כר"י, והרמב"ן נסתפק בדבר וסיים מיהו לחומרא נקטינן, והרי"ף והרא"ש והטור השמיטו ד"ז, וכבר כתב הרמב"ן דצריך טעם להשמטת הרי"ף, אבל עכ"פ מסברא אין להצריך כונה כיון שלא הוזכר ד"ז להלכה, ורק מציינו הלכה כר' נתן בשחיטה דא"צ כוונה, וא"כ יש סיוע מהשמטתם לפסוק כרב, וכ"ד הסמ"ק והרי"ד, ויש עוד שטות בראשונים חלוקין בזה.

בדין כונה בטבילת כלים, ובטבילת כלים ע"י קטן

והפמ"ש הרמ"א להחמיר לכתחלה דבעינן כונה לטבילה ה"ה דצריך להחמיר בטבילת כלים הנלקחים מן הגוי, [דכל להכשיר ולטהר שוין, שהרי מכיבוס ילפינן לה שהוא הכשר להסגר הבגד, ועי' להלן], וחש"ו שטבלו כלים בגדול עו"ג מהני כמו ביושב ומצפה, וכדין חרשת ושוטה שפקחות מתקנות אותן, אבל בטובל בעצמו ואין גדול עו"ג הר"ז כטבילה בלא כונה, אבל שו"ר בתה"ד סי' רנ"ז כתב דיכול ללמד את הקטן שיכוין לטהר, ועוד דמאן לימא לן שטבילה זו צריכה כונה, שהרי אינה לטהר אלא גזיה"כ לחייב בטבילה, והרמ"א ביו"ד סי' ק"ה סי"ד כתב דאם טבלו לפני גדול הוי טבילה, וזה ודאי שפיר דמי מפני כונת הגדול, ואין ראוי מזה לפסוק כה"ד כשלא ה"י דעתו של הגדול על הטבילה הזו, ובבהגר"א שם ס"ק ל"ז כתב דקי"ל כרב, שו"ר בט"ז שם ובב"ח וש"ך שם סט"ו לענין טבילת נכרי, ובבהגר"א שם ס"ק ל"ח כתב דהטעם דמהני משום דקי"ל כרב, וכתב הב"ח להחמיר, ולפ"ז יש לדון במ"ש הגרע"א ז"ל לסמוך על קטן בטבילת כלי זכוכית, דנהי דנאמן בדרבנן, אבל אכתי משום כונה לטבילה לא מהני מה שהטבילה דרבנן, ואמנם יש כמה צדין להקל, חדא דקי"ל עיקר כרב דא"צ כונה לטבילה, וא"כ בדרבנן יש לסמוך ע"ז, ועוד מטעמיה דתה"ד שאפשר ללמדו, ושמא א"צ כונה בטבילה זו, אבל

כולה להקל], מיהו י"ל דאה"נ דלשון נאנסה נקטו משום דר"ג דקי"ל כותיה ורב מכשיר גם בזה, אלא דר"י פסל גם בירדה להקר דס"ס לאו כונה היא כדחזינן מרבנן דר"נ.

לענין הלכה בדין כונה בטבילה

ה. לענין הלכה פסק הרמב"ם כרב דטהורה לביתה, ואע"ג דרב ור"י הלכה כר"י, סוגית הגמ' משמע דסברה כרב, שהרי לא הקשו לר' יוחנן ממתני' דמכשירין והו"ל לפרושי ידיים שאני כמ"ש תו' ד"ה הוא, ואם איתא דקי"ל כר"י ואפ"ה בידיים הקלו הו"ל לגמ' לפרושי ד"ז, אבל כיון דקי"ל כרב ואף בטבילה טהורה לא הוצרכו לבאר קולא ידיים, וכן הוכיחו הראשונים ז"ל מהא דבחיגה סתמו בגמ' שם כרב נחמן דחולין א"צ כונה ולא הביאו הא דר"י כלל, ואמנם קושטא הוא דסוגיא דהתם אתיא שפיר אף כר"י שהרי בידיים הוא מודה שטהורות, אבל מהא דלא ביארו ד"ז בגמ' משמע דכללא הוא בכל דוכתא שא"צ כונה בחולין, וכן ברייתא דטבל ולא הוחזק מפורשת דלא כר"י, ומתני' דחקו לאוקומה אליבא דרב, ולא אמרו דלר"י ניחא טפי, ועמ"ש"כ אאמור"ר שליט"א בזה דמהברייתא למדו שגם פי' המשנה כן, ועוד כתב שם דלשון הגמ' משמע דאתיא דר"י כיחידאה, (ועי' רוקח שצירוף ר"ח דירושלמי לר"י אבל לתלמודן רב כרבנן ור"י כיחידאה), ור"נ גופיה סבר כרב שהרי מוקים למתני' כותיה, ובפסקי הרי"ד כתב דהלכה כרב ממה שדנו בגמ' ה"ד נאנסה, וכ"כ בשם ר"ח דר"פ כרב, ובפשוטו אמרו כן לימר דאנסתה חברתה כונה מעלייתא היא לכו"ע, ואדרבה לרב בכל ענין טהורה למאי דקי"ל כר"נ, ורק לר"י נפ"מ באיזה אונס אינה נטהרת, מיהו עי' לעיל ד"ה וקצת מש"כ בזה.

ובשו"ע סו"ס קצ"ח סתם כהרמב"ם כיון שסמ"ג בשם ר"ח פסק ג"כ כרב וכן הסכים הר"ן, והרמ"א כתב להחמיר לכתחלה

מצוה לכו"ע, ונראה הטעם מפני שהקדשים הם חפצי שמים וקיום חובתן להביאן למזבח זוהי שליחות גבוהה, ואין זו מצות חובת גברא שאם לא נתכוין לשם מצוה לא קיים חובתו, דהר"ז כמביא חפצי הקדש לידי הגזבר, שקיום חובתו בהן זוהי מצותו, ואפשר שאין בהם מציאות שלא לשם מצוה, כיון שהמצוה היא המעשה של ההקרבה, והרי הוא עושה את זה לקיום חובתו, דבלא כונה כלל הו"ל מתעסק שפסול בקדשים, וכתב שם הרמב"ן דבכל העבודות פסול מתעסק, והיינו מפני שחסר בשירות העבודה במתעסק, אבל לחובת הגברא לא בעינן כונה לשם מצוה, דההקרבה של הקדשים זוהי מצותן ולא צריך כונה לצאת יד"ח, כיון שאין שייך בזה מחשבה אחרת כענין תוקע לשיר וכיו"ב, ויותר מזה אין צריך כיון שהם חפצי שמים, וכמש"כ.

בדברי התו' דיש שני פסולין של מתעסק בקדשים

בתו' י"ג א' ד"ה מנין וכן בזבחים מ"ז א' כתבו דיש שני פסולין של מתעסק בקדשים א' מכוין לשם חתיכת סימנים ולא להתיר בשר באכילה, ב' שוחט קדשים וכסבור שהם חולין, ותרווייהו נפקי מקרא דושחט את בן הבקר, וכ"כ הרשב"א שם דבקדשים בעינן שיתכוין לשחיטה מעליא שיוודע שנצטוו ישראל על השחיטה ולפיכך הוא שוחט, ואח"כ הביא דר"י פירש דמתעסק דקדשים היינו משום חולין, מיהו בתו' כתבו שזהו פסול אחר מלבד מתעסק שלא כיוון להתיר בשר באכילה, וכ"כ הרמב"ן שם דבקדשים בעינן כונת היתר אכילה שע"י שחיטה.

ולבאורה נראה דפסול דמשום חולין שאמרו בגמ' דנלמד מקרא דושחט את בן הבקר הוא לבתר דשמעינן מהכא דחולין א"צ כונה, ולכן השוחט וכסבור שהם חולין הר"ז כשוחט שלא בכונת היתר שחיטה, שהרי הוא סבור שאינו עושה מעשה המתיר מכחו כלל,

עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא, דסברות תה"ד לא הוכרעו וכמ"ש בבהגר"א, ופשטות הראשונים ז"ל שדינם ככל טבילת כלים מדתלו לה בדרכ, מיהו י"ל דלרווחא דמילתא כ"כ, אבל בספר המנהיג כתב בשם ראב"ן לחזור ולהטביל הכלים שנפלו למים, וכונה דקטן לא שמענו, שהרי חרשת ושוטה מבואר בגמ' שאין להם כונה, ודברי הרשב"א בתשובה לענין נכרי שטבל נפ"מ בישראל רואהו אלא דבזה א"צ מעשה כלל שאפי' נפלו מאליהם ומכוין שפיר דמי, ומה"ט י"ל דלא חשיב מעשה הגוי כלל, אלא כונת הישראל מטהרתן, וכמו נדה שהטבילתה נכרית שמברכת, אלא דהתם המציאות שהיא במים ומכוונת מיקרי מעשה ידיה, כמשנ"ת לעיל בנפלה מן הגשר.

ברמב"ן דכונה בטבילה ושחיטה אינו ענין למצוות עריכות כונה

ו. כתב הרמב"ן דנדון כונה בטבילה ובשחיטה אינו ענין לנדון מצות צריכות כונה, דמ"ד טבילה צריכה כונה מפני שהיא מתקנת ומתירתם לבעלה, מצי סבר דמצות א"צ כונה כיון שאינם פועלים שום תיקון רק חובת גברא למצותו, ומ"ד טבילה א"צ כונה מפני שאינה חובת מצוה על הגברא אלא המציאות של הטבילה מתקנתה, מצי סבר מצות צריכות כונה, שאם לא כיוון למצותו לא עשה בזה מצות השם, ותדע שהרי מתעסק במצות לכו"ע לא יצא וכאן לרב יצא, וכן ירדה להקר לר"י לא טהרה ותוקע לשיר י"ל דיצא, עכ"ד, ועוד רא"י שהרי כונה דחבירתה ג"כ כונה היא, ובמצות אין שייך ענין זה, מיהו גם בשחיטה לא מהני כונת חבירו, וטבילה שאני שהוא ככלי שמטבילו, ועי' בזה לעיל סק"ד.

ביאור דברי הרמב"ן דבקדשים א"צ כונה למצוה וגדולה מזו כתב הרמב"ן במלחמות ר"ה כ"ח א' דבקדשים דלכו"ע בעינן כונה לשחיטה ומתעסק פסול, אפ"ה א"צ כונה לשם

דמשמע לענין קדשים, ולפמש"כ לעיל כיון דלהיתר אכילה לא בעינן כונה ע"כ כונה דקדשים לשם קדשים היא, דאין להצריך כונה של חולין בקדשים, ומה"ט משום חולין פסול דחולין א"צ כונה, ונמצא לפ"ז דקרא דושחט את בן הבקר מלמדנו כונה לשם בן בקר בעלמא, אבל כיון דשמעין מינה דבחולין א"צ כונה, ע"כ דבקדשים צריך כונה שאינה בחולין, וממילא היינו לשם קדשים, וה"ה דסגי במכויין לשם כונת שחיטה שהצריכה תורה בקדשים טפי מחולין, ואפי' אם מכויין לשם היתר אכילה דקדשים שפיר דמי, דכל שיועד שזוהי שחיטת קדשים שצריכה כונה סגי בהכי.

שו"ר עוד בזה בחזו"א זכחים סי' כ' (ב') בארוכה וכן במכתב הנדמ"ח ושם הביא דברי הרמב"ן במלחמות, ולע"כ.

שם דתניא ריב"י אומר וכובס כו', בפ"י הרש"ש,
ובדעת הרמב"ם

שם גמ' דתניא ריב"י אומר וכובס מה ת"ל שנית מקיש תכבוסת שני' לתכבוסת ראשונה, הרש"ש פירש דקשיא ליה הרי הראשונה כיבוס בז' סממנים ולא טבילה, והשני' טבילה, וא"כ מה שייך לקראו שנית, הרי שני ענינים הם והטבילה לא נעשתה בראשונה, ואמנם הרמב"ם בפ"י"ב מטו"צ פירש שצריך כיבוס שני בז' סימנים מלבד הטבילה, אבל פשטות הדברים כפרש"י דהיינו טבילה, (ויש ללמוד מזה לכיבוס דם חטאת שטבילה ככיבוס ולכן צריך במקום קדוש), וא"כ בהדיא נאמר בפסוק שצריך כונה לטבילה, ולדעת הרמב"ם צריך לדחוק דיליף טבילה מכיבוס, ודוחק, וגם מנין פשיטא לגמ' דכיבוס שני א"צ דעת כהן, בשלמא טבילה י"ל דאין זה מהלכות נגעים, וא"כ י"ל דוטהר על הטבילה וכובס שנית על הכיבוס, ולע"כ, ובאמת ענין הכיבוס הראשון לדעת כהן הוא מחודש שהרי אינו פועל טהרה דנימא שצריך דעת, ואפשר

אלא גורם למציאות של השחיטה שהיא המתרת, וכמו שהשוחט אינו סבור שהוא פועל היתר לאיסור של אבר מן החי, אלא המציאות של המיתה היא גורמת ההיתר, ה"ה בשחיטה כיון שא"צ כונה להתיר, הרי שהמציאות של השחיטה מתירתה, וכששוחט משום חולין סבור שאינו כמתיר כלל, אבל אם גם חולין היו צריכין כונה, י"ל דה"י השוחט משום חולין כשוחט לשם חולין שמכוין להתיר בשחיטתו כדין חולין בלבד, ויש להוסיף דכיון דבחולין השחיטה המתרת באכילה היא המציאות של השחיטה, א"כ בקדשים שצריך כונה ע"כ היינו לעבודת קדשים, שהיתר האכילה שבהם לא גרע מחולין, וכענין שאמר רב מותרת לביתה ואסורה לתרומה שצריכה טבילה אחרת לענין תרומה, ה"נ לדרגת קדשים לא מהניא שחיטה זו, אבל נטהרה מידי נבילה בשחיטה שלא בכונה, וכששוחט וכסבור חולין ע"כ אינו שוחט לכונה זו.

שם מדגלי רחמנא כו', בקו' האחרונים דלמא איצטריך קרא לשוחט חולין משום קדשים

שם מדגלי רחמנא מתעסק בקדשים פסול מכלל דחולין לא בעינן כונה, הקשו האחרונים ז"ל דילמא כי איצטריך קרא לשוחט קדשים משום חולין שג"כ פסול ונפק"ל מהאי קרא כמ"ש בגמ' ותו' זכחים מ"ז א', אבל כונה להתיר בשר באכילה י"ל שגם בחולין בעינן ומרן זללה"ה תירץ דפסול מתעסק הוא בכל דבר לפי מה שהוא, ואם בחולין בעינן כונה לחולין א"כ בקדשים בעינן כונה לקדשים דכי היכי דילפינן כונה להתיר מכונה לטהר ה"נ ילפינן כונה לקדש מכונה להתיר, וק"ו הוא שאם להתיר צריך כונה כ"ש לקדש, ומדאיצטריך קרא לקדשים ש"מ דחולין א"צ כונה, ואאמו"ר שליט"א כתב דקרא דושחט את בן הבקר משמע כונה לשחיטה בעלמא, ואם כונה לשחיטה ידעין מחולין, הול"ל ושחט את העולה, אלא דמ"מ משמע לן מהאי קרא דבעינן ושחט לפני ד' ולרצונכם תזבחוהו

דטעמא דקרא שלא יקדים לכבסו בלא כהן, ועצם ביאתו לפני הכהן מכפרת וגורמת טהרה, ולכן לא מועיל כיבוס אחר, ואם סר הנגע בכיבוס שלו הר"ז כקוצץ בהרתו, וכן בחילוץ

אבנים מן הבית, ועמ"ש בזה אאמו"ר שליט"א בספר נגעים, ולע"כ בכ"ז, ולפ"ז אין ללמוד טבילה מכיבוס כלל, אלא דריב"י סבר דגזיה"כ הוא מייתורא דשנית.

סימן יג

בגדרי טריפה והלכותיה

למיתה אסורין, כמו גוסס ביד"א דלא חשיב מוחלט למיתה.

ולפ"ז נחא טפי מה שבדקו בטריפות ומצאו שמתו אף למ"ד טריפה חיה, כיון שגם לדידה סתמן למיתה, ולא נחלקו אלא אם איסור התורה נאמר רק באלו שמוחלטים למיתה, דטריפה כנבילה במקצת דמיא, או שאסרה תורה כל המוכים בחולי הממית בדרך כלל, אע"פ שאינם מוחלטים למיתה.

ובעיקר דברי הרמב"ן באמת מצינו לקמן נ"ז ב' שאמרו לו לרבי והלא הרבה מתקיימות שנים ושלוש שנים, הרי שלפי נסיונם חיו הטריפות כמה שנים, ופרש"י בשמעתין שאלו הם התנאים הסוכרים דטריפה חיה, וכן ר' ישמעאל בשמעתין, ורבי לא קיבל מהם משום דסבר דלא היו ודאי טריפות, ואאמו"ר שליט"א כתב שלא העירו עדות ברורה אלא הרבה בהמות יש שלפי ראות העין כבר היתה בהם הטריפות לפני ב' וג' שנים, מיהו גם אלו שחיו ב' וג' שנים לא נתפאו ממכת הטריפה שבהם, דכל שאפשר לרפאות המכה לגמרי לכו"ע לאו טריפה היא כדאמרינן נ"ד א' גמירי דאי בדרי להו סמא חייא, ועי' לקמן [סק"ד] אי משכח"ל טריפה שנתרפאה ולא אמרינן איגלאי מילתא שלא היתה טריפה.

למ"ד טריפה אינה חיה אם נאמרו טריפות בסיני ונראה דלכו"ע נאמרו הטריפות בסיני, ולמ"ד טריפה חיה ודאי הוצרכו לדעת איזו היא טריפה, שהרי אין להם סימן דכל שאין כמוה חיה, ואף למ"ד טריפה אינה חיה, מ"מ גמירי דהטריפות שלא נמנו יש להם רפואה,

בתמיהת הרמב"ן איך לא בדקו אם טריפה חיה א. מ"ב אי אלא רמז לטריפה שאינה חיה כו' ולמ"ד טריפה חיה כו' כתב הרמב"ן תמוה איך לא בדקו הדבר בנסיונות הרבה, ואפשר שניסו פעם אחר פעם ומצאו שלא היו מתקיימות, ואעפ"כ מי שראיות חכמתו וקבלתו נותנת לו שהיא חיה, אינו חוזר בו, שהרי אומר שמתה במקרה, כדאמרינן גמירי דאי מבדרי לה סממני חיה, והביא כן מירושלמי תרומות שהקשו איך נחלקו במציאות, ותירצו שעל תוצאות הבדיקה נחלקו, ובאמת מצינו כן בסוגיא נ"ז ב' שנחלקו על ההוכחות שאמרו שטריפה חיה ע"י תיקון ורפואה, ודחו שתוך יב"ח הוה, מיהו התם י"ל שהעובדא היתה קשה גם למ"ד טריפה חיה דמשמע שנתרפאה לגמרי, ודחי שלא נתרפאה מטריפותה.

ובאמת גם למ"ד טריפה חיה יסוד איסור טריפה הוא מפני שהיא קרובה למות, שזוהי משמעותו של השם טריפה כדמתרגמינן תבירה, והיינו ששברה ארי וכיו"ב, ואין קורין שבורה אלא שנשבר רוב חיותה, ועי' בסוגיא ל"ז א' דדילמא היינו טריפה היינו מסוכנת ושם ב' ברמב"ן שאין טריפה אלא הקרובה למות, ועי' תו' סנהדרין ע"ח א' שההורג טריפה אף למ"ד טריפה חיה פטור שאין חיותו שלימה, מיהו ד"ז מחודש, אבל עכ"פ חזינן מזה דסתם טריפה מתה לכו"ע, דודאי כשאסרה תורה י"ח טריפות היינו המוכים מכת מות, ולא נחלקו אלא דלמ"ד טריפה אינה חיה לא אסרה תורה אלא המוחלטים למיתה ולמ"ד טריפה חיה אסרה תורה המוכים מכת מות וקרובים למיתה, אבל אף כשאינם מוחלטים

דבהרבה מקומות שאמרו רמזו הוי דרשא גמורה.

שם ולמ"ד טריפה חיה מנ"ל, יש לפרש דכיון שגדר טריפה אינו ברור, צריך רמז בפסוק אם בעינן טריפה שאינה חיה או אפי' חיה, ועוד דכיון דכתיב זאת החיה למעוטי שאינה חיה איצטריך קרא שאפי' בחיה איכא שאינה נאכלת, וכ"כ הרמב"ן דהו"מ למימר האי חיה מאי עביד ליה, וכיון דליכא רמז שאינה חיה, לא איצטריך קרא שחיה.

שם ואידך נמי מיבעיא ליה כו' למ"ד טריפה אינה חיה ניהא דלשון חיה מיותר דהול"ל זאת אשר תאכלו, אבל למ"ד טריפה חיה וממעט לה מזאת, קשה דזאת איצטריך למיעוטי מינים טמאין.

שם דתנא דבי רי"ש בין החיה הנאכלת כו' לקמן אמרינן דס"ל טריפה חיה, ולכאורה גם למ"ד טריפה אינה חיה מצינן לפרושי האי קרא להבדיל בין טריפה לאינה טריפה, דהא איצטריך הללמ"מ לבאר הטריפות, וכמש"כ סק"א, ויתפרש לשון חיה אשר לא תאכל כמו בהמה אשר לא תאכל, מיהו כיון דמ"ד אינה חיה דריש לשון זאת החיה מלשון חיים למעוטי טריפה, א"כ גם בפסוק זה אין לפרש חיה אשר לא תאכל על טריפה.

בדברי הרמב"ן דנפ"מ לספק טריפות, ועוד נפ"מ

כתב הרמב"ן דנפ"מ בטרפיפה שאינה חיה לגבי ספק טריפה דמשהינן לה יב"ח ולמ"ד טריפה אינה חיה מותרת, וזוהי מימרא דר"ה נ"ז ב', ואם נימא דלכו"ע בדרך כלל טריפה אינה חיה ה' מקום לומר דסגי ביב"ח להכריע הספק ולחשבו מיעוטא דמיעוטא, אבל בברייתא נ"ז ב' נראה דאמרו לו שאין סימן לטריפה מחיותה, שהרי הרבה מתקיימות ב' וג' שנים, ולפמש"כ סק"א נפ"מ נמי בבכור שנטרף ובהורג את הטריפה דלמ"ד טריפה

כדאמרינן נ"ד א' וכי להוסיף על הטריפות יש, אין לך אלא מה שמנו חכמים, והא קא חזינן דקא מתה גמירי דאי בדרי לה סמא חייא, והוצרכו להללמ"מ להודיע אלו שאין להם רפואה, מיהו הוסיפו אמוראים שב שמעתתא ולמדום מזה הכלל, וס"ל שגם הם נאמרו בסיני, ולא מקבלה אלא מסברא דדמו לאלו שמנו חכמים, ואף למ"ד טריפה חיה הוסיפו שפיר אמוראים מסברא הדומין להני שמנו חכמים, כיון שענין טריפה לכו"ע היא השבורה במכת מות, ויתכן שלא הוסיפו האמוראים אלא כאלו שאינם חיים, ורק בי"ח טריפות יש כאלו שחיים.

דיני טריפה ברוצח ובכור לכו"ע בטרפיפות שאינן חיות

בפשוטו גם למ"ד טריפה חיה יש טריפות שידוע שאינם חיים, וכאותה ששנינו ביבמות קכ"א א' בנחתכה רגלו מן הארכובה ולמעלה, ולא הוצרכו לטעמא דמיא מרוז מכה אלא לרשב"א, ולא למ"ד טריפה חיה, ועוד דודאי מגויד וצ'וב והחיה אוכלת בו ושחט בו שנים לכו"ע אינו חי, ובוה מיושב כמה דיני טריפה שהוזכרו בגמ' דסתמן למיתה, דלמ"ד טריפה חיה מייירי בטרפיפות שאינן חיות, כגון דינא דבכור שנטרף מנחות ל"ז א', דלכו"ע אהני קרא בטרפיפות כאילו שאינם חיים, שאם אירע בו כך בתוך ל' פטור מפדיון, [מיהו ערא"ש ב"ק י"א ב' וצ"ע], וכן ההורג טריפה סנהדרין ע"ח א' וטריפה שהרג ושור טריפה שם, כולו מיתוקמי בטרפיפות שמתים, מיהו בתו' שם כתבו דאף טריפה שחי ההורגו פטור, וזה צ"ע, עי' לקמן סק, וכן במכות ז' א' ראיתם טריפה הרג, היינו טריפה שההורגו פטור.

שם רמז לטריפה כו' ע"ס הגמ'

ב. שם גמ' רמז לטריפה שאינה חיה, יעוי' ברמב"ן בסה"מ שרש ג' שכתב

או ע"י חיתוך כל האבר הפגום, ועי' בזה לקמן.

בדין טריפה של יותרת

בדין טריפה של יותרת שכנטול דמי בפשוטו אין לחלק בין זה לשאר טריפות, וכמ"ש הש"ך שם, והרשב"א כתב כן רק לדחות השואל אם ירצה ליתן מקום לדברי הרופאים בזה, [וערש"י מנחות ל"ז א' מבואר כן, מיהו בעיקר פי' הגמ' עי' לקמן] וכלל הוא שלא אסרה תורה אלא זו שאינה חיה, ואם יתירה חיה ע"כ דלאו כנטולה דמיא, ועמש"כ אאמו"ר שליט"א ד"ל שלא אמרו יתר כנטול אלא כשכח שניהם שוה, דכיון שכל אחד מפריע לשני בתפקודו מתקלקל כח שניהם, אבל כשאחד עיקר והשני אינו פועל בגוף, י"ל שאינו גורם שיהיו שניהם כנטולין, ועפ"ז יתכן שיתקיימו ביתר, ואפ"ה אסורה משום טריפה דאפשר שיתחזק כח האחד בזמן מסוים ויחשבו כנטולין, וניחא בזה דבאמת יתר כנטול דמי לכל דבר, אלא שלא כל הנראה כיתר הוא באמת יתר, והנה הרמב"ן והרשב"א ביארו דיתר כנטול כפשוטו כאילו ניטל האחד ונשאר השני, וכל מקום שינטל אחד ויעשה השני נקוב, דיינינן ליה כנקוב כאילו ניטל, ולא אמרינן דכשניהם נטולין דמי, וכ"ה האמת שהיתר חי עד יב"ח, ואילו הי' נטול לגמרי בלב וכי"ב הי' מת מיד, ולפ"ז כל יתר אפי' חלש בתפקידו, כל שאילו ינטל יעשה טריפה דיינינן ליה כנטול, וההיא דבכור שיש לו שני ראשים מנחות ל"ז א' משכח"ל כשהגולגולת שלימה לכל אחד ואם ינטל לא תפחת הגולגולת השני' בשיעור המטריף, ועי' לקמן ס"ק ?.

נ"ז ב' ע"ס הגמ'

ג. נ"ז ב' אלא מאי אית לך למימר תוך יב"ח הוה, משמע דהקושיא רק למ"ד טריפה אינה חיה, אבל באמת לכו"ע קשיא דמשמע שהועיל לה הקנה לרפאותה ולכו"ע

חיה חייב בפדיון וההורגו נהרג, אבל ברא"ש ב"ק י"א ב' כתב דלכו"ע פטור מפדה"ב ובתו' סנהדרין ע"ח א' כתבו דלכו"ע פטור הרוצח ממיתה, ונפ"מ נמי להעיד עליו להתיר אשתו אחר יב"ח, מיהו כתב הרמב"ן ביבמות שאין זה כלל להשוות טריפות בהמה לאדם, וכ"כ תו' מ"ב ב' דאדם אית ליה מזלא, מיהו בפרקין הוכיחו מאדם לבהמה גבי איוב, וכן מייתנין נ"ז ב' שיעור יב"ח מאדם לבהמה, ועי' נ"ז ב', וערמב"ן גיטין נ"ז ב', וערמב"ן לקמן ב' בדברי רשב"א.

למ"ד אינה חיה אם משכח"ל טריפה שתחי'

למ"ד טריפה אינה חיה לא משכח"ל שום טריפה שתחי', שהרי לא אסרה תורה אלא שאינה חיה, ואילו הי' נאמר בהדיא טריפה שאינה חי' לא תאכלו וכי שייך לומר שיש טריפה חיה, הרי זה כאילו נאמר למשה רבינו בסיני שאלו אינם חיים, ואם באנו לומר שאחת מריבוא חיה, ומ"מ אסרתן תורה בגלל שסתמן למיתה, ע"כ לומר שזו שלא מתה מותרת, וא"כ מצינו מ"ח טריפות שמותרת באכילה וזה לא יתכן, ועוד דגם למ"ד טריפה חיה סתמן למיתה כמ"ש הרמב"ן שלא יכלו להוכיח מהמציאות כיון שכולן מתו, וכ"מ בגמ' שבאו להוכיח ממעשה יחידי ולא אמרו שיש יוצא מן הכלל, מיהו בזה י"ל שהוכיח שמתרפאה לגמרי, אבל מהא דהוצרכו לומר דאיוב מעשה נסים הוה, מוכח דלא שייך כלל טריפה חיה, ועוד שהרי גוסס ביד"א ג"כ סתמו למיתה, ואפ"ה אינו בדין טריפה כיון שיתכן שיחי', וכבר תמה הב"מ ע"ד הש"ך סנ"ז ס"ק מ"ח שתמן בדעת מהרש"ל שיש יוצא מן הכלל דטריפה חיה, וכן בבהגר"א שם נראה שאין יוצא מן הכלל, וכבר נתבאר כ"ז בספר אאמו"ר שליט"א, - ויש בזה כמה דרגות א' אם יתכן לחיות כך בלא רפואה, ב' אם יתכן רפואה להסיר החולי לגמרי, ג' אם יתכן רפואה ע"י הגנה מבחוץ כדופן סותמתה

ימוה"ח וימוה"ג אפי' בשנה מעוברת, וצ"ע בש"ך סנ"ז ס"ק מ"ג שכתב להצריך במעוברת י"ג חדשים, ועפר"ח שכתב דסגי בכל שנה ביב"ח, ובפ"ת ס"ק ט"ז הביא מ"ד שס"ה ימים.

שם מיתיבי סימן לטריפה כל שאינה יולדת רשב"ג אומר כו' הני תנאי מצו סברי טריפה אינה חיה, ונתנו סימן ביולדת ומשבחת קודם יב"ח כמו שנתנו בגמ' לקמן נ"ח א' בנקבה, ומצו סברי טריפה חיה אבל אינה יולדת ומשבחת, ולכן לא אמרו אלא לרבי דהרבה מתקיימות ב' וג' שנים.

שם רבי אומר סימן לטריפה שלשים יום, יש לעי' מה משיב רבי על עובדי דמיתנין, וי"ל דעובדא דר"י בן המשולם י"ל דאדם אית ליה מזלא, ועל עובדא דר"ש בן חלפתא הרי רבי באמת הכשירה לר"ח, ועובדא דר"י בן נהוראי צ"ל דתוך ל' יום הוה, ודוחק דבשלמא יב"ח לא דייקי אבל לומר שלא השגיחו ל' יום א"כ מאי מייתי מינה, ויש ליישב דסברו שנתרפאה לגמרי, מיהו יתכן דמודה רבי שפעמים מתקיימות עד יב"ח, אבל בדרך כלל מתות תוך ל' יום וסגי בזה לפשוט הספיקות, ובזה יתיישב גם דלא פליגי במציאות כולי האי.

שם א"ל והלא הרבה מתקיימות שנים שלש שנים, פרש"י מ"ב א' דאמרו לו הם התנאים שסוברין טריפה חיה, דכיון שחיה יותר מיב"ח שוב אין גבול להחליט שחיה רק ג' שנים, ועוד דכיון שחי' כולי האי א"א לקראה אינה חי', מיהו תדבר"י דלעיל מ"ב א' קדים להו ואמרו שם דס"ל טריפה חיה, ובדעת ת"ק ורשב"ג אין הכרע וכמ"ש"כ לעיל.

ולא מצינו בגמ' תשובה לדבריהם, שאין תשובה אחת על הרבה עובדות, ובתוספתא הגרסא פעמים שמתקיימות, וצ"ל דרבי סבר דטעו בהם ולא היו טריפות, ואאמו"ר שליט"א ביאר שלא העידו שהיו

טריפה אין לה רפואה, אלא דלמ"ד טריפה חיה אפי' מתה לאחר יב"ח אין זו הוכחה שנתרפאה מטריפותה ע"י הקנה.

שם ודילמא קסבר ר"י טריפה משבחת, יש לעי' כיון שנסתלקה סיבת הטריפות שכבר יש לה נוצה, הרי ראוי לומר שנתרפאה לגמרי, ומשמע מזה דאפשר שנפגם גופה בפנים מכח הצינה ולא הדר בריא, וניחא בזה דחשיב נוצה כטריפה אע"פ שלכאורה דבר חיצוני הוא וסתם טריפה מתפרש בחסרון שבגופה, אבל אם חסרון הנוצה מצמקה באברים הפנימיים ניחא, ואין להקשות ודילמא קסבר ר"י טריפה חיה, דהא דמשנינן א"כ במידי דמיטרפא ביה כו' מהני גם למ"ד טריפה חיה, ולמ"ש תו' ק"מ א' הרי מ"ד משבחת סבר נמי טריפה חיה, מיהו לראב"י דאמר הלכה טריפה יולדת ומשבחת צ"ל דלא ס"ל הכי כמ"ש"כ להלן.

שם אר"ה סימן לטריפה יב"ח, בפשוטו נראה דר"ה לא בא לחדש דטריפה אינה חיה, דמתני' היא בריש פרקין ופלוגתא דתנאי היא בגמ' שם, אלא בא לומר שהשיעור יב"ח, ולפ"ז הא דפריך מיתיבי היינו מדברי רבי שאמר שהשיעור ל' יום, דהני דפליגי ארבי סברי טריפה חיה, והני דאמרי סימנים דיולדת ומשבחת היינו לידע קודם יב"ח שאינה טריפה, אבל ברש"י משמע דמתרוייהו פריך ליה, שבכלל דברי ר"ה גם שטריפה אינה חיה, ובפשוטו היינו מתני' דזה הכלל כל שאין כמוה חיה טריפה כדאמר מ"ב א', ואם נימא דגם למ"ד טריפה חיה הי' מקום לסמוך על סימן זה לפשוט הספק הי' ניחא, דהיינו דפריך ליה דמאן דפליג ארבי סבר דחיה אפי' ב' וג' שנים.

שם יב"ח, פרש"י בסמוך דהיינו שיעבור עליה ימוה"ח וימוה"ג, ולפ"ז יש מקום להצריך שס"ה ימים כמנין ימות החמה, אבל סתמות הגמ' משמע בכל גונא יב"ח, שיש בהם

שחזור להכשרו למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה, ומשמע שבשעה שהי' הנקב עד שנסתם הי' טריפה דומיא דכרות שפכה, אלא שהקרום אינו סותם יפה, ובדופן סותמתה דסתימה מעלייתא היא כשרה, הרי ששייכא רפואה לטריפה, דבכרות שפכה בהדיא קתני דניקב פסול והיינו שהוא אסור בקהל באותה שעה, ואם בטרירות איגלאי מילתא שלא היתה טריפה א"כ אין זה פסול שחזור להכשרו שהרי לא הי' פסול, אלא ודאי התם נמי כ"ז שלא נסתם הי' פסול, וכ"ה פשטות הגמ' דאם סגי בסתימת דופן י"ל שלא הי' פסול מעולם אבל אם צריך להמתין עד דסביך בבשרא הרי בינתים הי' פסול, וכמש"פ הרשב"א שם.

והנה רש"י מ"ג א' כתב דכל נקובי דטריפות לא מהניא להו סתימה דסלקא בהו לאחר זמן, ול"ד לריאה שניקבה ודופן סותמתה ולסתימת כבד במרה ולסתימה דירכים בחלחולת, דההיא סתימה מעיקרא היא, ומבואר מדבריו דבדופן סותמתה איגלאי מילתא דלאו טריפה הואי, וכ"כ הר"ן בשם הרא"ה בכמה מקומות [בדפי הרי"ף י"א א' כ"ד ב' כ"ז א'] דכל דאיגלאי מילתא שנתרפא לבסוף אמרינן שלא הי' טריפה מתחלתו, וכ"כ הרשב"א במשמרת הבית [דף ל"ה א'] בבדיקת הריאה, ולא כפי' הרא"ה שהעתיד מגלה על העבר, אלא דאפשר שמיד נסתם בדופן, והסביך בבשרא מחזק סתימת הדופן שלא תתפרק, מיהו נדחק לפ"ז דאין זה פסול שחזור להכשרו.

ויש ליישב דבאמת אין בטרירות פסול שחזור להכשרו כבכרות שפכה, כיון שהמושג טריפה הוא בקרובה למות, ואם לבסוף חיתה איגלאי שלא היתה קרובה למות, אבל כרות שפכה שייך לאסרו בקהל בזמן מסוים, וכשישתנה מצבו יחזור להכשרו, מיהו גם בכרות שפכה פסול שחזור להכשרו מאליו י"ל שאינו פוסל, ושאינו הכא שעושין מכה בידים לגדל עליה קרום כדאמר יבמות ע"ז א', ומ"מ

טריפות ידועות קודם ב' וג' שנים, אלא שלפי אומדנא נראה שכבר חלו בלקותא זו לפני ב' וג' שנים, ורבי לא סמך ע"ז.

שם אר"י בן המשולם כו' י"ל דקסבר טריפה חיה, וי"ל דקסבר לאו טריפה היא שנתרפאה ע"ז רפואה גמורה.

שם וכיון שעברו עליו ימות הצינה מיד מת, יש לעי' וכי א"א לחמם ביתו כחום ימות החמה באופן שלא ימות, והיכי נקטינן דטריפה אינה חיה דמשמע דלא משכח"ל שתחי', וצ"ל שהבל החום של האש ג"כ מזיק מעט ולא תועיל רפואה זו, ול"ד לדר"ש בן חלפתא לעיל שהניחה בתנור.

שם אראב"י הלכה טריפה יולדת ומשבחת, למ"ש תו' לקמן ק"מ א' שאם יולדת כ"ש דטריפה חיה, א"כ קשה איך פסק ראב"י דלא כמתני' ודלא כאמוראי ותנאי, דהתנן כל שאין כמוה חיה טריפה, ובין לת"ק בין לרשב"ג אינה יולדת ומשבחת, וצ"ל דאיהו ס"ל דאע"פ שאינה חיה אפשר שיולדת ומשבחת, והכי משמע לעיל דאמרינן ודילמא קסבר ר"י טריפה משבחת, והיינו דאע"פ שאינה חיה משבחת, דאם סבר טריפה חיה א"כ לא הוכיח מינה מידי, מיהו י"ל דגם ע"ז ההוכחה מהא דהגדילה כו' כמש"כ לעיל, ואפשר שסמך בזה אמתני' דביצת טריפה וולד טריפה דמייטנין בסמוך.

בפולוגת הראשונים בדין טריפה שנתרפאה וביאור הסוגיות מ"ח א' ס"ח ב' בזה

ד. בדין טריפה שנתרפאה נחלקו הראשונים ז"ל האם זה פסול שחזור להכשרו, או דאיגלאי מילתא שלא היתה טריפה מעולם, ונפ"מ לחלב שחלבו קודם שנתרפאה או לולד אליבא דר"א, ולכאורה יש בזה סתירה בגמ' בדף ס"ח ב' אמרו דכיון שנטרפה שוב אין לה היתר, והוכיחו מזה הרשב"א והרא"ה והר"ן שאין אפשרות לטהר טריפה, ובדף מ"ח א' אמרו דהא דתניא בכרות שפכה זהו פסול

הגידין היא זו, ומשמע דלא פסיקא ליה שלוקין עליה כיון שדופן סותמתה ואפשר שתתרפא בסבך בשרא, וכונתו גם לומר שפסול נטולת הגידין אינו חוזר להכשרו כסתמת הנקב, כיון שבטלה מציאות הגידין ולא מיקריא נטולת הגידין כלל.

וב"כ הרשב"א והרא"ש ע"ו א' דפסול שחזור להכשרו מעצמו שאני, אבל בידי אדם אין טריפה נכשרת, שאם אפשר להכשירה ביד"א הרי היא כשרה גם קודם שהכשירה כמ"ש הרשב"א דזה עדיף מבידור סממנים, ולא כתבו בהדיא אם הטעם שהמתרפאה מאליה לא נטרפה כלל, או שבמציאות בידי אדם אין רפואה לטריפות שמנו חכמים ורק ביד"ש שייך רפואה לטריפות, אבל נראה דס"ל בצוה"ג שלא תתרפא כלל וכמ"ש"כ לקמן סק"ה, מיהו לא הכריעו בדין הריאה משניקבה עד שנסבך הבשר, דהא בגמ' קרו לה פסול החוזר להכשרו, וכמ"ש הרשב"א בחידושו, אבל אפשר דלמסקנא גדר הדברים שלא נפסלה כלל, וכמ"ש במשמרת הבית, ולא הו"מ לשנויי ליה הכי, דודאי י"ל שהברייתא ממעטת גם כה"ג, כמו שממעטת קרום מחמת מכה, שאם הי' מועיל י"ל ג"כ דמיתלא תלי במכה, אבל לפי האמת לא דמי וכמשנ"ת.

ויש יתרון לפי זה דברייתא דזהו פסול החוזר להכשרו ממעטת כל פסולי טריפה שאין בהם פסול החוזר להכשרו, ולא מיירי רק בקרום מכה שהרי לא הוזכר איך נסתם, ולא אמרו זהו קרום המכשיר, למעוטי בטריפות שהקרום אינו מגין, אלא דבגמ' אמרינן למעוטי קרום מפני שאין עוד רפואה שצריך למעוטה.

ואם נימא שיש פסולין בטריפה שחוזרין להכשירן, ובברייתא ממעטת רק קרום מכה דומיא דנסתם דכרות שפכה דמיירי בקרום מכה, יש לפרש דה"ק זהו פסול שנשאר בקלקולו וסגי להכשירו בתיקון מועט,

גם מכה שאירעה ביד"ש ומאליה בלא חבטה אינה מכשירתו למפרע, ול"ד לדופן סותמתה שבלא מאורע הי' עתיד להיות כן ולהסתבך בבשרא, אבל פשטות הגמ' שאם הי' הקרום שמחמת מכה חזק הי' מכשיר טריפתה, ומ"מ י"ל דכיון שאין מציאות כזו, נמצא שאין פסול שחזור להכשרו מדבר מחודש בטריפות.

ולפ"ז אין שום פסול שחזור להכשרו בטריפות, דדופן סותמתה איגלאי מילתא שעתידיה לסותמה ולא היתה טריפה מעולם, וקרום מכה אינו מועיל להכשיר טריפתה, ואמנם אם הי' קרום מכה חזק לסתום הנקב, לא הי' שייך לומר איגלאי מילתא שכך הי' עתיד מן השמים, כיון שמכה בפנים הגוף שא"א לעשותה בידי אדם דבר מחודש הוא ומצב הטריפות הי' מוחלט, אבל כיון שהאמת שאינו קרום, נמצא שאין שום פסול חוזר להכשרו בטריפות, ואם הי' קרום מכה בטריפות והי' אפשר לעשותו ביד"א כמו בכרות שפכה, הי' דינה שאינה טריפה כיון דסמיא בידן, דמה לי סממנין מה לי רפואה אחרת, מיהו יש לדון בזה כיון שגם בכרות שפכה אם יש סממנין שמרפאין לגמרי ראוי להכשירו מיד, דלא מיקרי כרות אלא חולי, ומדפסלינן נקב אע"פ שאפשר לסתמו בקרום מכה, ש"מ דאין זו רפואה שמגלה על קלות המכה למפרע, אלא זהו תיקון מחודש, וא"כ גם בטריפות לא הי' מכשיר למפרע, וד"ז תלוי בנדון הראשונים ד"ל.

ובאמת גם מדברי הרמב"ן ע"ו א' נראה דלא פסיקא ליה בדדופן סותמתה הויה טריפה גמורה עד שתסתם בדופן ובבשר, שכתב וז"ל ובודאי מצינו טריפה ונכשרת, ריאה שניקבה, מתחילה לא סביך בבשרא טרפה, הדר סביך בבשרא הוכשרה, וכן לקמן (ע"ז א') והוא דקנה גרמא ידידה, אלא דהתם מתחלה פסול החוזר להכשירו מעצמו הוא, אבל זו כל זמן שהיא נטולת הגידין טריפה ולוקין עליה, חתך הרגל למעלה לאו נטולת

כל החסרון לגמרי, ואילו בדופן סותמתה לא נתבטל הנקב לגמרי.

ואפשר עוד דכונת הגמ' שכיון שנטרפה אין לה רפואה קלה במציאות כהחזרת היד, ולא היתה בהמה נטרפת בשינוי כזה של הוצאת היד והחזרתה, ולכן אם בהחזרת היד גם היד ניתרת לא הו"ל למיקריא טריפה, שהרי טריפות כזו לא פסלה כלל.

אם חיישינן לחלב טהורה שנחלב בזמן שהיתה טריפה

והאמור אפשר להקל דכל בהמה שמותרת באכילה גם חלב שלה מותר ולא חיישינן שנחלב בזמן שהיתה טריפה, כיון דרוה"פ מכשירין אותה למפרע ואינהו פשיטא להו, והאוסרים מספקא להו ולא הזכירו בזה איסור בהדיא, ועמ"ש בזה בשו"ת נאות דשא סי' קכ"ז קכ"ח.

ברמב"ן ע"ז א' על הסדר

ה. **רמב"ן ע"ז א' ד"ה ומשמע**, וזו היא שאמרו ואל תתמה כו' וזה הי' התימה בעצמו כו' אלא כך הוא הדין מכיון שנחתך צומת הגידין נטרפה ואין לה היתר, וכן בטחול שניקב וכן בכוליא שלקתה, וכל שהוא מתמיהי הטריפות כך הוא, תוכן הדברים דעיקר הקושיא איך יתכן שנחתך יותר כשרה ופחות טריפה, זוהי קושיית הגמ', ועכ"פ הדין כך הוא שאבר לקוי מזיק יותר, מיהו יש לשאול לאחר שנעשה טריפה בנקב ולקווא למה לא יועיל לחתוך כולו ולהכשירו ופשטות הדברים דהני טריפות מוחלטים הם, מדלא אמרו בגמ' שיחתכם יותר ויוכשרו, ואפשר לומר בזה דכיון שהתחילה המכה להמית, שוב אינה מתרפאה ממנה בנטילת כל האבר, כמו שהזכיר הרמב"ן להלן וא"ת שמא כבר התחילה כו'.

שם ואע"פ שיש בדרכי הרופאים כן כו' אין בדברי חכמים כן כו' וצריך תלמוד, פי'

דהא פשיטא לגמ' שכל פסול שתוקן לגמרי חוזר להכשרו ומאי קמ"ל, וע"כ דה"ק זהו תיקון שסמכו עליו להכשיר אע"פ שהפסול הי' מוחלט, והטעם משום דפעולת האיברים המטריפין בנקב חזקה ואין הקרום מתקיים בהם, משא"כ למנוע שלא יהא שותת דסגי שפיר בקרום.

נמצינו למידין דלפי מה שנקטו הראשונים ז"ל לעיקר שכל נקובי הטריפות בטחול ונסרחו הכליות אינם חוזרין להכשרן בנטילתן, וכן חיתוך הרגל בשניטל צומת הגידין, א"כ לא מצינו בטריפות פסול שחוזר להכשרן, שכל החוזרין להכשרן לא נפסלו, כ"ה דעת רש"י והרא"ה והר"ן בהדיא, והרשב"א והרא"ש וגם הרמב"ן לא פסיקא להו לחשבן כטריפות ודאי משלקו עד שנתרפאו בסתימת הדופן וכיו"ב בשאר טריפות, מיהו לפי מה שצידד הרמב"ן דיתכן שיתקיימו יב"ח ע"י חיתוך הרגל ונטילת הטחול והכוליא, ע"כ מצינו טריפה שחוזרת להכשירה, וממילא אפשר לקיים שגם בדופן סותמתה היתה טריפה עד שנסתם הנקב בבשרא דסביך ביה, ובשו"ת נאות דשא סי' קכ"ז כתב דמדברי התו' ס"ז א' ד"ה היינו רביתייהו משמע דכ"ז שלא נסתם הנקב הם בדין טריפה, ונפ"מ לאסור החלב.

מיהו לפי מה שצידד הרמב"ן דיש טריפות שחוזרין להכשרן, והקשו ע"ז מסוגיא ס"ח ב' שאמרו דכיון שנטרפה שוב אין לה היתר, י"ל כמ"ש הרמב"ן דאין היתר לטריפה של ניטל צומת הגידין, אלא שאם חתך הרגל תו לא מיקריא ניטל צומת הגידין אלא חתיכת הרגל, וכן בניקב הטחול ואח"כ ניטל, וכן בכוליא שלקתה ואח"כ ניטלה, ובריא שניקבה ודופן סותמתה, אם נימא דחשיבא טריפה גמורה קודם שנסתמה, י"ל דאין לה היתר ביד"א קאמר, אבל החזרת העובר את ידו חשיב יש לו היתר כיון שמצוי שמחזיר ידו, וגם אפשר להחזירה ביד"א, ועוד דבטל

אינה טריפה, אף אם החיתוך הקודם גורם שתמות, מ"מ אין כאן חיתוך איברים של טריפות, אלא חולי פנימי שנגרם מהחיתוך הקודם, וחולי זה מסוכנת מיקריא ולא טריפה, ומשמע שרצה להתירה מה"ט אף כשלא נתקיימה יב"ח, אבל מסקנתו להחמיר בזה, ובאמת ד"ז מחודש דכל לקותא פנימית שמחמת טריפות יש לחשבה כטריפות, כדחזינן בניטלה הנוצה נ"ז ב' דאע"פ שחזרה וגדלה סברו בגמ' דאם טריפה משבחת אפשר לקיים דברי ר"י שניטלה הנוצה טריפה, וע"כ דלקותא הפנימית שנצטמקה מהקור משוי לה טריפה אע"פ שלקותא החיצונה נתרפאה לגמרי, ועמש"כ בזה לעיל סק"ג.

שם ובודאי מצינו טריפה ונכשרת ריאה שניקבה כו' אלא דהתם מתחלה פסול החזור להכשרו מעצמו הוא אבל זו כו' בפשוטו כונת הרמב"ן שאין הוכחה גמורה משם, דאפשר שבאמת אינה טריפה גמורה, שהרי היתה עתידה להתרפא מעצמה, אבל זו ודאי טריפה גמורה היא ולוקין עליה כ"ז שלא נחתכה הרגל, שהרי כל ניטל צומת הגידין אפשר לחתוך הרגל, משא"כ בריאה שי"ל שאם ניקבה סמוך לדופן, אין טריפותה מוחלטת, ואאמו"ר שליט"א פ"י דכונת הרמב"ן ליישב למה לא הזכירו טריפות אלו בסוגיא מ"ח א' שהם פסול החזור להכשרו, וע"ז תירץ שפסול זה אינו חוזר להכשרו, שאין זו נטולת צוה"ג אלא חתוכת הרגל, ועמש"כ לעיל סק"ד בנדון הריאה בזמן שעד שנתרפאה אם היא טריפה.

שם וכללו של דבר בזה לקיימה כל יב"ח ולהכשירה בכך, פ"י שלמעשה אין להכשירה אם חתך הרגל אלא אם ראינו שנתקיימה יב"ח, וכדאמרינן נ"ז ב' סימן לטריפה יב"ח, וה"נ ספק היא ונפשט הספק ביב"ח, וכונתו בזה שלא לסמוך על מ"ש לעיל שאפי' תמות אמרינן דמסוכנת היא ולא טריפה, אלא אם לא נתקיימה חיישינן שהיא

דבדרכי הרופאים יש שמועיל נטילת האבר כולו גם לאחר שלקו בהם חולי הממית, מ"מ בדברי חכמים אין תקנה כזו, ולא ביאר הרמב"ן למה אין בדברי חכמים כן, אם הכונה שחכמים לא ס"ל במציאות כדעת הרופאים או שיש כאן גדר בהלכה שכיון שחל עליה איסור טריפה שוב אין לה היתר אע"פ שסיבת הטריפות בטלה, וסתמות דברי הרמב"ן נראה שחכמים חולקין על הרופאים בזה, שאם הי' מחדש רעיון מחודש שטריפה שנתרפאה אינה חוזרת להיתירה לא הי' שותק מלבאר טעמו של דבר, ולהביא ע"ז סוגיא דלעיל מ"ח א', וכך מתפרש הלשון אין בדברי חכמים כן, דהיינו שדבריהם נגד הרופאים, ולכן סיים וצריך תלמוד, וכ"מ ממ"ש להלן דע"י שיתקיימו יב"ח יתברר הספק, ואם קים ליה שיחיו ומספק"ל שמא נאסרו ואינם חוזרין להיתירן, הרי לזה לא מהני יב"ח, וכ"נ מדבריו להלן דלחכמים כיון שהתחילה מכתה להמית בה שוב לא תתרפא, אבל אאמו"ר שליט"א נקט בדעת הרמב"ן דאע"פ שחכמים מודים במציאות לרופאים, מ"מ כיון שנטרפה חל עליה איסור טריפות ואינה נכשרת ברפואתה.

שם ד"ה ולפי דעתי כו' כאן חזר בו הרמב"ן והכריע להשוות דעת חכמים לרופאים דבמציאות באמת תתרפא בנטילת האבר וחתיכת הרגל, ואפ"ה סתמו בגמ' באלו שהיא טריפה, מפני שבמצב זה היא טריפה מוחלטת, כיון שאין לה רפואה במצב זה, ושינוי מציאותה לחתוכת הרגל ונטולת הכליות לא משוי לה כאיגלאי מילתא שלא היתה טריפה, כיון שבמצב זה הי' בה חולי הממית, ורק מכאן ולהבא משתנה מצבה לחולי אחר, ואם שחטוה קודם שנתרפאה דינה כטריפה לכל דבר.

שם וא"ת שמא כבר התחילה מכתה להמית בה, חולי הוא זה ומסוכנת כשרה, כאן חידש הרמב"ן דכיון שצורת הרגל החתוכה כך

תתרפא ואעפ"כ אסורה לא הי' סותם להקשות כן על הרמב"ן, שהרי סברא מחודשת היא, וא"א להקשותה בסתמות ע"ד הרמב"ן, אלא ודאי פשיטא ליה שלא תתקיים ע"ז, וכמו שהבינו הרא"ש והר"ן, ובאמת לא מצינו בראשונים אפשרות כזו דבהמה שמתקיימת יב"ח ואסורה מפני שהיתה פעם טריפה.

לענין הלכה בשחתה יב"ח

ולענין הלכה למעשה אין כאן מחלוקת, שהרי הרמב"ן לא התיר אא"כ תתקיים יב"ח אחר שחתכו את הרגל או את הטחול, וכל הראשונים מודים בזה דמהני, אלא דפשיטא להו שלא תחיה, ואם שחטוה קודם שחתכו הרגל או הטחול לכו"ע טריפה היא בודאי, כדתנן במתני' בניטל צומת הגידין, ולהרמב"ן הטעם מפני שלא חתכו הרגל ולש"פ משום דלא מהני חתיכת הרגל.

וכבר נתבאר לעיל סק"ד דלדעת הראשונים ז"ל שאין מועיל חיתוך הרגל והטחול והכליות להציל מידי טריפה ניחא שאין טריפה אלא זו שאינה חיה בשום אופן, ובמתרפאה מעצמה ביד"ש שהיא כשרה נקטינן שאיגלאי מילתא שלא היתה טריפה, אבל לדעת הרמב"ן צ"ל דהיכא שאין רפואה לחולי עצמו אלא ע"י חיתוך כל האבר חשיבא הטריפות מוחלטת, והרפואה כמציאות שנתחדשה, [ומרן זללה"ה בסי"ד (ב) כתב שגם לדעת הרמב"ן חשבינן הטריפות כמיתלא תלי בעתיד אם יעשו לה רפואה זו, ואם שחטוה קודם חיתוך הרגל איגלאי מילתא דטריפה הוא, ואם נתרפאה איגלאי שלא היתה טריפה, מיהו החלב והאבר שנחתך קודם הרפואה דינו כנשחט קודם הרפואה], ויש לפרש שהגוף במצב כזה שיש בו חולי הממית אסרתו תורה, שהחולי הוא גורם הקלקול (כמו צרעת וכיו"ב), וכשנתרפאה מהחולי אז נתבטל הקלקול מכאן ולהבא.

טריפה, ומשמע דאם בהמה אחת נתקיימה יב"ח לא מהני להכשיר כולן, ולפ"ז לדינא לא הקיל הרמב"ן כלום, דמעיקרא נמי ידעין שכל ספק טריפות מתכשרין ביב"ח, ולכן סבר הרשב"א דכונת הרמב"ן להכשיר בכל גונא והעתיק לשונו וכללו של דבר כל היכא דאפשר לקיימה יב"ח חזרה להכשרה בכך, משמע שר"ל כיון דמסברא אמרין דאפשר שתתקיים יב"ח סגי בהכי, אבל באמת הרמב"ן לא הכשיר אלא זו שנתקיימה יב"ח, דאפשר שחכמים חששו לזו שהתחיל בה החולי, ולכן לא סמכו ע"ד הרופאים, אבל זו שנתקיימה יב"ח הרי אמרו בגמ' לסמוך על סימן זה, ובזה לא פקפקו הראשונים ז"ל לפמש"כ לעיל בביאור מ"ש אין בדברי חכמים כן.

בדעת הרשב"א והראשונים

והרשב"א הקשה למה לא עשו תיקון זה בעובדי דרבא ודריש גלותא, וזוהי קושיא רק אם נימא דקודם יב"ח נכשרת, ואפשר לומר בזה דצריך אומנות גדולה לחתוך למעלה באופן שלא תמות מיד, ולכן גם אין עצה לחתוך הטחול והכליות, ואף אם לא תמות מיד, מ"מ אם אינה מתקיימת זמן מה, ראוי לחוש שכבר התחיל החולי הראשון להמיתה, ולא סמכין לומר דמסוכנת היא.

ודעת הרשב"א והרא"ש והר"ן נראה דס"ל שבמציאות לא תחיה שכבר הוחלטה למיתה בחיתוך צוה"ג, כלשון הרא"ש שכבר נכנס בה חולי הטריפות ואין להם תקנה בתוספת כאב, וכ"כ הר"ן שהחתך מכאיב לה באותו מקום והיא נטרפת בכך ושוב אין לה היתר, וכך מתפרשים דברי הרשב"א שלא נתכוין לחדש פסול טריפה בבהמה שנתרפאה, אלא פשיטא ליה שלא תתרפא בכך, וז"ש וכל שאפשר לבא לידי היתר ע"י אדם משמע דאע"פ שנשחט ומומו עמו כשר כו' ואם כדברי רבינו כו' ואם היתה כונתו שבמציאות

בדין טריפות בזה"ז

ו. בדין טריפות בזה"ז שנשנתו הטבעים, ויש שניכר לעין שנתאחה הנקב לגמרי ולא רק קרום, ויש שידוע שחיה יב"ח ויותר גם בלא רפואה, ויש שיש להם רפואה ואם לא ירפאום ימותו, ויש גם כשרות שאין להם רפואה כגון ניטלו הכליות, וכבר כתב הריב"ש בסי' תמ"ז שאם ינהג ע"פ הרופאים יטול שכר הרבה מן הקצבים שיכשיר להם הטריפות עי"ש, והנה דעת הרשב"א והריב"ש שאין להאמין לרופאים, אבל לא מצאנו מי שיאמר דאע"פ שחיה יב"ח אסורה מפני שהיתה פעם טריפה, שכולם מודים לסימן שאמרו בגמ' יב"ח, ולא הזכירו כלל אפשרות שנשנתו הטבעים.

ספיקות יש בכל אלו כמבואר בגמ', וכשקבעו הלכות טריפות ידעו שישנתו במשך הדורות.

מיהו עדיין אין לאסרו מכח זה אלא טריפות שלא נתרפאו, שלא לסמוך על זה שיש להם רפואה, אבל טריפות שנתאחו לגמרי, או שחיו יב"ח לפנינו, בזה אין לחדש איסור כיון שאין כאן חולי הטריפות כלל, ודברי הרמב"ם מתפרשים כשיש חולי לפנינו, אבל אם נסתם הנקב סתימת בשר ולא קרום שאין ניכר חילוק בין סתימה זו לסתום מעיקרו, וכן בחיה לפנינו ב' וג' שנים א"כ אין כאן טריפה לפנינו ולא אמר ע"פ התורה אלא על הטריפה ולא על זו שהיתה טריפה.

בדברי מרן זללה"ה בזה

ומרן זללה"ה ביו"ד ס"ה סק"ג כתב שנקבע דין הטריפות כפי מה שהיו בשני אלפים תורה, שאלו שלא היו ראויין לחיות בזמן ההוא לפי הידיעה של חכמי הדור, זהו הפגם שאסרה תורה, שהרי באמת לכל יש רפואה בחכמת הבריה, וכל שיש לו רפואה אינו טריפה, וע"כ שנקבע לפי ידיעה המפורסמת בדור, ושפיר נקבע לפי הידוע בדור החכמים שבסוף הוראה, וכ"כ ז"ל שטריפה שנתרפאה בדרך נס ג"כ אסורה שכבר חל בה איסור טריפות, נויש סייעתא לדבריו בולד של טריפה למ"ד עובר ירך אמו שאע"פ שהולד בריא כיון שנאסר כשנטרפה נשאר באיסורו, ואמנם תו' והרשב"א והר"ן נ"ח א' כתבו דמה"ט סבר ר"י לענין טריפות דלאו ירך אמו הוא, אע"פ שבעלמא ס"ל דירך אמו הוא, ועי"ל שהרחיקה תורה הטריפה ולכן אסרה כל אבריה, ולא מהני מה שהאבר נתרפא כיון שנקרא אבר של הטריפה, אבל אם הטריפה עצמה נתרפאה, י"ל שפקע איסורה, וכדין ניטל צוה"ג, ואח"כ נחתך הרגל לדעת הרמב"ן, וכן ריאה שניקבה ודופן סותמתה, או דאיגלאי מילתא שהיתה כשרה ואף הולד כשר, ועי'

אב"י הרמב"ם כתב בפ"י הי"ג מה' שחיטה דאע"פ שיראה בדרכי הרפואה שבידינו שמקצת טריפות אינן ממיתין ואפשר שתחיה מהן, אין לך אלא מה שמנו חכמים שנאמר ע"פ התורה אשר יורוך, ולא פירש כונתו, דודאי משמע שסומך ע"ד הרופאים כי הכיר בידיעתו האמת, וכמ"ש בהלכות רוצח פ"ב ה"ח בדין ההורג את הטריפה שפטור דהיינו עד שיוודע בודאי שזה טריפה ויאמרו הרופאים שמכה זו אין לה תעלה באדם ובה ימות, וא"כ צ"ב מה נשתנו דיני טריפות לענין אכילה.

ואפשר דכיון שעניני הרפואה משתנים לפי הדורות, ולענין מה שהכשירו חז"ל, אע"פ שאין אנו יודעים להם רפואה, אמרינן גמירי דאי בדרי לה סמא חייא, אין ראוי לקבוע הלכות לפי כל דור שהרבה רפואות נשכחות והרבה מתחדשות, וכיון שנמסרה הלכה להכשיר אלו שלא מנו חכמים, ראוי להנהיג שלא להכשיר אלו שפסלו חכמים, שלא תשתכח ותשתבש תורת הטריפות, ויש להנהיגה זו כח של תקנת חז"ל, שלא ימצא כל אחד היתירים לעצמו בפרט שהרבה

לקמן סק"ן, וזהו שכתב הרמב"ם ע"פ התורה אשר יורון.

בדין הורג את הטריפה בזה"ז ולענין פטור מפדה"ב

ז. בדין ההורג את הטריפה בזה"ז כבר כתב הרמב"ם דאינו פטור אא"כ יאמרו הרופאים שאין לו רפואה וימות מפני פגם הטריפה שבו, ומסתברא דה"ה לענין פטור טריפה מפדה"ב מנחות ל"ז א' דכיון שהוא חי אין לפטרו, ולא שייך לקבוע דינו ע"פ שני אלפים תורה, וכ"כ הגרא"מ הלוי ז"ל בתשובת אה"מ סי"ח, אלא ששם פירש דברי הרמב"ם לאידך גיסא שכל שאומרים הרופאים שאינו בן קיימא בזה"ז ההורגו פטור ופטור מפדה"ב, עכ"פ למדנו מדבריו שדינם שוה, והלום ראיתי בש"ך סי' ש"ה ס"ק ט"ז דטריפה שחי יותר מיב"ח פטור מפדיון שהוא מהמיעוט שחיים לשיטתו עי' לעיל ס"ק ..., ותימה דאטו טריפה כתיב הרי המיעוט הוא שאינו חי, ונראה דס"ל כהרא"ש שגם למ"ד טריפה חיה פטור מבכורה, עי' לקמן.

טריפה לענין טומאת לידה

וכן לענין טומאת לידה נדה כ"ד א' שתלו בגמ' בדין טריפה חיה, ולפרש"י היינו כפשוטו שכל טריפה אין אמו טמאה לידה, ולפי' הרמב"ן היינו רק בגוף אטום מן הארכובה, וכן לענין לפטור מן הבכורה שכתב הרמב"ם פי"א מבכורים שתלוי בטומאת לידה, בכל הני כיון שמתקיימין בזה"ז לא שייך לומר שאינם ולד, ועי' לקמן סק ... בדין טריפות דבהמה אם שוין באדם.

לענין טומאת אוכלין בדגים

וכן לענין טומאת אוכלין דבעי ר"ח לקמן ע"ה א' נולדו בדגים סימנים טריפה, ודאי דג"ז משתנה לפי הזמן, דכיון שמאריכין ימים אין לחשבן כמתים לענין טו"א, (מיהו כיון שענין טו"א נקבע לפי דעת בנ"א, י"ל שאין בנ"א מתייחסין לדג טריפה כמת, כיון שאין טריפה בדגים לענין היתר אכילה ולענין היתר שחיטה, וכיון שאין דעת בנ"א להתייחס

אבל הדברים מחודשים דודאי משמע שאיסור טריפה הוא בגלל שהיא קרובה למות, ולא שבמקרה ניתנו סימנים אלו על המין השנאו לפני המקום מטעם כמוס, שהרי בכל מקום משום גברא קטילא פסלינן ליה, וכלשון הרמב"ן ל"ז ב' דכיון דאמרינן היינו טריפה היינו מסוכנת ע"כ אין טריפה אלא קרובה למות, ואף למ"ד טריפה חיה מ"מ ענינה המוכה מכת מות, כמ"ש תו' סנהדרין ע"ח א' שההורגו פטור, וד"ז פשוט ומוסכם שבזמן הגמ' זוהי ההגדרה והסיבה לאיסור טריפה, ומהיכי תיתי נחדש שבזמן הזה נאסרה הטריפה מסיבות נעלמות, והרי לכל דיני התורה ודאי דטריפה שחי דינו כשלם לענין עדות אשה ולענין רוצח כמ"ש הרמב"ם ולענין פדה"ב ולענין טומאת לידה נדה כ"ד א' ולענין טו"א חולין ע"ה א' ולענין שור טריפה שהרג, עי' לקמן [סק"ז].

והראשונים ז"ל לא רצו להמציא שנשתנו הטבעים, שהרי לא מצינו הגדרה כזו בגמ', [ונעתו' חולין מ"ז א' ד"ה כל, שכתבו דאין ראי' מבהמות שלנו, וכ"כ הרמ"א אה"ע סי' קנ"ו ס"ד ע"ש], ולא הי' העולם קשור שיוכלו להוכיח השינוי בלי ספק, והמקרים המזדמנין בכל עיר יש לכל אחד תשובתו בצדו, ועי' תשובת הריב"ש שם על הרבה דברים שנשתנו לפי דעת הרופאים וכ"ה ידוע היום, והריב"ש לא קיבלה מינייהו, כיון שבזמנו הי' זה מאורע, והרמב"ם סתם הדברים אם נשתנו הטבעים או נתגלו רפואות, וממ"ש דיש שאינן ממיתין ע"כ צ"ל שנשתנו הטבעים.

ולענין מעשה הסכמת הראשונים והאחרונים ז"ל שאין לשנות דיני טריפה שבגמ' לא לקולא ולא לחומרא בשום דבר, והיינו לענין איסורי מאכלות והחלב, ולא לשאר דינים.

במנחות ל"ז א' תני רמב"ח בכור שנטרף בו, למ"ד טריפה היה מהו

ח. **במנחות ל"ז א' תני רמב"ח** דבכור שנטרף אין פודין אותו, ובפשוטו היינו למ"ד טריפה אינה היה דמסתבר שלא ציוותה תורה לפדות מי שאינו עתיד להתקיים כמו מת בתוך ל', אבל למ"ד טריפה היה אין סברא למעטו מפדיון, וכ"כ בנמו"י ב"ק י"א ב', וכ"כ בשם היראים, ויש לעי' מ"ד טריפה היה במאי מוקים להאי קרא, ונראה דמוקים ליה בטריפות כאלו שלכו"ע אינם מתקיימין, דודאי לא נחלק בשחט בו שנים שאינו מתקיים, וכדתנן ביבמות בעלתה בידם רגלו מן הארכובה ולמעלה דבמים לכו"ע ימות, וג"ז אי לאו מיעוטא דקרא הי' חייב בפדיון כיון שחי ל' יום, וכ"כ הגרע"א ז"ל ביו"ד סי' ש"ה סי"ב בשם היש"ש דגוסס ביד"ש חייב בפדיון וסיים דגוסס ביד"א צ"ע, דכיון דקי"ל כרבנן דריב"ב שכולן פטורין, א"כ משמע שדינו כטריפה ולכן האחרון פטור, אלא שלשון הרמב"ם סתום דאין ממיתין אותו בב"ד, ואע"פ שהוא כחי לכל דבר, מ"מ גם טריפה כחי לכל דבר ואפ"ה האחרון פטור וכ"ז בגוסס דלא מחתכי סימנים ולכו"ע אפשר שיחיה, אבל טריפות דמחתכי סימנים אלו שאינם חיים לכו"ע ה"ה דפטורין מפדיון.

בדין גוסס ביד"א לענין פדיון

ולכאורה הי' נראה בגוסס ביד"א דחייב בפדיון, דמיעוטא דאך יש לפרשו במוחלט בזמן חלות החיוב, ובשלמא טריפה שאינה היה באמת פטורה במוחלט, אבל גוסס ביד"א אם אירע שחיה אין זה נס, ובודאי חייב בפדיון, וכיון שאין פטורו מוחלט אינו בכלל מיעוטא דאך, ול"ד לרוצח דלא מחייבין האחרון כיון דסו"ס כגברא קטילא הוא, וצד רחוק של חיים לא מהני בזה, ועוד דלמעוטי בפלוגתא עדיף ולריב"ב ודאי חייב בפדיון, מיהו י"ל שהגרע"א ז"ל סמך ע"ד הש"ך שם ס"ק ט"ז שכתב דמיעוטא דמיעוטא

לטריפותן הרי המחשבה רק לפי המציאות אם מתקיימין או מתין מיד, ולכן סברו בגמ' שאפי' אם טריפתן אינה חיה אכתי חשיבי יכולין לחיות, וכ"ז לר"ע דתלי לה ביכולין לחיות, אבל לב"ה דבעו מיתה ממש לא מסתבר שיועיל טריפות, אע"פ שמצינו לענין רוצח דטריפה גרע מגוסס ביד"א, דבדעת בנ"א בתר מיתה אזלינן, והגוסס קרוב יותר למיתה מטריפה ואפ"ה הצריכו ב"ה מיתה ממש, ולפ"ז הלכה כר"ע, אבל הרמב"ם פירשה לדעת ב"ה, ולע"כ.

לענין פטור מייבום

ולענין לפטור מייבום הי' נראה בפשיטות דטריפה פטור מייבום תדע דלמ"ד טריפה מוליד ודאי הדין כן, והרי בנקיבה פליגי, ובזכר בפשוטו מוליד והאחרונים ז"ל דנו בזה, ואצ"ל אם בזה"ז מתקיים שפוטור, והגרע"א ז"ל באה"ע סי' קנ"ו ס"ד ציין לתשובת גינת ורדים שכתב שאינו פטור, ושם כתב שאין לחוש שמא נשתנה בזה"ז וטריפה חיה, ומ"מ לא סמך למעשה, ועי"ש בפ"ת סק"ב מברכ"י בשמו.

לענין בכור לנחלה

ויש לעי' למה לא הוזכר נולד טריפה לענין שהבא אחריו בכור לנחלה אם איתא שאין אביו דוה עליו, ולדעת רש"י וריא"ז נדה כ"ג ב' דטריפה אינו ולד נחא דהבא אחריו גם בכור לכהן לפי כללו של הרמב"ם וכ"נ בשו"ע סי' ש"ה דתלוי בטומאת לידה, אבל להרמב"ן ודעימיה שטריפה כולד גמור, ורק גוף אטום ממעטין, נראין הדברים שטריפה אביו דוה עליו דודאי עדיף מנפל, ולא נחלקו בזה אם טריפה חיה או לא, דכל שנקרא חי אביו דוה עליו, ונפל כמת מעיקרו דמי, ועי' תו' רי"ד שבת קל"ז א', וכן מחללין עליו את השבת דלא גרע מחיי שעה, ועי' ערכי תנאים לענין ברית מילה בשבת, עכ"פ שדינו כחי ואביו דוה עליו.

לחכי אמרו בכור שנטרף שלא נטעה דדוקא נולד טריפה, (וערש"י נדה כ"ג ב').

במנחות שם בבכור שיש לו שני ראשים

במנחות שם הקשו על בכור שיש לו שני ראשים שחייב עשר סלעים מהא דבכור שנטרף, ומשני שאני הכא דבגולגולת תלה רחמנא, והנה כל טריפה יש לו גולגולת ופטור מפדיון, ולא משמע כלל שריבה הכתוב פדיון לטריפה זו, וע"כ מוכח מזה דאדם שיש לו שני ראשים אינו בדין טריפה כלל, והטעם י"ל דאף אם יטלו ממנו ראש אחד תשאר הגולגולת השני' שלימה, ולכן אפי' אם כנטול דמי לא נעשה טריפה, (ויתכן דלא אמרינן כנטול דמי כשיש כאן שני בנ"א, ורק על אבר מסוים אמרו כן), וכ"ה פשוט הגמ' שחי עד שמניח תפילין, שהרי פלימו ידע הא דיתר כנטול דמי ואפ"ה נסתפק בדין התפילין, ולא משמע דסבר טריפה חיה שהרי רבי סבר חולין נ"ז ב' סימן לטריפה ל' יום, ולא הי' שואלו דלא כטעמיה, וגם משמע שמההוא גברא נתיישבו דבר פלימו לגמרי, (ולא מצינו מה השיבו רבי, ולכאורה יש להניח באותו שהולך לפניו, שהרי גופו לצד אחד, ולפי מש"פ אאמו"ר שליט"א שהנדון אם יש בו דין כהה כמו ביד, י"ל דמה"ט מספק"ל שמא צריך להניח בראש השני שהוא הכהה, ול"ד לאדם הראשון שהי' גם שני גופין מדקרו ליה אחורי אשה, מיהו הזכירו לשון פרצופין).

ויש לפרש דקושית הגמ' הואי למה חייבוהו עשר סלעים הרי לשני הראשים יש רק גוף אחד, ונמצא שאחד מהם בדין טריפה, ולא שייך לחייב שני הראשים עשר סלעים, כיון שאין כאן חיות לשני בנ"א, ולא סגי בחיות כל דהו שהרי טריפה פטור, וע"ז תירצו דשאני הכא דבגולגולת תלה רחמנא לומר דסגי בזה שיש לשני הגולגולות קיום, וא"צ שיוכלו להתקיים כל אחד בגוף בפ"ע, שו"ר

דטריפות חיים, ולכן אם הי' ודאי טריפה וחי ג"כ פטור מפדיון, והדברים מפליאים דאטו טריפה כתיב בקרא הרי אין לנו אלא גילוי מיעוטא דאך שאין להצריך לפדות מי שעתיד למות, אבל מי שחי איך אפשר למעטו מפדיון.

בדברי התו' שההורג טריפה פטור אף למ"ד טריפה חיה

ונראה שהש"ך אמר דבריו כדעת הרא"ש ב"ק י"א א' שאף למ"ד טריפה חיה פטור מפדיון, ודברי הרא"ש הם כדעת תו' סנהדרין ע"ח א' שההורג טריפה פטור אף למ"ד טריפה חיה, דחשיב שאין חיותו שלימה כיון שסופו למות מכח חבלה זו, ולפ"ז צ"ל גם לדעת הש"ך שהמיעוט שחיים סופן למות מכח הטריפות, אלא שמאריכין יותר מיב"ח, ולפ"ז אין ראי' מכאן לטריפה ביד"א, שהרי אם אירע שחי אפשר שיתרפא לגמרי, דהא לא מחתכי סימנים שיצטרכו נס לרפאותו.

מיהו עיקר דברי התו' מחודשים טובא דלמ"ד טריפה חיה אין שיעור לזמן חיותו, ובזבחים קט"ז א' סברו לומר דנח טריפה הוה אע"פ שחי ש"נ שנה וכתבו תו' שם דאתיא כמ"ד טריפה חיה, ואיך אפשר למעטו מאך, וממה שסתמו בגמ' אין ראי', דמיתוקם שפיר מיעוטא דפדה"ב ומימרא דרבא באותן טריפות שודאי מתים לכו"ע, כלשון הגמ' דמחתכי סימנים, גם צ"ע מנ"ל להתו' דסופו למות מכח חבלה זו, הרי בפשוטו כמו שחיה ב' וג' שנים יכול לחיות עד סוף ימיו, שהרי לא נחלקו בשיעור זמן שטריפה אינה חיה אם יב"ח או יותר, וע"כ דלמ"ד טריפה חיה אין גבול לזה, ואמנם ודאי לכו"ע ענין טריפה מפני שהוכחה מכת מות, אבל אינה מוחלטת למיתה כלל, ואולי גם כונת תו' שאין חיותו מושלמת, ומ"מ צ"ע, ועוד דמכל דהו נפש יש לחייבו, וצ"ע.

מהא דכותבין גט לאשתו, ותירצו חי הוא וסופו למות, והקשו אלא מעתה יהא גולה על ידו אלמה תניא שחט בו שנים או רוב שנים הר"ז אינו גולה, הא איתמר עלה אר"ה חיישין שמא הרוח בלבלתו א"נ שמא איהו קירב מיתתו, ויש לעי' אמאי הקשו רק מהא דמעידין עליו, הרי פשוט דנעשה טריפה בנקובת הושט ופסוקת הגרגרת וקי"ל דטריפה גברא קטילא הוא.

גם מה שחידשו בתו' דיש פטור מיוחד מגלות באופן שיש לחוש שהוא או הרוח קירבו מיתתו אין לחילוק זה רמז בגמ', וכמו שהביאו מההיא דכתובות דמשמע שדינם שוה, ועכ"פ העיקר חסר מן הספר בשמעתין שאם ידעו דחייב מיתה וקשיא לן על הדין המיוחד בגלות, הול"ל שאני גלות דכתיב וימות, וחיישין כו', ובפשוטו לרבותא נקט גלות שאין הפסד אם נצריכנו לגלות כיון שכבר גמר מיתתו בשחיטת שנים, ובבהמה כה"ג כבישרא בדיקולא היא, והחשש שקירב מיתתו רחוק, ונהי דסגי בזה להציל הרוצח ממיתה, אבל מגלות לא הי' ראוי לפוטרו.

והא דאיצטריך שמואל לאשמועין דמעידין עליו היינו כדי שלא נטעה ממה שאמר שהוא כחי לענין גט ושנינו שאינו גולה, שמא יש לו רפואה כדאמר איהו גופיה ב"מ ק"ז ב' דאי לאו זיקא הוה עבד סמא להרוגי מלכות, ולדעת הרמב"ן אין לפרש דקמ"ל שמעידין תוך יב"ח, דכל מעידין שבשמעתין היינו על עיקר ההיתר לכל הפחות לאחר יב"ח, כמ"ש בירושלמי אמתני', מיהו לתו' שפירשו דמגיד היינו שנעשה טריפה, ע"כ דהחידוש להתירה מיד, וצ"ל שזהו חידושה דשמואל, וק"ק דהול"ל מותרת מיד כיון שזהו עיקר חידושו, וכן לשון הגמ' וסופו למות לא משמע דעיקר החידוש שסופו למות מיד.

ואם הי' מקום לומר דבאדם שהוא זקוף אין חיתוך סימנים טריפה, ואי לאו זיקא הי'

בספר מרן זללה"ה שכבר כ"כ בסמ"ב סק"ד וכן בתשובת אהל משה סי"ח, ולע"כ בכ"ז.

אם טריפות אדם כבהמה

בתו' גיטין נ"ו ב' כתבו די"ל דאין אדם מת מטריפות כבהמה, ובחולין מ"ב ב' כתבו דאית ליה מזלא לענין רפואה, אבל בגיטין בלא רפואה, וכ"כ שם הרמב"ן בשם י"מ, וכ"כ ביבמות ק"כ שאין טריפות אדם כבהמה, מיהו בפרק אלו טריפות ילפינן אדם מבהמה ובהמה מאדם, ומ"מ יש טריפות שבדאי מתים בין באדם בין בבהמה לכו"ע, ובהכי מיתוקמי כל דיני טריפה שהוזכרו באדם, וסתמות הגמ' משמע יותר שטריפות אדם ובהמה שוין, וההיא דמנחות כבר נתבאר דבאמת לאו טריפה הוא כלל, וקושית הגמ' מפני שחסר שני גופין, וראש השני יש לחשבו כטריפה שודאי מת אפי' באדם לכו"ע שהרי אין לו גוף, וכבר דנו בזה בכמה דוכתי, ועי' ספר ערכי תנאים מ"ש בההיא דמנחות.

בקדושת בכורה בטריפה

בבהמה כתב הרמב"ם פ"א מבכורות ה"א שטריפה קדושה בבכורה, ובנעשית טריפה ודאי לא פקעה קדושתה, וכמ"ש הפר"ח מדתנן בזבחים שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה כו', ואמנם אין הכרח משם לנולדה טריפה, אבל חזינן דלא דמיא לאדם, ומחד קרא ממעטינן באדם נולד טריפה ונטרף אח"כ, וכן פשוט דבבהמה שהיא קדושה בעצמותה אין יתרון לתת הטריפה לבעלים, [אבל לשלם דמי פדיון אין להצריכו], וממילא צריך ראי' שאינה קדושה, ועוד שבמע' אמו הוא קדוש, ולא פקע אם נטרף אח"כ, מיהו ערש"י נדה כ"ג ב' וברמב"ן וש"פ שם.

ביבמות ק"כ ב' בשחט בו שנים או רוב שנים מעידין עליו

מ ביבמות ק"כ ב' אמרו דשחט בו שנים או רוב שנים מעידין עליו, והקשו

אחר והרגו פטור, כמו בגוסס ביד"א ובא אחר והרגו, וביארו תו' שם הטעם דודאי אם הי' מת מחמת הראשון הי' חייב, אבל כיון שהצריכה תורה להמתין עד שימותו, הרי בכלל זה שאם לא מת מחמתו פטור, וה"נ מסתברא שלא אמרה תורה להמתין עד שימות אם כבר נגמר חיובו קודם שמת, אלא ודאי כ"ז שלא מת לא מיקרי רוצח דבעינן שישלים מיתתו, והגע עצמך הרי שנפל הבית אח"כ באופן שהי' עתיד ליפול מעיקרא, הרי ודאי שייך לפטור, [מיהו ודאי דשייך גם לחיובו דאמרינן שגברא קטילא הוה מעיקרא], וה"ה בכל שמת ע"י אחר לא מחייבין לראשון, שהחיוב מיתה של הראשון נגמר רק כשאיגלאי מילתא שמעשהו גרם המיתה ממש, ועי' ב"ק כ"ו ב' זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקיבלו בסייף, דהראשון פטור לכו"ע, ולרבנן גם האחרון פטור, הרי דבעינן שהרוצח ישלים המיתה מכחו, ואין חילוק בזה בין מכה במקלות או שחתך הסימנים ועשאו טריפה, דשניהם עשו מעשה רציחה המחייב מיתה, ושניהם אינם חייבים עד שימות ממש, ואם הרגו אחר הרי חסר בתנאי החיוב של הראשון.

ולפ"ז הא דתניא דפטור מגלות ה"ה וכ"ש דפטור ממיתה, וכמ"ש בערכי תנאים שהעושה את חבריו טריפה ובא אחר והרגו שניהם פטורים לכו"ע, וכ"ד הראב"ד בפ' מרוצח שד"ז הוא גם במיתה, וכ"נ סתמות הרמב"ן והרשב"א ביבמות דלא הוו שתקי מלפרש חידוש זה שהקלו בגלות טפי ממיתה, והתירוץ שכתבו תו' בסנהדרין על גוסס ביד"א, מהני גם לענין טריפה, וצ"ע בריב"ש סי' דנקט שהראשון חייב, וכ"כ הרמ"ה בסנהדרין שם.

בדין כופא בעושה טריפה, ואם חלוק מחיוב מיתה

ואאמו"ר שליט"א כתב לדקדק מהא דסבר ראב"א גיטין מ"ג א' דשור העושה

אפשר לרפאותו, הוה ניחא הכל, וכן ניחא הא דאמר רבא נדה כ"ג ב' ושטו נקוב אמו טמאה לידה, ושטו אטום אין אמו טמאה לידה, ולפרש"י ותו' שם למ"ד טריפה אינה חיה אין אמו טמאה לידה, וקשה להעמיד דרבא דלא כהלכתא וכמשה"ק הרמב"ן שם, אבל אם אינו טריפה באדם ניחא, ומיושב נמי שדינו כגוסס ביד"א שהראשון פטור כשהאחרון קירב מיתתו, דרך בטריפה פטרינן לאחרון, והיינו דאיצטריך לאשמועינן דמעדיין עליו, [עי' מהרש"א שצידד כן בדעת תו' בכורות ג' א'], אבל הדברים זרים ורחוקים דודאי שחט בו שנים זהו עיקר הטריפות בבהמה וה"ה באדם, ובסנהדרין שם כדי לבאר חסרון דטריפה טפי מגוסס ביד"א אמרו דמחתי סימנים הרי שזהו עיקר הטריפה באדם, וכן פשוט לראשונים ז"ל בנדה שם דושטו נקוב הוי טריפה, ופרש"י דסבר טריפה חיה, והרמב"ן ודעימיה פירשו דאפי' טריפה שאינה חיה אמו טמאה לידה ולא מיעטו אלא גוף אטום בארכובה שנעשית טריפה שם, נמצא דלכו"ע נקט רבא ושטו נקוב לומר שטריפה אמו טמאה לידה, וההיא דב"מ ק"ז ב' צ"ל שכל אויר מקלקל בזה אפי' בביתא דשישא, ורש"י גרס שם סמתי שהוא עשב סגולי המחבר גם חתיכות בשר.

בדין עושה את חבריו טריפה ובא אחר והרגו, ושיטת הראשונים בזה

ולכאורה מוכח משמעתיך שהעושה את חבריו טריפה ובא אחרו והרגו שניהם פטורים, וכן הוכיח מכאן בערכי תנאים, וכ"ה פשטות הגמ' בסנהדרין ע"ח א' שאמרו הכל מודים בהורג את הטריפה שהוא פטור, דאף הראשון פטור כמו בהכוהו בעשרה מקלות, שאם בטריפה הראשון חייב, א"כ מה ענין זה לגוסס ביד"א שבזה כו"ע מודו שהראשון פטור, ולמה אמרו בגמ' מ"ט לא מדמי ליה לטריפה, אם כו"ע מודו דבטריפה הראשון חייב ובגוסס ביד"א הראשון פטור, אלא ודאי פשטות הגמ' שהעושה את חבריו טריפה ובא

את האדם טריפה משלם כופר לאדם עצמו קודם שימות, וש"מ דחיוב המיתה כבר נשלם בזה שעשאו טריפה, ונהי דמסיק רבא דבעינן והמית דוקא, אבל לא משמע דפליגי בעיקר חיוב מיתה של העושה טריפה, מיהו נראה ליישב דלענין מיתה גם ראב"א ידע דפטור, ורק בכופר סבר כיון שגברא קטילא הוא כבר נשלם חיובו, שהרי בכופר נותן דמי נזק, ועכ"פ סבר לאוקמי האי ברייתא כמ"ד כופרא ממוןא, ורש"י כתב שם דשלשים של עבד לקושטא דמילתא משלם משעשאו טריפה, וזה מחודש, אבל עכ"פ שמעינן מזה שהנדון הי' משום דממון שויו הוא, אבל במקום דכתיב והמית הוה פשיטא ליה דבעינן מיתה דוקא, וכמ"ש רש"י מההיא דב"ק מ"ב ב' דמקרא דוהמית ילפינן נמי לכופר, ובגמ' ב"ק שם ג"כ נראה דלאו סברא פשוטה היא להשוות כופר למיתה עי"ש שהביאו בגמ' כל הפסוק להוכיח דכופר אדלעיל קאי, (ועי' תו' ערכין ב' א' שטריפה נערך, מיהו התם נפשות כל דהו אמרינן אע"פ שאינו שוה כלום).

בדין ולד טריפה, ובטעם איסורו

י. ג"ח א' במאי קמיפלגי כשעיברה ולבסוף נטרפה ר"א סבר עובר ירך אמו הוא ור"י סבר עובר לאו ירך אמו הוא, בתוד"ה והלכתא כתבו שזוהי סברא מיוחדת בטריפה שאין הטריפות משפיעה על הולד כיון שחיותו בריאה ואינו נפגם בטריפות של אמו, וכ"כ בב"י וט"ז וש"ך סע"ט ס"ג בשם הרשב"א והר"ן, אבל לשון הגמ' סתום דהול"ל ר"י סבר עובר בריא הוא, ועוד דהא אפרוח שנוצר מן הביצה לכו"ע אסור אי לאו דמסרחא כדאמר תמורה ל"א א', וחזינן מזה דלא סגי בחיות בריאה לטהרו מדין טריפה, והטעם מפני שהביצה לא הי' בה חיות במעי אמה וחשיבא ירך אמה, וכ"כ הרמב"ן בשם ר"ת דפלוגתתם בכל התורה, [וההיא דב"ק מ"ז א' י"ל דמיירי בביצה דמאתמול גמרה לה שהיא כפירשא בעלמא שאין לה קשר חיות

עם התרנגולת, והביצה שנוצרה אחר הנגיחה הרי היא כחלב וגזיות וולדות שלאחר הנגיחה], וכ"כ תו' סנהדרין פ' ב' בשם ר"ת.

מיהו באמת טעמא בעי למה יחשב הולד כטריפה הרי אין בו שום פגם של טריפות, ולכו"ע בנטרפה ואח"כ נתעברה (אם יולדת) למ"ד זוז"ג אסור הולד אסור, דכיון שנוצר מן הטריפה לא שייך לאו ירך אמו הוא, והו"ל כאפרוח שנוצר מביצת טריפה, ונראה דבאמת אין חסרון של טריפות בולד ובאפרוח, אלא דכיון שחל עליו איסור טריפה לא פקע, דהו"ל כיוצא מן הטמא, וזה מכלל הרחקת התורה שלא להתקרב למינים הטמאים והאסורין וליוצא מהם, ואין ללמוד מזה לטריפה שנתרפאה בדרך נס, או לריאה שניקבה ודופן סותמתה מ"ח א', או לדעת הרמב"ן ע"ו א' בכמה טריפות שמועיל חיתוך האבר הפגום להכשירן, דכיון שמכאן ולהבא פקע איסור הטריפות לא חשבינן לכל הבהמה כיוצא מן הטריפה, אבל בירך של הטריפה שנעשה חי, אין להתירו כיון דסו"ס הוא אבר מן הבהמה האסורה, וגם תו' מודים בסברא זו לאסור ולד שנוצר מן הטריפה, אלא דלענין עובר שיש לו חיות, חשבינן ליה כאילו אותו אבר לא נטרף מעיקרא.

בחילוק שבין נטרפה ולבסוף נתעברה לנתעברה ואח"כ נטרפה

ויש לעי' מ"ש נטרפה ולבסוף נתעברה דמהני לעובר טעמא דזוז"ג להתירו, ובנתעברה ואח"כ נטרפה לא מהני, הרי בנטרפה ולבסוף נתעברה העובר יותר ירך אמו, דהא למ"ד זוז"ג אסור הרי העובר אסור אפי' למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא, ונראה דכשהולד במעי אמו וחיותו תלויה באמו, הרי כשאמו נטרפה גם חיותו של הולד נטרפה, ואף החלק של הגורם מהאב ג"כ נטרף, דכשאמו תמות מהטריפות גם הולד ימות, אבל ולד שנוצר במעי טריפה הרי הוא מתחבר לאמו בגדר של מיתלא תלי,

שאם יולד קודם שתמות לא תשפיע טריפותה עליו, ועוד שאין עובר נעשה כירך אמו שהאם כמתה שאין החי נעשה כמתה, אבל כשהיתה חיה נעשה כמוה ונטרף עמה.

ומצינו כה"ג סנהדרין פ' ב' לענין פרה שנגמר דינה למיתה שאם נגמר דינה כשהיתה מעוברת נאסר גם הולד, ואם נתעברה אח"כ וילדה לא נאסר הולד, דכשנגמר הדין על המעוברת נגמר הדין על כולה גם על הולד, אבל כשנתעברה אח"כ לא נתחבר הולד להיות כגופה לענין חיוב מיתה, אלא מיתלא תלי אם יולד קודם מיתת אמו, ועי"ש בתו' ובשם ר"ת, ולשון הגמ' שם משמע בהדיא דתלוי בעובר ירך אמו, ועי' חדושי הר"ן שם.

נטרפה ונתעברה ושוב נטרפה

ואם נטרפה ולבסוף נתעברה ואח"כ חזרה ונטרפה לא נאסר הולד, כיון שולד שלם במעי טריפה אינו מתחבר להיות כמוה, וחזינן לאמו כמתה והולד חי, שאין מיתה הנוספת באם משפיעה על הולד, אבל בנתעברה ואח"כ נטרפה אין הולד כדבר נפרד מן האם כיון שהיתה חיותם שלימה יחד, וכן בחזרה הפרה והרגה אדם שנגמר דינה אחר שנתעברה אין הולד כמותה, כיון שכשנתעברה היתה כמתה, ואין העובר מתחבר להיות כמותה.

בדברי מרן זללה"ה בכ"ז

אבל בספר מרן זללה"ה סי"ד (ב') כתב שמעשה המטריף את הבהמה גורם בה איסור כמו גמר דין, וזה חל גם על העובר, והמציאות שהיא טריפה אח"כ אינו גורם אסור אלא כ"ז שהיא טריפה, ולכן האם אפי' נתרפאה בדרך נס אסורה, שכבר חל עליה האיסור, אבל הולד שנוצר אחר חלות האיסור הר"ז כנוצר אחר גמ"ד, ואין איסורו אלא כ"ז שהוא טריפה, אבל אם נתרפא בלידתו וה"ה אם נתרפאה אמו בדרך נס הרי הולד מותר, אלא דבזה אינו ניתר בשחיטת אמו.

ומדברי תו' והרשב"א והר"ן שנקטו בדעת ר' יהושע דאין עובר ירך אמו רק לענין טריפה מפני שיש לו חיות לעצמו, שמעינן שאין כאן איסור מיוחד שחל על הבהמה במעשה הטריפות כגמר דין, דא"כ לא הו"ל לר"י להתיר ירך אמו בכה"ג, ויש ליישב, ומ"מ הדברים מחודשים, ולפמ"ש מה שנאסר הולד ואינו ניתר בלידתו, זוהי הרחקה מן האיסור כיוצא מן הטמא, שאין היתר ליקח ירך האסור ולהכניס בו חיות ולהתירו, כמו שאין להתיר ביצה אסורה כשנולד ממנה אפרוח, למאן דלית ליה טעמא דעפרא בעלמא, ולא נתחדש גדר מיתלא תלי אלא בולד חי שנתחבר לאמו שהיא כמתה דכיון שיש בו חיות מושלמת אינו נעשה כאמו למיתה.

בטריפות בזה"ז שיוולדות, ובדין אם האב גם טריפה

כחיום שהרבה טריפות יולדות יש להתיר הולד מדין זוז"ג, דהנוצר אחר שנטרפה תלוי בדין זוז"ג, מיהו יש לעי' בהי' גם האב טריפה, ששני הגורמים אסורין, ולפמ"ש הגרע"א ז"ל בתשובה סי' ר"ד יש לאסור, אבל ראיתי מובא בשם עמודי אור סי' מ"ט דעל זרע האב שייך לומר דאסורחי מסרח ואין בו כדי לאסור מדין יוצא מן הטמא שהוא כעפרא כדאמרינן גבי ביצה תמורה ל"א א', ומ"מ מהני כח העפרא לחשוב הולד בשריותא דזוז"ג, דהיינו העפרא והאם, מיהו קשה מהא דדנו בכורות ז' א' דחוששין לזרע האב לחשבו יוצא מן הטמא, וי"ל דיש לחלק בין מין טמא לטריפה, דלקבוע מין הבהמה ודאי דזרע האב קובע כמו בכל מקום, ולכן שייך לומר שהולד הוא ממין האב, אבל בטריפה אין כאן ענין של ייחוס למין טריפה, אלא חסרון היוצא מן הטריפה כחלב וציר, וכיון דכעפרא הוא לא נאסר כמו שאין הפירשא היוצאה מן הטריפה אסורה, שו"ר בספר

אאמו"ר שליט"א [נדפס נ"ח א'] שהזכיר לחלק כן, ועוד ראיתי בזה דברים בספר מרן זללה"ה בכורות סט"ז ס"ק י"ג.

שוחט ונתנבלה בידו אם הולד טריפה

לכאורה לר' אליעזר השוחט ונתנבלה בידו הולד אסור מדין ולד טריפה, דכשניקב הושט נעשית טריפה וגמר השחיטה בהכשר מתירה, וכיון שנתנבלה נשאר עליה

איסור טריפה, ומתני' ע"ד ב' דקרעה ומצא בה בן ט' חי טעון שחיטה דלא כר"א, דלדידיה כבר נטרפה בקריעת הכרס, מיהו יש מקום לדון דכיון שהיתה שחיטה זו פעולת הריגה שמא חשיב כולד נבילה ולא חל עליה טריפות מחיים אלא זו פירשה למיתה וזה לחיים, שו"ר בספר מרן זללה"ה סי"ד (ב) שכתב דאפשר שנשחטה בשהייה ובדרסה נשאר בה זוהמת טריפה.